

T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ VE SİYASET BİLİMİ ANABİLİM DALI

TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE GÖNÜLLÜLÜK VE
AFET YÖNETİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Mustafa KAYA

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Savaş Zafer ŞAHİN

Ankara – 2013

ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ VE SİYASET BİLİMİ ANABİLİM DALI

TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE GÖNÜLLÜLÜK VE
AFET YÖNETİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Mustafa KAYA

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Savaş Zafer ŞAHİN

Ankara - 2013

ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE,

Mustafa KAYA tarafından hazırlanan "Türk Kamu Yönetiminde Gönüllülük ve Afet Yönetimi" başlıklı bu çalışma 14.01.2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği/~~oy çokluğu~~ ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Ana Bilim dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

(Başkan)

Yrd. Doç. Dr. Anıl Çeliks

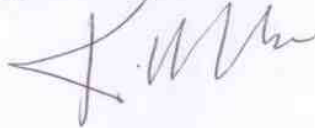

(Danışman)

Yrd.Doç.Dr. Savaş Zafer ŞAHİN

(Üye)

M. Kemal Altun

ÖNSÖZ

Bu çalışmada Gönüllülük ve Afet Yönetimi konusu ele alınmış, Türkiye’de oluşan gönüllülük algısı, gönüllülük işlevinin yerine getirilmesinde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri araştırılmıştır. Konunun daha iyi anlaşılması için derinlemesine mülakat yöntemiyle bu alanda faaliyet gösteren STK ve ilgili Kamu Kurumlarının yaklaşımları dikkate alınmıştır. Ortaya çıkan sonuçlar; Türkiye’de gönüllülük konusunda yeterince oluşmuş bir algının henüz oluşmadığı ve bu işlevden yararlanılmadığı vurgulanmış, bu durumun nedenleri ortaya konulmuştur. Bu bağlamda eğitim eksikliğinden gönüllü kuruluşların akreditasyon sorunlarına, uygulamadaki diğer yasal sorunlardan, devletin gönüllülüğü desteklemede yeterli çabayı yeterince gösteremediğine kadar birçok konuda tespitler yapılmıştır. Türkiye’de afet yönetimi alanında gönüllülüğün daha aktif ve sonuç odaklı kullanılması için ortaya çıkan aksaklıkların çözümü konusunda çeşitli öneriler sunulmuştur. Bu öneriler ayrıntılı olarak bu çalışmada yer almaktadır.

Tez çalışmam sırasında beni yönlendiren, her türlü katkıyı sunan ve afet yönetiminde gönüllülük konusunu araştırmamda bana ışık tutan danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Savaş Zafer ŞAHİN’e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmamda bana katkı sunan ve ülkemizde afetler ve gönüllülük misyonunun üstlenilmesinde önemli katkıları bulunan STK ve Kamu Kurumu temsilcilerine teşekkür eder, saygılar sunarım.

Bu süreçte beni yalnız bırakmayan ve yaptığım çalışmanın önemine inanan sevgili eşim Hatice Aylin KAYA’ya, katkı sağlayan kızlarım Hilal, Merve ve Şule KAYA’ya, gönüllülüğün dünyadaki örnekleri konusunda desteklerini esirgemeyen Nuran KAYA’ya, tezimin düzenlenmesine katkı yapan Ömercan KULAKLIKAYA’ya ve Harun BODUR’a teşekkürü bir borç bilir, saygılar sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	vi
TABLOLAR LİSTESİ.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖNÜLLÜLÜK

1.1.GÖNÜLLÜLÜK KAVRAMI.....	3
1.2. GÖNÜLLÜ KİMDİR?	6
1.3. TOPLUMDA İNSANLARI GÖNÜLLÜ OLMAYA İTEN NEDENLER NELERDİR?	7
1.4. TOPLUMDA İNSANLARI GÖNÜLLÜ OLMaktan ALIKOYAN NEDENLER NELERDİR?	8
1.5. GÖNÜLLÜ EĞİTİMİ	9
1.5.1. Oryantasyon Eğitimleri Yoluyla Yetiştirme.....	9
1.5.2. Görevlendirme Öncesi Eğitim ve Yetiştirme	9
1.5.3. Görev Başında Eğitim ve Yetiştirme.....	10
1.5.4. Sürekli Eğitim.....	10
1.6. GÖNÜLLÜ YÖNETİMİ NEDİR?.....	10
1.6.1. Sivil Toplum Kuruluşlarında Gönüllü Yönetimi.....	12

İKİNCİ BÖLÜM

SİVİL TOPLUM

2.1.SİVİL TOPLUM KAVRAMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ.....	13
2.2. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ÖZELLİKLERİ	18
2.2.1. Kar Amacı Gütmemek.....	18
2.2.2. Bağımsızlık (Özerklik).....	19
2.2.3. Gönüllülük.....	19
2.2.4. Vizyona ve Bir İdeale Sahip Olmak.....	19
2.3.SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ÖRGÜTLENME ŞEKİLLERİ	20
2.3.1. Vakıflar.....	20
2.3.2.Dernekler	20
2.3.3. Meslek Odaları	21
2.3.4. Sendikalar ve Konfederasyonlar	21
2.3.5. Yerel Birlikler ve Kooperatifler	21
2.3.6. Yurttaş Girişimleri.....	21
2.4. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ KAMU VE ÖZEL KURULUŞLARDAN FARKLILIKLARI.....	22
2.5. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ İŞLEVLERİ.....	23
2.6. TÜRKİYE’DE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI VE GELİŞİMİ.....	23
2.6.1. 1946-1980 Arası Dönem	24

2.6.2. 1980 Sonrası Dönem	25
2.7. AFETLER VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI.....	27

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AFET YÖNETİMİNDE GÖNÜLLÜLÜK

3.1. AFET YÖNETİMİNDE GÖNÜLLÜLÜK	30
3.2. AFET NEDİR?.....	30
3.3. DOĞAL AFET NEDİR?.....	31
3.4. TEHLİKE NEDİR?.....	33
3.5. KRİZ VE KRİZ YÖNETİMİ NEDİR?	33
3.6. RİSK VE RİSK YÖNETİMİ NEDİR?	35
3.7. ACİL DURUM VE ACİL DURUM YÖNETİMİ NEDİR?	35
3.8. AFET YÖNETİMİ NEDİR?	36
3.8.1. Müdahale Aşaması	38
3.8.2. İyileştirme Aşaması.....	39
3.8.3. Zararların Azaltılması Aşaması.....	39
3.8.4. Hazırlık Aşaması	41
3.9. AFET YÖNETİMİ VE GÖNÜLLÜ KURULUŞLAR	41
3.10. AFETLERDE GÖNÜLLÜ YÖNETİMİ.....	46

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DÜNYADA AFETLER VE GÖNÜLLÜLÜK

4.1. DÜNYADA AFETLER VE GÖNÜLLÜLÜK	48
4.1.1. Amerika’da Afetler ve Gönüllülük.....	49
4.1.2. Japonya’da Afetler ve Gönüllülük	52
4.1.3. Almanya’da Afetler ve Gönüllülük.....	55

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE AFET YÖNETİMİ VE GÖNÜLLÜLÜK İLİŞKİSİ

5.1. TÜRKİYE’DE AFETLER	58
5.1.1. Depremler	59
5.1.2. Seller.....	62
5.2. TÜRKİYE’DE AFET YÖNETİMİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR.....	64
5.3. TÜRKİYE’NİN AFET YÖNETİMİ SİSTEMİ (1944-2009 YILLARI ARASI).....	65
5.4. TÜRKİYE’NİN AFET YÖNETİMİ SİSTEMİ (2009 YILI SONRASI).....	70
5.4.1. Afet ve Acil Durum Yüksek Kurulu	71
5.4.2. Afet ve Acil Durum Koordinasyon Kurulu	71
5.4.3. Deprem Danışma Kurulu.....	71
5.5. TÜRKİYE’NİN AFET YÖNETİMİ ÖRGÜTLENMESİ (2009 YILINA KADAR)	72
5.5.1. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Bünyesinde Görev Yapan Kuruluşlar	72
5.5.1.1. Merkez Teşkilatı	73
5.5.1.1.1. Afet İşleri Genel Müdürlüğü	73
5.5.1.1.2. Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü.....	73
5.5.1.2. Taşra Teşkilatı	74

5.5.1.3. İller Bankası Genel Müdürlüğü	74
5.5.2. Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü	74
5.5.3. Sivil Savunma Genel Müdürlüğü	75
5.5.4. Kızılay Genel Müdürlüğü.....	76
5.6. TÜRKİYE’NİN AFET YÖNETİMİ ÖRGÜTLENMESİ (2009 YILI VE SONRASI).....	76
5.6.1. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)	77
5.6.1.1. Planlama ve Zarar Azaltma Dairesi Başkanlığı.....	77
5.6.1.2. Müdahale Dairesi Başkanlığı.....	78
5.6.1.3. İyileştirme Daire Başkanlığı	79
5.6.1.4. Sivil Savunma Daire Başkanlığı	80
5.6.1.5. Deprem Dairesi Başkanlığı.....	80
5.6.1.6. Yönetim Hizmetleri Dairesi Başkanlığı.....	81
5.6.1.7. Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı	82
5.6.1.8. Bilgi Sistemleri ve Haberleşme Daire Başkanlığı	82
5.6.1.9. İl Afet ve Acil Durum Yönetimi Müdürlüğü.....	84
5.7. TÜRKİYE’DE AFET YÖNETİMİNE İLİŞKİN MEVZUAT	85
5.7.1. 5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun.....	85
5.7.2. 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun	85
5.7.3. 7126 Sayılı Sivil Savunma Kanunu.....	85
5.7.4. 4123 Sayılı Tabii Afet Nedeniyle Meydana Gelen Hasar ve Tahribata İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesine Dair Kanun	86
5.7.5. 2690 Sayılı Türkiye Atom Enerjisi Kanunu.....	86
5.7.6. Afet Bölgesinde Yapılacak Yapılar Hakkında Yönetmelik	86
5.7.7. 4/11715 Karar Sayılı Sivil Müdafaa Bakımından Şehir ve Kasaba Planlarıyla Mühim Bina ve Tesislerde Tatbik Olunacak Esas Hakkında Nizamname	87
5.7.8. 88/12777 Karar Sayılı Afetlere İlişkin Acil Yardım Teşkilatı ve Planlama Esaslarına Dair Yönetmelik.....	87
5.7.9. 96/8716 Karar Sayılı Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi Yönetmeliği ...	87
5.7.10. 99/583 Karar Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve Daha Sonra Yeniden Düzenlenen 600 Karar Sayılı Türkiye Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname	87
5.8. TÜRKİYE’DE AFET YÖNETİMİ VE GÖNÜLLÜLÜK	88
5.8.1. Toplum Afet Müdahale Ekipleri (TAME)	90
5.8.2. İtfaiye Semt Gönüllüleri	90
5.8.3. Sivil Savunma Gönüllüleri	91
5.8.4. Toplum Afet Gönüllüsü (TAG).....	91
5.8.5. Mahalle Afet Gönüllüleri	92
5.8.6. Afet Zarar Azaltma Takımları (AZAT).....	92
5.9. AFET YÖNETİMİ DÖNGÜSÜ VE GÖNÜLLÜLÜK.....	92
5.9.1. Zarar Azaltma Aşamasında Gönüllülük	93
5.9.2. Hazırlık Aşamasında Gönüllülük	94
5.9.3. Müdahale Aşamasında Gönüllülük	95
5.9.4. İyileştirme Aşamasında Gönüllülük	95

5.10. TÜRKİYE’DE AFET YÖNETİMİ VE SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ	96
--	----

ALTINCI BÖLÜM

TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE GÖNÜLLÜLÜĞÜN AFET YÖNETİMİNDEKİ YERİ VE İŞLEVİNE İLİŞKİN BİR ARAŞTIRMA

6.1. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	99
6.2. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI	100
6.3. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ	101
6.4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	102
6.4.1. Örneklem Seçimi	102
6.4.2. Veri Toplama.....	104
6.4.3. Uygulama	104
6.5. ARAŞTIRMA SORULARI	104

YEDİNCİ BÖLÜM

BULGULAR VE DEĞERLENDİRMELER

7.1. ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRMELER	106
7.1.1. Sizce afet yönetimde gönüllülüğün yeri nedir? Ne olmalıdır?.....	106
7.1.2. Türkiye’de gönüllülüğün afet yönetimde işlevi nedir? Yeterince yapılabiliyor muyuz?	110
7.1.3. Türkiye’de afet yönetimde gönüllülüğün daha iyi kullanılması için neler yapılmalıdır?.....	115
7.2. HİPOTEZLERİN ARAŞTIRMA SONRASI DEĞERLENDİRİLMESİ.....	121
SONUÇ VE ÖNERİLER	123
KAYNAKÇA.....	128
EK-1 DERİNLEMESİNE MÜLAKAT FORMU	138
EK-2 DERİNLEMESİNE MÜLAKAT FORMU	144
EK-3 DERİNLEMESİNE MÜLAKAT FORMU	147
EK-4 DERİNLEMESİNE MÜLAKAT FORMU	158
EK-5 DERİNLEMESİNE MÜLAKAT FORMU	163
EK-6 DERİNLEMESİNE MÜLAKAT FORMU	166
EK-7 DERİNLEMESİNE MÜLAKAT FORMU	169
EK-8 DERİNLEMESİNE MÜLAKAT FORMU	172
EK-9 DERİNLEMESİNE MÜLAKAT FORMU	175
EK-10 DERİNLEMESİNE MÜLAKAT FORMU	181
EK-11 DERİNLEMESİNE MÜLAKAT FORMU	185
EK-12 DERİNLEMESİNE MÜLAKAT FORMU	193
ÖZET	198
ABSTRACT.....	199

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
ASB	: Almanya İşçi Yardımlaşma ve Dayanışma Birliği
AZAT	: Afet Zarar Azaltma Takımları
BMFSFJ	: Aile, Yaşlılar, Kadınlar ve Gençlik Federal Bakanlığı
DLRG	: Alman Hayat Kurtarma Cemiyeti
FEMA	: Federal Acil Durum Yönetim Teşkilatı
İSMEP	: İstanbul Sismik Riskin Azaltılması ve Acil Durum Hazırlık Projesi
JDR	: Japonya Afet Yardım Ekipleri
JICA	: Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı
MAG	: Mahalle Afet Gönüllüleri
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TAG	: Toplum Afet Gönüllüleri
TAME	: Toplum Afet Müdahale Ekipleri
THW	: Kurtarma Hizmetlerinde Teknik Yardım Teşkilatı

TABLolar LİSTESİ

Tablo-1:Türkiye’de STK ve Oranları.....	27
Tablo-2:KuruluşlarınYapılanma ve Misyonlarına Göre Dağılımı.....	102
Tablo-3:Afet Yönetimindeki Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı.....	103
Tablo-4:Derinlemesine Mülakatta Sorulan Sorular.....	105
Tablo-5:Hipotezlerin Bulgular Sonrası Değerlendirme Sonuçları.....	122

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil-1: Afet Yönetimi.....	37
Şekil-2: Afetler Döngüsü.....	38
Şekil-3: FEMA'nın Sorumluluk Alanı.....	52
Şekil-4: Ülkemizde Yaşanan Afet Türleri.....	58
Şekil-5: Türkiye'nin Deprem Bölgeleri Haritası.....	60
Şekil-6: Merkezi Düzeyde Örgütlenme.....	66
Şekil-7: Yerel Düzeyde Örgütlenme.....	67
Şekil-8: Merkezi Düzeyde Kriz Yönetmeliği Gereğince Örgütlenme.....	69

GİRİŞ

İnsanlık tarihi boyunca meydana gelen afetler çok sayıda can ve mal kayıplarına neden olmuş, yerleşim birimlerini yaşanamaz hale getirmiştir. Ülkelerin gelişmişliklerini sekteye uğratmış, mevcut kaynakların daha farklı alanlarda kullanılmasını engellemiştir. Nerede? Ne zaman? Ne şekilde tezahür edeceği kesin olarak bilinemeyen afetler ülkeden ülkeye farklılık gösterse de sonuçları itibariyle maalesef toplulukları olumsuz etkileyen bir karaktere sahiptir.

Meydana gelen afetler sonrası ortaya çıkan buhran durumu, toplulukları daha organize ve birlikte hareket etmeye yöneltmiş, kurumsal yapılanmaya ve meydana gelmesi muhtemel afetlerle mücadele yollarını araştırma, afetlerden en az zayıflatma çıkma yöntemlerini bulmaya itmiştir. Her coğrafi bölgenin afet risklerine karşı alınması gereken önlemler tespit edilerek önleme, müdahale ve iyileştirme yöntemleri geliştirilmeye çalışılmıştır.

Kurumsal yapılar afetlerin çeşit, şekil ve sonuçları bakımından ortaya çıkan etkilerini minimize etmekte aktif rol alsalar da zaman zaman bu konuda yetersiz kalmışlar ve süreç içerisinde afetlerle mücadele, toplumsal temelli afet yönetimini esas alan bir yapıya dönüşmeye başlamıştır. Bu bağlamda aileden başlayan, mahalle, şehir ve ülke genelinde devam eden bir yapının ortaya çıktığı görülmektedir. Ortaya çıkan riskler ve bu risklerle baş edebilme iradesini gösterebilecek, afetlerin tüm aşamalarında aktif rol alabilecek sivil inisiyatifler yaşanan olumsuz tecrübeler sonrası kendiliğinden ortaya çıkan gönüllü yapılar olarak afetlerle mücadelede önemli işlevlere sahip olmuşlardır.

Meydana gelen her afet sonrası daha kurumsal bir yapılanmaya dönüşen STK'lar özellikle 1980 sonrası her alanda olduğu gibi afet yönetimi alanında da etkin gönüllü yapılar olarak çok önemli katkılar sunmuşlardır. Özellikle meydana gelen bir afetin hemen sonrasında yöre halkının profesyonel ekipler gelinceye kadar hayat kurtarma, barınma, iâşe gibi ihtiyaçları karşılamada gösterdikleri çabalar sivil inisiyatifin misyonunu göstermesi bakımından büyük önem arz etmektedir.

Türkiye’de yapılan gönüllü katkıların tarihi seyri incelendiğinde; gerek dini hassasiyetlerin gerekse gelenek ve göreneklerden gelen paylaşım, yardımlaşma, destek olma gibi kavramların da etkili olduğu gönüllü faaliyetlerin yeterince kurumsal bir zemine oturmadığı, yapılan gönüllü inisiyatiflerin özellikle devlet tarafından yeterince dikkate alınmadığı ve istenilen seviyeye gelmesi önünde bazı engellerin olduğu görülmektedir. Bu ve benzer nedenlerden dolayı afet yönetiminde gönüllülük işlevinin yeterince gelişmemesinin nedenlerinin araştırılmaya muhtaç bir konu olduğu değerlendirilmiştir.

Bu çalışmada gönüllülük işlevi, gönüllü kuruluşlar (STK’lar) ve gönüllü kuruluşların gelişim sürecine paralel olarak Türkiye’deki afetler ve afet yönetimi kavramları incelenmiştir. Gönüllülük konusunda diğer ülkelerdeki uygulamalardan bazıları incelenmiştir. Ayrıca bünyesinde afet yönetimi ile ilgili çalışmalarını gönüllülük esasıyla ortaya koyan ve sahada deneyimli STK’lar ile derinlemesine mülakat yönetimiyle görüşmeler yapılmış, konunun kamu ayağı da bulunduğundan konuyla ilgili asli misyon üstlenmiş kuruluşlarda bu araştırmaya dahil edilmiştir.

Yapılan araştırmada afetlerde gönüllüğün ne ifade ettiği, Türkiye’deki uygulamaların değerlendirilmesi ve daha iyi seviyelere getirilmesi bakımından neler yapılması gerekliliği araştırılarak sonuçları ayrıntılı olarak ortaya konmuştur. Yapılan çalışma ile Türkiye’deki gönüllü algısının ve gönüllü yapıların işlevselliğinin artırılması yönünde önemli çözüm önerileri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖNÜLLÜLÜK

1.1.GÖNÜLLÜLÜK KAVRAMI

İnsanlar, yaşadıkları toplumda bireysel veya kitlesel olarak birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadırlar. Çevreden sağlığa, afetlerden insani yardıma kadar geniş bir alanda ortaya çıkan bu gelişmeler duyarlı insanları bu alanlarda bir şeyler yapma ihtiyacına yöneltmiştir.

İnsanlar, yaşamlarını doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen olayların, etki, büyüklük ve sıklığına göre bireysel ve örgütsel olarak müdahil olmuşlardır. Ortaya çıkan olumlu veya olumsuz gelişmeler karşısında ortak akıl doğrultusunda hareket tarzlarını belirlemişlerdir. Temelde herhangi bir kişisel çıkar gözetilmeden yapılan bu faaliyetler örgütsel yapılanmalarla daha da pekişerek toplumların mücadele ruhlarını geliştirmiştir.

Toplum yaşamında örgütsel yapıların varlığı, hayatı düzene sokma, idame ettirme, geliştirme, toplumsal fayda gibi fonksiyonları içerir. Özellikle kamusal örgütlenmeler, kamusal alanların her aşamasında ortaya koyduğu normlar vasıtasıyla tüm kurum ve kuruluşlarıyla bu misyonu yerine getirirler. Kamusal yapılanma dışında özel sektörde; girişimciliği esas alan, üretim, kar-zarar, istihdam gibi unsurlarla topluma katkı sağlayan önemli bir örgütlenme biçimidir. Bu iki sektörden farklı olarak toplumun duyarlılıklarını önceleyen, kamusal yaptırım ve müteşebbislikten farklı olarak kendi istek ve iradeleriyle hareket eden gönüllüler bulunmaktadır. Gönüllülük, İçinde yaşanılan toplumun sorunlarına kayıtsız kalmayan bireysel veya organize hareket eden yapılanmalardır.

Gönüllülük kavramı toplumun bir bölümünü veya tamamını ilgilendiren sorunlarını hiçbir maddi kazanç beklentisi olmadan çözme inisiyatifini gösterme

iradesidir. Bunu yaparken temel amaç toplumsal fayda, gelişmişlik ve ortaya çıkan sorunsala dikkat çekme eğilimidir.

Gönüllülük; kişinin herhangi bir çıkar beklentisi olmaksızın kendi yakını olsun olmasın herkesin, yaşam şartlarını üst seviyeye çıkarmak veya her türlü toplumsal refah için tamamen kendi özgür iradesi kapsamında toplum içinde oluşan veya bir sivil toplum kuruluşu içinde yapılan faaliyetlere destek olma biçimi olarak tanımlanabilir. Gönüllüler, tecrübe, anlayış, paylaşma, olumlu insani ilişkiler, eğitilmiş olma gibi özelliklere sahip olabilecekleri yanında bu özellikte olmasalar da içinde yaşanılan toplumda bir şeyler yapma isteğinde olan kişilerden de oluşabilir. Bu çerçevede samimiyet, çok önemli bir yere sahiptir. (Güder ve ÖSGD 2006:1)

“Gönüllülük, insan ilişkilerinin temel bir dışavurumudur. İnsanların içinde yaşadıkları topluma iştirak etme ve diğerleri için önemli olduklarını hissetme ihtiyaçlarıyla ilgilidir.” (Birleşmiş Milletler Gönüllüleri,2011:xx)

Tüm dünyada toplumsal fayda amaçlı ortaya çıkan gönüllülük birçok alanda kendini göstermektedir; “Yoksulluğu yok etmek, temel sağlık ve eğitim hizmetlerini iyileştirmek, insanlara güvenli su kaynağı ve sağlıklı koşullar sağlamak, çevre sorunlarından ve iklim değişimlerinden kaynaklanan sorunlarla başa çıkmak , afet riskini azaltmak, sosyal dışlanmayla ve şiddete meydan veren ihtilaflarla mücadele etmek bunlardan sadece bazıları” (Birleşmiş Milletler Gönüllüleri, 2011:xx)’dır.

Meydana gelen toplumsal olaylar, duyarlılığı olan bireyleri bir şeyler yapmaya itmektir. Bu irade kendiliğinden oluşan ve toplumsal duyarlılığı yansıtan, kişilerin tamamen kendi istek ve arzuları doğrultusunda ortaya koydukları faaliyetlerdir. Hiçbir zorlama ve baskı olmaksızın yapılan bu faaliyetler gönüllü faaliyetler olarak nitelendirilir. Kişinin asli işlerinin haricinde tamamen kendiliğinden ortaya çıkan gönüllülük bireysel olabileceği gibi bir sivil toplum örgütü içerisinde örgütlü de gerçekleşebilmektedir.

“Gönüllülük; bireylerin toplumsal sorumluluk anlayışıyla, çıkar gözetmeksizin bilgi, zaman, beceri, deneyim ve kaynaklarını –kendi özgür

iradeleriyle- bir sivil toplum kuruluşunun amacı doğrultusunda kullanmalarıdır.” (Argüden ve Ilgaz, 2006: 87)

“Gönüllülük, insan davranışının en temel ifadelerinden biridir; karşılıklı alıp vermeye ve paylaşmaya dayanan eski ve köklü geleneklerden doğmuştur” (Birleşmiş Milletler Gönüllüleri,2011:2). Gönüllülük, yalnızca bir ülkede faaliyet gösteren STK’lar bünyesinde vücut bulan bir hareket olmayıp, dünya çapında birçok sivil toplum kuruluşunun, sağlık, eğitim, barınma ve çevre programının ve özel sektör programının da belkemiği olabilmektedir.

“Gönüllülük, toplumsal bütünlüğün ve refahın sağlanmasında bireylerin ve kurumların gerek tüketici-üretici gerekse vatandaşlar olarak çevreye, içinde yaşadıkları topluma ve parçası oldukları çağdaş dünyaya karşı duyarlı olmalarıdır. Gönüllülük bireyin ve/veya kurumun sosyal ekonomik ve çevre sorunlarına çare üretme çabasıdır.” (www.art4development.net: 2003)

Gönüllülük, kişisel menfaat ve çıkar sağlamayı reddeden, toplumun ortak menfaatlerini ve beklentilerini karşılamaya çalışan bireysel ve organize davranışlar bütünüdür.

“Gönüllülük, bir görev değil seçimdir; ücretli çalışmaya bir alternatif değil, ücretli çalışanın da uygulayabileceği bir konsepttir; başkalarının hak ve kültürlerine saygıdır; insan haklarını ve eşitliği savunmaktır; katılımcı demokrasinin en temel öğelerinden biridir; kişilerin şahsi menfaat beklemeksizin topluma sunduğu hizmet sayesinde kendini geliştirebilmesidir. (www.art4development.net:2006) Paylaşıcılık temelinde yer alan gönüllülük; kişisel motivasyon, karşılıklı güven ve takım ruhuyla hayat bulur. (www.art4development.net:2006) Tüm bu tanımlamalarda vurgulanan ortak nokta; gönüllülükte maddi bir çıkar gözetilmemiş olması ve hiçbir dış baskı olmadan bütünüyle kişilerin kendi arzusuna bağlı olarak zevkle gerçekleştirdikleri bir eylem olmasıdır. Gönüllülük, sadece kişiye özgü bir olgu değildir, tüzel kişiliği de kapsayan bir hareket tarzıdır.” (Akatay ve Yelkikalan, 2007: 68-69)

Gönüllülük farklı tanımlansa da çoğu tanımda gönüllü katılımın öne çıkan başlıca dört özelliği: Zorunlu olmaması; bedel karşılığı olmaması; kurumsal yapı içinde gerçekleşmesi ve kamu yararı amacıyla kamuya yönelmiş olmasıdır. (Palabıyık, 2011: 90)

“Gönüllülük; güven ve sosyal bağlılık sağlayan ilişkileri yaratıp koruduğu gibi kimliğe ve ortak geleceğe dair sağduyu oluşmasına da yardımcı oluyor. Ortak bir hedef çerçevesinde birlikte çaba gösteren, bunun için birleşen insanların gönüllü faaliyeti pek çok toplumda görülen bir özelliktir.” (Birleşmiş Milletler Gönüllüleri, 2011:xxiii)

Bu manada dünyada birçok insanın yaşamını da doğrudan etkilemektedir. Bu sayede fertlerin bir birine güven duymasına, sıkıntılı anlarında destek olacak birilerinin olacağı beklentisi gelecek adına umutları artıran sorunları minimize eden bir anlayışı da pekiştirmektedir. İnsanlık adına yapılan bu tür faaliyetler coğrafya ve insanlar değişse de tüm dünyada pozitif etkileşimi ve güveni tesis etmede etken bir rol oynamaktadır.

1.2. GÖNÜLLÜ KİMDİR?

“Gönüllü kişiler; her bireyin toplumun bir parçası olduğunun bilinci ve “Geleceğin daha iyi olması için ben de bir şeyler yapabilirim” düşüncesiyle; maddi olanaklarını, zaman, emek ve bilgilerini, insani ya da toplumsal bir amaç için ortaya koyan kimselerdir.” (Özgen, 2006: 54-55)

Tamamen kendi istek ve arzularıyla, hiçbir baskı altında kalmadan toplumsal sorunlara kayıtsız kalmayan, nazari ve pratik olarak bilgi birikimi, tecrübe ve imkânlarını harcayan herkes gönüllü olarak nitelendirilir. Toplumun sorunlarına tepkisiz kalmayan, çözüm adına adımlar atan, yaptığı faaliyetlerden herhangi bir ücret talep etmeden harekete geçen duyarlı kişilerdir gönüllüler. Ferdi olarak ya da bir sivil toplum kuruluşu bünyesinde aksiyon alan, ön koşul öne sürmeden çözüm üreten taraftadır gönüllüler.

“Gönüllü, bir kuruluşa üye olmadan onun etkinliklerinde yer alan kişi olarak da tanımlanmaktadır. Bu tanımda, gönüllü ile üye arasındaki ayırma dikkat çekilmektedir. Bu ayırım çeşitli nedenlerden kaynaklanabilmektedir.” (Akatay ve Yelkikalan, 2007: 74)

Sivil toplum kuruluşlarında üye olanlar, sivil toplum kuruluşlarının ileriye dönük bakışını ve yaklaşımını paylaşmaktadır. Gönüllüler ise, toplumsal bir olay veya olay sonrası eylemden dolayı oradadır. Bazı sivil toplum kuruluşlarında üye ile gönüllünün orada bulunuş misyonları farklıdır. Bazıları fiziksel engellilerle ilgili STK’larda üye bir fiziksel engelli olabilirken, gönüllüler fiziksel engelli olmadan da STK’da yardımcı olma niyetiyle bulunabilir. STK’ların esas itibarıyla inşa kaynağı üyeden çok gönüllü katılımlardır. (Akatay ve Yelkikalan, 2007: 75)

Gönüllü, sahip olduğu fiziki güç, zaman, bilgi, yetenek ve deneyim özelliklerinden birini veya birkaçını STK'nın olağan veya proje bazındaki çalışmalarını için sunabilecek durumda olan ve bunun karşılığında parasal kazanç beklentisi taşımayan bireydir. (annalindhturkey.net)

1.3. TOPLUMDA İNSANLARI GÖNÜLLÜ OLMAYA İTEN NEDENLER NELERDİR?

Gönüllü olma faaliyeti kişinin salt kendi iradesi çerçevesinde toplumsal duyarlılıklar neticesinde kendiliğinden harekete geçen iradesidir. Bu irade toplumsal duyarlılıklara göre farklılık arz etse de; “özgür irade, maddiyata dayanmayan motivasyon ve başkalarının yararına olması şeklinde ifade ettiğimiz üç kriter her hangi bir eylemin gönüllülük kapsamı içinde olup olmadığı değerlendirilirken kullanılabilir.” (Birleşmiş Milletler Gönüllüleri, 2011:4)

Genel olarak insanlar;

- 1) Kendisine sosyal bir çevre edinerek yalnızlık duygusundan veya can sıkıntısından kurtulmak istediğinden,
- 2) İnandığı bir çalışmayı veya kuruluşu desteklemek istediğinden,

- 3) İlgili STK'da yapılan işleri eğlenceli bulduğundan ve dolayısıyla orada bulunmaktan zevk aldığından,
- 4) Yeni beceriler kazanmak veya var olan becerilerini ilgili kurumda kullanmak suretiyle korumak istediğinden,
- 5) Kendisinde var olan bir takım yetenekleri başkalarıyla paylaşmak istediğinden,
- 6) Kendisini ihtiyaç duyulan birisi olarak görmek ve bir problemin çözümüne yardımcı olmak istediğinden,
- 7) İçinde bulunduğu sosyal çevrede önemli ve popüler birisi olmak istediğinden,
- 8) Yeni bir arkadaş ve dost çevresi edinmek istediğinden,
- 9) Sosyal gereksinimlerden olan aidiyet duygusunu yaşamak ihtiyacından dolayı kişiler gönüllü olmak ve gönüllü organizasyonların içerisinde olmak istemektedirler. (Yaman,2003:1)

1.4. TOPLUMDA İNSANLARI GÖNÜLLÜ OLMAKTAN ALIKOYAN NEDENLER NELERDİR?

İnsanlar, her hangi bir toplumsal olayda gönüllü olabilecekleri gibi onları gönüllü olmaktan soğutan, alıkoyan nedenler de olabilir. Bunlar;

- 1) Kişilerin sorumluluk almak istememeleri veya kendilerini bir yere bağımlı hissetmemelerinden,
- 2) Kimsenin kendisine gönüllü olmak isteyip istememesini sormamasından,
- 3) Yapabileceği bir şeylerin olduğuna inanmadığından,
- 4) Daha önce yaşadığı olumsuz deneyimlerin olmasından,
- 5) Yaptığı işte beklentilerinin karşılanmaması, yaptığı işin küçümsenmesi veya menfi sonuçlanmasından,
- 6) Mevcut sorumluluklarının yeterince fazla olmasından,
- 7) Kişinin gönüllülük kavramına yabancı olmasından ve böyle bir alışkanlık edinmemesinden,

- 8) Yapacağı faaliyette ek bir masrafa gireceği çekincesinden dolayı kişiler gönüllü faaliyetlere mesafeli olmaktadır. (Yaman, 2003:1)

1.5. GÖNÜLLÜ EĞİTİMİ

Gönüllüler, bir konuda STK içinde çalışmaya devam ettikleri yanında farklı konularda da STK içerisinde çalışmaları mümkündür. Bu süreçte yapacakları faaliyetler üzerine bilgilendirilmeleri, yönlendirilmeleri gerekebilir. Ayrıca, STK'yı temsil misyonunu da üstlenebilirler. Tüm bu işlevleri yerine getirebilmeleri için donanım sahibi olmaları ve eğitilmeleri zaruret arz etmektedir. STK'ya yeni gönüllüler edinme, mevcut bilgi ve becerilerini geliştirme adına eğitim programlarına dâhil edilmeleri aynı zamanda gönüllülerin STK'ya aidiyet duymalarını da pekiştirecektir. (Akatay ve Yelkikalan, 2007:106-107)

“STK'larda gönüllülerin yetiştirilmesi ve eğitimi, genel olarak dört başlık altında incelenebilir”: (Yaman, 2003:104)

1.5.1. Oryantasyon Eğitimleri Yoluyla Yetiştirme

Gönüllülerin ihtiyaç duyduğu ya da duyacağı kuruma ve ilgili çalışmalara ait ön bilgilerin kazandırılması, çalışma ortamının ve ilişkilerinin tanıtılmasıdır. (Yaman, 2003:104)

1.5.2. Görevlendirme Öncesi Eğitim ve Yetiştirme

Gönüllülere, yapacakları işlerde yararlanacakları malzeme, araç ve gerecin kullanılmasının öğretilmesidir. Bu tür eğitimler genellikle, kişi özel uzmanlık isteyen bir iş yapacak veya uzmanlık gerektirecek bir araç kullanacaksa, buna dair bilgilerin kazandırılmasını amaçlamaktadır. (Yaman, 2003:104)

1.5.3. Görev Başında Eğitim ve Yetiştirme

Gönüllünün, görev sürecinde karşılaşabileceği zorluklar karşısında sahip olması gereken özellikler ile yeteneklerin kazandırılmasıdır. Ayrıca, görevini daha iyi yapabilmesi için verilecek çeşitli taktikleri de içerir. (Yaman, 2003:104)

1.5.4. Sürekli Eğitim

Gönüllülerin herhangi bir iş ya da pozisyon gözetmeksizin bir program dâhilinde sürekli olarak eğitime tabi tutulmalarıdır. (Yaman, 2003:104)

Gönüllülere verilen eğitimlerin her türden toplumsal sorunlara cevap verecek imkanları içermesi gönüllünün başarısı için hayati öneme sahiptir. Verilen eğitimlerin, gerçek olaylarda denenmesinden önce tatbikatlar ve nazari uygulamalarla test edilmeleri istenilen başarının elde edilmesinde önemli katkılar sağlayacaktır.

1.6. GÖNÜLLÜ YÖNETİMİ NEDİR?

Gönüllülük, her ne kadar kişinin kendi istek ve arzusu doğrultusunda gerçekleşmiş bir eylem olsa da, optimum faydanın sağlanmasında iyi bir gönüllü yönetimine ihtiyaç bulunmaktadır. Aksi takdirde farklı zaman ve alanlarda ortaya çıkan gönüllülerin istenilen olumlu sonuçların alınması bir yana kargaşa, kaos ve kaynak sarfiyatına neden olabilme ihtimali ortaya çıkabilecektir. Gönüllü faaliyetlerinin her aşamasında uygulanması gereken yönetim faaliyeti gönüllülerin kazanılmasından kurumsal anlayışa, gönüllü eğitiminden oryantasyonuna kadar geniş bir yelpazeyi kapsar.

Gönüllü yönetiminden klasik anlamda ast-üst ilişkisine dayanan yönetim fonksiyonlarının gerçekleştiği yönetim ilişkisi anlaşılmalıdır. Gönüllü yönetimi, hem gönüllüler hem de sorumlu kurumsal yapıya ilişkin söz konusu amaçlara ulaşmak için yönetim işlevlerinin en verimli, etkin biçimde yürütülmesi amacıyla

karşılıklı iletişim ve geri bildirim temeline oturtulmuş yönetim anlayışı ile yürütülen devingen bir süreçtir. (Palabıyık,2011:100)

Gönüllü yönetimi, gönüllülerin seçimi kadar önem arz eden, bilgi ve onları şevk ile görev yapma eğilimlerinin artırılması için her türlü nazari ve pratik bilgilerle donatılmalarını ön görür. Başarılı gönüllü yönetimi, gönüllülerin gönüllerine ve beyinlerine nüfuz edebilmeyi ve onları sürekli heyecan duyacak bir pozisyonda tutmayı gerektirir. Gönüllülerin, sivil toplum kuruluşlarında görev yapmalarının iki yönü mevcuttur. Birincisi, gönüllünün yapacağı işi kendisinin seçmesi, ikincisi ise farklı alanlarda faaliyet gösteren işlerde çalışabilme durumunda dünya görüşü, bilgi ve tecrübesi sayesinde farklı boyutlarda beslenebilmesidir. Bu iki boyutun iyi yönetilmesi gönüllüler üzerindeki etkiyi artıracaktır. (Argüden ve Ilgaz,2006: 87)

Gönüllülerin moral ve motivasyonlarının yukarıda tutulması, yapılacak faaliyetlerin amacına ulaşmasında büyük önem taşımaktadır. Katı kuralların hakim olduğu aşırı hiyerarşik yapılanmalar gönüllülerin aynı misyon etrafında görev yapmasını engeller. Bürokrasinin egemenliğinden çok takım çalışması ve işbirliği içerisinde yapılan faaliyetler çok daha faydalı ve birleştirici olacaktır.

“Gönüllü yönetimi, kurumun ve gönüllülerin beklentilerini karşılama aşamasında dengenin kurulmasıdır. Gönüllü yönetiminde doğru kişilerin doğru işlere yönlendirilmesi ve gönüllülerin motivasyonlarının sağlanması önemlidir. Çünkü yaptığı işle değer yarattığını görebilen gönüllü kişi, işine odaklanacak ve daha iyinin arayışına geçecektir. Bir diğer konu, disiplin ve sürekliliktir. Gönüllülükte taahhüt edilen çalışmaların doğru zamanda doğru yerde yerine getirilmesi ve devamlılığın sağlanması, hedef kitlenin ve paydaşların gönüllü kuruluşa güveninin olumlu yönde etkileyen unsurlardır. İşin doğru şekilde yerine getirilmesi derken, maliyet unsurlarına, zaman planına uyum sağlanırken sunulan hizmet kalitesini de artırmak kast edilmektedir.” (Argüden ve Ilgaz, 2006: 87)

1.6.1. Sivil Toplum Kuruluşlarında Gönüllü Yönetimi

Kamu sektörü, özel sektörden sonra üçüncü sektör olarak adlandırılan sivil toplum kuruluşları; planlı, programlı ve profesyonel bir şekilde yönetilmelidir. Bu yönetim, özel sektörde yöneticilik yapan biri için zor bir süreçtir. Çünkü, özel sektörde yönetim faaliyeti işi ücrete tabi çalışma, performans değerlendirmesi, ödüllendirme ve işten çıkarma gibi unsurlarla yönetilirken; Sivil toplum kuruluşlarında gönüllüleri kuruma bağlayan ve gönülden gelen toplumsal fayda unsuru, heyecan ve ortaya çıkan motivasyon duygusudur. Bu motivasyonu ve heyecanı yönetebilmek kolay bir iş değildir. Esasen bir şirket yönetmek kadar ciddi bir iştir. Bu sebeple sivil toplum kuruluşlarında aktif gönüllülük duygusu taşıyan profesyonellere her zaman ihtiyaç bulunmaktadır. (Özarslan, 2006: 22)

“Burada sivil toplum kuruluşlarına çok önemli sorumluluklar ve görevler düşüyor. Bu sorumlulukların başında, sivil toplum kuruluşlarının bu profesyonel yönetim anlayışına sahip olmaları, ikinci olarak da sivil toplum kuruluşlarının kaynaklarında netleşmesi ve şeffaflaşması gerekmektedir.” (Betil, 2004:1)

“Finansal sıkıntılardan gönüllülerin teminine kadar birçok zorluk içinde olan STK’larda, gönüllülerin yönetimi de ayrı bir sorun teşkil etmektedir. Bu konuda yapılan bilimsel çalışmalar, gönüllülük esaslı faaliyetlerde bulunan kişilerin yönetiminin günümüz işletmelerinde uygulanan insan kaynakları yönetimine benzer olduğunu” (Yaman,2003:1) ortaya koymuştur. Ancak, uygulamaların gönüllülük esasına dayanmasının, daha farklı ve zor kısımları içerdiği de bilinmektedir.

STK’larda yönetim kavramı, sıradan işçi-işveren ilişkisindeki hiyerarşisi gibi düşünülmemelidir. Gönüllü yönetimi, gönüllüler açısından da, STK’lar açısından da ilişkilerin en verimli şekilde ortaya konması amacıyla bir iletişim ve geri bildirim temeline oturtulmuş şekilde yürütülen bir süreçtir. STK’larda etkin gönüllü yönetimi, gerek STK’nın gerekse gönüllülerin uzun vadeli en fazla yararı sağlayacak şekilde çalışmasını ortaya koymalıdır. Bu sayede gönüllü yönetiminin, stratejik bir planlama yardımıyla sürdürülebilir bir gönüllülük programına dönüşmesi de mümkün olabilecektir. (Güden ve ÖSGD, 2006:7)

İKİNCİ BÖLÜM

SİVİL TOPLUM

2.1.SİVİL TOPLUM KAVRAMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

Sivil sözcüğü, Latince “civis” kökünden türetilmiş, “yurttaş veya kenttaş” anlamına gelmektedir. “Sivil toplum” ise Fransızca’da ki “societe çivile” den gelmektedir. Sivil toplum konusunda çok farklı tanımlamalar bulunmaktadır. Bazı düşünürler “ortaklık” anlamında kullanırken, bazıları da askeri olmayan toplumsal yapıya vurgu yapmaktadırlar. Bazı kuramcılar, kelimenin etimolojik anlamını esas alarak; Latince “civilization”, Arapça “medeniyet”, Türkçe “uygarlık” sözcüklerinin karşılığı olan toplum biçimini kastetmektedirler.

Sivil toplum kavramı ilk kez Antik Yunan’da Aristo tarafından kullanılmıştır. Aristo ünlü eseri Politika’da sivil toplum kavramı ilk kez “koinonia politike – societas civilis” şeklinde kullanmıştır. Ancak Aristo, sivil toplum kavramını “politik düzen”, “topluluk”, “kamusal alan” gibi olgulardan ayırt edici bir tanımlama olarak kullanmamıştır. Böylece sivil toplum olgusu söz konusu diğer kavramlarla birlikte kullanılarak anlam itibariyle belirgin bir farklılık yaratmamıştır. Aristo’nun sivil toplum kavramıyla, devlet sınırları içinde yaşayan insan toplulukları ve onların iyilik halleri anlaşılmaktadır. Aristo bu kavramdan hem insanların kendi aralarında yaptıkları sözleşmelerle bir araya gelmelerini, hem de özgür ve aralarında eşit ilişkilerin söz konusu olduğu insanların bir arada yaşamalarını anlatmaktaydı (Doğan,2009: 32). Çünkü “koinonia” kavramı Antik Yunan’da; hem birlikte yaşam, dayanışma, gibi değerleri ifade ederken aynı zamanda her türlü insan topluluğu anlamına da taşımaktaydı.

Antik Yunan’da sivil toplum ile devlet arasında bir ayırımına gidilmemiş, birey ve toplum birbirinden ayrılmayan bir yapıda ele alınarak kamusal ve özel alan

ayrımının da yapılmadığı görülmektedir. Bundan dolayı Aristo'nun sivil toplum yaklaşımında devlet aygıtı ile toplum ayrılmaz bir bütün olarak ele almakta ve toplum üyelerini bir bütün olarak görür. Ancak Orta Çağ'ın sonlarına doğru, kentlerde ve surlarda yaşayan topluluklar ticaretle uğraşmışlar ve süreç içerisinde zenginleşerek ayrı bir zümreyi oluşturmuşlardır. (Oktay v.d.,2003:6)

Burjuva sınıfı olarak anılan bu kesim Orta Çağ'ın sonlarında ayrıcalıklı kentlerin oluşmasına neden olmuşlar ve sivil toplum olgusunu kendilerine göre yorumlamışlardır. Böylelikle günümüze kadar uzanan sivil toplum olgusu burjuva sınıfının temellendirdiği ve yapılandığı bir kavram olarak yeniden gündeme gelmiştir.

Orta Çağ'da din adamları ve kilise öğretilerinde şekillenen sivil toplum kavramı, burjuva sınıfının oluşmasıyla ve dünyevi (seküler) öğretilerle kontrol altına alınan bir güç olarak var olmuştur. Sonrasında modern kapitalist devletin oluşumuyla birlikte sivil toplum kavramı, egemen burjuva sınıfını betimleyen bir kavram olarak günümüze kadar varlığını korumuştur. (Oktay v.d.,2003:6)

“Tarihsel bir olgu olarak ortaçağın sonlarında biçimlenmeye başlayan sivil toplum, modern ticari merkezlerin ortaya çıkmasına bağlı olarak gelişen kentsel unsurların feodal sistem içinde ekonomik bağımsızlıklarını elde ederek, feodalizmin kurallarından özgürleşmeleri sonucunda ortaya çıkan durumu ifade etmekte kullanılmıştır.” (Tosun, 2001: 31)

“Sivil toplum kavramı her ne kadar uzun bir geçmişe sahipse de bugünkü anlamıyla ortaya çıkışını Batı'da sanayi toplumu sonrasında başlayan toplumsal ve siyasal arayışa borçludur. Batı dünyasının Rönesans'tan sonra yaşadığı bir dizi gelişme yeni bir siyasal toplum modeli arayışını doğurmuş bunun gereği olarak da ulus devletler, ulusal nitelikli bir din, daha özgürlükçü bir siyasal yaşam gibi temalar tartışılmıştır.” (Arslan, 2001: 14)

Ortaçağ Avrupası'nın başlarında Germen istilasıyla yıkılan Batı Roma İmparatorluğundaki merkezi krallık idaresi sonrası oluşan otorite boşluğu yeni oluşmakta olan feodal sistem içerisinde; Aristokrasi, askerler ve kilise güçlü bir

pozisyona ulaşmıştır. Bu yeni sistemde meydana gelen gelişmeler Avrupa’da imalat sektörü ve ticaretin gelişmesine paralel olarak liman ve liman şehirlerinin önem kazanmasına neden olmuş, sonrasında yeni sosyal ve siyasal örgütlenmeler ortaya çıkmıştır. (Tunç ve Aktaş:1998: 75)

Sivil toplum ve devlet kavramları Ortaçağ boyunca birbirlerine karşı ama ayrılmaz bir bütün içindeyken süreç içerisinde sivil toplum, yurttaşlık kavramı ve yurttaşlık sorumluluklarının toplumsal düzeyde yerine getirilmesi şeklinde algılanmıştır. Fransız ihtilali öncesi başlayan toplumsal dönüşüm hareketleri sivil toplum yapısında önemli değişikliklere neden olmuş, devletin bir parçası gibi gözüken yapıdan çıkarak devlet karşıtı bir yapılanma haline gelmiştir. Aydınlanma çağı düşünürlerinin birçoğu sivil toplumu devletle ilişkili olmayan toplumsal bir alan olarak kavramsallaştırdılar. Böylece, devlet aygıtıyla ilgili her şeye karşı olan bir sivil toplum yapısı ortaya çıktı (Özarslan, 2006: 24-25) Sivil toplum konusunda kuramcılarının da farklı yaklaşımları bulunmaktadır.

“Sivil toplumun ilk kuramcılarında olan Hegel’e göre toplum aile, sivil toplum ve devletten oluşmaktaydı. Sivil toplumun yerel yönetimleri oluşturduğunu söyleyip, toplumun aile devlet arasında olan bir uğrak noktası olduğunu dile getirmektedir ki bu görüş sınıf kavramından yoksun bulunuyordu. Machiavelli ve Montesquieu gibi düşünürler tarafından sivil toplum, ara yapılar, ara tabakalar ya da kuruluşlar olarak algılandı. Marx’a göre ise sivil toplum maddi varlık koşulları tüm tarihin gerçek kaynağı, ocağı ve sahnelenişidir. Durkheim’e göre sivil toplum, ikincil yapıları ifade ederken, bu Weber’e göre ise özerk yetkili kuruluşları tanımlıyordu. (Özarslan, 2006: 25)

Sivil toplum kavramı tarihsel süreçte toplumsal farklılıklar arz ederek günümüze kadar gelmiştir. Devletten müstakil, gönüllülük esasına göre hareket edilen, toplum ile devlet arasında aracı konumunda örgütlü bir yapılanmayı ifade etmektedir.

Sivil toplum kavramını en genel biçimiyle, “devlet denetimi ve baskısının ulaşmadığı veya belirleyici olmadığı alanlarda, bireylerin ya da grupların devletten

izin almadan, kovuşturmaya uğrama korkusu taşımadan ve ekonomik ilişkilerin baskısından da büyük ölçüde bağımsız hareket ederek tutum belirleyebildikleri, sosyo-kültürel etkinliklerde bulunabildikleri, gönüllü ilişkilerin, etkinliklerin ve kurumların oluşturulabildiği bir toplum” u ifade etmektedir. (Atar,1997: 98)

İnsanlar ilk çağlarda ihtiyaçlarını rahat karşılayabilmek için birlikte, toplu halde yaşamışlar, zaman içerisinde bu ihtiyaçlar arttıkça toplumda çıkar çatışmaları da artmıştır. İnsanlar, bu çatışma ortamında ihtiyaçlarını rahat karşılayabilmek için bir araya gelip örgütlenmişlerdir. İlk örgütlenmeler bu şekilde ortaya çıkmıştır. Buna örnek olarak tüccarların ve zanaatkârların bir araya gelerek birlikler, loncalar kurmaları gösterilebilir. Avrupa’da ise sivil toplum kavramını ilk kez Adam Ferguson “ Sivil Toplum Tarihi Üzerine Bir Deneme” isimli eserinde ortaya koymuştur.” (Çolak,2006:1)

Bir başka görüşe ise; Sivil toplumun tarihi, 1200-1300’lü yıllara kadar gitmektedir. O dönemlerde söz konusu yapı içindeki sivil toplum düşüncesi, halktan gelen ve mevcut toplumsal yapılanmada aristokrasiye karşı mücadeleleri de kapsayan, dayanışmaya ilişkin fikirleri içermekteydi. (Keyman, 2004:1)

Sivil toplum, kavramı genel anlamıyla, bir ülkede (a) devlet ile topluma, (b) siyasi aktörler ve bürokrasi ile gönüllülüğe dayanan siyaset dışı örgütlenmeler ve etkinliklere, (c) kamusal alan ile özel alan arasında yer alan ve bu alanlar arasında ortaya çıkan karmaşık ilişkilere işaret eder. Yani bir kavram olarak sivil toplum, devlet denetimi dışında kalan dolaylı ya da dolaysız belli bir düzeyde siyasi bir nitelik içeren, fakat özünde toplumsal sorunların çözümüne yönelik sivil etki, ilişki ve çıkarları hayata geçiren bir alana karşılık gelir. Kavramsal olarak bakıldığında sivil toplum, demokratikleşme, toplumsal sorunlara çözüm bulma ve kamusal tartışma alanıdır. (Keyman, 2006: 15)

İnsanların ortak çıkarları çerçevesinde ortaya çıkan birlikte hareket etme inisiyatifi mevcut resmi otoriteye dışında gelişen duyarlı hareketlerdir. Bu yapılanmalar, toplumdan topluma farklılık gösterebileceği gibi farklı toplumlarda aynı amaç için oluşan birliktelikleri de kapsamaktadır. Bir afet sonrasında

afetzedelere götürülen yardımlardan bulaşıcı hastalıkla mücadele eden bir bölgeye yapılan ilaç ve tedavi hizmetlerine, çevresel bir sorunda ortaya çıkan duyarlılıktan eğitimle ilgili bir sorunun çözümünde gösterilen tepki bu inisiyatifin ilgi alanlarından yalnızca birkaçıdır.

Yavuz Atar'a göre; Sivil toplum kavramı en genel biçimiyle devlet otoritesi dışında, bireylerin ve toplulukların devletten izin almadan, her hangi bir yaptırım korkusu olmadan tutum belirleyebildikleri, sosyo-kültürel etkinliklerde bulunabildikleri, gönüllü yaklaşımların, etkinliklerin ve tüm bu faaliyetlerin istenirse kurumsal bir yapı içerisinde hayata geçirilebileceği bir toplumu ifade etmektedir. (Atar, 1997: 98)

Sivil toplum kavramının temel çıkış noktası, toplumsal duyarlılıkların kişilerde meydana getirdiği aksiyonun gönüllülük esasıyla hayata geçirilme faaliyetidir. Sağlıklı demokrasilerde gönüllülük yaklaşımı sivil toplum hareketinin güdüleyicisi durumundadır. Aynı zamanda toplumsal faydayı esas alan ve kar amacı gütmeyen bağımsız kuruluşlardır.

Günümüzde sivil toplum kuruluşları, çevresel sorunlardan- küresel ısınmaya kirlilik, depremler, sel felaketlerinden ekonomiye, finansal krizlerden açlık ve yoksulluğa kadar geniş bir yelpazede kendini göstermektedir. Meydana gelen bu sorunlar mevcut resmi otoritenin her zaman tek başına çözüm üretemediği ve yetersiz kaldığı durumlarda ulusal boyutların ötesinde küresel bir inisiyatifle ve üçüncü sektör olarak ta anılan sivil toplum kuruluşlarının katkı ve desteklerin alınmasının artık bir zarurete haline geldiği bir dünyada yaşamaktadır. (Akatay ve Yelkikalan, 2007:8)

Sivil toplum, toplumun siyasi otoritenin baskısından kurtulmasını ifade etmektedir. Oluşacak demokratik yapı içerisinde devlet kurumlarının dışında toplumun meydana gelen hassasiyetler karşısında kendiliğinden hareke geçen ve yapılması gerekenleri kendi organizasyonu içerisinde ortaya koyan bir yapıyı ifade etmektedir.

Sivil toplumu; topluma hizmet götürmek amacıyla ortak yaklaşımlar göstermiş fertler tarafından kurulan kuruluşlardır. Esnek yapıları ve toplumun isteklerine anında cevap verebilen işleyişleriyle, gönüllülük esasına göre hareket eden ve kamunun bir parçası olmadan ve kar amacı gütmeyen belli bir hedefe yönelik bir araya gelen öz yönetime sahip kuruluşlardır. Ayrıca sivil toplum kuruluşları, faaliyet alanlarına göre “devlet dışı kuruluşlar”, “sivil toplum örgütleri”, “üçüncü sektör”, veya “gönüllü kuruluşlar ”olarak isimlendirilmektedir. (Balkır ve Çolak, 2004: 17)

Sivil toplum kuruluşlarını, sağlıktan eğitime, insan haklarından sürdürülebilir kalkınmaya, kriz yönetiminden diplomasiye kadar birçok alanda örgütlenebilen yapılar olarak tanımlanmaktadır. Devlet ya da kamu birinci sektörü, kar amaçlı piyasa kuruluşları ikinci sektörü oluştururken kar amacı gütmeyen gönüllü kuruluşlar da üçüncü sektörü oluşturmaktadırlar. (Göymen, 2004: 67)

2.2. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ÖZELLİKLERİ

Sivil toplum kuruluşları, faaliyet alanları, organizasyon biçimleri, yönetim şekillerine göre farklılıklar arz etseler de dört ana temel üzerinde bu faaliyetlerini icra ederler Bunlar; 1)kar amacı gütmemek, 2)bağımsızlık (özerklik), 3)gönüllülük, 4)vizyona ve bir ideale sahip olmaktır. (Yaprak ve Bacak:2005:419)

2.2.1. Kar Amacı Gütmemek

“STK’lar, kişisel kar veya kazanç için faaliyet göstermeyen kuruluşlardır. Ancak bu kuruluşlarda sürekli olarak çalışanlar, yaptıkları işin karşılığında belli bir ücret alabilmektedir. Ayrıca gelir getirici faaliyetlerde bulunabilmekle beraber, elde edilen bu gelirleri üyelerine dağıtamazlar.” (Seyyar ve Adalı,2004:190)

2.2.2. Bağımsızlık (Özerklik)

Sivil toplum kuruluşlarının siyasal iktidar karşısında bağımsız olmasını ifade eden özerklik, kendi misyonu çerçevesinde devlet tarafından yönlendirilmemelerini ifade eder. İlgili yasalar ve iç denetim mekanizmaları ile gerekli denetimlerin uygulandığı STK'lar, merkezi ve mahalli idarelerden bağımsız hareket ederler. Ayrıca faaliyet alanlarında siyasi partilerden farklı bir işleyişe sahiptirler. Misyonları çerçevesinde bağımsız hareket etseler de zaman zaman devlet organlarıyla işbirliği ve ortak hareket edebilmektedirler (Seyyar ve Adalı: 2004:190)

2.2.3. Gönüllülük

Sivil toplum kuruluşlarının en ayırt edici özelliği gönüllülüktür. Tamamen toplumsal bir duyarlılıktan doğan STK'lar, devlet baskısı ve yaptırımı olmadan bir araya gelen bireylerin oluşturduğu gönüllü yapılanmalardır. Kimsenin, kişisel tercihinden dolayı katıldığı bu örgütlenmelere katılmaya zorlanmadığı ve katılımdan dolayı ayıplanmadığı bir yapıyı ifade eder.

2.2.4. Vizyona ve Bir İdeale Sahip Olmak

“STK'lar, amaçları ve buna bağlı değerleri doğrultusunda gayretli faaliyetlerde bulunmaktadır. Genelde STK'ların hedefleri kendileriyle sınırlı değildir. İşsizlik, ayrımcılık, yoksulluk ve yabancı düşmanlığıyla mücadele, çevre, ticaret, kalkınma, sosyal refah, insan hakları ve geliştirmekte olan ülkelere yardım gibi çeşitli konularda vatandaşların isteklerine tercüman olmaktadır.” (Akatay ve Yelkikalan, 2007: 25-26)

STK'ların temel amacı mevcut resmi otorite karşısındaki güçsüz kalan siyasal oluşumların arkasındaki toplumsal desteği artırarak bilinçli bir toplumsal katılımı hedeflemektir. Sosyal yardımlaşmayı ve dayanışma ruhunu önceleyen STK'ların en önemli özelliğinin yardımsever nitelikli kuruluşlar olmasıdır. (Pekmezci ve vd.,2004:139)

2.3.SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ÖRGÜTLENME ŞEKİLLERİ

Sivil toplum kuruluşları, yaptıkları faaliyetlere göre farklı örgütlenme biçimleri içerisinde misyon yürütürler. Bunlar; vakıf, dernek, sendika ve konfederasyon, yerel birlik ve kooperatifler, yurttaş girişimleri, hem şehri dernekleri, meslek odaları şeklinde yapılanmışlardır.

2.3.1. Vakıflar

Temelde kar amacı gütmeyen ve gönüllü teşekküller olarak kurulan vakıflar toplumsal amaçlı kurulmuş sivil toplum kuruluşlarıdır. Türk medeni kanununa göre kurulan ve tüzel kişiliği bulunan vakıfları doğuran dinamikler; toplumsal huzurun sağlanması, barışın temini, stratejik ihtiyaçlar, belli bir düşünceyi ve ideolojiyi yayma, resmi otoritesinin ihmal ettiği sosyal aktivitelerin ikamesi, laiklik ilkesi, kültürel ihtiyaçlar ve değerlerdir. Bu nedenlerden dolayı, bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar ile arzuların karşılanmasını sağlayan ve değerlerin hayata geçirilmesini ifade eden kuruluşlardır. (Erşahin, 2003: 28)

2.3.2.Dernekler

Belli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek amacıyla kurulan ve Türk medeni kanununa göre kurulan dernekler gönüllülük esasına dayanan kuruluşlardır. En az yedi gerçek kişinin bir araya gelerek kurulan dernekler bilgi ve çalışmalarını süreklilik arz eder bir şekilde birleştirmek suretiyle oluşturulan demokratik tüzel kişiliğe sahip sivil toplum kuruluşlarıdır. “Kamu yararına çalışan dernekler” olarak isimlendirilen dernekler, bazen devletin yapamadığı veya yetişemediği hizmetleri gönüllülük esasına göre topluma sunarlar. Ülkemizde bu türden hizmet eden derneklere; Türkiye Kızılay Derneği, Çocuk Esirgeme Kurumu Yardım Sevenler Derneği vb. örnek olarak gösterilebilir.

2.3.3. Meslek Odaları

Aynı mesleği paylaşan bireylerin ortak menfaatleri ve ihtiyaçlarının temini, mesleki faaliyetlerinin kolaylaştırılması, meslek mensubu çalışanların birbirleri ve toplumla olan diyaloglarının sağlanması amacıyla bir araya gelerek kurdukları kuruluşlardır. Bu kuruluşlar oda ve dernek şeklinde örgütlenmişler, mesleki derneklere üyelik serbest tutulurken odalara üyelik zorunlu tutulmuştur.

2.3.4. Sendikalar ve Konfederasyonlar

Sendikalar en geniş ifadeyle, emekçi sınıfının ekonomik ve toplumsal sahada haklarını savunan, yaşam ve çalışma koşullarını iyileştirme ve geliştirmeyi hedefleyen mesleki örgütlerdir. (Sabuncuoğlu, 2000:244)

İşçi sendikalarındaki temel amaç; sendikaya mensup işçilerin menfaatlerini korumak, mesleki faaliyetlerini geliştirmektir. Bir iş koluna bağlı olarak kurulan yapılara sendika denirken en az beş sendikanın oluşturduğu yapılara konfederasyon adı verilmektedir.

2.3.5. Yerel Birlikler ve Kooperatifler

Kooperatifler, tüzel kişiliğe haiz olarak ortaklarının ihtiyaçlarını karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve kamu tüzel kişileri ile özel idareler, belediyeler, köyler, cemiyetler ve dernekler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli teşekküllerdir. Bir alanda faaliyet gösterenlerin güçlerini birleştirmek suretiyle ortak hareket etme ve hedeflerine ulaşmada daha etkin rol üstlenmektedirler.

2.3.6. Yurttaş Girişimleri

Özellikle 1990'ların ortalarından itibaren yaygınlaşmaya başlayan yurttaş girişimleri, sivil platform, sivil girişim, sivil inisiyatif gibi kavramlarla ortaya çıkmış

yapılardır. Toplumsal ihtiyaçları ortaya koymak adına kendiliğinden ortaya çıkan bu girişim, tüzel bir kişiliğe sahip olmasa da resmi makamlara baskı yapma, ortaya çıkan toplumsal sorunu gündeme getirme ve çözüm önerileri üretme bağlamında etkin bir yapılanmadır. Sivil topluma farklı bir yapı kazandıran yurttaş girişimi örgütlü olmayan sivil bir inisiyatiftir.

2.4. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ KAMU VE ÖZEL KURULUŞLARDAN FARKLILIKLARI

Gönüllülüğü ve toplumsal faydayı esas alan sivil toplum kavramının, her alanda kamu erkinin hâkim olduğu alan ile ticari yaklaşımın ve kar amaçlı özel sektör kuruluşlarından ayrılan yönleri mevcuttur. Bunlar;

- STK'larda içsel hiyerarşi çok önemli olmamasına karşın kamu ve özel sektörde hiyerarşi çok önemlidir.
- STK'larda haberleşme ve koordinasyon esaslı kurullar eliyle yatay bir yönetim söz konusu iken, kamu ve özel sektörde yönetim esası bulunmaktadır.
- STK'larda sorumluluk bir kurul veya komitenin üzerinde bulunurken kamu ve özel sektörde tüm faaliyetlerden sorumlu tepe yöneticisi bulunmaktadır.
- STK'larda mesleki bilgi ve tecrübe önemliken ve yöneticilik kabiliyetinden ziyade fedakârlık kavramı öne çıkarken, özel sektörde yöneticilik kabiliyeti ve amaçları başarmaya yönelik bilgi ve tecrübe önemlidir.
- STK'lar, belli bir hedefe yönelik olarak amaçlarını yapılandırırken kamu sektörü siyasi görüş, özel sektör ise kar amacını önceleyerek bunu yaparlar.
- STK'larda gönüllü çalışma esas iken kamuda atama, özel sektörde ise performansa dayalı çalışma önemlidir.

- STK'lar bağış, yardım, üyelik aidatı gibi gelir kaynaklarıyla faaliyet icra ederlerken, kamu vergiler ve fonlarla, özel sektör ise özel sermaye ve borçlanma yoluyla ihtiyaç duydukları kaynakları oluştururlar.
- STK'larda bir rekabet ortamı söz konusu olmazken, özel sektörde kar-zarar söz konusu olduğundan bir rekabet ortamının varlığı mevcuttur.
- STK'lar devlet aygıtına mutlak gereksinim duymadan faaliyetlerini yerine getirirlerken özel sektör kuruluşları tüm faaliyetlerinde devlet erkinin koyduğu kurallara göre uygulamak zorundadırlar.

2.5. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ İŞLEVLERİ

“Hükümet dışı organizasyonlar ya da üçüncü sektör olarak da adlandırılan sivil toplum kuruluşları, toplum ve devlet adına kritik değerlere sahip örgütler olarak çok önemli bazı görev ve fonksiyonlar üstlenmektedirler.” (Akatay ve Yelkikalan, 2007: 31) Bunlar:

- Demokrasi bilincini geliştirmek,
- Küreselleşmeye katkı sağlamak,
- İktisadi kalkınmayı sağlamak,
- Kamu hizmetlerine katkıda bulunmak,
- Ekonomik işlevi yerine getirmek,

2.6. TÜRKİYE'DE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI VE GELİŞİMİ

STK'ların toplumsal yaşamın diğer alanlarıyla ilişkisi, Türkiye için karmaşık ve uzun bir süreç oluşturmaktadır. Dünya Bankası'nın 1997 yılında “Türkiye'deki Sivil Toplum Kuruluşları” konusunda yayınladığı raporda da, Türkiye'de sivil toplum gönüllülük kavramı ile birlikte geliştiği ifade edilmiştir. Bu durum 700 yıllık Anadolu Selçuklular ile Osmanlılara kadar uzanan uzun bir geçmişi olan bir mirasa dayanmaktadır. Anadolu nüfusunun kozmopolit yapısı ile dini ve etnik çeşitliliği merkezi idareye seçilmiş ve atanmış yöneticilere vakıfların kurulması için geniş teşvikler vermeye yönlendirmiştir. Böylelikle vatandaşa yönelik hizmetler,

Selçuklular ve Osmanlılar döneminde “vakıf” adı verilen kuruluşlarca sağlanmıştır. (Akatay ve Yelkikalan, 2007: 160) İslam dininde hayır hasenat ve yardım yaklaşımını esas alan bu vakıflar toplumsal ve alt yapı hizmetlerinin ifasında da aktif rol üstlenmişlerdir.

Vakıf ve loncalarla başlayan toplumsal dayanışma geleneği, toplumda önemli bir boşluğu doldurmuştur. Medreselere kaynak sağlayan vakıflar ile şehirlerin temel ekonomik birimleri olan loncalar, devletten bağımsız olarak faaliyet göstermişler ve lonca yönetimleri esnaflar tarafından seçilmiştir. Sistem 16. yüzyıla kadar bu şekilde yürümüş; ancak 19 yüzyılda sivil toplum unsuru niteliğindeki vakıf, lonca, medrese ve tarikatların, aşama aşama merkezi idarenin etkisine girişine şahit olunmuştur. Diğer bir ifadeyle, bağımsız olma ve sivilcilik özelliklerini yitirmeye başlamışlardır. (Sivil Toplum İş Başında t.y:13-14)

Osmanlı’da iktidarın bürokratik-merkezi şekildeki örgütlenmesi siyasal kültür ve sivil toplum yapılanmasının gelişmesine, devlet dışı bağımsız kurumların oluşmasına izin vermemiştir. (Kutlu ve Usta, 2004:199-200) Bu dönemlerdeki sivil toplum örgütleri, genelde vakıflar ve loncalar içinde şekillenmiştir. Dernek şeklindeki örgütlenmeler oldukça yenidir. Türkiye Osmanlı’nın güçlü devlet ve zayıf bir sivil toplum geleneği devralmış bu yüzden devletçi seçkinler “devleti” toplumu bir arada tutmanın bir koşulu olarak görmüşlerdir. Türkiye’de sivil toplumun gelişimini 1980 öncesi ve sonrası şeklinde iki döneme ayırmak mümkündür (Akatay ve Yelkikalan, 2007:161). İlk dönem 1946-1980’e kadar olan dönemi kapsar. (Akatay ve Sevinç, 2004: 91)

2.6.1. 1946-1980 Arası Dönem

İlk dönemde tek parti iktidarının baskın bir şekilde devletçi politikaların egemen olduğu, toplumsal politikaları ve örgütlenme tarzı devletten bağımsız bir sivil toplumun oluşmasına izin vermemiştir. Devlet otoritesinin her şeye hükümler ve belirleyici olduğu bir yapılanmada devlet ile toplumu birleştirici roller üstlenecek olan sivil inisiyatif yok sayılmıştır. 1946 ile birlikte çok partili hayata geçiş sivil

hayata geçişte bir dönüm noktasını oluşturmuştur. Muhalefetin sesini duyurmaya başladığı ve toplumsal örgütlenmelerin hareketlendiği 1950'lerin başında sivil toplum canlanmaya başlamış ve gönüllü örgütlenmelerin yaygınlaşmaya başladığı gözlenmiştir. Bu dönemde siyasi partiler, basın yayın organları, dernekler, ekonomik gruplar ile bankacılık sektörü, hukuki ve idari yapıdaki düzenlemeler, sivil toplumun gelişmesine katkıda bulunmuştur.

“İlk ortaya çıkan sivil toplum unsurlarının başında dini gruplar, işçi ve işveren sendikaları, köylü dayanışma grupları, farklılaşan medya unsurları gelmekteydi. Bu dönemde oluşan üç askeri darbeye karşın sivil toplum serüveni kesintili de olsa devam etmiştir. (Çaha,1999: 78)

2.6.2. 1980 Sonrası Dönem

1980 sonrası dönem sivil toplum açısından olumlu gelişmelerin hızlandığı bir dönem olmuş; Sivil toplumun oluşumu yönünde ortaya çıkan gelişme, sivil toplum unsurlarının Türkiye'deki geleneksel-merkeziyetçi bir yapıya karşı gerçekleşmiş ve devletin topluma müdahalesinin elimine edilmesi düşüncesi öne çıkmaya başlamıştır. (Tunç ve Aktaş, 1998: 83) Bu dönemde sivil toplum kavramları ve liberal yaklaşımlar öne çıkmıştır. Merkez sağdaki partiler politikalarını katı devletçi bakıştan topluma doğru kaydırmışlar, serbest piyasa ekonomisi, yetki devri, insan hak ve özgürlükleri gibi konular sivil toplum yaklaşımını harekete geçirici birer unsur olmuşlardır.

1985 sonrasında ise Batılı anlamda bir sivil toplum algısının ivme kazandığı bir dönemdir. Bu dönemde; çevre sorunlarından kadın sorunlarına, insan haklarına kadar birçok alanda STK'ların etki alanlarını artırdığı bir dönem olmuştur. (Kutlu ve Usta, 2004:200)

1980'lerin ikinci yarısından 1990'ların ilk döneminde, STK'ların sayısında hızlı bir artış gözlenmiştir. Fakat 1990'ların ikinci yarısından sonra siyasetin otokrasi karşısında gerilemesine bağlı olarak STK'ların etki alanları sınırlandırılmış ve çalışma şevkleri kırılmaya çalışılmıştır. (Bayramoğlu,2006:1) 1996'dan bugüne

kadar ise, sivil toplumla ilgili farkındalığın giderek arttığı söylenebilir. Bu bağlamda Türkiye’de son 15 yıldır sivil toplumla ilgili oluşan üç dönüm noktasının, STK’ların gelişmesine ve toplumun da STK’lar hakkında farkındalığın artmasına katkıda bulunduğu söylenebilir. (Akatay ve Yelkikalan,2007:163)

Birinci dönüm noktası; 1996 yılında İstanbul’da düzenlenen ve toplumda sivil toplumla ilgili farkındalığın olduğu Habitat II toplantısıdır. Bu, sivil toplumun örgütlenme düzeyini belirgin biçimde göstermesi açısından önemlidir. (Referans Gazetesi,2006: 10)

“İkinci dönüm noktası; 1999 depremi sonrasında yaşanan boşluk belirsizlik ortamının STK refleksi ile doldurulmuş olmasıdır. Depremin en önemli etkilerinden biri, STK’ların bünyesinde gönüllü olan gençlerdeki farkındalık bilinci olmuştur.” (Akatay ve Yelkikalan, 2007:163)

Üçüncü dönüm noktası da; AB’ye üyelik süreci bağlamında, sivil toplum programları aracılığıyla birçok kaynak Türkiye’ye aktarılmış ve yeni yasal düzenlemeler gündeme gelmiştir. Bu süreçte özellikle STK’ların kapasite gelişimine ciddi katkılar yapmıştır. (Referans Gazetesi, 2006: 11)

Tüm bu gelişmeler sonrasında ülkemizde batılı anlamda tam olarak gelişmiş bir sivil toplum yapısı henüz oluşma da 1946’dan bu yana meydana gelen gelişmeler esasen sivil toplumun ne kadar büyük bir yol aldığını göstermektedir. Dernekler başta olmak üzere, vakıflar, meslek örgütleri olarak önemli yapılanmalar oluşmuştur. Türkiye’de STK’lar içinde sayısal açıdan dernekler birinci sırada yer alırken, vakıflar ikinci sırada ve çeşitli meslek kuruluşları da üçüncü sırada yer almaktadır. Türkiye’de faaliyet gösteren STK’lar, oransal olarak aşağıdaki tabloda sunulmaktadır (Kutlu ve Usta,2004: 201):

Tablo-1: Türkiye’de STK ve Oranları

Kurum Tipi	Sayı	% Oranı
Dernek	80.757	94.2
Vakıf	4.915	5.7
Kamuya Yararlı Dernek	38	0.006
Kamu Kuruluşu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları	14	0.034
Toplam	85.724	100

Kaynak: Önder Kutlu ve Sefa Usta

“Sonuç olarak, ülkemizdeki STK’ların evrimi Anadolu Selçuklular ile Osmanlılara kadar uzanan uzun bir dönemi kapsamakla birlikte, diğer ülkelerle kıyaslandığında STK’ların nicelik ve nitelik açısından oldukça yetersiz olduklarını ve STK’lara ilişkin sağlıklı verilerin bulunmadığını söylemek mümkündür. Tüm bunlar da, ülkemizde bireysel ve sektörel bazdaki gönüllülük düzeyi hakkında bazı ipuçları vermektedir.” (Akatay ve Yelkikalan,2007:168)

2.7. AFETLER VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Afet ve afet yönetimi konularına ikinci bölümde geniş olarak değinilecek olmakla beraber afetler ve sivil toplum kuruluşları ilişkisini incelerken bu kavramların kısaca değinmek yararlı olacaktır.

En geniş anlamıyla afet, canlı ve cansız çevreye büyük zayıatlar veren önemli ölçüde can ve mal kayıplarına neden olan olağan dışı olaylardır. (Şahin ve Sipahioğlu, 2009:5) İnsanların yaşamlarını sekteye uğratan, ülkelerin gelişmişliklerini yavaşlatan afetlere karşı uygun yöntem ve metotlar geliştirilerek önlemler alınması ve ortaya çıkacak can ve mal kayıplarını minimize etmek mümkün olabilecektir. Bunun için afetlerin iyi yönetilmesi gerekmektedir. Afet yönetimi ise; afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması amacıyla bir afet olayının, öncesi, sırası ve sonrasında yapılması gereken çalışmaların planlanması, yönlendirilmesi,

koordine edilmesi, desteklenmesi ve uygulanabilmesi için toplumun tüm unsurları ve kaynaklarının bu ortak hedefe yönlendirilmesini gerektiren çok geniş bir kavramdır. (Pampal ve Özmen, 2009:225)

Afet yönetimi tanımından da anlaşılacağı üzere afetin doğuracağı muhtemel tüm zararları toplumun tüm unsurlarıyla bertaraf etmek zaruret arz etmektedir. Bu bağlamda toplumun nabzını tutan, toplum bireylerinden oluşan ve temelinde gönüllülük prensibi bulunan sivil inisiyatifler bu konuda önemli bir konuma sahiptir. Gerek ülkemizde gerekse dünyada afetlerin meydana getirebileceği can ve mal kayıplarının önlenmesinde sivil toplum önemli bir işleve sahiptir.

İnsanlar, birlikte yaşamının getirdiği sorumlulukla çeşitli sorunlara karşı birlikte hareket etme ihtiyacı duymuşlardır. Bu sorunlara karşı ortaya çıkan bireysel çabalar zamanla yerini ortak çalışmalara ve birlikte hareket etme güdüsüne bırakmıştır. (Dinçer, 1996: 15-16)

Vatandaşlar, toplumsal hizmetlerin yerine getirilmesini genel olarak devletten beklenen bir hak ve görev olarak görmektedirler. Bu bağlamda toplumda “devlet baba” anlayışı ortaya çıkmış ve bireysel olarak yapılması gerekenler de dahil olmak üzere her şeyi devletten bekleyen yanlış bir “kolaycı” anlayış gelişmiştir. Bugün artık dünyada devlet ve hükümetlerin her alanda ortaya çıkan sorunlara karşı tek başlarına cevap vermelerinin imkânsızlığı tartışmasız kabul gören konuların başında gelmektedir. Devletin öncü rolü üstlenmesi, yol gösterici olması ve kendi dışındaki aktörleri teşvik edici ve önünü açıcı bir misyon üstlenmesi herkes tarafından bilinen bir gerçektir. (Firik, 2006:159) Afetler de bu açıdan bakıldığında devletin yaptıklarına paralel olarak sivil inisiyatifin kendi özerk ve gönüllü yaklaşımı çerçevesinde aktif olarak yer aldığı bir alandır.

Bugün artık STK’lar toplumların afetlere hazırlanması, zarar ve risklerin azaltılması, kısa süreli müdahale ve uzun süreli iyileştirme çalışmalarına yoğun bir şekilde katılmaktadırlar. Gönüllü yapılanmalar olmadan devletin tek başına afetlere maruz kalmış toplumların ihtiyaçlarını karşılaması mümkün gözükmemektedir. Bundan dolayı gönüllü kuruluşların afetlerin tüm aşamasında rolleri, hem kamu ile

olan ilişkilerinde hem de kendi aralarındaki yaklaşım ve işbirliği, dil birliği, ortak bir afet yönetimi ile birlikte eşgüdümün de sağlanması gerekmektedir. (Firik, 2006:161)

Ortaya çıkan olağanüstü durumlarda, STK'ların kendi özerk ve elastiki yapısı gereği devlet yapılanmalarından önce afet mahalline ulaşması, ortaya çıkan afetin niteliğine göre; arama-kurtarma, insani yardım, ilk yardım ve tıbbi destek sağlama imkânları mevcuttur. Bu faaliyetleri yürütürken genel planlamalara dâhil edilmemeleri neticesinde ortaya çıkan eşgüdüm eksiklikleri, kaynak ve zaman israfı gibi kayıplar da ortaya çıkabilmektedir. Ayrıca ortak dil ve uygulama standartlarının tam anlamıyla geliştirilememiş olması da yapılan olumlu adımları yavaşlatmaktadır.

“Sivil toplum kuruluşları, kendini geliştirmeye çok açık olmaları ve hızlı ve dinamik hareket kabiliyetlerinden dolayı, ülke gelişiminde büyük görevler üstlenebilecek konumdadır. Nitekim içinde bulunduğumuz dönemde çok etkin ve başarılı çalışmalar yapan pek çok sivil toplum kuruluşumuz da mevcuttur. Bizim yapmamız gereken sivil toplum kuruluşlarımızın sayısını ve etkinliğini artırmak ve vatandaşları kendi gelecekleri ile ilgili daha etkin, daha aktif bireyler olmaları konusunda desteklemek olmalıdır. Çünkü gelişmiş bir sivil toplum hem yurttaşını bireyleştirir hem de toplumsallaştırır, hem haklarını öğretir hem de yükümlülüklerini hatırlatır.” (Mahruki, 2008:2)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AFET YÖNETİMİNDE GÖNÜLLÜLÜK

3.1. AFET YÖNETİMİNDE GÖNÜLLÜLÜK

Afetler, oluşları ve sonuçları itibariyle tüm canlıların hayatlarını sekteye uğratan, zayıflar veren ve normale dönüş faaliyetinin uzun süreçler aldığı büyük olaylardır. İnsan topluluklarına can ve mal kayıpları yaşatmasının yanında gelişme ve genişlemesini de sekteye uğratarlar. Meydana gelen afetler bölgesel yerel düzeyde gerçekleşebileceği gibi top yekûn tüm ülkeyi hatta ülkeleri etkisi altına alan bir yapıda da tezahür edebilir.

Afetlerle mücadele bireysel girişimler yanında kamusal yapılanmalar ihdas edilerek çok yönlü önlemler alınması ve bu önlemleri hayata geçirerek afetlerden korunmak mümkün olabilmektedir. Bireysel girişimler, bir afet meydana geldikten sonra profesyonel ekipler gelinceye kadar afetlere ve afetzedelere müdahale faaliyetlerini gerçekleştiren gönüllü yaklaşımlardır. Bu yaklaşımlar, fert fert ortaya çıkabileceği gibi bir sivil toplum kuruluşu bünyesinde de ortaya çıkabilir.

Afet yönetimi ve gönüllülüğü daha iyi anlamak için; afet, tehlike, kriz ve kriz yönetimi, risk ve risk yönetimi, acil durum ve acil durum yönetimi kavramlarını inceleyerek, sonrasında tüm bu unsurları bünyesinde barındıran afet yönetimi kavramına değinerek afet yönetimi ve gönüllülük ilişkisini ele almak yararlı olacaktır;

3.2. AFET NEDİR?

Afet, Arapça kökenli bir kelime olup; “büyük felaket”, “bela”, “yıkım” anlamlarına gelmektedir. Genel olarak, ekonomik ve sosyal yaşamı kısa sürede

sekteye uğratarak, büyük can ve mal kayıplarına, yaralanmalara neden olan insan faaliyetlerini durduran olaylar afet olarak tanımlanır. En geniş anlamda afetler; insanlar için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, insan faaliyetlerini durdurarak veya kesintiye uğratarak tüm toplumu etkileyen ve toplumun kendi imkân ve kabiliyetleri çerçevesinde üstesinden gelemeyeceği, doğal, teknolojik ya da insan kaynaklı olaylardır. (Özey, 2006:1)

“Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere doğal, teknolojik veya insan yapımı kökenli bir olayın afet sonucunu doğurabilmesi için, insan toplulukları ve insan yerleşmeleri üzerinde kayıplar meydana getirmesi ve insan faaliyetlerini bozarak veya kesintiye uğratarak bir yerleşme birimini etkilemesi gerekmektedir. Başka bir deyişle afet, bir olayın kendisi değil doğurduğu sonuçtur.” (Ergünay, 1998:7)

3.3. DOĞAL AFET NEDİR?

“Önlenmesi insan eliyle olmayan, sel fırtına, deprem, dolu vb. felaketlerin her biridir. Doğal afetler; doğal olarak, çok kısa zamanda meydana gelirler. Çok fazla can ve mal kayıplarına yol açarlar ve başladıktan sonra insanlar tarafından engellenemezler.” (Özey, 2006:1)

“Eğer bir olay, bireylerin ve grupların yaşamlarında bir bozulma ve sapma meydana getirmiyorsa bu afet olarak adlandırılmaz. Bir afeti oluşturan iki unsurdan bir tanesi “afeti meydana getiren olay” , diğeri de “olayın meydana geldiği toplum yapısı” dır. Bu bakımdan, bir toplum için afet olan bir olay başka bir toplum için afet sayılmayabilir. Bu genellikle toplumların gelişmişlik düzeyiyle doğrudan orantılıdır.” (Uluğ, 2009:1)

Afetleri iki gruba ayırmak mümkündür: Birinci grup; doğal ve fiziksel olaylardan kaynaklanan afetler, ikincisi ise; insan (beşeri) kaynaklı afetlerdir.

Doğal Afetler, “Önlenmesi insan eliyle olmayan, sel fırtına, deprem, dolu vb. felaketlerin her biridir. Tabii afet, doğal afetler; doğal olarak, çok kısa zamanda

meydana gelirler. Çok fazla can ve mal kayıplarına yol açarlar ve başladıktan sonra insanlar tarafından engellenemezler.” (Özey, 2006:1)

İnsan kaynaklı afetler ise, insanların tutum ve davranışlarıyla alması gereken önlemleri almaması neticesinde ortaya çıkan afetlerdir; “açlık, kıtlık, bulaşıcı hastalıklar, terör olayları veya savaşlar, göç ve mülteciler” (Özey, 2006:4)’dir.

Meydana gelen afetlerin büyüklüğüne göre can ve mal kayıpları yaşanabilmektedir. Buna etki eden çeşitli faktörler bulunmaktadır. Bunlar; Afetin fiziksel büyüklüğü, yerleşim alanlarına olan uzaklığı, yoksulluk ve az gelişmişlik düzeyi, hızlı nüfus artışı, riskli bölgelerdeki hızlı ve kontrolsüz şehirleşme ve sanayileşme, ormanların ve çevrenin tahribi ve yanlış kullanımı, bilgi ve eğitim eksikliği, toplumun afet olaylarına karşı hazırlık seviyesi (Ergünay, 2002:3) sayılabilir.

Afetlerin farklı tanımları yapılsa da sonuçları itibariyle afetler; can ve mal kayıplarına neden olur, insanların hayatlarını sekteye uğrattırır. “Genellikle bir tehdit tarafından tetiklenir, doğrudan zarar görebilirlikle ilişkilidirler.” (Kadıoğlu,2011: 39) Gelişmişlik düzeyiyle doğrudan ilintilidir ve sonuçlarının büyük olması durumunda toplumun afetlerle başa çıkma kapasitesini aşabilirler. Meydana getirdikleri olumsuz etkilerin normale dönmesi uzun süreçler alır. Mevcut kaynak kapasitesinin bir kısmının veya tamamının afetlerin ortaya çıkardığı zararların telafisinde kullanılmasına neden olabilir ki; bu durum gelişmeyi yavaşlatır.

Bir afetin büyüklüğünü ortaya çıkış büyüklüğünden ziyade, insan yerleşimlerine olan etkileri, doğurduğu can ve mal kayıpları ve afet sonrasında toplumun afetlerin etkilerini ne oranda ve zamanda ortadan kaldıradııkları süreyle doğrudan ilgilidir. “Diğer bir deyişle afet, merkezinde insan olan sosyal, ekonomik, teknik, çevresel ve siyasal boyutları olan bir olgudur.” (Kadıoğlu, 2011: 39-40)

3.4. TEHLİKE NEDİR?

Tehlike kavramı ile ilgili literatürde farklı tanımlar mevcuttur. Bunlar biri; “Can ve mal kayıplarına neden olmakla birlikte sosyo - ekonomik düzen ve etkinliklere, tabii ve kültürel kaynaklara zarar verme potansiyeli olan her şey.” (Kadıoğlu, 2008:4) olarak tanımlanmıştır. Diğer bir açıklamaya göre ise; İnsanların yaşamlarını olumsuz yönde etkileyen, teknolojik ve insan kaynaklı olayların tümünü tehlike olarak tanımlanabilir. Farklı bir ifadeyle tehlike, doğal, teknolojik ya da insan kökenli olan ve fiziksel, ekonomik, sosyal kayıplara neden olabilecek tüm olayları tanımlar. Topluluklar için tehlike unsurunu oluşturan dört ana olay türünü şu şekilde ifade edilebilir;

- Doğa kaynaklı olaylar: Deprem, kuraklık, sel, çığ vb.
- Şiddete dayalı olaylar: Savaş, terör, iç çatışmalar vb.
- Bozulmaya dayalı olaylar: Erozyon, çevre kirlenmesi, ekonomik ve sosyal bozulmalar vb.
- Eğitim eksikliği ve yetersizliklere dayalı olaylar: Teknolojik kazalar, trafik kazaları, yangınlar vb. (Ergünay, 2002:8)

Tehlike, bulunulan coğrafi yere, bölgeye, ülkeye göre değişiklikler arz etmektedir. Aynı şekilde tehlikenin oluş sıklığı, tekrarlanma süresi gibi unsurlar da buna bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Bu şekilde ortaya çıkan veya çıkması muhtemel tehlikelerin belirlenmesi ve önüne geçilmesi de uzmanlık isteyen bir konudur. Her ülke özellikle doğal tehlikelerin belirlenmesi maksadıyla kurum ve kuruluşlar ihdas edilmiştir. (Ergünay, 2002:9) Buradaki uzmanlar yardımıyla bir tehlikenin afete dönüşmeden yapılması mümkün olan tüm hazırlıkların yapılması ve kısa orta ve uzun vadeli planların hazırlanması büyük önem taşımaktadır.

3.5. KRİZ VE KRİZ YÖNETİMİ NEDİR?

Kriz sözcüğü Türk Dil Kurumunda; “Bir toplumun, bir kuruluşun veya bir kimsenin yaşamında görülen güç dönem, bunalım, buhran” olarak tanımlanmaktadır.

Kriz sözcüğü, özellikle tıp literatüründe sıkça kullanılır. “Aniden ortaya çıkan bir hastalık belirtisi ya da bir hastalığın çok ileri bir aşamaya ulaşması” (Bozgeyik, 2004: 37) anlamına gelmektedir.

Bir başka tanıma göre ise “Kriz: Beklenilmeyen ve önceden sezilemeyen, çabuk ve acele cevap verilmesi gereken, işletmenin önleme ve uyum mekanizmalarını etkisiz hale getirerek, mevcut değerlerini, amaçlarını ve varsayımlarını tehdit eden gerilim durumudur.” (Tutar, 2007: 13)

Sosyal bilimler sözlüğünde “kriz; bunalım (crisis), buhran, kriz, beklenmedik bir sosyal, ekonomik veya psikolojik gelişme karşısında normal ilişkilerin ciddi olarak sarsılması, karşılaşılan sorunun halledilmesi için mevcut çözüm yollarının yetersiz kalması sonucu ortaya çıkan ve çaresizlik içinde gelişen gerilim durumu” (Delice, 2003: 58) olarak tanımlanmıştır.

Afetler açısından kriz; ortaya çıkması muhtemel doğal veya insan kaynaklı afetlerin her aşamasında karşımıza çıkan insan yaşamını olumsuz etkileyen tüm faktörler olarak ifade edilebilir. Krizin oluşması için bir afetin olması beklenmez, afetin emarelerinin ortaya çıkması da bir kriz durumudur. Örneğin aşırı yağışlar sonrası meydana gelecek muhtemel sel afeti öncesi meteorolojik uyarılar sonrasında alınan vaziyet, yapılan uyarı ve önlemler sel olayının önüne geçemese de can ve mal kayıplarını minimize edecektir.

Kriz yönetimi ise; “Kriz olarak nitelenen durumu ortadan kaldırmak için yapılan planlı, sistematik ve rasyonel bir şekilde uygulanan faaliyetler topluluğudur. Sistematik olarak adım adım verilecek kararları, bu kararları uygulayacak ekibi oluşturmayı, uygulama sonuçlarını hızla alarak yeni kararlar vermeyi kapsamına alır.” (Tüz, 2004: 85)

Kriz yönetiminde, ortaya çıkan kriz sonrasında doğrudan muhatap olan kriz mağduru olan halkın (örneğin deprem mağduru), krizin hemen sonrasında krize müdahalede meydana gelebilecek bir zafiyet sonrası ortaya çıkacak sorunlar dikkate alındığında, planlı hareket edilmesi ve ilgili tüm kurumların bu planlar çerçevesinde

krize müdahale etmesinin ne kadar önemli bir hal alacağı dikkate alınmalıdır. (Filiz, 2007: 36)

Kriz yönetimi ve afet yönetimi kavramları birbirleriyle ilişkili iki kavramdır. Kriz yönetimi afet yönetimini de içine alan daha geniş bir kavramdır. Kriz, hem örgüt, hem de toplulukların yalnızca biridir. Kriz durumu bir kargaşa durumudur. Bu durum her an farklı bir alanda ve farklı boyutlarda ortaya çıkabilir.

Kriz yönetiminin en önemli unsurlarından biri de bilgi aktarımıdır. Kimlerden, nasıl, ne kadar bilgi toplanacağı ve bu bilgilerin kimler tarafından ortaya konulacağı ve nasıl değerlendirileceği de takip edilmesi gereken önemli hususlardandır.

3.6. RİSK VE RİSK YÖNETİMİ NEDİR?

Risk, “bir afetin meydana getirebileceği olumsuz sonuçların tümünü ifade etmektedir.” (Güler, 2008: 43) Bir başka tanıma göre; “Bir tehlikenin bölgenin sakinleri, özellikleri, etkinlikleri, özgün tesisleri, tabii ve kültürel kaynakları üzerine olan tahmini kötü etkisi.” (Kadıoğlu, 2008:4)’dir. Bir yerde bulunan ve belirli büyüklükte olan bir tehlikenin bulunması ve bu durumdan mevcut yapının etkilenebilir olması, bu etkilenme ve zarar görme olasılık ve oranlarının tahmin edilebilmesi de riskin içeriğini tanımlar.

Risk yönetimi ise; belirlenen risklerin bir afete dönüşmemesi için bir plan çerçevesinde önlemler alma faaliyetlerinin tümü olarak ifade edilebilir. Risk yönetiminin başarıya ulaşabilmesi için ise mevcut planlama yanında özellikle uygulama aşamasında halkın da risk algılama konusunda bir zafiyetinin olmamasına ve tüm bu alınan önlemlere katkı vermesine bağlıdır. (Güler, 2008: 43-44)

3.7. ACİL DURUM VE ACİL DURUM YÖNETİMİ NEDİR?

Acil durum; “Yıkıcı, harap edici olabilmekle birlikte, yerel ölçekte baş edilebilecek boyutta olan tehlikeli olaylardır. “Acil Durum”, can ve mal korumak,

halkın sağlığını ve emniyetini güven altına almak veya herhangi bölgedeki, herhangi bir faciayı önlemek üzere devletin söz konusu bölgedeki yerel çabalara destek vermesini gerektiren durumdur.” (Acil Durum Yönetimi İlkeleri, 2005:1-10)

Günümüzde doğal ve doğal olmayan afetlerin ardından meydana gelebilecek olumsuzlukların insan yaşamı başta olmak üzere, yapılar ve içinde yaşanan çevre açısından önemli büyüklükte ortaya çıkabileceği daha iyi anlaşılmaktadır. Yaşanan can ve mal kayıpları tüm kesimlerin bir plana sahip olması gerektiğini ve afetlere karşı zarar azaltma çalışmalarına gerekli önceliği vermeyi ortaya koymuştur.

Acil durum yönetimi bağlamında yapılan hayat kurtarma, yaralanmaları önleme ve çevreyi koruma misyonu sadece afet anında ya da sonrasında yapılan çalışmalarla yeterli olamayacağı görülmüş, afet öncesi de birçok çalışmanın yapılmasının elzem olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca acil durum yönetimi ülkemizde ve dünyada yaşanan deneyimlere ve yaşanan tehdit olgusuna bağlı olarak değişmekte ve kapsamı genişlemektedir. (Ulusal Acil Durum Yönetimi Modeli Geliştirilmesi Projesi, 2002:3)

Acil durum yönetimi; “Her türlü tehlikeye karşı hazırlıklı olma, zarar azaltma, müdahale etme ve iyileştirme amacıyla mevcut kaynakları organize eden analiz, planlama, karar alma ve değerlendirme süreçlerini kapsamaktadır. Acil durum yönetiminin amaçları, hayat kurtarmak, yaralanmaları önlemek ve mal-mülk ve çevreyi korumaktır.” (Acil Durum Yönetimi İlkeleri, 2005:1-9)

3.8. AFET YÖNETİMİ NEDİR?

Gerek doğal kaynaklı gerekse insan kaynaklı afetlerin ne zaman ne büyüklükte meydana geleceğini ve ne oranda can ve mal kayıplarına neden olacağını önceden kestirmek çok zordur. Bu bakımdan afetlerin mümkünse önlenmesi, mümkün değil ise meydana gelecek afetlerden en az can ve mal kayıplarının oluşması için afet olayının iyi yönetilmesi gerekli risk analizlerinin yapılarak önlemlerin zamanında alınması hayati bir konudur. “İşte insanların yaşadıkları çevrede meydana gelen doğal olaylardan haberdar olmaları, bunları nedenlerine

kadar ayrıntısı ile tanımları ve bu olayların tekrarı durumunda bunlardan hiç etkilenmeme veya en az oranda etkilenmelerine olanak tanıyan çalışmaların tümüne “Afet Yönetimi” denilmektedir. (Erkal ve Değerliyurt,2009: 151)

Afet Yönetimi, birçok unsuru bünyesinde barındıran ve bu unsurların birbirleriyle eşgüdüm içerisinde hareket etmesini öngören bir disiplindir. Devlet kurumlarının, halkın ve sivil toplum unsurlarının katılımını esas alan uluslararası inisiyatifin de dâhil olduğu bütünlüklük bir yapıyı ifade eder.

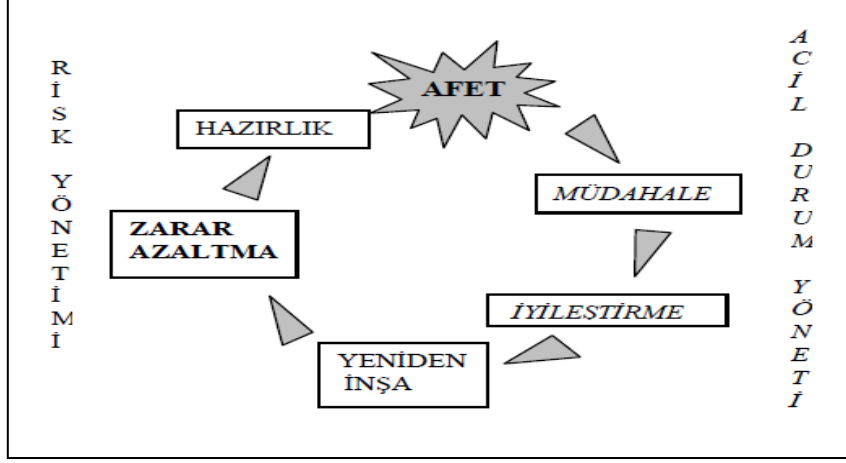
Şekil-1: Afet Yönetimi

Kaynak: Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri Kitabı

Afet yönetiminin başarıya ulaşabilmesi için her biri ayrı öneme haiz dört aşama bulunmaktadır. Aynı zamanda afetler döngüsü olarak da tanımlanan bu aşamalar; 1)Müdahale, 2) İyileştirme ve Yeniden İnşa, 3) Zarar Azaltma, 4) Hazırlık'dan oluşmaktadır. Daha iyi anlaşılabilmesi için bu aşamaları ayrı ayrı inceleyeceğiz:

Şekil-2: Afetler Döngüsü

Kaynak: Afet Zararlarının Temel İlkeleri,

3.8.1. Müdahale Aşaması

Mevcut bir durumun daha kötüye gitmesinin önüne geçmek ve kurtarma faaliyetini gerçekleştirmek için gerekli olan tüm eylemleri içerir. Hayat kurtarmak, afete maruz kalan halkın acısını azaltmak, ilk yardım faaliyetleri, giyecek yiyecek yardımları, acil durum haberleşmesi bu eylemlerden bazılarıdır. (Fişek ve Kabasakal, 2008: 15)

“Bir afetin oluşumunu takip eden ve afetin oluşundan hemen sonra başlayarak, afetin büyüklüğüne bağlı olarak en çok 1-2 aylık bir süre içerisinde yapılan faaliyetlerdir.” (Ergünay, 2002:7)

Afetler konusunda en çok akla gelen kavram “müdahale” kavramıdır. Can kayıpları, yaralanmalar, yıkıntılar ve diğer konularda yaşanan sıcak gelişmeler medya, kamu erki, siyasiler ve sivil toplum kuruluşlarının da müdahil olması sonrasında afet yönetiminin “müdahale” evresinden oluştuğu fikri kuvvet kazanmıştır. Afet anının buhran döneminde tüm dikkatlerin toplandığı bu evre yapılan tüm hazırlıkların son aşamasıdır. Bu evrenin başarısı diğer evrelerin başarısıyla doğrudan ilintilidir. Afete dayanıklı yapıların, sele dayanıklı altyapıların

sayısı oranınca müdahale evresi rahat atlatılabilir. Yapılan planlamalar, verilen eğitimler, yapılan tatbikatların semeresinin alındığı evredir müdahale evresi.

Bu evredeki çalışmaların amacı kısa sürede en fazla insan hayatını kurtarmak, yaralananların tedavilerinin yapılması, barınak, su, giyecek, yiyecek gibi hayati öneme sahip ihtiyaçların en kısa sürede temin edilmesidir. Genel olarak bu safhada; Haber alma ve ulaşım, ihtiyaçların belirlenmesi, ilk yardım, tedavi, tahliye, geçici iskân, giyecek ve yiyecek temini, güvenlik, hasar tespiti gibi işler yerine getirilmektedir. (Ergünay, 2002:7)

3.8.2. İyileştirme Aşaması

Bu aşama, hasarlı ev ve iş yerlerinin yıkılması, enkazın kaldırılması ve yeniden yapılması, hayatta kalanların durumunun iyileştirilmesi, bireylerin topluma yeniden kazandırılmasını kapsar. İyileştirme faaliyeti sadece durumun afet öncesine dönüştürülmesi değildir; aynı zamanda zararların ve savunmasızlığın azaltılmasını da kapsayan bir süreçtir. Bu aşamada düzenli bir iyileşme, afet zararlarının azaltılması ve hazırlıklı olunması konusunda etkin modellerin ortaya konduğu bir aşama şeklinde de misyon ifa eder. (Fişek ve Kabasakal, 2008: 15)

Bu aşamada yürütülen faaliyetlerin esas gayesi afete maruz kalmış insanların haberleşme, elektrik, su, kanalizasyon ve geçici iskân gibi unsurların en alt düzeyde temin edilmesi için tüm çalışmaları içine alır. Bazı araştırmacılar yeniden inşa evresini de dâhil etmektedir. Ortaya çıkan ihtiyaçların afet öncesi durum gibi ileri düzeyde karşılanana kadar bu evrenin devam ettirilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. (Ergünay, 2002:7-8)

3.8.3. Zararların Azaltılması Aşaması

Bu süreç, afet öncesi, sırası ve afet sonrasında afetin etkilerini azaltmak için ortaya konulan tüm çabaları içerir. Zararların azaltılması, afetlerin önlenmesinden farklı olarak, afetlerden ve yıkıcı sonuçlarından tamamen kaçınılmasının mümkün

olamayacağı yaklaşımıyla afetlerin etkilerinden en az zararla atlatılması için toplumun direnç ve faaliyetleri ortaya koymadaki hassasiyetlerini geliştirmeyi amaçlar. Bu bağlamda, afet öncesi risk taşıyan alanların tespit edilip yaşam alanlarının korunması ve meydana gelmesi muhtemel hasarın minimize etmek için gerekli önlemlerin alınması, etkilerinin azaltılmasında önemli bir noktadır.

Tüm yapıların afetlere dayanıklılığının incelenmesi, gerekiyorsa güçlendirme işlemlerinin yapılması veya yıkılarak yenilerinin inşası yine bu aşamada önem kazanan konulardandır. Bu safhada önem kazanan önemli faaliyetlerden biri de toplumun tüm kesimlerinin afetlerin tüm aşamalarını kapsayan bir eğitimden geçirilmeleridir. Afet sigorta sistemlerinin devreye sokulması, eksik bulunan yasal çerçeve hakkında ki girişimlerde bu safhada icra edilmesi gereken işlerdendir. (Fişek ve Kabasakal, 2008: 15)

Zarar azaltma safhası, diğer safhalardaki faaliyetlerle beraber başlar, başka bir afete kadar devam eder. Bu safha yerleşim birimlerinden başlayarak ülke çapında olmak üzere geniş bir alana yayılmaktadır. Bu evrede yapılacak işler;

- Afet anında devreye sokulacak yasal mevzuatın gözden geçirilmesi, ihtiyaçlar çerçevesinde yeniden gözden geçirilmesi,
- Yapı ve deprem, alan kullanım yönetmeliklerinin yeniden gözden geçirilmesi varsa güncellemelerinin yapılması,
- Afet risklerinin en büyük ve en küçük ölçekte tekrardan tespit edilmesi, risk haritalarının çıkarılması,
- Afetlerle ilgili ar-ge faaliyetlerinin planlanması ve uygulanması,
- Afet zararlarının minimize edilmesi konusunda her kesimi de kapsayan eğitim faaliyetlerinin organize edilmesi,
- Afetlerde, zarar azaltma kavramının kalkınma planlarının her aşamasına dâhil edilmesi,

Bu faaliyetler, birçok kurum ve kuruluşu kapsayan, çeşitli disiplinleri içine alan uzun süreçli bir evredir. Başarıya ulaşması da toplumun tüm kesimlerinin katkı ve gayretlerini gerektirmektedir. (Ergünay, 2002:6)

3.8.4. Hazırlık Aşaması

Muhtemel beklenen bir afet öncesinde, acil durum dönemi boyunca gereken etkin önlemleri geliştirmeyi içerir. Müdahale için gerekli hazırlıkların planlandığı ve gerekli mekanizmaların kurulmasının sağlandığı bu aşamada, erken uyarı ve ikaz sistemlerinin kurulması, tahliye ve acil operasyon yönetiminin öncelendiği, afet ve tahliye planlarının yapıldığı bir evreyi de içermektedir. (Fişek ve Kabasakal, 2008: 15)

İnsan toplulukları için tehlikenin olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak için usulüne uygun bir şekilde sonuç odaklı bir yapılanmayla uygun bir şekilde ortadan kaldırmak da hazırlık aşamasının yapılması gerekenleri arasındadır. Zarar azaltma aşamasında alınan önlemlerle mevcut olumsuzlukların önlenmesi her durumda mümkün olmayabilir. Bundan dolayı hazırlık safhasında insanların mal ve canlarını koruyacak bazı faaliyetlerin uygulanması zorunludur. Bu faaliyetler;

- Afet yönetimiyle ilgili merkezi düzeyde planlar hazırlanması,
- Şehir seviyesinde Acil Yardım Planlarının hazırlanması,
- Hazırlanan planlarda misyon üstlenecek çalışanların ihtiyaç duyacakları kuramsal ve uygulamalı eğitimlerinin tamamlanması ve afetlerde kullanılması muhtemel teçhizatın merkezi yerlere yerleştirilmesi,
- Hayati öneme sahip arama-kurtarma faaliyetlerinin organize edilmesi, eğitimi ve geliştirilmesi,

Hazırlık safhasının planlaması ve hayata geçirilmesi faaliyeti kısa süreliğine ve bitiş zamanı olan bir faaliyet türü değildir. Sürekli kendini yenileyen, yeni tehdit ve gelişmelere göre odak alanlarını yenileyen bir karaktere sahip olması gerekmektedir.

3.9. AFET YÖNETİMİ VE GÖNÜLLÜ KURULUŞLAR

Afetler, çok geniş bir tanımı ve coğrafyayı kapsamaktadır. Sadece kamusal çabalarla üstesinden gelinemeyecek derecede çok sayıda riskleri bünyesinde

barındıran, çok yönlü yapılanmalardır. Sadece kamu erkinin ve merkezi bakış açısıyla üstesinden gelinmesi zor bir konudur. Birçok toplumsal sorunda olduğu gibi afetler konusunda da merkezi ve yerel kamu örgütlenmeleri yanında mahalli yapılanmaların katkılarına ihtiyaç duyulan bir alandır. Temelde gönüllülük esasına göre hareket eden mahalli yapılanmalar, içinde bulunulan toplumun özelliklerini tanıyan, ihtiyaçlarını bilen ve müdahale konusundaki esnek ve ivedi tutumları sayesinde birçok afette olumlu rol oynamışlardır.

Dünyadaki birçok sorunun çözümlenmesinde, sadece ülkelerin ve uluslararası örgütlerin uğraşlarının kifayet etmediği tespit edilmiş ve bu konularda devlet dışı, toplumda vatandaşların gönüllülük esasıyla bir araya gelerek görev yaptıkları örgütlerin çok önemli faaliyetler gösterdikleri anlaşılmıştır. Her coğrafyada gönüllüler ve gönüllü kuruluşlar afetlerden etkilenmiş tüm kesimlerin ihtiyaçlarına cevap verebilmek için uzun yıllardır hizmet vermektedirler.

Günümüzde STK'lar toplumların afetlerin zarar ve risklerin azaltılmasında, afetlere hazırlıkta, müdahale ve uzun süreli iyileştirme faaliyetlerinde çok yoğun bir biçimde çalışmaktadırlar. Esasında gönüllü yapılanmaların bu desteği, çabası, heyecanı ve uzmanlığı olmadan devletlerin bu türden afetlerle tek başlarına başa çıkmaları mümkün gözükmemektedir. Bundan dolayı gönüllü yapılanmaların afetlerin tüm aşamalarında üstleneceği rol ve yapacakları görevlerin tam olarak belirlenmesi durumunda hem kamu kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar, hem de gönüllü kuruluşların kendi aralarındaki birlikteliği, hem ortak bir afet yönetimi hem de olay komuta sistemi ile beraber eşgüdüm fonksiyonunun da sağlanması zaruret arz etmektedir. (Firik, 2006:161)

Afetlerle mücadelede toplumsal başarı, vatandaşların katılımını temin etme süreci ile de ilintilidir. Sivil toplum bünyesinde bulunan mahalli örgütlenmeler, bölge halkının afetler konusunda ve sivil toplum kuruluşları bünyesinde katılımın sağlanmasında önemli işlevlere sahiptirler. İster afet yönetimi ve müdahale, ister başka bir yerel kalkınma amacı çerçevesinde kurulmuş olsunlar mahalli örgütlenmeler ve diğer halk tarafından kurulmuş gruplar, mahalli örgütlenmeye

dayalı afet yönetim programları oluşturulurken liderlik yapma ve sorumluluk alma konularında odak noktayı oluştururlar. (Fişek ve Kabasakal, 2008:169)

Bürokratik hantal yapıdan bağımsız olarak hareket eden yerel mahalli yapılanmalar, afet yönetiminin her aşamasında etkin bir görev ifa edebilirler. Temelde gönüllülük esasına göre yapılanmış bulunan bu yapılanmalar, daha küçük yöresel birliktelikler şeklinde ortaya çıktıkları gibi, afet yönetiminin bir aşamasında ülke genelinde örgütlenmiş daha profesyonel yapılanmalar şeklinde de bulunabilirler.

Afetlere duyarlı gönüllü aktiviteler belki de başkalarının afetler karşısındaki ihtiyaçlarına cevap verme güdüsünün dışı vurumu olan insani bir tepkidir. Bu durum gönüllülüğün temel çıkış noktalarından biridir. İnsanların afetlere verdikleri çabuk reaksiyon ekseriyetle afetlerden doğrudan zarar görenlere yardım etme şeklinde ortaya çıkmaktadır. Birçok örnekte bu durum doğal bir şekilde tezahür etmiştir. Aynı zamanda gönüllülüğün katkısı, gösterilen ivedi reaksiyonların da üzerine çıkar. Verilen acil tepkilerin çok daha ötesine uzanır. Afetlere hazır olmaktan önlemeye ve hafifletmeye, müdahale etmekten onarım faaliyetlerine kadar afet yönetiminin her aşamasında gönüllülerin fonksiyonlarına odaklanmaktadır. (Birleşmiş Milletler Gönüllüleri, 2011: 74)

Etkin bir afet yönetimi toplulukla birlikte başlar ve toplulukla sona erer. Günümüzde sıklıkla kullanılan en önemli terim “esneklik” tir. Bu terim insanların afetlerin ortaya çıkmasını engelleme, başa çıkma ve iyileştirme kapasitelerini kapsar. Topluluklar, konuşlandıkları coğrafyalardaki tehlike ve risklerin, kontrol dışı gelişen olayların çaresiz kurbanları değillerdir. Geçim olanakları sınırlı olsa da mevcut imkân ve kabiliyetleri içerisinde savunmasızlıklarını azaltacak girişimlerde bulunabilirler. (Birleşmiş Milletler Gönüllüleri, 2011: 74) Uzun süreçler sonrasında yaşanan afetlerdeki can ve mal kayıpları toplulukları yeni önlemler almaya, çareler üretmeye itmiştir. İçinde yaşadıkları barınaklardan, geçimlerini sağladıkları topraklara kadar her alanda çözümler üretmişler, afetlere karşı mücadele yöntemleri geliştirmişlerdir.

Bu birlikteliğin en önemli göstergelerinden biri de gönüllülüktür. Münferiden veya bir sivil toplum kuruluşu bünyesinde tezahür eden gönüllü yaklaşımlar afet öncesi zarar azaltma ve hazırlık evrelerinde rol alabildikleri gibi afet anı müdahale ve afet sonrası iyileştirme evrelerinde de aktif rol alarak afet zararlarının azaltılmasında önemli misyon üstlenmişlerdir. Gönüllülerin motivasyonu, organizasyon ve koordinasyon içerisinde kendilerinden beklenen başarının en üst seviyede oluşması adına “ her bir ulusal dernek, ülkesindeki zarar görebilir insanlara yardımcı olmaları için gönüllüleri sevk ve idare eden kuruluşların en önde gelenlerinden biri olma yolunda çalışmalıdır.” (Gönüllülük Politikası, 2002:3)

Bir afetin meydana gelmesi sonrasında ilk aşama olarak, aile bireyleri, komşular, iş arkadaşları gibi yakın bir bölgede bulunan ve “hafif” olarak tanımlanabilecek ilk kurtarma faaliyetlerini başlatan insanların yaptığı girişimlerin büyük bir yer tuttuğu, yadsınamaz bir gerçektir. “Hafif” kurtarma faaliyetleri tabiri, eğitim almamış ve afet esnasında yaralanmamış kimselerin kürek, balta gibi basit araçlarla yakınlarındaki insanları kurtarma çalışmalarını nitelendirir. Esasen afetlerin hemen sonrasında kurtarılan afetzedelerin önemli bir kısmı bu ilk aşamada kurtarılan insanlardan oluşur. Bu oran genel olarak % 80 – 90 aralığında değişir. Kanıtlar bu oranın % 97’ye kadar çıkabileceğini göstermiştir.

Afetin ilk safhalarında sarf edilen girişimler genellikle bir kaos ve karmaşa içerisinde ortaya konur ve hiçbir organizasyonun katılmadığı, kendiliğinden başlayan “serbest” kurtarma operasyonları olarak isimlendirilir. Afetlerin hemen başlarında kendiliğinden başlayan hayat kurtarma operasyonları büyük öneme sahiptir ve hızlı hayat kurtarmak için en etkili yoldur. Yapılan bu çabalar acil durum görevlileri tarafından etkin bir yönetim ile daha iyi duruma da getirilebilir. Bölgedeki afet yönetimiyle görevli bulunan yöneticiler yoğun bir şekilde devam eden kurtarma çalışmaları için bölgede bulunan kaynakları kullanırlar. Bu kaynakların en önemli unsurlarından biri de her afet ya da büyük bir olay sonrası kendiliklerinden ortaya çıkan gönüllülerdir. Yapılan çalışmalar iyi yönetildiği takdirde bölgede bulunan gönüllüler yöneticiler açısından iyi birer kaynak olarak çok verimli faaliyetler yapabilirler. (Gönüllü Kaynakların Geliştirilmesi, 2005:VII-V-1)

Sivil toplum kuruluşları, dünyada yaşanan birçok örnekte de izleneceği gibi, uluslararası ölçekte, risk ve afet yönetimi konusunda kamuoyunun dikkatini çekmenin yanı sıra, politika ve strateji geliştirme aşamasından planlama ve deprem risklerini azaltmaya, afet sonrası alınması gerekli önlemlere kadar her aşamada hazırlıklı olmanın önemine vurgu yapmışlardır. (Kayasü, 2007: 72) Aynı zamanda gönüllülerin aktif olarak görev aldığı sivil toplum kuruluşları, eğitici, öğretici ve araştırmacı misyonu ile kamu erkinin yanında etkin bir görev üstlenmiştir.

Yüzyıllardır afetler ve gönüllü yardım, yaşamın ayrılmaz bir parçası olagelmıştır. Büyüklüğüne bakmadan ota çıkın bütün acil durumlar, gönüllüleri ihtiyacı olanlara yardım etmeye sevk etmiş, özellikle afetlerin yardım ve toparlanma evrelerinde büyük rol oynamışlardır.

Afetlerde bölgeye yardım ulaştırmakta devlet kurumları ile beraber gönüllü kurtarıcı örgütlenmeler birlikte çalışırlar. Profesyonel gönüllü örgütlerin yanında afetlerde rol almak isteyen iyi niyetli diğeri gönüllü yapılanmalarda bulunmaktadır. Özellikle büyük afetlerde serbest gönüllülerin devlet kurumları ve örgütlü gönüllülerle birlikte afete katkı sağlaması önemlidir. Fakat, gönüllülerden optimum faydanın sağlanması ve profesyonel ekiplerin çalışmalarını engellememesi için bu katkının dikkatli yönetilmesi şarttır. Afetlerin ilk safhalarında yardıma koşan gönüllülerin ortak özelliği karışıklık ve kargaşanın hâkim olduğu bir anda yardım faaliyetlerine başlamaları ve herhangi bir güvenlik kuralı ve koordinasyon olmaksızın bu faaliyetlerini icra etme çabası içerisinde olmalarıdır. Bu kargaşa ortamında kendi hayatlarını tehlikeye atan gönüllüler sayesinde çok can kurtarılmıştır. (Gönüllü Kaynakların Geliştirilmesi, 2005:VII-C-1)

Afetlere müdahale edecek gönüllülerin yapacakları kurtarma faaliyetinde kendileri de büyük risk altında olduklarından eğitilmiş ve deneyimli olmaları büyük önem arz etmektedir. Acil müdahalenin büyük bir kısmında yer alan gönüllüler hem büyük bir kaynak, hem de potansiyel sorun olarak görülürler. Bunun en önemli nedeni yeterli eğitime ve tecrübeye sahip olmamaları ve kendilerini gerekli emniyet tedbirlerini almadan tehlikeye atma riskinin bulunmasından kaynaklanmaktadır. Uygun bir koordinasyon sağlanmadığı takdirde can kurtarmak isterken kendi

canlarında tehlikeye girebilmektedir. Bu nedenlerle gönüllülerin afetlerde yeterli bilgi birikimi ve tecrübeye sahip bir şekilde afetlere müdahale etmesi ve tehlike unsuru olmadan ortaya çıkan olumsuzlukları bertaraf etmesi beklenmelidir. (Gönüllü Kaynakların Geliştirilmesi, 2005:VII-C-2)

“Kapsamlı afet yönetiminin her aşamasında bireysel ve örgütlü gönüllüler önemli bir yer tutar. Bu durumda afet konusunda çalışan STK ve gönüllülerin afet yönetimi erkini elinde tutan kamu kurumlarıyla olan ilişkilerinin geliştirilmesi, afet yönetimi ve mevzuatındaki yerlerinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu nedenle afet yönetiminin her evresinde önemli rol oynaması gereken gönüllü kuruluşların birer STK olarak ele alınması gerekir. Gönüllü kuruluşların gelişimi ve problemleri ülkemizdeki mevcut STK’ların problemlerine benzer olduğu için öncelikle STK’lar ile ilgili problemlerin mutlaka ele alınıp bir an önce çözülmesi gerekmektedir.” (Ural v.d., 2010:17)

3.10. AFETLERDE GÖNÜLLÜ YÖNETİMİ

Meydana gelen afetlerde afetin içeriği, büyüklüğü ve şekline bakmaksızın gönüllüler hayat kurtarma adına müdahale ederler. Kurumsal, profesyonel ekipler gelene kadar bu müdahale devam eder. Genellikle yöreyi tanıyan, o bölgede ikamet eden insanlardan oluşan gönüllüler profesyonel ekiplere süreç hakkında önemli yardımlarda bulunurlar. Doğru yönlendirilmeleri sayesinde de profesyonel ekiplere zaman kazandırır, olumlu katkı sunarlar.

Afet bölgesindeki gönüllü kaynağın etkili ve verimli kullanılması için profesyonel kurtarma ekipleri gönüllülerin imkân ve kabiliyetlerini iyi tanımalıdır. Sonrasında gönüllülerin yeteneklerinden istifade etmek daha faydalı sonuçlar doğuracaktır. Gönüllülerin yönetiminde birinci önemli konu afet bölgesine gelecek gönüllülerin türlerini tanımlamaktır. Gönüllüleri;

- Hazırlıksız (spontane ortaya çıkan) gönüllüler: Bilgi ve tecrübesi bilinmez, olay yerine gelir, herhangi bir örgütlü kurtarma ekibinin üyesi değildir.

- Örgütlü Gönüllü: Belli bir düzeyde eğitim almış, bir kurtarma ekibi üyesi olarak olay mahalline gelir.

Şeklinde iki kategoriye ayırmak mümkündür. Kurtarma faaliyetlerinden sorumlu olan kişi, kendisine yardımcı olması için gönüllülerin örgütlenmesiyle ilgilenecek bir çalışanını bu işle görevlendirir. Mevcut gönüllü kaynakları genel bir strateji belirlendiği takdirde verimli olacak şekilde kullanılabilirler. (Gönüllü Kaynakların Geliştirilmesi, 2005:VII-C-2/3)

Gönüllülerin bir afet anı veya sonrasında mevcut çalışmalara müspet fayda sağlamaları ancak onların iyi bir şekilde sevk, idare ve motivasyonlarının sağlanması ile mümkün olabilecektir. Mevcut sorunlara ek bir sorun olmaktan ziyade, çözümün, sonuç odaklı çalışmanın bir parçası olmaları ancak gönüllü yapıların iyi denetlenmesi ve yönlendirilmeleri ile sağlanır. Aksi takdirde yapılan tüm faaliyetlerin sekteye uğraması kaçınılmaz olacaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DÜNYADA AFETLER VE GÖNÜLLÜLÜK

4.1. DÜNYADA AFETLER VE GÖNÜLLÜLÜK

Gönüllülük, dünyanın her coğrafyasında görülen bir olgudur. Gönüllülüğü tanımlayan ifadeler ülkeden ülkeye farklılıklar arz etse de temel yaklaşımlar aynıdır ve evrensel bir karaktere sahiptir. Gönüllüler, Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nde belirtilen, özgürlük, eşitlik ve adalet ilkeleri çerçevesinde misyon ifa ederler. Gönüllülüğü destekleyen bir toplum, vatandaşlarının mutluluğunu ve gelişmişliğini artıran bir yapı sergilemektedir. (Birleşmiş Milletler Gönüllüleri, 2011: iv)

Gönüllülük, ortaya çıkan toplumsal sorunların önlenmesi, ortadan kaldırılması ve tekrür etmemesi adına bölgesel ve evrensel yaklaşımla ele alınan ve hiçbir bakış açısının kayıtsız kalamayacağı ortak bir değerler bütünüdür. Temel çıkış noktası insan olan gönüllülük dünyanın neresinde olursa olsun din, dil ve ırk ayırımı gözetmeksizin reaksiyon gösterilen bir olgudur.

Gerek ülke düzeyinde, gerekse bölgesel ve küresel ölçekte olsun kalkınma ve gelişmişlik ile ilgili her konuda gönüllülük önemli bir başlık olarak her zaman gündemde tutulması gereken bir konudur. Özellikle son yıllarda gönüllülük, insanın var olduğu her alanda kendini gösteren ve önemi artan bir unsurdur. Gönüllülük incelendiğinde, konuyla ilgili akademik çalışmaların artmaya başladığı, gönüllülüğün tartışıldığı ve konuşulduğu çok çeşitli platformların ortaya konduğunu görmekteyiz. Olimpiyat oyunlarından Dünya Futbol müsabakalarına, doğal afetlerin ortaya koyduğu kayıpların uluslararası medyada gündem oluşturmasına kadar pek çok alanda kendini göstermektedir. (Birleşmiş Milletler Gönüllüleri, 2011:xxi)

Gönüllüler afetlerin önlenmesinde, zararların minimize edilmesinde ve arama-kurtarma ve ilk yardım vb. müdahalelerde toplumların direncine büyük

katkılarında bulunuyorlar. Bunun yanında afetlerle ilgili; engelleme, zarar azaltma ve hazırlık gibi konularda verilen eğitim ve bilinçlendirme programları da gönüllülerin bilgi ve bilinç düzeylerini artıran önemli aktivitelerdir.

Gönüllülük, afet riskinin azaltılmasında önemli bir rol oynuyor. Sivil toplum kuruluşları ve yerel örgütler, toplulukları seferber edebiliyor ve afet risk yönetimine yönelik toplum bazlı sistemler yaratabiliyor. Endonezya’da yürütülen The Women’s Tree Planting and Caring Movement 2009 for Water Conservation (2009 Kadınların Su Korunumu için Ağaç Dikme ve Bakım Hareketi) bu konudaki örneklerden bir tanesi. Gönüllüler, ülkelerine, iklim değişikliğine adapte olma konusunda yardımcı oluyor. Örneğin, Avustralya’nın Sydney şehri yakınlarındaki itfaiyeciler yangın riskini azaltmak için yerli halkın geleneksel yöntemlerini benimseyerek kullanıyor. (Birleşmiş Milletler Gönüllüleri Basın Bülteni, 2011:1)

“Yaşananlar, afet sonrası yeniden yapılanma aşamasında, yeniden inşa çabalarının fiziksel altyapıya gerekenin ötesinde odaklandığını ve sosyal altyapının göz ardı edildiğini ortaya koyuyor. Fakat Hyogo Afet Riski Azaltımı Çerçeve Eylem Planı 2005-2015, “gönüllülük ruhunun” taşıdığı önemin altını çiziyor. Ampirik araştırmalar, güven, sivil katılım ve güçlü ağlara sahip, büyük ölçüde gönüllülük bazlı toplumların afet sonrası normal hayata dönme şanslarının parçalanmış ve izole olmuş topluluklara kıyasla daha yüksek olduğunu gösteriyor.” (Birleşmiş Milletler Gönüllüleri Basın Bülteni, 2011:1)

Dünyadaki gönüllülüğü incelerken gönüllülüğün afetlerle ilişkisi bağlamında bazı ülkelerin yapılarına değinilecektir. Seçilen ülkeler, afetlere maruz kalma, afet yönetimi ve gönüllülük konusundaki çalışmaları dikkate alınarak seçilmişlerdir. Bu kapsamda; Amerika, Japonya ve Almanya’nın genel olarak afet yönetimi ve gönüllülük uygulamaları incelenecektir.

4.1.1.Amerika’da Afetler ve Gönüllülük

Amerika’da olağanüstü hal ve afet yönetiminden sorumlu koordinatör kuruluş; Amerika Birleşik Devletleri Federal Acil Durum Yönetimi Kurumu’dur

(FEMA). (Erkal ve Değerliyurt, 2009:153) Vatandaşın hizmetinde bir kurum şeklinde örgütlenen FEMA, meydana gelmesi muhtemel afetler sonrası her an devreye giren bir mekanizmaya sahiptir. ABD’de ulusal acil durum ve yardım çalışmaları, katılımcı bir anlayış ile yerel ve federal seviyede, resmi ve özel tüm kurum ve kuruluşların katılımını (Erkal ve Değerliyurt, 2009:153) öngörür.

Katılan kurumların görev yapacakları içerikler ise Federal bir Müdahale Planı’na göre yürütülmektedir. Mevcut planlamaya istinaden, 12 ayrı acil yardım fonksiyonu belirlenmiş ve (Erkal ve Değerliyurt, 2009:153) tıbbi hizmetlerden yangın söndürme hizmetlerine, gıda maddesi sağlamaktan enkaz kaldırma çalışmalarına uzanan bütün fonksiyonlar bu konuda görev yapacak gruplarca hangi imkân ve kabiliyetler içerisinde ve ne şekilde yapılacağı önceden belirlenmiştir. (Şener ve diğ., 2002:58-59)

Kısacası, binaların sağlamlaştırılmasından eğitilmiş yardım ekiplerinin örgütlenmesine kadar geniş bir çalışma alanında önemli yetkilerle donatılmış bulunan FEMA, can ve mal kaybı riskinin minimize edilmesinde önemli bir misyonu yerini getirmektedir. FEMA’nın önemini artıran önemli bir nokta da doğrudan ABD Başkanı’na bağlı olarak çalışmasıdır. Temel amacı, her türlü felakette can ve mal kaybının artmasını önlemek adına gerekli hazırlık, müdahale, zarar azaltma ve iyileştirme kabiliyetlerini hazır bulundurmak ve geliştirmektir. (Şener ve diğ., 2002:59) ABD’de olağanüstü durumlarda kurumsal yapı itibariyle olaylara müdahale yapısı Şekil-3’de gösterilmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri’nde Katrina Kasırgası’nın ardından Acil Durum Topluluk Müdahale Ekipleri (Birleşmiş Milletler Gönüllüleri, 2011: 76) oluşturuldu. Ekiplerde afetlere hazırlık ve afetlere müdahale ekipleri bulunuyordu. Mahalle bekçilerinden, okul personellerine, inanç topluluklarından çalışanlar ve izci gruplarına kadar geniş bir kesim yer alıyordu.

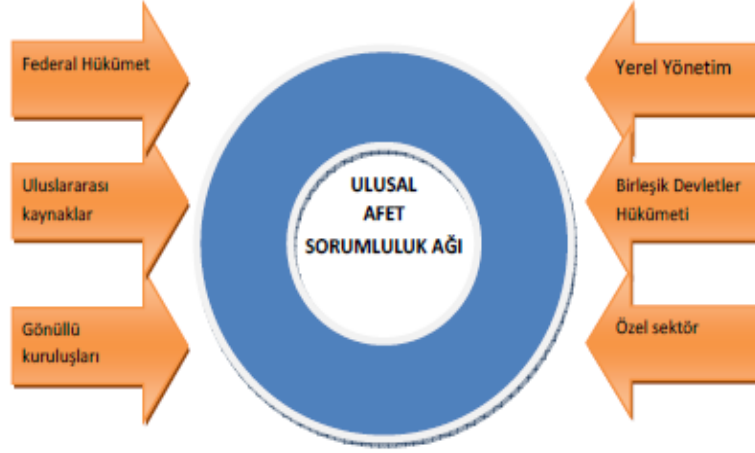
Gönüllülüğün afetlerde başka bir tezahürü de özel sektördür. “Zamanı Geldiğinde Hazır Olmak” (Ready When the Time Comes) 2006 yılında Amerikan Kızıldereli Cemiyeti tarafından başlatılan bir işyeri gönüllülük programıdır. 300 ABD

firmasından 10.000'in üzerinde çalışan, topluluk temelli gönüllü müdahale gücü olarak eğitilmiştir. Sonuç olarak yerel afetlere müdahalede kapasitesi 2006 ila 2010 yılları arasında % 40 artmıştır. (Birleşmiş Milletler Gönüllüleri, 2011: 77)

Amerika Birleşik Devletlerinde gönüllülüğü ulusal düzeyde organize etmeyi hedefleyen bir kuruluşun 1340 yetişkinin katıldığı ve 888'i ile yapılan ikili mülakatlar yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre;

- ABD'de halen gönüllü olarak çalışanların % 85'inin bir ya da birden fazlasının faaliyet alanı ciddi toplumsal sorunlar olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç 35 milyon hanede en az bir yetişkinin önemli toplumsal sorunlarla ilgili gönüllü bir uğraş içinde olduğunu anlamına gelmektedir.
- Hali hazırda böyle bir çalışma içinde bulunmayanların yarısı, gelecekte gönüllü çalışma yapma eğiliminde olan kişilerdir.
- Ciddi toplumsal sorunlarla ilgili gönüllü faaliyette bulunanların % 55'inin yaşlılara yardımcı olunan alanlarda gönüllü olarak çalıştıkları ortaya çıkmıştır.
- Gönüllülerin % 46'sının çocuklar veya gençlerle ilgili alanlarda çalıştıkları saptanmıştır.
- Ciddi toplumsal sorunlarla ilgili gönüllülük hizmeti verenlerin % 74'ünün, genellikle, ihtiyaç duyan insanlarla doğrudan çalıştıkları belirlenmiştir. (Gönüllü Kaynakların Geliştirilmesi, 2005:II-A-1)

Şekil-3: FEMA'nın Olaylara Müdahale Yapısı

Kaynak: FEMA

FEMA'nın olağanüstü durumlara müdahale etmek için eğittiği ve ihtiyaç duyulması durumunda ihtiyaç bölgesine göndermeye hazır tuttuğu binlerce profesyonel, gönüllü veya afet sırasında acil durum müdahale takımlarına destek amaçlı geçici ve ücretli çalışan "Afet Yardım Görevlisi" ekipleri bulunmaktadır. Bu ekiplerin asıl görevleri, doğrudan arama-kurtarma çalışmalarına katılmak ve gruplar arasında eşgüdümü tesis etmektir. Bu görevliler, afetzedelerle mülakat yapmaktan, binalardaki hasar tespit çalışmalarına katılmaya, halkı bilgilendirmekten resmi kurumlarla işbirliği ve koordinasyonun sağlanmasına birçok alanda aktif görev ifa etmektedirler. (Şener ve diğ., 2002:59)

4.1.2. Japonya'da Afetler ve Gönüllülük

Japonya, afetlere maruz kalma ve afetler nedeniyle verdiği kayıplar bakımından dünyanın önde gelen ülkelerinden biridir. Bu kayıpların en büyüğü depremlerdir. Her yıl deprem ve deprem sonrası oluşan tsunami nedeniyle 5000 civarında can kaybı yaşamaktadır. Bu rakam ülkede bir yıl içerisinde meydana gelen trafik kazaları sonrası meydana gelen ölümlerin üzerindedir. Ülke topraklarının tamamının deprem tehlikesi altında olması, Pasifik plakası ile Asya plakasının en

etkin kesişme çizgisinin Japonya'nın doğu sahillerinde olması ve çok sayıda fayın Japon Adalar topluluğunun altından geçmesi Japonya'yı afetlerle mücadelede etkin bir yapıya kavuşması ve bu alanda sürekli yatırımlar yapmasına neden olmuştur. (Şener ve diğ., 2002:75)

17 Ocak 1995 tarihinde meydana gelen ve yaklaşık 6500 kişinin hayatını kaybettiği, 44 bin kişinin yaralandığı ve 458 bin konuttan 250 bininde ağır hasara neden olan “Büyük Hanshin-Awaji” depreminden sonra büyük afetler, ciddi kazalar gibi acil durumlar için risk yönetimini geliştirmek ve güçlendirmek üzere Kabine Bilgi Toplama Merkezi, Kriz Yönetimi Kabine Sekreterliği gibi birimlerin kurulmasıyla devlet yapısı güçlendirilmiştir. (Karaesmen, Boyacı ve Güngör, 2004:39)

2001 yılında yeni bir düzenlemeyle afetlerle ilgili tüm konularda Bakanlar Kurulu idari işleyişin yürütülmesinden sorumlu hale getirilmiştir. Afetlerden direkt sorumlu bulunan Afet Yönetimi Genel Müdürlüğü; afetlere karşı politikalar üretmek, planlamalar yapmak ve yürütmek, diğer bakanlıklarla koordinasyonu sağlamak ve afetlere bizzat müdahale etmekten sorumlu olarak görev yapmaktadır. (Atlı, 2006: 62)

Hemen her yıl çeşitli büyüklüklerde afetlere maruz kalan Japonya'da, “afetlere hazırlıklı olma” kapsamında; afet önleme tesislerinin geliştirilmesi, afetler konusunda bilinç düzeyinin artırılması, afetlere yönelik tatbikatların yapılması ve yerel gönüllü afet yönetimi kuruluşları ve gönüllü aktivitelerinin desteklenmesi çalışmaları öne çıkmakta ve desteklenmektedir. (Atlı, 2006: 63)

Japonya'da afetleri önleme planını uygulamaktan 31 kurum ve kuruluş sorumludur. Sorumlu tüm kuruluşlar temel plana uygun kendi uygulama planlarını yapmak durumundadırlar. Eyalet ve belediyelerde de afetleri önleme konseyleri oluşturulmuştur. Halkın eğitiminden belediyeler sorumludur. Bu kapsamda belediyeler, ilk yardım kursları açılmakta, her yıl 1 Eylül tarihinde görevli kuruluşlar ve tüm şehir halkının katılımı ile afet tatbikatları düzenlenmektedirler.

Japonya’da ulusal ve bölgesel hükümet düzeyinde, belediye düzeyinde afetlere karşı alınması gereken önlemler süreklilik içerisinde devam ederken, halk düzeyinde bireysel ve toplumsal yapı olarak afetlere dirençli bir toplum oluşturma çabaları mahalle örgütleri ve diğer gönüllü örgütlerle eşgüdüm içerisinde devam etmektedir. Gönüllülük alanı özellikle tıp alanı ve itfaiye teşkilatında yaygındır.

Dünyada en fazla organize olmuş toplumların başında sayılabilecek ve yöntem olarak örgütlü olmanın küçük yaşlardan itibaren öğretildiği Japon eğitim ve toplum yapısı afetlere dirençli toplum yapısının temelini oluşturmaktadır. Bunun diğer ülkelerle yardımlaşma ve dayanışmanın en önemli göstergesi afetler sonrası yapılan yardımlaşmalardır. Bunun için ülke genelinde her zaman 500 kişiden oluşan bir arama-kurtarma ekibi doğu Asya ve Pasifik ülkelerine müdahaleyi helikopter ve uçakların desteği ile yapabilmektedir.

Diğer yandan JICA (Japan International Cooperation Agency) örgütü ülke dışında bulunan yerel yönetim ve üniversitelerle afetleri önleme ve afetlere karşı önlemler başlıkları altındaki projelerine mali, ayni ve personel desteği vermektedir. JDR (Japan Disaster Relief) örgütü de nakdi yardım yapmadan gönüllülerden oluşan seçilmiş personel ile yine uluslararası düzeyde ilaç, araç, gereç ve uzmanlık desteği vermektedir. Ayrıca itfaiye teşkilatının ülke çapında geniş katılımcı ve yerel halk desteğiyle dinamik bir şekilde olaylara başarılı müdahalelerde bulunduğu görülmektedir. (Şener v.d., 2002:81-82)

Japonya’nın afetlerde gösterdiği başarılar, afetler sonrası gösterdiği mücadele ve bu mücadelede kamusal yapılanmanın eşgüdüm içerisinde faaliyet göstermesi yanında toplumun tüm katmanlarını bu plana dâhil ederek disiplinli ve kararlı çalışmaların ürünüdür. Japonya’nın gösterdiği bu başarı afetlerle mücadele etmek durumunda kalan başta Türkiye olmak üzere tüm ülkelere örnek teşkil etmiştir.

Afet yönetimi faaliyetlerini teşvik eden, tüm vatandaşların afet bilincinin oluşması ve bu bilinçle bu konuda çalışan tüm kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapması bağlamında Japonya’da 1 Eylül tarihi “Afet Yönetimi Günü” olarak, 30 Ağustos’tan 5 Eylül tarihine kadar olan dönem “Afet Yönetim Haftası” olarak

belirlenmiştir. Ayrıca Afet Yönetim Fuarı, Afet Yönetim Seminerleri ve Afet Yönetim Poster yarışmaları gibi aktiviteler yapılarak afet bilinci sürekli canlı tutulmaktadır. Bunun yanında 17 Ocak Afet Yönetimi ve Gönüllüler Günü, 15-21 Ocak tarihleri arasında Afet Yönetimi ve Gönüllüler Haftası olarak anılmaktadır.

Afet bilinci taşıyan Japon halkı, afetlerin her aşamasında birlik ve beraberlik algısı içerisinde gönüllü afet yönetim kuruluşları kurmaktadır. Bu kuruluşlar bölgede malzeme ve makine hazırlar ve sürekli afet tatbikatları icra ederler. 2001 Nisan ayından itibaren hane halkının % 57,9'u yerel gönüllü, afet yönetimi teşkilatlarına katılmaktadır. Japon Kızıllaç Derneği de dâhil olmak üzere çeşitli gruplar gönüllü olarak afetler alanında çalışmaktadır. Bu aktivitelere devlet her türlü desteği vermekte ve gönüllü hareketleri teşvik etmektedir. (Japon Hükümeti Kabine Ofisi, 2006:226,228)

4.1.3. Almanya'da Afetler ve Gönüllülük

Almanya, 16 eyalet ve 80 milyon nüfusa sahip bir federal devlettir. Her eyalet kendi içinde özerk bir yapıya sahiptir. Ülkede vilayet olarak adlandırılabilen toplam 343 idari birim bulunmaktadır. Bu yapının altında da şehir ve beldeler yer almaktadır. (Numanoğlu, 200: 71) Eyaletler arasında farklı yapılar olması nedeniyle tek tip bir yapı kurulamamıştır. Afetlerden korunma, kurtarma ve itfaiye hizmetleri için bazı eyaletlerde tek komuta merkezi kurulmuşken bazı eyaletlerde her şehirde ayrı olmak üzere birden fazla komuta merkezi kurulmuştur. Bu durum kendi içlerinde ayrı bir yönetime sahip iradenin yönetimi altında bulunan halkın yapısından ve geçmiş tarihinden kaynaklanmaktadır.

Almanya'da sivil savunma hizmeti ile afetlerden korunma hizmetleri birbirinden ayrılmıştır. Savaş durumunda sivil savunmadan merkezi hükümet (devlet) sorumludur. Afetlerde ortaya çıkan sorunlarda kurtarma ve korunma hizmetleri eyaletlerin sorumluluğundadır.

Almanya eyaletleri kurtarma hizmetleri yasasına göre, yardım çağrısı istendiği andan itibaren olay yerine yardımın ulaşmasına kadar geçecek sürenin yıllık

olarak %95'in üzerinde vakada 12 dakikanın altında olması gerekiyor. Şehir alanlarında 10-12 dakika, kırsal alanda 12-15 dakika olarak belirlenen bu sürenin şu anda Almanya için ulaşılan ortalaması 7 dakikadır. (Birleşmiş Milletler Gönüllüleri, 2011: 76)

Almanya'da kurtarma hizmetleri alan kaplama esasına göre örgütlenmiştir. Yere bağımlı sistemle işbirliği içinde hava kurtarma sistemi oluşturulmuş, Almanya haritası üzerinde 50 km. yarıçaplı dairelerle hava kurtarma istasyonlarının sorumluluk alanları belirlenmiştir. Bu şekilde kurulmuş 50 adet hava kurtarma istasyonu bulunmaktadır. (Esin v.d., 2001:72)

Almanya'da afet durumunda ortaklaşa çalışan kurumlar sayesinde meydana gelen olağan üstü durumlarla mücadele edilebilmektedir. Bunlar; 30.000 profesyonel personel ile yaklaşık 1,1 milyon gönüllü yardımcı çalışanı bulunan İtfaiye teşkilatı, 40.000 hazır, 10.000 yedek kuvveti ile kurtarma hizmetlerinde teknik destek sağlayan THW (Technisches Hilfswerk) teşkilatı. Ayrıca özel yardım kuruluşları bağlamında Alman Kızılhaç Örgütü, Johanitter Kaza Yardım Örgütü, Maltaser Yardım Hizmeti, Alman Hayat Kurtarma Cemiyeti (DLRG) ve İşçi Yardımlaşma ve Dayanışma Birliği (ASB)'nin katkılarıyla çok sayıda çalışan ve gönüllü bir yapının desteğinde olağanüstü durumlara anında müdahale edilmektedir.

Almanya'da gönüllülüğün korunması ve geliştirilmesi gönüllülük hizmeti toplumda bugün olduğu gibi gelecekte de önemli bir yer teşkil etmektedir. Almanya'da gönüllülük ilkesine dayanan sivil savunma ve afet yönetimi, sivil halkı korumadaki en önemli unsurlardan biridir. Almanya'da 1,8 milyon gönüllü, afet yardımı alanında eğitim almıştır. Bunlar organize bir şekilde çalışmaktadırlar. Eğitim etkinlikleri ve tatbikatlara düzenli olarak katılmaktadırlar. Ülke genelinde de performanslarını, gerektiğinde olaylara müdahale ederek göstermektedirler. Almanya'da gönüllü çalışanlar olmasaydı, yetkililerin olaylara müdahale gücü olumsuz olarak etkilenir ve halkın aktif olarak afetlere ve iç güvenlik sistemine katılımı da bu kadar etkin olmazdı.

Almanya'da gönüllülük konusunda yapılan olumlu çalışmalar yanında bazı unsurlar gönüllü çalışanların sayısını olumsuz olarak etkilemektedir. Bunlar:

- 01.07.2011'de yürürlüğe giren zorunlu askerliğin kaldırılması yasası.(Zira bu yasadan önce askerliği bu kurumlarda çalışarak yapmak da mümkündür.)
- Toplumsal yapıdaki değişiklikler. (Örneğin; genç nüfusun azalması)

Bu sorunları ele almak, gönüllülüğü geliştirmek, eyalet ve kuruluşların tüm alanlarına gönüllülük konusunda tek bir irtibat noktası sağlamak için Sivil Savunma ve Afet Yardımı Federal Merkezi bünyesinde gönüllülük ile ilgili bir birim kurulmuştur. Bu birimin sorumluluğunda sivil savunmada gönüllülüğün desteklenmesi ve geliştirilmesi vardır. Bu bağlamda;

- Almanya'da gönüllülüğün devamlılığı ve desteklenmesi için İçişleri Bakanlığı ile uygulanabilir konseptler geliştirmektedir.
- Sivil savunmada gönüllülük ile ilgili gelen bütün sorular için merkezi yönetim muhatap kabul edilir.

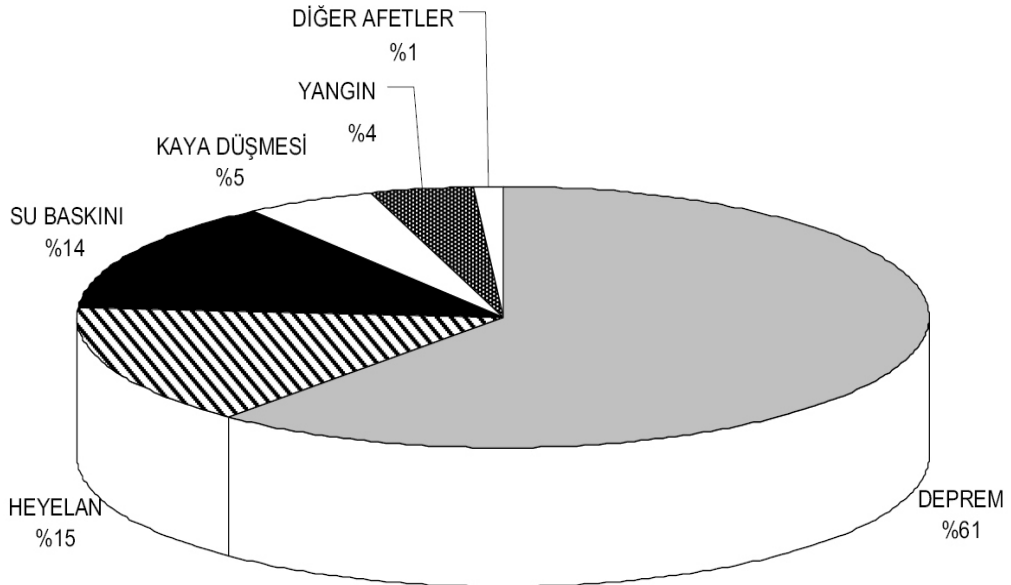
Sivil Savunmada gönüllülüğün desteklenmesinde; Aile, Yaşlılar, Kadınlar ve Gençlik Federal Bakanlığı (BMFSFJ) ile Federal İçişleri Bakanlığı'nın ortak girişimi 'sivil angajman' bağlamında 'Yardım Eden El' teşvik ödülü verilmektedir. Burada amaç, kamuoyuna grup ve kuruluşların gönüllü çalışmalarını bildirmek, tanıtmak ve bu çalışmalarını takdir etmektir. (Sivil Savunma ve Afet Yardımı İçin Federal Merkez, 2012: web)

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE AFET YÖNETİMİ VE GÖNÜLLÜLÜK İLİŞKİSİ

5.1. TÜRKİYE’DE AFETLER

Türkiye, coğrafi yapısı, iklim özellikleri ve jeolojik yapısı itibariyle çok çeşitli afetleri bünyesinde bulunduran bir yapıya sahiptir. Başta deprem afeti olmak üzere, sel, heyelan, yangın ve çığ felaketlerinde çok sayıda can kayıpları vermiş bir ülkedir. Meydana gelen afetler incelendiğinde; Deprem %61, sel %14, toprak kayması (heyelan) % 15, kaya düşmesi %5, yangın %4 ve çığ %1 (Kaya ve Oğuzhan, 2001:106) sıklıkta meydana gelmektedir. Meydana geliş oranları incelendiğinde ülkemizde en fazla görülen afetler deprem ve sel afetidir. Bu bakımdan deprem ve sel konusuna alt başlıklar halinde değinilecektir.

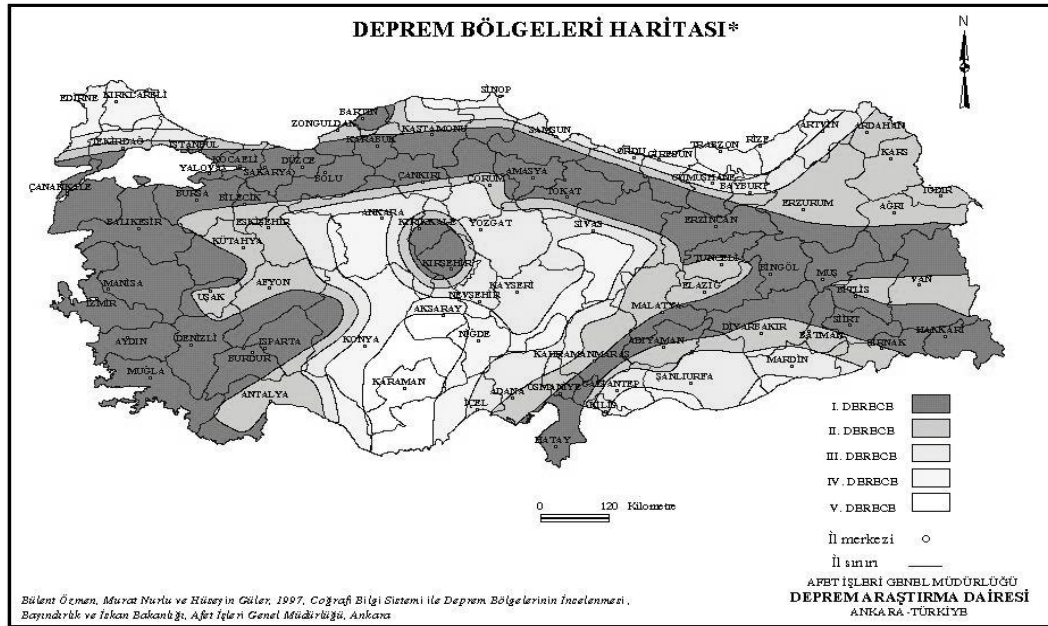
Şekil-4: Ülkemizde yaşanan “Afet” türleri (Akdağ, 2002’den alınmıştır)

5.1.1. Depremler

“İstatistiklere göre 1999 Marmara depremi hariç, son 60 yılda ülkemizde meydana gelen can ve mal kaybının yüzde 65’ine depremler neden olmuştur. Bu bağlamda, Türkiye’de afet denilince akla genelde deprem gelmekte ve alınan önlemler bu kapsamda olmaktadır. Marmara bölgesinde önce Kocaeli, daha sonra da Düzce’de meydana gelen şiddetli depremler, ülkemizin 20’nci yüzyılda yaşadığı en büyük tabii afetler olmuş ve afet yönetimi sistemi açısından adeta yeni bir takvim başlangıcı teşkil etmiştir.” (Gülkan vd., 2006: 22)

Ülkemiz, dünya üzerinde bulunan Akdeniz-Himalaya deprem kuşağının orta bölümünde bulunmaktadır. Bu nedenden dolayı geçmişten günümüze çok sayıda deprem afeti yaşamıştır. Bu bağlamda özellikle Kuzey Anadolu fay hattı Marmara Denizi’nden başlayıp Bolu, Çorum, Erzincan, Erzurum üzerinden İran’a doğru uzanmakta; Diğer taraftan, güneyden Amik Ovası-Kahramanmaraş-Malatya-Elazığ üzerinden Doğu Anadolu fay hattı, Bingöl-Karlıova yakınlarında Kuzey Anadolu fay hattı ile birleşmektedir. Bu iki ana fay hattı dışında da fay hatları bulunan ülkemiz önemli deprem kuşaklarında bulunmaktadırlar. Bu nedenlerden dolayı sayısal veriler ve sonuçları itibariyle en fazla can ve mal kaybına neden olan deprem afetidir. 1902-1999 yılları arasında meydana gelen 110 depremde resmi rakamlara göre 83.000’den fazla insanımız hayatını kaybetmiştir. Bu depremlerin en büyüğü 1939 yılında meydana gelen 7.9 büyüklüğündeki Erzincan depremidir. Meydana gelen depremde 32.962 vatandaşımız hayatını kaybetmiştir. (Özey,2006: 32)

Deprem bölgeleri haritası incelendiğinde, yurdumuzun %92’sinin deprem bölgeleri içerisinde bulunduğu, nüfusunun %95’inin deprem tehlikesi altında yaşadığı, büyük sanayi merkezlerinin %98’i ve barajların %93’ünün deprem bölgesinde bulunduğu bilinmektedir.

Şekil-5: Türkiye'nin Deprem Bölgeleri Haritası (Pampal ve Özmen)

Nüfus yoğunluğu, sanayileşme ve ulaşım olanakları bakımından önemli yere sahip Marmara Bölgesi'nde 1999 tarihlerinde meydana gelen iki büyük depremde 18.325 vatandaşımız hayatını kaybetmiş, 48.901 vatandaşımız yaralanmıştır. (TBMM, 2010:4)

Ülkemizde, tüm doğal afetler içerisinde deprem, % 90 gibi büyük bir oranla en başta gelmektedir. Afetlerin neden olduğu ekonomik kayıplar açısından bakıldığında ise meydana gelen doğal afetlerin ortaya koyduğu hasar GSMH'nin % 1'i kadar iken, bu oranın % 0,8'i depremlerden dolayı oluşmaktadır. (Peynircioğlu, 2007: 90)

Türkiye'nin bir depremler bölgesi ülkesi olduğu gerçeği iyi bilinmekteyken, depremlerle ilgili ne yapılacağı, nasıl önlemler alınacağı konusunda halkta büyük bir bilinç eksikliği bulunmaktadır. Bu eksiklik, konunun tarihte siyasi ve idari olarak ihmal edilmesinden, halkın ilgisizliğine kadar birçok faktöre dayanmaktadır. Daha da önemli olan deprem biliminin insani boyutuyla ilgili olarak halkın ulaşabileceği çok az bilgi bulunmaktadır. Bunlara ilaveten sismoloji ve deprem mühendisliği gibi doğa

bilimi bölümleri dışında üniversitelerde afetlere ve afet yönetiminin insani boyutu ile ilgili de ciddi bilgi eksikleri bulunmaktadır. (Fişek ve Kabasakal, 2008:1) Bu eksikliklerde ülkemizde deprem başta olmak üzere tüm afetlerle mücadelede elimizi yavaşlatan unsurlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ülkemizin deprem gerçeğini daha iyi anlamak için yaşadığı büyük depremlere genel olarak bakmamız faydalı olacaktır. Buna göre;

- 28 Nisan 1903 tarihinde Malazgirt'te meydana gelen 6,7 büyüklüğündeki depremde 2.626 kişi yaşamını yitirmiştir.
  - 9 Ağustos 1912 tarihinde Mürefte'de meydana gelen 7,3 büyüklüğündeki depremde 216 kişi yaşamını yitirmiş, 466 kişi de yaralanmıştır.
  - 6 Mayıs 1930'da Hakkâri'de meydana gelen 7,2 büyüklüğündeki depremde 2.514 kişi yaşamını yitirmiştir.
  - 26 Aralık 1943'de Lâdik /Tosya'da meydana gelen 7,2 büyüklüğündeki depremde 2.824 kişi yaşamını yitirmiştir.
  - 1 Şubat 1944'de Bolu'nun Gerede ilçesinde meydana gelen 7,2 büyüklüğündeki depremde 3.959 kişi yaşamını yitirmiştir. Aynı depremde çok sayıda da yaralanmış ve evsiz kalmıştır.
  - 31 Mayıs 1946'da Hınıs/Varto'da yaşanan depremde 839 kişi yaşamını yitirmiş, 349 kişi de yaralanmıştır.
  - 24 Aralık 1976'da Çaldıran/ Muradiye'de 7,2 büyüklüğünde meydana gelen depremde 3.840 kişi yaşamını yitirmiş, 497 kişi de yaralanmıştır.
  - 1 Kasım 1995'de Dinar'da meydana gelen 5,9 büyüklüğündeki depremde 94 kişi yaşamını yitirmiştir.
  - 27 Haziran 1998'de Ceyhan'da 6,3 büyüklüğünde meydana gelen depremde 84 kişi yaşamını yitirmiş, 310 kişi de yaralanmıştır.
  - 17 Ağustos 1999'da Kocaeli'nde meydana gelen 7,4 büyüklüğündeki depremde 17.480 kişi yaşamını yitirmiş, 43.953 kişi de yaralanmıştır.
- Ülkemizin son yıllarda yaşadığı en büyük deprem olan Kocaeli depreminde çok sayıda vatandaşımız evsiz kalmıştır.

- 1999 yılında Bolu'nun Düzce ilçesinde meydana gelen 7,2 büyüklüğündeki depremde 845 kişi yaşamını yitirmiş, 4.948 vatandaşa yaralanmıştır.
- 2000 yılında Çankırı'da meydana gelen 6,1 büyüklüğündeki depremde 2.000 kişi yaşamını yitirmiş, 1.766 kişide yaralanmıştır.
- 2000 yılında Afyon'da meydana gelen 5,8 büyüklüğündeki depremde 6 kişi yaşamını yitirmiş 547 kişide yaralanmıştır.
- 2003 yılında Tunceli'de meydana gelen 6,2 büyüklüğündeki depremde 1 kişi yaşamını yitirmiş 7 kişide yaralanmıştır.
- 2003 yılında Bingöl'de 6,4 büyüklüğünde meydana gelen depremde 176 kişi yaşamını yitirmiş, 520 kişide yaralanmıştır.
- 2004 yılında Erzurum'da 5,1 büyüklüğünde meydana gelen depremde 9 kişi yaşamını yitirmiş 20 kişide yaralanmıştır.
- 2004 yılında Ağrı'da 5,1 büyüklüğünde meydana gelen depremde 18 kişi yaşamını yitirmiş, 32 kişide yaralanmıştır.
- 2005 yılında Hakkâri'de 5,5 büyüklüğünde meydana gelen depremde 2 kişi yaşamını yitirmiş 5 kişide yaralanmıştır.
- 2010 yılında Elazığ'da 6 büyüklüğünde meydana gelen depremde 51 kişi yaşamını yitirmiş,74 kişide yaralanmıştır
- 23 Ekim 2011 yılında Van'da meydana gelen depremde 601 kişi yaşamını yitirmiş, 4152 kişide yaralanmıştır. (www.sanalcadi.com)

5.1.2. Seller

Türkiye'de seller, depremlerden sonra en fazla karşılaşılan, can ve mal kayıplarına neden olan afetlerdir. Aynı zamanda sellerden dolayı meydana gelen ekonomik kayıplar da yüksektir.

Sel, dünyanın büyük bir bölümünde çok sık görülen, afete dönüşmesi durumunda ise büyük can ve mal kayıplarına neden olabilen doğal bir tehlikedir. Esasen sel, doğanın kendi dengesi içerisinde normal bir "hidrometeorolojik olay" olarak kabul edilmekte iken; çeşitli etkenlerle doğanın dengesinin bozulması sonucu

ortaya çıkan olumsuzlukların da etkisiyle zaman zaman afete dönüşebilmektedir. (Şahin ve Sipahioğlu, 2009:123)

“Yerel meteorolojik şartlar, topografya, bitki örtüsü, sağanak yağışların oluşturduğu ani su baskınlarının yıkıcı etkilerine yol açmasında önemli rol oynamaktadır. Özellikle, kurak bölgelerdeki yetersiz bitki örtüsü ve dik meyiller ani su baskınlarının hızını artırmakta ve insan can ve malları üzerinde yıkıcı etkilere yol açabilmektedir.” (Ergünay, 2007:6)

Yukarıda ifade edilen etkenlere, Türkiye’de ormanların giderek azalmasını, doğal bitki örtüsünün tahrip edilmesinden dolayı oluşan erozyonu da dâhil edebiliriz. Bunun sonucunda ani gelişen sellerin çevrenin doğal yapısını bozmasının yanında can kayıplarına da neden olduğu görülmektedir. Ayrıca sel felaketlerinin artmasında insan faktörü de önemli etkindir. Şehir planları hazırlanırken, yörenin meteorolojik ve hidrojeolojik kriterlerini dikkate alan, uygun alan kullanımı ve yöreye uygun inşaat tekniklerin uygulanması da sel riskini azaltan önemli araçlardır. (Ergünay, 2007:6)

Seli oluşturan etkenlerin başında aşingit (erosion), yanlış alan kullanımı, çayır-mera-ormanlık sahalarının daraltılması, sel yataklarında enerji kırıcılarının kullanılması, özellikle 1985 sonrasında yapılan kazı ve dolgu yamaçları ve son olarak da yağmur yağışı gelmektedir. Yağmur yağışı dışındaki etkenleri, bölgenin ve insanlığın yararına dönüştürmek oldukça kolay ve ulusal servet anlamında da kazanç sağlayıcıdır. (Yılmazer, 2002:1)

Ülkemiz dağ eteklerinde heyelan tehlikesi de meydana getirme riski taşıyan seller ciddi önlemler almayı gerektiren bir olaydır. En başta bitki örtüsünden yoksun bölgeyi ağaçlandırmak ve akarsu yatakları içinde set ve göletler yapmak bu önlemlerden yalnızca bir kaçıdır. (Aksoy, 2007:207)

5.2. TÜRKİYE’DE AFET YÖNETİMİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR

Başta deprem afeti olmak üzere çok sık şekilde karşılaşılan afetlerle mücadelede çeşitli zorluk ve eksikliklerle karşılaşılmaktadır. Bu eksikliklerin en başında koordinasyon ve organizasyon eksikliği gelmektedir. Özellikle afetlerin dört evresi olan; Zarar azaltma, Müdahale, Yeniden inşa ve iyileştirme ile Hazırlıklı olma evrelerinin uygulanmasında koordinasyon ve organizasyon eksikliklerine rastlanmaktadır. Bu evrelerin birbirine karıştırılması, birinin diğerinden daha önde tutulması gibi nedenlerden dolayı afet yönetiminde zafiyetler meydana getirmektedir. “İyi işleyen etkili bir koordinasyon olmadan yapılan faaliyetler afet öncesinde, kaynak ve zaman israfına, afet sonrasında ise ilk günlerde tam bir kaosa, daha sonra ise büyük ölçüde kaynak ve zaman israfına neden olmaktadır.” (Ergünay, 2006: 12)

Önemli bir sorun da afet sonrası haberleşme ve iletişimde yaşanan sorunlardır. Özellikle deprem afeti başta olmak üzere tüm afetlerde yaşanan önemli sorunlardan biri de haberleşme, iletişim ve enformasyonda yaşanan sorunlardır. Afetin hemen sonrasında tüm haberleşme ağının çökmesi sonrası afet bölgesinde ihtiyaç duyulacak arama-kurtarma, ilkyardım, itfaiye, gıda ve barınma gibi ihtiyaçların ne oranda ve hangi kapasiteler çerçevesinde temin edilmesi gereği bilinmemektedir. Herkesin can kurtarma telaşında olduğu bir ortamda bu türden ihtiyaçların belirlenmesi çok güçtür. Yerel kamu gücünün ve gönüllülerin afetlere optimum müdahalesi için bu bilgilerin kısa süre içerisinde temin edilmesi şarttır.

Bu ortamda ortaya atılan ve gerçeği yansıtmayan can ve mal kayıplarına ilişkin veriler, afet bölgesinde ne tür ihtiyaçların hangi oranlarda lazım olduğuna ait doğru olmayan bilgiler eldeki imkânların yanlış yönlendirilmesini ve önceliklerin kaybolmasına yol açacaktır. Bu türden sorunlar en son 17 Ağustos İzmit Körfezi depremi sonrasında yaşanmış, televizyon ve radyolardan afet sonrası ortaya çıkan kayıp ve zararları duyan halk, herhangi bir organizasyon ve koordinasyona gerek duymadan afet bölgesine gelmiş, haberleşme ve ulaşımın tamamen durma noktasına getirmiştir. 2500 civarındaki yabancı arama- kurtarma birliği koordine eksikliğinden dolayı gerekli desteği sağlayamadan geri dönmüşlerdir. Afet bölgesinde ne türden

yardım malzemelerine hangi oranda ihtiyaç duyulduğu bilinmeden ilk etapta temin edilen çok sayıda yardım malzemesi atıl duruma gelmiştir.(Ergünay, 2006: 12)

Kurumlar arası eşgüdüm ve koordinasyon eksikliğinden dolayı afet bölgesine müdahalede gecikmeler yaşanmış, iş makinesi, ambulans, prefabrik ev, çadır gibi acil ihtiyaç duyulan malzemelerin ulaştırılmasında sorunlar yaşanmıştır.

5.3. TÜRKİYE’NİN AFET YÖNETİMİ SİSTEMİ (1944-2009 YILLARI ARASI)

Afet yönetimi ile ilgili yapılan çalışmalar çerçevesinde 1944 yılından bu tarafa merkezi ve yerel düzeydeki çalışmalar incelendiğinde Türkiye’nin afet yönetim sistemindeki gelişmeler daha fazla anlaşılacaktır.

1944 yılında çıkarılan 4623 sayılı “ Yer Sarsıntılarında Evvel ve Sonra Alınacak Tedbirler Hakkında Kanun” (www.jmo.org.tr) Türkiye’nin afet yönetimi alanında atılmış önemli bir adım olmuştur. Bu kanunla birlikte; deprem bölgelerinin belirlenmesi, bu bölgelere yapılacak yapıların inşasında uyulması gerekli kuralların belirlenmesi, deprem yönetmeliklerinin yayınlanması, acil kurtarma ekiplerinin il ve ilçe bazında yapılandırılması, imar planlarında zemin yapısının dikkate alınması ve deprem anında yönetici ve halkın görev ve sorumlulukları bu kanunla belirlenmiştir.

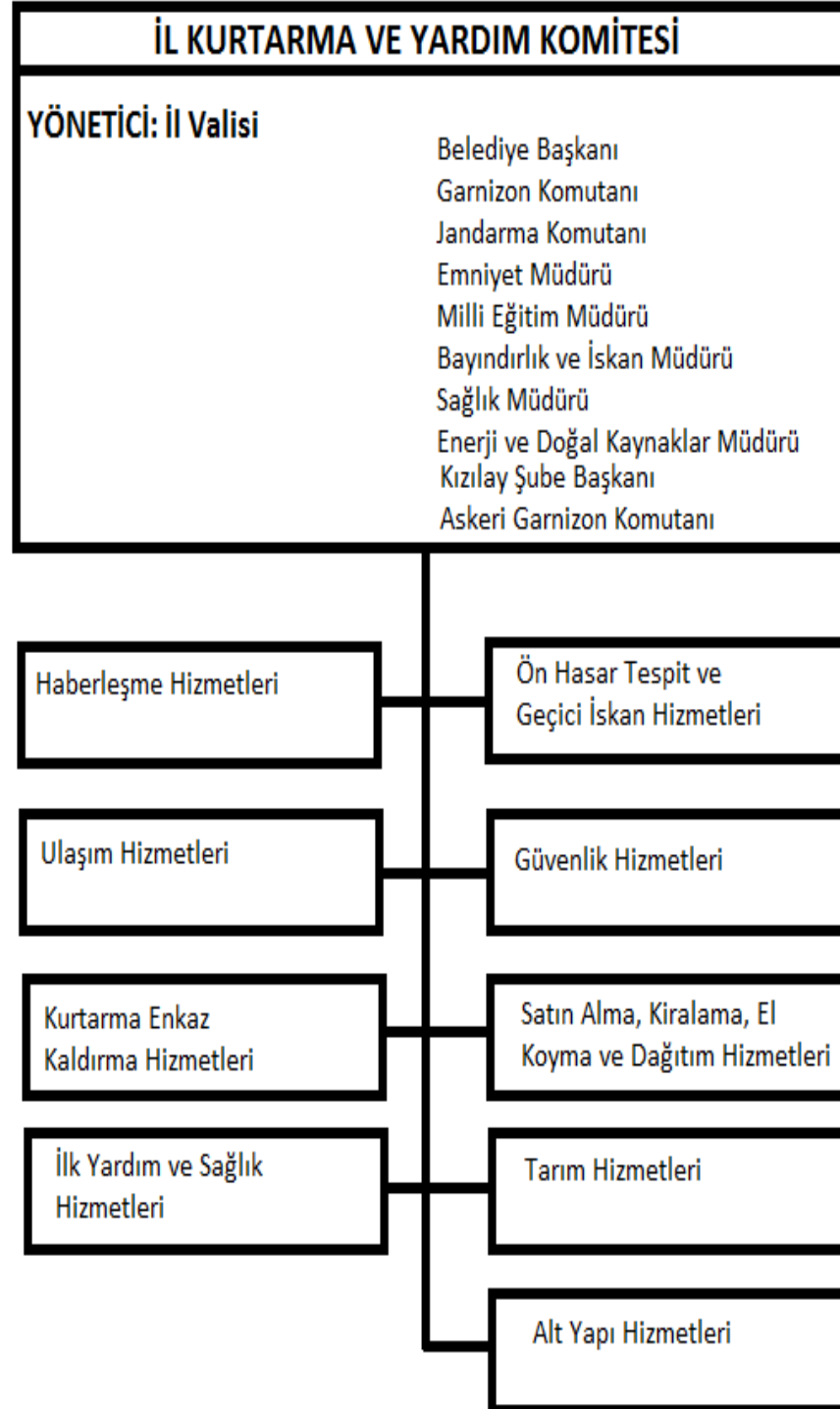
Süreç içerisinde bu kanunla ilgili yönetmeliklerin çıkarılmaması sonrası acil yardım ve kurtarma planlarının hazırlanamaması önemli bir zafiyet oluşturmuş, ayrıca bu yasanın merkezi düzeyde bir örgütlenmenin alt yapısını oluşturmadığından özellikle merkezi düzeydeki yardımların koordinasyonu konusunda ciddi sorunlar meydana getirmiştir.

1958 yılında çıkarılan 7116 sayılı yasa ile İmar ve İskân Bakanlığı kurulmuş ve görevleri arasına “afetlerden önce ve sonra gerekli tedbirleri almak” görevi de eklenmiştir. 1959 yılında “günümüzde halen yürürlükte bulunan” 7269 sayılı “Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirler ve Yapılacak Yardımlara Dair Kanun” çıkarılarak 4623 sayılı (www.adana.bel.tr) yasa yürürlükten kaldırılarak sadece depremler değil tüm doğal afetler bu yasa kapsamında öne

çıkarılmıştır. Daha sonra da bu yasanın 4. Maddesi gereğince çıkarılan “ Afetlere İlişkin Acil Yardım Teşkilatı ve Planlama Esaslarına Dair Yönetmelik” (www.gapsel.org) ile merkezde ve yerel düzeyde afet planlarının nasıl hazırlanacağı ve nasıl örgütleneceği belli esaslara bağlanmıştır. Merkezi düzeydeki örgütlenme Şekil-6’da, yerel düzeydeki örgütlenme ise Şekil-7’de verilmiştir.

Şekil-6: Merkezi Düzeyde Örgütlenme

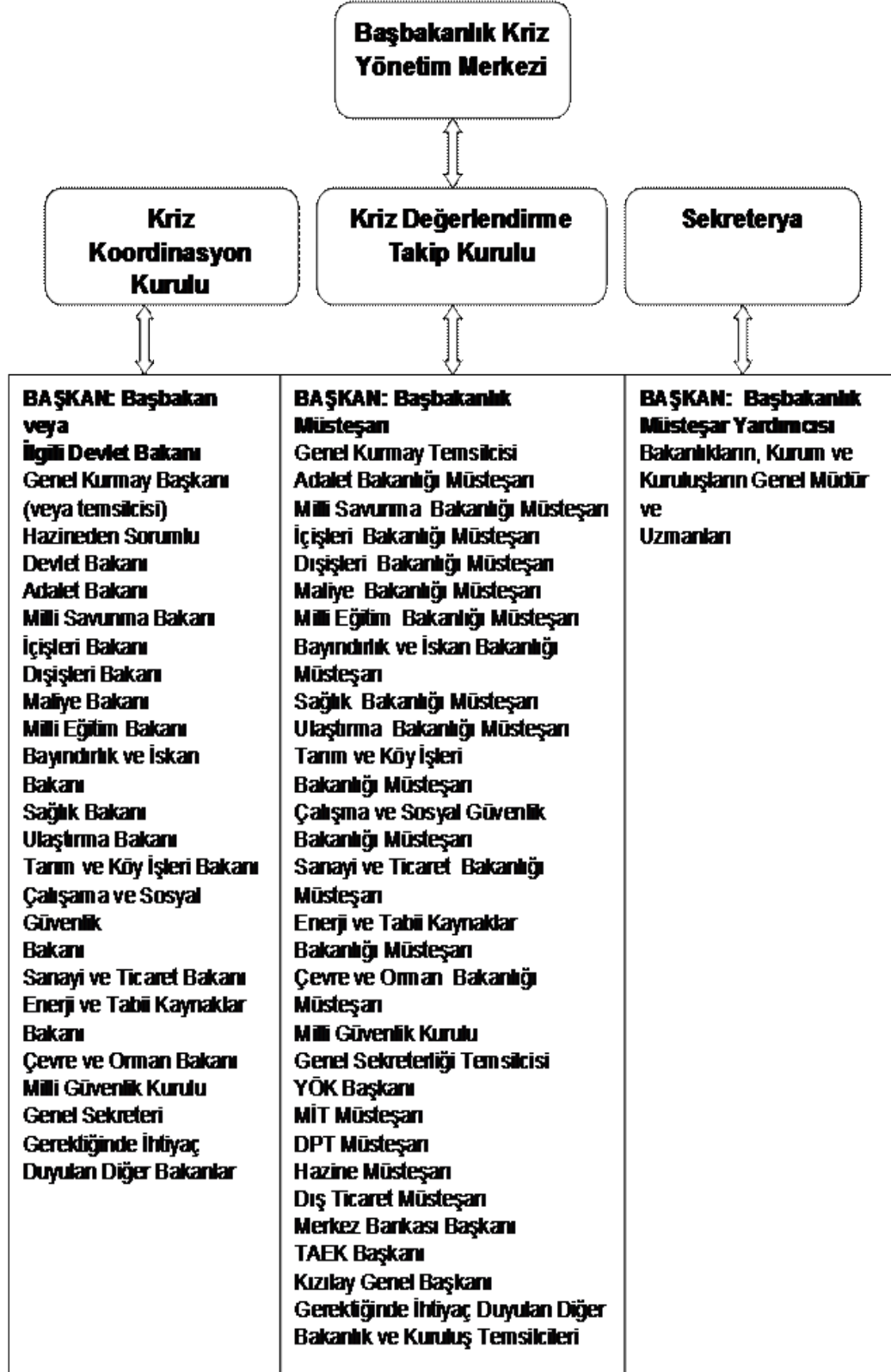
Şekil-7: Yerel Düzeydeki Örgütlenme

Merkezi ve yerel örgütlenmeler düzeyinde yapılan çalışmalar sonrasında 28.02.1978 yılında 7/15091 sayılı kararname ile bir Devlet Bakanı'nın başkanlığında İçişleri, Maliye, İmar ve İskân ve Sağlık Bakanlarından oluşan "Doğal Afetler Koordinasyon Kurulu" oluşturulmuştur. Kurulduğundan bu yana aktif bir faaliyet gösteremeyen bu kurul daha sonra 1966 yılında ilgili Devlet Bakanlığı bünyesinde "Doğal Afetler Koordinasyon Baş müşavirliği" ihdas edilmiş fakat kısa süre içerisinde bu yapıda lav edilmiştir.

Bakanlar Kurulununun 96/8716 sayılı kararı ile 1997 yılında " Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi Yönetmenliği", yukarıda belirtilen " Doğal Afetler Koordinasyon Kurulu" ile " Afetlere İlişkin Acil Yardım Teşkilatı ve Planlama Esaslarına Dair Yönetmelik" yürürlükten kaldırılmadan, uygulamaya konulmuştur. Bu yönetmelik uyarınca merkezi düzeydeki örgütlenme ise şekil-8'de verilmektedir. (Ergünay, 2006: 13)

Şekil-8: Merkezi Düzeyde Kriz Yönetmeliği Gereğince Örgütlenme

Son olarak 17 Ağustos 1999 depremi sonrasında 583 sayılı KHK ile Türkiye Acil Durum Yönetimi Başkanlığı kurulmuş, daha sonra ise 600 sayılı KHK ile Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Genel Müdürlüğü olarak afetlerde misyon üstlenmiştir. Genel Müdürlük, Başbakanlık Kriz Merkezi Yönetmeliği gereğince merkezi düzeyde; afetler, büyük nüfus hareketleri, yangınlar, radyasyon ve hava kirliliği yanında önemli kimyasal ve teknolojik olaylar gibi hallerde merkezi düzeydeki faaliyetleri koordine etmekten sorumlu tutulmuştur. (Ergünay, 2006: 13)

5.4. TÜRKİYE’NİN AFET YÖNETİMİ SİSTEMİ (2009 YILI SONRASI)

Afet yönetiminde etkinliğin sağlanması, afetlerin tüm aşamalarının eksiksiz ve gereği gibi uygulanmasından geçmektedir. Süreç içerisinde Türkiye’de ortaya çıkan ihtiyaçlar ve beklentiler sonrasında mevcut yapılanmada bazı değişiklikler olmuş, etkinliğin, özellikle de eşgüdümün sağlanmasında bu değişikliklerin katkısı olmuştur.

17.06.2009 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı’nın teşkilatlanma ve görevleri hakkındaki kanun Sivil Savunma Genel Müdürlüğü, Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü ve Afet İşleri Genel Müdürlüğü’nün kapatılarak yerine Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığını ihdas edilmiştir.

Yeni kanunla afet durumlarında ve acil durumlarda sivil korunmaya ait çalışmalar ülke genelinde ihtiyaç duyulan tedbirlerin alınması, afetler döngüsünün her aşamasındaki çalışmaların yapılması, diğer kurum ve kuruluşlarla olan işbirliği ve koordinasyon, afetlerle ilgili ileriye yönelik planlama ve politikaların hayata geçirilmesi amaçlanmıştır. Bu kanunla daha önce kurulan kurullarda bazı değişiklikler olmuştur, bunlar;

5.4.1. Afet ve Acil Durum Yüksek Kurulu

Afet ve acil durumlarla ilgili olarak hazırlanan plan, program ve raporları onaylamakla görevli, Başbakan veya görevlendireceği Başbakan Yardımcısının başkanlığında, Milli Savunma, İçişleri, Dışişleri, Maliye, Milli Eğitim, Bayındırlık ve İskân, Sağlık, Ulaştırma, Enerji ve Tabii Kaynaklar ile Çevre ve Orman bakanlarından oluşan Afet ve Acil Durum Yüksek Kurulu kurulmuştur. Kurul toplantılarına, ilgili bakan, kurum ve kuruluş, sivil toplum kuruluşları temsilcileri ve konu ile ilgili uzmanlar çağırılabilir.

Kurul, yılda en az iki kez toplanır. Kurul, ayrıca Kurul Başkanının isteği üzerine toplanabilir. Kurulun sekreteryasını Başbakanlık yürütür. (www.icisleriafad.gov.tr)

5.4.2. Afet ve Acil Durum Koordinasyon Kurulu

Afet ve acil durum hallerinde bilgileri değerlendirmek, alınacak önlemleri belirlemek, uygulanmasını sağlamak ve denetlemek, kurum ve kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşları arasındaki koordinasyonu sağlamak amacıyla, Başbakanlık Müsteşarının başkanlığında, Milli Savunma, İçişleri, Dışişleri, Maliye, Milli Eğitim, Bayındırlık ve İskân, Sağlık, Ulaştırma, Enerji ve Tabii Kaynaklar, Çevre ve Orman bakanlıkları ve Devlet Planlama Teşkilatı müsteşarları, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanı, Türkiye Kızılay Derneği Genel Başkanı ile afet veya acil durumun türüne göre Kurul Başkanınca görevlendirilecek diğer bakanlık ve kuruluşların üst yöneticilerinden oluşan Afet ve Acil Durum Koordinasyon Kurulu kurulmuştur. Kurul, yılda en az dört kez toplanır. Ayrıca, ihtiyaç halinde Kurul Başkanının çağrısı üzerine olağanüstü toplanabilir. Kurulun sekreteryasını Başkanlık yürütür. (www.icisleriafad.gov.tr)

5.4.3. Deprem Danışma Kurulu

Depremden korunmak, deprem zararlarını azaltmak, deprem sonrası yapılacak faaliyetler hakkında öneriler sunmak ve depremle ilgili araştırmalar için

politikaları ve öncelikleri belirlemek amacıyla Başkanın başkanlığında, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Temsilcisi, Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü Müdürü, Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü Genel Müdürü, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Başkanı, Türkiye Kızılay Derneği Genel Başkanı, deprem konusunda çalışmaları bulunan ve Yükseköğretim Kurulu tarafından bildirilecek en az on üniversite öğretim üyesi arasından Başkan tarafından belirlenecek beş üye ile akredite edilmiş ilgili Sivil Toplum Kuruluşlarından Başkan tarafından belirlenecek üç üyeden oluşan Deprem Danışma Kurulu kurulmuştur. Kurul, yılda en az dört kez toplanır. Ayrıca, ihtiyaç halinde, Kurul Başkanının çağrısı üzerine olağanüstü toplanabilir. Kurulun sekretaryasını Başkanlık yürütür.

Diğer afet türlerine yönelik olarak da Bakanlar Kurulu kararı ile afet danışma kurulları kurulabilir. (www.icisleriafad.gov.tr)

5.5. TÜRKİYE’NİN AFET YÖNETİMİ ÖRGÜTLENMESİ (2009 YILINA KADAR)

Türkiye’de merkezi ve yerel düzeyde afet yönetimi alanında çeşitli örgütlenmeler ihdas edilmiştir. Bunlar;

5.5.1. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Bünyesinde Görev Yapan Kuruluşlar

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı’nın kuruluş ve görevleri, başta 13.12.1983 gün ve 180 sayılı “Bayındırlık ve İskân Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında (www.bayindirlik.gov.tr) Kanun Hükmünde Kararname” ve 8.6.1984 gün, 209 sayılı “180 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapan Kanun Hükmünde Kararname” olmak üzere, 7269 sayılı “Afetler Kanunu”, 775 sayılı “Gecekondu Kanunu” ve 3194 sayılı “İmar Kanunu” ve ilgili diğer kanunlarla (www.gapsel.org) düzenlenmiştir.

5.5.1.1. Merkez Teşkilatı

Bakanlığın danışma birimleri arasında bulunan Yüksek Fen Kurulu, bayındırlık ve iskân konusundaki şartnameler, sözleşmeler, yıllık rayiç fiyat analizleri ve birim fiyatlarının hazırlanmasından sorumludur. Bayındırlık Kurulu ise, inşaat işlerinden ve Yüksek Fen Kurulunca karara bağlanmış olup, bakanlık makamı tarafından tekrar talep edilen incelemelerin ve Yüksek Fen Kurulu'nda gerekli çoğunluğun bulunmadığı anlaşmazlıkları karara bağlamakla görevlidir.

Yapı İşleri Genel Müdürlüğü, genel bütçeye bağlı kuruluşları, gerektiğinde İl Özel İdareleri, katma bütçeli idareler ve belediyelere ait bina ve tesislerin ihtiyaç programlarının hazırlanması, proje ve keşiflerinin, inşaat ve büyük onarımlarının yapılması ve yaptırılması ile görevlidir.

5.5.1.1.1. Afet İşleri Genel Müdürlüğü

Genel Müdürlüğün afetlerin tüm aşamalarında aktif görevleri bulunmaktadır. Bu kapsamda, afete uğrayabilecek bölgelerde can ve mal kayıplarının azaltılması için gerekli tedbir ve esasların ilgili bakanlık ve kamu kuruluşları ile belirlenerek, uygulanması, özellikle deprem zararlarının azaltılması konusunda gerekli araştırmaların yürütülmesi, afete uğrayan bölgelerde geçici yerleşme ve barınmayı sağlayıcı tedbirlerin alınması, uygulanması ve bu konuda ilgili bakanlıklar ve kamu kuruluşlarıyla koordinasyon ve işbirliğinin sağlanması, afet olduğunda acil yardım uygulaması ve koordinasyonun sağlanması ile görevlidir.

5.5.1.1.2. Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü

Genel Müdürlük, bir yandan diğer Genel Müdürlüklerin uygulamaya dönük faaliyetlerini kolaylaştırıcı ve etkileştirici araştırma ve çalışmalar (inşaat malzeme ve teknolojileri, yapılarda enerji tasarrufu ile ilgili araştırmalar yapmak, deprem (www.gapsel.org) haritalarını hazırlamak, kamu kurum ve kuruluşlarına iş yapan

müteahhitlere belge vermek ve sicillerini tutmak, eğitim çalışmalarını yürütmek), yapmanın yanı sıra, imar planları ve altyapı yapımına ilişkin standartları geliştirmek, sığınaklarla ilgili esasları tespit etmek ve bunları imar planlarına konulmasını sağlamak ile görevlendirilmişlerdir. (Gülkan, Balamir v.d., 2006:27)

5.5.1.2. Taşra Teşkilatı

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı planlama, yapı ve afetler konusundaki farklı görevlerini, illerde kurulan Bayındırlık ve İskân Müdürlükleri eliyle yürütmektedir. Valilikler de planlama ve afet yönetimi ile ilgili görevlerinin yerine getirilmesinde yine bu müdürlüklerin hizmetlerinden (www.gapsel.org) yararlanmaktadır.

5.5.1.3. İller Bankası Genel Müdürlüğü

İller Bankası, yerel yönetimlerin imar hizmetleri ve teknik altyapı yatırımlarına mali ve teknik destek sağlamak için kurulmuştur. 4759 sayılı İller Bankası Kanunu'na göre, İl Özel İdareleri, belediyeler ve köy idareleri, bu idarelerin kuracakları birlikler ve bu idarelere bağlı tüzel kişilere sahip olan veya olmayan katma bütçeli idare ve kurumlar, sermayedarlık yolu ile Banka (www.gapsel.org) ortağıdır. Banka'nın 18 bölge müdürlüğü bulunmakta olup, bunlardan İstanbul ve İzmir, yerinde planlama çalışmaları yürütmek üzere örgütlenmiştir.

5.5.2. Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü

583 sayılı ve son olarak yeniden düzenlenen 600 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile

- Acil durum yönetiminin etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi amacıyla kamu kurum ve kuruluşlarınca acil durum yönetimi merkezlerinin kurulmasını sağlamak, çalışma esaslarını belirlemek, bu merkezler arasında koordinasyonu sağlamak,

- Acil durum yönetimi gerektirecek olayların önlenmesi zararlarının azaltılması için kurum ve kuruluşlarca gerekli önlemlerin alınmasını, kısa ve uzun vadeli planların hazırlanmasını ve bilgi bankalarının kurulmasını izlemek ve değerlendirmek,
- Acil durum yönetimine geçilen durumlarda kamu ve özel sektöre ait her türlü kara, deniz ve hava araçları ile kurtarma ve yardım araç ve gereçlerinden yararlanılmasında koordinasyon hizmetlerini yürütmek,
- Acil durumlarda yardım sağlayan gönüllü kuruluş ve kişiler için teşvik edici düzenlemeler yapmak, yardım malzemelerinin teslim alınmasını, korunmasını ve ihtiyaç noktalarına sevk edilmesinde koordinasyonu (www.idealhukuk.com) sağlamaktır.

5.5.3. Sivil Savunma Genel Müdürlüğü

- Savaş zamanı halkın can ve mal güvenliğinin sağlanması; tabii afetlerde can ve mal kurtarma; büyük yangınlarda can ve mal kaybını azaltma; savaş zamanı her türlü savunma faaliyetlerinin sivil halk tarafından desteklenmesi,
- Sivil savunma hizmetlerini yurt düzeyinde teşkilatlandırmak, kamu kurum ve kuruluşları ile özel kuruluşlarda bu hizmetlerin planlanmasını, uygulanmasını ve koordinasyonunu sağlamak ve denetimini yapmak,
- Her türlü silahsız, koruyucu ve kurtarıcı tedbirleri, acil kurtarma ve ilk yardım faaliyetlerini planlamak ve yürütmek; yangından korunma ve önleme tedbirlerini, itfaiyenin standartlarını tespit etmek, personeli eğitmek, denetlemek ve koordinasyonu sağlamak, sivil savunma arama ve kurtarma birlikleri ile ekiplerini hazır halde bulundurmak, gerektiğinde göreve sevk etmek. (www.elazig.gov.tr)

İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak görev ifa eden Sivil Savunma Genel Müdürlüğü kamu ve özel kurum ve kuruluşlarında sivil savunma uzmanlıkları ile il ve ilçelerde sivil savunma müdürlükleri vasıtası ile bu hizmetleri yürütmektedir. (Gülkan, Balamir v.d., 2006:30)

5.5.4. Kızılay Genel Müdürlüğü

- Afet hizmetlerinin gereğine uygun olarak gerek genel merkezde gerekse afet bölgesinde yapılacak çadır, battaniye, yiyecek, giyecek gibi yardımları en kısa sürede yapılması için Kızılay organizasyonu kurar,
- Komite kararları doğrultusunda ilgili kuruluşlarla işbirliği içerisinde afetin yaygınlık ve şiddet derecesi göz önünde tutularak afetzedelerin geçici barınma, giyim ve acil ihtiyaç maddelerini karşılar, (Gülkan v.d., 2006:19)
- Toplu yerleşim yerlerinde acil yardım safhasında gerekli görülecek süre zarfında seyyar aş ocakları kurarak sıcak yemek (Gülkan v.d., 2006:19) dağıtır,
- Yurtiçinden ve yurtdışından gelen yardım malzemelerini teslim alarak depolar ve komitenin tahsis edeceği yerlere (Gülkan v.d., 2006:19) dağıtır.
- Gerekli gördüğü takdirde, sağlık hizmetlerinde yardımcı olmak üzere ihtiyaç duyulan yerlere sağlık ekibi, kan ve kan ürünleri tıbbi malzeme gönderir. Bu konularda Sağlık Bakanlığı ve ilgili kuruluşlar ile işbirliği yapar. (Gülkan v. d., 2006:19)

5.6. TÜRKİYE’NİN AFET YÖNETİMİ ÖRGÜTLENMESİ (2009 YILI SONRASI)

Türkiye’nin afet yönetimi örgütlenmesi, 5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanununun 17.06.2009 tarih ve 27261 sayılı Resmi Gazetede yayınlanması ile yürürlüğe girmiştir. (www.aka.org.tr) Buna göre; İçişleri Bakanlığına bağlı olarak görev yapan Sivil Savunma Genel Müdürlüğü, Bayındırlık ve İskân Bakanlığına bağlı olarak görev yapan Afet İşleri Genel Müdürlüğü ve Başbakanlığa bağlı olarak görev yapan Afet ve Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü kaldırılarak yerine Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) kurulmuştur.

5.6.1. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)

AFAD, afet ve acil durumlar ile sivil savunmaya ilişkin hizmetleri yürütmek üzere, Başbakanlığa bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının kurulması, teşkilatı ile görev ve yetkilerini düzenlemektir. Başbakan, Başkanlıkla ilgili yetkilerini bir bakan aracılığı ile kullanabilir.

AFAD; afet ve acil durumlar ile sivil savunmaya ilişkin hizmetlerin ülke düzeyinde etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi için gerekli önlemlerin alınması ve olayların meydana gelmesinden önce hazırlık ve zarar azaltma, olay sırasında yapılacak müdahale ve olay sonrasında gerçekleştirilecek iyileştirme çalışmalarını yürüten kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonun sağlanması ve bu konularda politikaların üretilmesi ve uygulanması hususlarını kapsar. (www.aka.gov.tr)

AFAD'ın merkez teşkilatı; 1 Başkan, 2 Başkan Yardımcısı ve 8 Daire Başkanlığından oluşmaktadır. Taşra teşkilatı ise her ilde kurulan İl Afet ve Acil Durum Yönetimi İl Müdürlükleri eliyle görev ifa etmektedir. Daire başkanlıkları daha önce kurulmuş olup kapatılan Genel Müdürlüklerin misyonları ile birlikte şu görevleri de üstlenmişlerdir;

5.6.1.1. Planlama ve Zarar Azaltma Dairesi Başkanlığı

Planlama ve Zarar Azaltma Dairesi Başkanlığının görevleri şunlardır:

- a. Ülke düzeyinde uygulanacak afet ve acil durum müdahale, risk yönetimi ve zarar azaltma planlarını yapmak veya yaptırmak,
- b. Muhtemel afet ve acil durum bölgelerini tespit etmek ve önleyici tedbirleri ilan etmek.
- c. Zarara uğraması muhtemel yerlerin plan, proje ve imar esaslarını belirlemek,
- ç. Ayni, nakdi ve insani yardım esaslarını belirlemek,

- d. Afet ve acil durumlar hakkında halkı bilgilendirme, bilinçlendirme ve eğitim çalışmaları yapmak,
- e. Yurtiçi ve yurtdışında meydana gelen afet ve acil durumlarla ilgili bilgileri toplamak ve değerlendirmek, (www.aka.org.tr)
- f. (Mülga: 24/10/2011-KHK-661/90 md.)
- g. Afet ve Acil Durum Eğitim Merkezinin iş ve işlemlerini yürütmek.
- ğ. Afet ve acil durumlara ilişkin;
  - 1) Yönetim stratejilerini belirlemek,
  - 2) (Mülga: 24/10/2011-KHK-661/90 md.)
  - 3) Kamu yatırımları ile personel ihtiyacı konusunda ilgili kurumlara öneride bulunmak,
  - 4) Eğitim faaliyetleri ve tatbikatları yapmak veya yaptırmak,
  - 5) Sigorta hizmetlerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasını sağlamak,
  - 6) Hizmet standartlarını ve akreditasyon esaslarını belirlemek ve denetlemek,
- h. Başkan tarafından verilecek benzeri görevleri yapmak, (www.aka.org.tr)

5.6.1.2. Müdahale Dairesi Başkanlığı

Müdahale Dairesi Başkanlığının görevleri şunlardır:

- a. Afet ve acil durum esnasında kamu, özel ve sivil toplum kuruluşları, yabancı kişi ve kuruluşlara ait her türlü kaynakları değerlendirerek afet veya acil durumun etkilerini gidermeye yönelik müdahale çalışmalarını yürütmek,
- b. Başbakanlık afet ve acil durum yönetimi merkezini idare etmek,
- c. Kamu kurum ve kuruluşları ile illerde afet ve acil durum yönetimi merkezlerinin açılması ve yönetilmesini sağlamak,
- ç. İtfaiye, arama ve kurtarma hizmetlerinin standartlarını belirlemek,

- d. İtfaiye, arama ve kurtarma hizmeti veren kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak,
- e. Gönüllü itfaiye ile arama ve kurtarma hizmetlerini düzenlemek ve teşvik etmek,
- f. Koruyucu ve kurtarıcı faaliyetleri planlamak ve yürütmek,
- g. Afet ve acil duruma ilişkin anlaşmalarla verilen görevleri yürütmek,
- ğ. Yabancı devletlerle ve uluslararası kuruluşlarla görev alanına giren konularda işbirliği yapmak,
- h. Başkan tarafından verilecek benzeri görevleri yapmak.
(www.icisleriafad.gov.tr)

5.6.1.3. İyileştirme Daire Başkanlığı

İyileştirme Dairesi Başkanlığının görevleri şunlardır:

- a. Afet ve acil durum sonrası hayatın normale dönmesini sağlayıcı tedbirleri almak,
- b. Afet ve acil durum bölgelerinde geçici yerleşmeyi sağlamak, zarara uğramış kişilerin tedavi, iâşe, ibate, sosyal ve psikolojik destek hizmetlerini yürütmek,
- c. Afete uğramış yerlerin imar, plan, proje işlemleri ile bu alandaki hukuki işlemlerin yürütülmesinde kamu kurum ve kuruluşları ile koordinasyonu sağlamak, yapılan işlemleri denetlemek,
- ç. Uluslararası acil yardımları yapmak ve kabul etmek,
- d. Afetten etkilenen bölgelerde, kamu kurum ve kuruluşları, mahalli idareler, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içinde afet sonrası yeniden yapılanma ve iyileştirme planlarını hazırlamak, hazırlanan planları Afet ve Acil Durum Yüksek Kurulunun onayına sunmak, onaylanan planların uygulanmasını koordine etmek, uygulamaya ilişkin ilerleme raporlarını hazırlamak,

- e. Başkan tarafından verilecek benzeri görevleri yapmak.
(www.icisleriafad.gov.tr)

5.6.1.4. Sivil Savunma Daire Başkanlığı

Sivil Savunma Dairesi Başkanlığının görevleri şunlardır:

- a. Kamu kurum ve kuruluşları ile özel kuruluşlarda sivil savunma hizmetlerini planlamak, uygulamak ve denetlemek,
- b. Her türlü silahsız koruyucu ve kurtarıcı tedbirleri, acil kurtarma ve ilk yardım faaliyetlerini planlamak ve yürütmek,
- c. Seferberlik ve savaş hazırlıklarında ihtiyaç duyulacak sivil kaynakları tespit etmek,
- ç. Sivil savunma gayretlerinin halk tarafından desteklenmesi ve halkın moralinin korunmasını sağlamaya yönelik çalışmalar yapmak,
- d. Kimyasal, biyolojik, radyolojik ve nükleer maddelerin meydana getireceği tehlikelere karşı alınacak önlemleri ve yapılacak çalışmaları tespit etmek ve bunlarla ilgili bakanlık, kamu ve özel kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak,
- e. Başkan tarafından verilecek benzeri görevleri yapmak.
(www.icisleriafad.gov.tr)

5.6.1.5. Deprem Dairesi Başkanlığı

Deprem Dairesi Başkanlığının görevleri şunlardır:

- a. Depreme hazırlık, müdahale, deprem riski yönetimi,
- b. Depremde zarara uğraması muhtemel yerler ile zarara uğramış yerlerin imar, plan ve proje işlemlerinin yürütülmesi,

- c. Depreme hazırlık, müdahale ve iyileştirme aşamalarında kullanılacak kamu, özel ve sivil toplum kuruluşları ile yabancı kişi ve kuruluşlara ait her türlü kaynakların tespiti ve etkin kullanımı,
- ç. Depremler hakkında halkın bilgilendirilmesi, konularında uygulanacak politikaları belirlemek, takip etmek, değerlendirmek ve depremle ilgili hizmetlerin yürütülmesinde Başkanlığın diğer birimlerine danışmanlık yapmak.
- d. Başkan tarafından verilecek benzeri görevleri yapmak.
(www.icisleriafad.gov.tr)

5.6.1.6. Yönetim Hizmetleri Dairesi Başkanlığı

Yönetim Hizmetleri Dairesi Başkanlığının görevleri şunlardır:

- a. Başkanlığın insan kaynakları politikasını ve performans ölçütlerini belirlemek,
- b. Başkanlık personelinin özlük işlemlerini yürütmek,
- c. Başkanlığın idari ve mali hizmetlerini yürütmek,
- ç. Afet ve acil duruma ilişkin kaynakları yönetmek,
- d. Ulusal seviyede lojistik hizmetlerini yapmak veya yaptırmak, yerel yönetimler, diğer kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarına destek sağlamak,
- e. Başkanlık personelinin eğitim çalışmalarını yürütmek,
- f. Acil durum ve afet yönetimine ilişkin yayınları ve bilimsel çalışmaları derlemek, tasnif etmek, kütüphane hizmetleri vermek ve bu konularla ilgili süreli ve süresiz yayınlar çıkarmak. (www.icisleriafad.gov.tr)
- g. (Mülga: 24/10/2011-KHK-661/90 md.)
- ğ. Başkan tarafından verilecek benzeri görevleri yapmak,

Başkanlık, yurtiçinde ve yurtdışında meydana gelen afet ve acil durumlara ilişkin yardım kampanyaları düzenleyebilir.
(www.icisleriafad.gov.tr)

5.6.1.7. Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı

Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığının görevleri şunlardır:

- a. 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu, 22/12/2005 tarihli ve 5436 sayılı Kanunun 15 inci maddesi ve diğer mevzuatla strateji geliştirme ve mali hizmetler birimlerine verilen görevleri yerine getirmek,
- b. Başkan tarafından verilecek benzeri görevleri yapmak.
(www.icisleriafad.gov.tr)

5.6.1.8. Bilgi Sistemleri ve Haberleşme Daire Başkanlığı

Bilgi Sistemleri ve Haberleşme Dairesi Başkanlığının görevleri şunlardır:

- a. Afet ve acil durum yönetim merkezlerinin, ortak haberleşme ve bilgi sistemlerinin standardını belirlemek ve denetlemek,
- b. Afet ve acil durumlara ilişkin her türlü bilgi, haberleşme, tahmin ve erken uyarı sistemlerini kurmak, kurdurmak, bakım ve onarımını yapmak veya yaptırmak, işletmek veya işletilmesini sağlamak,
- c. E-Devlet uygulamalarının Başkanlık ile ilgili çalışmalarını yapmak, koordine etmek ve yürütmek,
- ç. Afet ve acil durumlara yönelik coğrafi bilgi sistemini kurmak veya kurdurmak, formatlarını hazırlamak, il afet ve acil durum müdürlükleri arasındaki bilgi standartlarını oluşturmak,

- d. Bilişim teknolojisindeki gelişmelere uygun olarak daha etkin ve verimli bilgi, belge ve iş akışı düzenini kurmak, buna yönelik yazılımları üretmek veya sağlamak,
- e. Başkanlığın bilişim altyapısı ve haberleşme sisteminin kurulumu, bakımı, ikmali, geliştirilmesi ve güncellenmesi ile ilgili işleri yürütmek, bunlarla ilgili güvenlik tedbirlerini almak, kripto merkezini kurmak, kurdurmak ve işletmek,
- f. Bilişim teknolojisinin gelişimini izlemek, bilgi işlem donanım ve yazılımının kullanılmasında diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla işbirliği yapmak,
- g. Başkanlık birimleri ve diğer ilgili kuruluşlarla işbirliği yaparak bilgi işlem sisteminin etkin ve verimli bir şekilde çalışmasını sağlamak,
- ğ. Afet ve acil durumlara yönelik veri tabanlarını kurmak, kurdurmak ve işletmek, uygulama yazılımlarını yapmak veya yaptırmak,
- h. Başkanlığın internet sayfaları, elektronik imza ve elektronik belge uygulamaları ile ilgili teknik çalışmaları yapmak veya yaptırmak,
- ı. Başkanlık hizmetleriyle ilgili bilgileri toplamak ve ilgili birimlerle işbirliği içinde veri tabanları oluşturmak,
- i. Başkan tarafından verilecek benzeri görevleri yapmak.
(www.icisleriafad.gov.tr)

AFAD, daire başkanlıkları bünyesinde yapılacak görevlere ilişkin çalışma grupları oluşturmuş, ihtiyaç duyulacak bir konuda yeni çalışma grupları oluşturulması da başkanın yetkine bırakılmıştır. Ayrıca İllerde bulunan İl Afet ve Acil Durum Müdürlüklerinin görevleri de şu şekildedir;

5.6.1.9. İl Afet ve Acil Durum Yönetimi Müdürlüğü

İllerde, il özel idaresi bünyesinde, valiye bağlı İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri kurulur. Müdürlüğün sevk ve idaresinden vali sorumludur.

İl Afet ve Acil Durum Müdürlüklerinin görevleri şunlardır:

- a. İlin afet ve acil durum tehlike ve risklerini belirlemek,
- b. Afet ve acil durum önleme ve müdahale il planlarını, mahalli idareler ile kamu kurum ve kuruluşlarıyla işbirliği ve koordinasyon içinde yapmak ve uygulamak,
- c. İl afet ve acil durum yönetimi merkezini yönetmek,
- ç. Afet ve acil durumlarda meydana gelen kayıp ve hasarı tespit etmek,
- d. Afet ve acil durumlara ilişkin eğitim faaliyetlerini yapmak veya yaptırmak,
- e. Sivil toplum kuruluşları ile gönüllü kişilerin afet ve acil durum yönetimi ile ilgili akreditasyonunu yapmak ve belgelendirmek,
- f. İl ve ilçe düzeyinde sivil savunma planlarını hazırlamak ve uygulamak,
- g. Afet ve acil durumlarda, gerekli arama ve kurtarma malzemeleri ile halkın barınma, beslenme, sağlık ihtiyaçlarının karşılanmasında kullanılacak gıda, araç, gereç ve malzemeler için depolar kurmak ve yönetmek,
- ğ. İlgili mevzuatta yer alan seferberlik ve savaş hazırlıkları ile sivil savunma hizmetlerine ilişkin görevleri ilde yerine getirmek,
- h. Yıllık bütçe teklifini hazırlamak,
- ı. İl kurtarma ve yardım komitesinin sekretaryasını yapmak,
- i. Kimyasal, biyolojik, radyolojik ve nükleer maddelerin tespiti, teşhisi ve arındırması ile ilgili hizmetleri yürütmek, ilgili kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak,

- j. Başkanın ve valinin vereceği diğer görevleri yapmak,
(www.inegolsivilsavunma.gov.tr)

5.7. TÜRKİYE'DE AFET YÖNETİMİNE İLİŞKİN MEVZUAT

Türkiye'de Afet Yönetimi ile ilgili mevzuat, süreç içerisinde ve ihtiyaca göre değişiklikler göstermiştir. Bazıları çok eski tarihlere dayanan afetlerle ilgili olmasına karşın yaşanan afetler sonrası eklemeler yapılarak bu günlere kadar gelmiştir.

5.7.1. 5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun (www.icisleriafad.gov.tr)

Daha önce kurulmuş bulunan Afet İşleri Genel Müdürlüğü, Sivil Savunma Genel Müdürlüğü, Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü'nün kaldırılması ve yerine Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının kurulmasını içeren kanundur. Bu kanunla Afet ve Acil Durum Yüksek Kurulu, Afet ve Acil Durum Koordinasyon Kurulu ve Deprem Danışma Kurulu da oluşturulmuştur. (www.aka.org.tr) Afetler konusunda çıkarılan en son kanundur.

5.7.2. 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun (www.icisleriafad.gov.tr)

Bu kanunun amacı, deprem, su baskını, yangın, yer kayması, kaya düşmesi, çığ ve benzeri afetlerde; yapıları ve kamu tesisleri genel hayata etkili olacak derecede zarar gören ya da görmesi muhtemel olan yerlerde alınacak tedbirlerle, afet sonrasında yapılacak yardımlara ilişkin usul ve esaslarla, yetki ve sorumlulukların belirlenmesidir. (www.icisleriafad.gov.tr)

5.7.3. 7126 Sayılı Sivil Savunma Kanunu

13.06.1958 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Geçen süre içerisinde duyulan ihtiyaçlara paralel olarak değişik tarihlerde, bazı maddelerinde değişiklik yapılmış

olup, ele aldığı konularda belirtilen görevlere ilişkin sorumluluk İçişleri Bakanlığı'na aittir. Kanunun amacı, düşman taarruzlarında, tabii afetlerde ve büyük yangınlarda halkın can ve mal kaybının en aza indirilmesi, önemli tesislerin korunması ve faaliyetlerinin sürdürülmesi ve cephe gerisi moralin muhafazası için alınacak her türlü silahsız, koruyucu ve kurtarıcı faaliyetler anlamına gelen sivil savunmayla ilgili teşkilat, yetki ve sorumlulukları belirlemektir. (www.icisleriafad.gov.tr)

5.7.4. 4123 Sayılı Tabii Afet Nedeniyle Meydana Gelen Hasar ve Tahribata İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesine Dair Kanun

23.07.1995 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu Kanunun amacı, tabii afete maruz kalan yörelerde normal hayatın devamını sağlayacak hizmetlerin yürütülmesi, hasar ve tahribatın giderilmesi ile 2.2.1981 tarihli ve 2380 sayılı Kanuna göre kurulmuş fonlardan yapılacak yardıma ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. (www.mulkiyeteftis.gov.tr)

5.7.5. 2690 Sayılı Türkiye Atom Enerjisi Kanunu

09.07.1982 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanunun amacı, Türkiye'deki tüm nükleer enerji kullanımının ve nükleer madde dolaşımının planlanması ve denetlenmesi, radyasyon güvenliğinin sağlanması, nükleer tesislerin korunması ve nükleer tehlikelerin önlenmesi konularıyla görevli ve Başbakanlığa bağlı Türkiye Atom Enerjisi Kurumunun teşkilat ve görevlerinin belirlenmesidir. (Gülkan, Balamir v.d., 2006:23)

5.7.6. Afet Bölgesinde Yapılacak Yapılar Hakkında Yönetmelik

13.05.1996 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan ve 1998 tarihinde yürürlüğe giren bu yönetmelik ilk kez 1944 yılında çıkarılmıştır. Afet (çoğunlukla deprem) riski taşıyan bölgelerde inşa edilecek yapıların malzeme ve işçilik bakımından Türk standartlarına ve Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Teknik Şartnamesi kurallarına ve

ayrıca içerisinde tarif edilen şartlara uymak zorunluluğu getirmektedir. (www.icisleri.afad.gov.tr)

5.7.7. 4/11715 Karar Sayılı Sivil Müdafaa Bakımından Şehir ve Kasaba Planlarıyla Mühim Bina ve Tesislerde Tatbik Olunacak Esas Hakkında Nizamname

06.07.1959 tarihinde yürürlüğe giren bu nizamnamenin amacı, şehir ve kasabalar için yapılacak imar planlarında dikkate alınacak tertip, tanzim ve tahditlere açıklık getirmektedir.

5.7.8. 88/12777 Karar Sayılı Afetlere İlişkin Acil Yardım Teşkilatı ve Planlama Esaslarına Dair Yönetmelik

08.05.1988 tarihinde yürürlüğe giren Yönetmelik ile Devletin imkân ve kabiliyetlerini afet öncesi koordine ederek, afet olması durumunda Devlet güçlerinin afet bölgesine en hızlı şekilde ulaşması ile afetzede vatandaşlara en etkin ilk ve acil yardım yapılmasını sağlamak için acil acil yardım teşkilatlarının kuruluş ve görevlerini düzenlemektir. (www.hazaryangin.com)

5.7.9. 96/8716 Karar Sayılı Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi Yönetmeliği

09.01.1997 tarihinde yürürlüğe giren Yönetmeliğin amacı, kriz durumlarında faaliyet gösterecek olan Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi'nin, teşkilatlanmasını, tertiplenmesini, çalışma usullerini, görev ve sorumluluklarını (www.icisleriafad.gov.tr) belirlemektir.

5.7.10. 99/583 Karar Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve Daha Sonra Yeniden Düzenlenen 600 Karar Sayılı Türkiye Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname (www.gapsel.org)

Bu kararnamenin amacı, her türlü doğal ve teknolojik afetlerle (göç hareketleri dahil) ilgili acil durum yönetiminin ülke düzeyinde etkin

(www.gapsel.org) olmasını sağlayacak teşkilatın kurulmasıdır. Ana esaslar çıkarılacak yönetmelikle belirlenecektir.

5.8. TÜRKİYE’DE AFET YÖNETİMİ VE GÖNÜLLÜLÜK

Türkiye’de afet yönetimi bağlamında görev ifa eden Sivil Savunma Genel Müdürlüğü, Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü ve Afet İşleri Genel Müdürlüklerinin kapatılması sonra kurulan Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, afet yönetiminin her aşamasında faaliyet göstermek amacıyla kurulmuş önemli bir kuruluştur. Esas itibarıyla “koordinasyon” misyonu üstlenmiş bu kuruluş afetler döngüsünün her alanında konumlanmış daire başkanlıkları ve illerde kurulan il müdürlükleri eliyle de bu misyonu ifa etmektedir. Bu sayede daha önce çok başlı, karmaşaya ve zaman kaybına neden olan hantal yapı yerini eşgüdüm içerisinde görev ifa eden bir konuma dönüştürmüştür.

Fakat genel olarak bakıldığında gönüllülük konusunda AFAD’ın “İtfaiye, arama ve kurtarma hizmeti veren kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak, gönüllü itfaiye ile arama ve kurtarma hizmetlerini düzenlemek ve teşvik etmek, sivil toplum kuruluşları ile gönüllü kişilerin afet ve acil durum yönetimi ile ilgili akreditasyonunu yapmak ve belgelendirmek” (www.icisleriafad.gov.tr) şeklinde ifade edilen bazı çalışmaları dışında kurumsal olarak afetlerin tüm aşamalarını kapsayan bir yapılanması bulunmamaktadır. Ülkemizde afetlerle ilgili olarak gönüllülük faaliyetleri, kamusal yanı sıra bulunan Kızılay ve diğer sivil toplum kuruluşlarının faaliyet alanlarını oluşturmaktadır.

Türkiye’de vakıf ve dernek faaliyetleri esasen çok eskilere kadar gitse de, toplumun afetler konusundaki hassasiyetlerini harekete geçirme noktasında aktif olarak gönüllülük faaliyetlerini önceleyen misyonu henüz yeni yeni oluşmaktadır. Özellikle 1999 yılında yaşanan iki büyük deprem sonrasında daha da hız kazanmıştır. Kendiliğinden afet bölgesine gelen gönüllüler afetzedelerin hayatlarının kurtarılması ve normale dönülmesi faaliyetlerinde aktif rol almışlar, bu durum Türkiye’de gönüllülük işlevinin harekete geçmesinde önemli bir dönüm noktası olmuştur.

Sonrasında hem bireysel anlamda hem de kurumsal olarak örgütlü gönüllülerin faaliyetleri artmıştır. Örneğin, büyük üniversitelerin hepsi depremler

sonrasında öğrencilerini yardım ve kurtarma operasyonlarına katılımları konusunda teşvik etmişlerdir. Fakat yapılan girişimler, ortaya çıkan bu ivmeyi devam ettirecek kurumsal yapıların mevcut olmaması nedeniyle çok azı kalıcı olabilmıştır. (İsmep, 2006:3)

Afetler gibi olağan dışı durumlarda toplumun tavrı, hiçbir çıkar gözetmeksizin eldeki imkân ve kabiliyetlerini toplumun menfaatleri yönünde seferber etmektir. Can kayıplarının meydana geldiği, binaların yıkıldığı, toplumsal bir buhran hali olan afetlerde yalnızca can kurtarmak yeterli olmayacak; bilinçsizce yapılan müdahale ve uygulamalar da mevcut kayıpların daha da artmasına neden olacaktır. Bu nedenle, yapılacak müdahalelerin bilinçli, eğitilmiş ve örgütlü bir yapı ile gerçekleştirilmesi büyük önem arz etmektedir. Burada kamu erkine düşen görev toplumun önceden bilinçlendirilmesi, bilgilendirilmesi, afetlere hazırlık kültürünün aşılması, gönüllü faaliyetlerin özendirilmesi, ihtiyaç duyulduğunda da herhangi bir kargaşaya mahal vermeden koordinasyon ve organizasyonunun yapılmasıdır. (Çakacak, 2008:244)

Türkiye’de afetlere müdahalede gönüllülerin katılımıyla ilgili yapılan düzenlemeler araştırıldığında, ilk düzenleme, 1999 Marmara depreminden sonra 586 sayılı K.H.K. ile 7126 sayılı Sivil Savunma Kanunu’nda yapılan değişiklik ile gönüllü kişi ve kuruluşların sivil savunma teşkilatının koordinasyonunda sivil savunma ile ilgili katılımlarının düzenlenmesidir. Daha sonra ise, İçişleri Bakanlığı “Sivil Savunma Hizmetlerine Gönüllü Katılımların Düzenlenmesiyle” ilgili yönerge çıkarmış, yönergenin çıkmasından sonra 100’den fazla sivil toplum kuruluşu ile protokol yapılmıştır. Aynı 5302 Sayılı Özel İdare ve Belediyelere afetler ve acil durumlara ilişkin bazı görevler verilmiştir. Buna bağlı olarak da İçişleri Bakanlığınca Özel İdare ve Belediye hizmetlerine gönüllü katılımın sağlanması ile ilgili çıkartılmıştır. Bu yönetmelik ile gönüllü itfaiyeciliğin uygulanabilmesinin önü açılmıştır.

Esasen Osmanlı Devletindeki tulumbacılar itfaiyecilikteki gönüllülük sisteminin geçmişteki örnekleridir. (Çakacak, 2008:244) “Pek çok ülkede gönüllülük temelli itfaiye hizmetleri, insanların afetlere müdahale etmek için yerel kapasitelerini güçlendirmek üzere gönüllü olmalarının iyi bir örneğini oluşturuyor. Gönüllü itfaiye birlikleri genel olarak tüm dünyada hayli güvenilir ve saygı değer bir konuma

sahiptir.” (Birleşmiş Milletler Gönüllüleri, 2011: 79) Ülkemiz özelinde gönüllü itfaiyecilik henüz gelişmesini tamamlamamış, halkın katılımı ve yerel yönetimler açısından afetlerde istifade edilen bir yapılanma halini alamamıştır.

Afetlerle etkin mücadele etme, afet zararlarını en aza indirme ve tüm kaynakların bir plan dâhilinde aktif olarak kullanma açısından toplum temelli bir afet yönetimi algısının gelişmesi büyük önem arz etmektedir. Özellikle yerel düzeyde, gelmesi muhtemel afetlerin hemen sonrasında başlayan, profesyonel ekiplerin gelmesiyle etkileri azalsa da kendilerinden istifade edilmeye devam edilen örgütlü yapılar bulunmaktadır.

Misyonları birbirlerine çok yakın olsa da örgütlenme biçimleri, sayıları ve kurumsal bağlılıkları bakımından bazı farklar bulunan bu yapılanmalar afetlerin hemen sonrasında çok önemli işlevlerde bulunurlar. Bu bağlamda Toplum Afet Müdahale Ekipleri (TAME), İtfaiye Semt Gönüllüleri, Sivil Savunma Gönüllüleri, Afet Zarar Azaltma Takımları, Toplum Afet Gönüllüleri ve Mahalle Afet Gönüllüleri şeklinde bir tasnifin bulunduğu görülmektedir. Kısaca bu yapılanmalara değinmek faydalı olacaktır;

5.8.1. Toplum Afet Müdahale Ekipleri (TAME)

Toplum Afet Müdahale Ekipleri, afet riskleriyle mücadelede alınması gereken önlemler konusunda bilgilendirilerek afetlere olan duyarlılıkları artırılmış, ihtiyaç duyulan eğitimleri almış, gerekli ekipman ile desteklenmiş, afet sonrasında profesyonel ekipler gelene kadar afetlerin hemen sonrasından itibaren imkan ve kabiliyetleri güçlendirilmiş vatandaşlardan oluşan organize olmuş gruplardır. (Çakacak, 2008:245)

5.8.2. İtfaiye Semt Gönüllüleri

Muhtemel bir afet anında profesyonel itfaiye ve Sivil Savunma ekipleri gelinceye kadar ilk müdahaleyi yapacak olanlar o mahallin sahibi halktır. O bakımdan yerel halkın afet sonrası muhtemel yangınların önlenmesi, kurtarma faaliyetlerine katkı sağlanması bakımından bu tür oluşumların teşkil edilerek

profesyonel itfaiye birimlerinde ehil personel tarafından gerekli yangın güvenliği, söndürme ve soğutma eğitimlerinin aldırılması ve alınan eğitimlerin denetlenmesi gerekmektedir. (Kadioğlu, 2008:237)

5.8.3. Sivil Savunma Gönüllüleri

Sivil Savunma Hizmetleri 7126 Sayılı Sivil Savunma Kanunu ve bu kanuna istinaden çıkarılan tüzük ve yönetmelikler ile 3152 Sayılı “İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun” hükümlerine göre yürütülmektedir. (www.aliaga.gov.tr) Gönüllü kişi ve kuruluşların muhtemel afet olaylarında ve savaş durumunda sivil savunma unsurlarının eşgüdümünde arama, kurtarma ve yardım faaliyetlerine katılmaları için “Gönüllülerin Sivil Savunma Hizmetlerine Katılma Esasları Yönergesi” 05 Mayıs 2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Afetlerde görevlendirilecek emniyet teşkilatı personelinin bu konuda Sivil Savunma Teşkilatı ile birlikte gerekli eğitimleri almalarının sağlanması, sivil savunma teşkilatının Ek-8 inci maddesi çerçevesinde; gönüllü kişi ve kuruluşlar, sivil savunma teşkilatının eşgüdümünde sivil savunma hizmetlerine katılabilirler, denilmektedir. (Kadioğlu, 2008:237) Sivil savunma hizmetlerinde gönüllü olarak çalışmak isteyenlerin bu konuda görev ifa eden kurumlara başvurmaları halinde gerekli eğitimleri alma, muhtemel afetlere karşı bilgilendirme ve planlara dâhil edilme imkânları olacaktır.

5.8.4. Toplum Afet Gönüllüsü (TAG)

Muhtemel bir afette görevlilere ve uzman ekiplere yardım edecek, afet mahallindeki kötü niyetli kişi ve davranışları önleyecek, afetlerden doğrudan ve dolaylı etkilenenleri doğru tespit edecek, toplumun dayanışma gücü ve moralini yukarıda tutacak, dışarıdan gelen kişi ve ekiplere yardımcı olacak, normale dönüş faaliyetlerine katkı sağlayacak, afet öncesi yaşanan mahalde muhtemel afet risklerini tasarlayıp planlar oluşturacak, afet sonrası yeniden inşa ve iyileştirme faaliyetlerinde bulunacak kişilerden oluşan ve tamamen kendi istekleri doğrultusunda

bunları yapacak olan kişilerden oluşan gönüllülere toplum afet gönüllüsü denilmektedir. (Aydın, 2011: 26)

5.8.5. Mahalle Afet Gönüllüleri

Eğitim, donanım ve organizasyon temin ederek, mahalle bazında, özellikle de afet sonrasındaki kritik saatlerde müdahale imkân ve kabiliyetini kuvvetlendirmek, profesyonel ekiplerle olan işbirliği ve koordinasyonu güçlendirmek, afet risklerine karşı alınacak önlemler konusunda mahallesinde bulunan halkı bilinçlendirmek, duyarlılığı artırmak, proje kapsamında her mahallede; afetin hemen sonrasında ilk müdahaleyi yapabilecek şekilde yaklaşık 50 eğitilmiş gönüllü ile profesyonel ekiplere yardımcı olan ve gerekli her türlü desteği veren yapılardır. (Mag, 2012:1)

5.8.6. Afet Zarar Azaltma Takımları (AZAT)

İstanbul Sismik Riskin Azaltılması ve Acil Durum Hazırlık Projesi (İSMEP) projesi kapsamında tasarlanan ve özelde İstanbul ilinde oluşturulması desteklenen, Afet Zarar Azaltma Takımları, yaşanan ve çalışılan yerlerde afetlere müdahale edebilecek bilgi, beceri ve donanım ile donatılmış kişilerden oluşturulan mahalli ekiplerdir. Bu takımlar sadece afete müdahale (www.gapsel.org) etmekle kalmayıp, yaşanan mahalde afet zararlarını azaltmaya yönelik çalışmalar yapan ve bu konuda topluma öncülük eden bir yapıda olmaları beklenmektedir. (İsmep, 2006:8)

5.9. AFET YÖNETİMİ DÖNGÜSÜ VE GÖNÜLLÜLÜK

Muhtemel afetlerle başa çıkmada önemli yere sahip; zarar azaltma, müdahale, hazırlıklı olma ve iyileştirme evrelerine afetler döngüsü de denilmektedir. Her aşamanın hayati öneme haiz olduğu afetler döngüsünde gönüllü girişimlerin yaptığı faaliyetler de çok önemli bir yere sahiptir. Gönüllü kaynakların ulusal afet yönetimi planları içindeki yeri önemli olmakla birlikte bu önem, büyük afetlerde durum iyileştirmesinde kritik kaynaklardan biri haline gelmektedir.

Kısa ve uzun dönemler için önceliklerin belirlenmesi, kısa dönemde halk sağlığına yönelik ihtiyaçların giderilmesi ve hasar tespit çalışmalarının yapılması, uzun dönemde ise insan kaynağının geliştirilmesi, alt yapının yeniden kurulması, teknik ve ekonomik iyileştirme projeleri gönüllülerin ciddi katkılarıyla sürdürülebilir hale gelebilecek işlerdendir. (İskender ve Erdoğan, 2007:326)

Afetin hemen sonrasında, afete maruz kalanların hayatta kalma oranları ilk 30 dakikada % 93 iken bu oran beşinci günde % 2'ye düşmektedir. Buna bağlı olarak ilk 24 saat içinde ulaşılarak kurtarılan hayatların yaşama şansları % 80 oranındadır (Çakacak, 2008:245). Hal böyle iken afetin hemen sonrasında yerel gönüllü unsurların afet mahalline ulaşması ve müdahalesi dikkate alındığında gönüllülerin önemi çok daha iyi anlaşılacaktır. Bu önem 1999 Marmara depremleri sonrasında çok daha iyi anlaşılmıştır. Profesyonel ekiplerin gelmesine kadar geçen sürede gönüllü oluşumlar önemli işler başaracaklardır.

Bu faaliyetlerin belli planlar dahilinde ve aşamalar çerçevesinde yapılması ortaya çıkması muhtemel kargaşa, kaos ve zaman kayıplarının önüne geçecektir. Döngüsel çerçeve içerisinde gönüllülerin yapacakları faaliyetleri daha ayrıntılı olarak ele almak faydalı olacaktır.

5.9.1. Zarar Azaltma Aşamasında Gönüllülük

- İkamet edilen binada ve mahallede potansiyel tehlikelere karşı korunmak için kolay ve az masraflı yollar hakkında bilgi sağlamak,
- En fazla tehdit oluşturacak tehlikeleri azaltmak için çocuk yuvaları, bakımevleri, (Bilgitekin, 2006:2-3) okullar, hastaneler vb. yerleri muhtemel risklere göre onarmak, sağlamlaştırmak,
- Sel afetine karşı, suyun serbestçe akışını temin etmek için sahip olunan arazide enkaz temizliği, kanal ve oluk temizliği yapmak,
- Sel afetinde, ani baskınları azaltmak için(Bilgitekin, 2006:2-3), kullanılan arazide ve binada uygun drenaj ve ıslah çalışmalarını yapmak,
- Çamur ve heyelan riski bulunan bölgelerde ağaçlandırma ve yeşillendirme çalışmaları yapmak,

- Yangın risklerine karşı duman dedektörü takmak, dedektör pilleri dağıtım ve kontrol zamanları ile ilgili duyurulara yardım etmek,
- Yangına neden olabilecek doğal ve doğal olmayan nesnelere yaşanan mahalden uzaklaştırmak, temizlemek(Bilgitekin, 2006:2-3),
- Yaşanılan binanın zemin ve beton analizleri ile düzenli bakımlarını yaptırmak,
- Yaşanılan binanın yapısal risklerini azaltmak, binanın yapısal olmayan risklerini azaltmak için mobilya ve eşyaları sabitlemek, esnek olmayan yakıt, elektrik gibi tesisatları değiştirmek.(Bilgitekin, 2006:2-3)

5.9.2. Hazırlık Aşamasında Gönüllülük

- Afet gönüllüleri, mahallede afetlerle ilgili gruplara katılmak,
- Afetlerle ilgili uygulama, tatbikat ve gerekli eğitimlere katılmak,
- Ferden gönüllü olmak yerine kurumsal gönüllü teşkilatlara katılmak, mahalle afet gönüllüleri vb. gruplara başvurmak,
- Toplumsal afet hazırlık proje ve çalışmalarında gönüllülere ihtiyaç olup olmadığını öğrenmek,
- Hazırlık aktiviteleri ve mahalle müdahale planlamaları hakkında bilgi almak,
- Afet hazırlığı ve ilk yardım eğitim fırsatlarının olup olmadığını (Bilgitekin, 2006:2-3) öğrenmek, verilen ilk yardım ve hazırlık eğitimlerini almak,
- Afetlere hazırlık konusunda yayınlanmış kitap, dergi vb. yayınları takip etmek, düzenlenen toplantı ve organizasyonlara katılarak gerekli eğitimleri almak, bu sayede gönüllünün öncelikle kendisini sonrasında da ailesi ve toplumunu bilinçlendirmek,
- Araçta, evde, iş yerinde afet çantalarını hazır bulundurmak,
- Aile, mahalle ve işe ait acil durum müdahale planları hazırlamak. (Bilgitekin, 2006:3)

5.9.3. Müdahale Aşamasında Gönüllülük

- Gönüllü ihtiyacı için bölgede bulunan yerel ve merkezi yetkilileri aramak,
- Kime, nasıl, ne zaman, nerede, niçin, ne yapmak, için başvuracağınızı önceden yerel ve merkezi yetkilileri arayarak afetle ilgili çalışan sivil veya resmi kurumlarla irtibata geçerek öğrenmek,
- Düzenleme, ayırma, dağıtma, depolama işlerinde görevler almak,
- Moloz kaldırma gibi temizlik faaliyetlerinde görevler almak,
- Sel afeti öncesi ve (Bilgitekin, 2006:2-3) esnasında bent oluşturmak için kum torbası hazırlamak,
- Tespit edilmiş ihtiyaçlara bağlı organize toplama ve dağıtma işlerinde çalışmak,
- Afetler için nakdi yardım (Bilgitekin, 2006:2-3) toplama faaliyetlerinde bulunmak,
- Fiilen müdahale ekiplerinde çalışanlara moral desteği vermek,
- Engelli ve yaşlılara destek sağlamak,
- Afet alanlarında gönüllülerin neleri yapabileceği ve yapamayacağı faaliyetleri öğrenmek ve uygulamak. (Bilgitekin, 2006:3-4)

5.9.4. İyileştirme Aşamasında Gönüllülük

- Toplumsal temizlik projelerine katılmak,
- Tamir ve yeniden inşa faaliyetlerine katılmak,
- Başlatılan yardım toplama (Bilgitekin, 2006:2-3) faaliyetlerini neticelendirmek,
- Sonradan çıkan ve karşılanması gereken ihtiyaçları karşılamak,
- Aktif olarak faaliyet gösteren tüm gönüllü faaliyetlere destek vermek,
- Yerel ve merkezi organizasyonlarla temasa geçerek mevcut çaba ve aktivitelerini öğrenmek ve destek vermek.(Bilgitekin, 2006:4)

5.10. TÜRKİYE’DE AFET YÖNETİMİ VE SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ

Gönüllülük, kişinin tamamen kendi istek ve arzusu çerçevesinde şekillenen bir irade gösterisi olup ,“Gönüllü kaynaklar aslen sivil toplum kuruluşlarının (STK) oluşturduğu güçlerdir.” (İskender ve Erdoğan, 2007:325) Bu bağlamda ülkemizde afet yönetiminin çeşitli aşamalarında faaliyet gösteren birçok STK bulunmaktadır.

Sivil toplum kuruluşları özellikle 1970’lerden bu yana tüm dünyada hızla gelişme eğilimi göstermiştir. Buna karşılık, dünyada ya da ülkemizde standart bir STK tanımı yoktur. Ortak özellikler olarak belirlenen çerçeve geneldir. Sivil nitelikte olmak, kar amacı gütmemek, kamu yararına faaliyet göstermek. Ülkemizde afet yönetimi açısından bu tanımlama ile ilgili bir başka güçlükte birbirinden farklı iki oluşumun da STK olarak adlandırılmasıdır: a) Gönüllü katılıma/üyeliğe dayalı, mensupları için ortak bir fayda veya faaliyet temelinde çoğu zaman yerel ölçekte meydana gelen oluşumlar, b) Kamuya yararlı hizmet sunmak üzere, daha profesyonel işleyişe sahip uygulayıcı (www.arem.gov.tr) kuruluşlar. Bu bilgiler ışığında, afet yönetimi açısından ülkemizde STK olarak isimlendirilen oluşumlar başlıca şöyle gruplandırılabilir;

- Faaliyet alanı afetlerle doğrudan ilgili olmayıp, afet yönetimi evrelerine etkisi çok sınırlı olan örgütlenmeler, (yardım kuruluşları vb.)
- Faaliyet alanı afetlerle kesişen, afet yönetimi süreçlerinden haberdar olan örgütlenmeler ve meslek odaları (destek hizmetleri, eğitim, sağlık vb. alanlarında faaliyet kuruluşlar)
- Afete hazırlık amaçlı/ acil müdahale temelli yerel ve ulusal örgütlenmeler (arama-kurtarma, acil tıp, haberleşme vb. örgütlenmeler)
- İnsani yardım amaçlı hizmet veren ulusal ve uluslararası kuruluşlar.

“17 Ağustos 1999 tarihinde İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Yalova, Bolu, Eskişehir ve Bursa’da etkili olan 7,4 büyüklüğündeki Marmara depremi ve 12 Kasım 1999 tarihinde Bolu’da meydana gelen 7,2 büyüklüğündeki Düzce depremleri ile birlikte sel, heyelan, çığ, uçak kazaları, vb. büyük kayıplar vermemize neden olmuştur. Böylece, Türkiye’de afetler, afet ve acil durum yönetimi konusunda kamu

ve özel sektör çalışanlarının, sivil toplum örgütlerinin ve genel olarak bütün toplumun afetler ve acil durum yönetimi konusunda daha iyi bir eğitim ve öğretime ihtiyacı olduğunu ortaya koymuştur.” (Ural v.d., 2010:5)

Türkiye’de afet yönetimi ile ilgili olarak sivil toplum kuruluşlarının gelişmesinde İstanbul’da yapılan Habitat II toplantısı olumlu etkiler yapmıştır. Özellikle 1999 yılında yaşanan Marmara depremleri sonrasında STK’lar çok önemli sorumluluklar almış, başarılı olmuş ve halkın güvenini kazanmıştır. Bu tespitler Türkiye’nin hem STK’ların gelişmesine ihtiyaç duyduğunu, hem de böyle bir potansiyele sahip olduğunu ortaya koymaktadır. (Kayasü, 2007: 67)

Türkiye’de STK’ların süreç içerisindeki gelişiminden bahsederken esasen gelinen bu olumlu tabloya kolay gelinmediği, görülmektedir. Bu durum STK’ların gelişmesinde çok önemli yere sahip 1999 Marmara depremlerinde yaşanmıştır. 1999 depremleri, Türkiye’de afet yönetim sisteminde önemli eksikliklerin, boşlukların olduğunu ortaya koymuştur. Merkezi yönetim, yerel yönetim ve sivil inisiyatifler arasında ortaya çıkan koordinasyonsuzluk ve işbirliği zafiyeti, yasal düzenlemelerdeki sıkıntılar, afet zararlarını minimize etme adına yapılan politika ve planlama eksiklikleri bunlardan bazılarıdır. (Kayasü, 2007: 71)

Ülkemizde toplumun gerek risk azaltma gerekse afetlere hazırlık çalışmalarında gerekli eğitimin verilmesi hükümetin sorumluluğunda bulunmaktadır. Yerel yönetimler ve STK’lar bu konularda yeterli düzeyde bir rol üstlenmemişlerdir. (Ural v.d., 2010:8)

1999 depremleri sonrasında kamu yetkililerinden önce bölgeye ulaşan gönüllüler arama-kurtarma ve yardım faaliyetlerine müdahale ederek çok sayıda hayat kurtarmışlardır. Fakat yapılan bu müdahaleler plansız, koordinasyondan uzak olduğundan çok sayıdaki sivil inisiyatifin öncelikleri belirleme, olaylara nasıl ve ne şekilde müdahale edecekleri konusunda kargaşa yaşamışlardır. Bu durum zaman kaybına ve kaynakların etkin kullanılamamasına neden olmuştur. Tüm bu olumsuzluklara rağmen sivil toplum inisiyatifi bölgede önemli işler yapmıştır.

“Türkiye’de afete hazırlık ve müdahale misyonunu üstlenmiş olan en büyük STK olarak Kızılay yıllardır gönüllülük sistemini yürütmektedir. Fakat Kızılay’ın afet gönüllüleri, yaşadıkları mahalle ölçeğinde değil profesyonel afet müdahale ekiplerinin içinde görev yapmaktadır. Ancak, afet gönüllüleri programını

oluştururken, Kızılay'ın gönüllü yönetim kapasitesini geliştirme ve Zarar Görebilirlik ve Kapasite Değerlendirme (ZKD) yöntemini topluma dayalı programları ile bütünleştirme deneyimlerinden yararlanılabilir. Kızılay, 1999 depremleri sonrasında hem yerel hem de uluslararası çabalar ve IFRC'nin desteği sonucu yeniden yapılandırılmıştır. Kızılay şimdi risk azaltma çalışmaları için farkındalık yaratma adına gönüllüler ve toplum liderleri ile kapasitesini şube bazında geliştirmektedir.” (Ural v.d., 2010:6)

Ülkemizde faaliyet gösteren dernek, vakıf vb. oluşumlar incelendiğinde büyük bir bölümünün “gönüllülük” esasına göre hareket ettiğini görürüz. Kısıtlı kaynaklarla yapılmaya çalışılan birçok faaliyet gönüllüler sayesinde amacına ulaşır, geniş toplum kesimlerine nüfuz eder.

ALTINCI BÖLÜM

TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE GÖNÜLLÜLÜĞÜN

AFET YÖNETİMİNDEKİ YERİ VE İŞLEVİNE İLİŞKİN BİR ARAŞTIRMA

6.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Türkiye iklim ve coğrafi yapısı gereği bünyesinde çeşitli afetleri barındırmaktadır. Meydana gelen başta deprem afeti olmak üzere çok sayıda can ve mal kayıplarına neden olmuş, ülkenin ekonomik ve sosyal yapısını olumsuz yönde etkilemiştir. Yaşanılan olumsuz deneyimler gerek kamu gerekse sivil inisiyatifte yeni çabaların ve girişimlerin gelişmesine yol açmıştır.

Sivil Toplum Kuruluşlarının afetlerle mücadelesinde en önemli destek unsuru gönüllü katılımdır. Üçüncü sektör olarak da anılan gönüllülük işlevi, özellikle afet anı ve sonrasında profesyonel ekiplerin gelmesine kadar geçen sürede önemli faaliyetlerde bulunarak can kayıplarının minimize edilmesinde etkin rol oynamışlardır.

Meydana gelen afetlerde gönüllüler ve gönüllü kuruluşlar insan kaynağı, bütçe kısıtlılığı, uzmanlaşma, yerellik vb. nedenlerden dolayı afetlerle mücadelenin tüm unsurlarında hizmet vermede yetersiz kalabilmektedir. Ayrıca kamu erkinin afet yönetimi konusunda gönüllü unsurları da içine alan faaliyetler konusundaki yetersizlikleri, afet öncesi, anı ve sonrasında karışıklık, zaman kaybı ve kaynak israfına neden olmaktadır. Daha etkin bir afet yönetimi ancak gönüllüleri de içerisine alan ve afetlerle mücadelenin her safhasında aktif yer alan bir yapıyla mümkün olabilecektir. Bu yapının en önemli ayağı da STK'lardır.

Türkiye'de faaliyet gösteren gönüllülük misyonunun, yaşanan afetler sonrasında artması, buna bağlı olarak özellikle gönüllüleri bünyesinde bulunduran Sivil Toplum Kuruluşlarının da aynı paralelde gönüllülük misyonunu

gerçekleştirmede gerek iç bünyelerindeki yapısal sorunlar, gerek gönüllülerin afetlerdeki işlevinin ifa edilmesinden kaynaklı sorunlar, gerekse etkin örgütlenme faaliyetlerinde yaşanan sorunlar önemli bir işleve sahip olan gönüllü faaliyetleri olumsuz yönde etkilemiştir.

Gönüllülük ile ilgili bünyesinde afet gönüllülerini barındıran Sivil Toplum Kuruluşlarının yaşadıkları sıkıntı ve sorunların araştırılarak bundan sonra meydana gelmesi muhtemel afetlerde daha etkin bir gönüllü inisiyatifinin oluşmasına katkı sağlamak hedeflenmiştir. Bunu yaparken, konu hem STK'lar hem de Kamu erki açısından değerlendirilerek gönüllülük, derinlemesine araştırılmaya çalışılmıştır.

6.2. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI

Türkiye'de afet yönetimi alanında görev üstlenmiş ulusal ve yerel STK'lar bulunmaktadır. Ülkemizde aktif olarak faaliyet gösteren STK sayısı yaklaşık 100 civarındadır. (www.afetyonetimportali.com) Bu STK'ların büyük bir kısmı gönüllülük misyonunu bünyesinde barındırmakta, muhtemel bir afette gönüllüler ile birlikte hareket etmektedir. Bu amaç doğrultusunda hareket eden STK'ların, gönüllülük işlevine bakışları, yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri üzerinde durulacaktır.

Yaptığımız araştırmada afetlerde misyon üstlenmiş STK'ların gönüllülük işlevini önceleyen, afet yönetiminin; Zarar Azaltma, Müdahale, İyileştirme ve Hazırlık safhalarında faaliyet gösterenler dikkate alınmıştır.

Afet yönetiminin önemli bir ayağı olan kamu yapılanması da gönüllülük işlevi ile ilgili yaklaşım ve uygulamaları bu araştırmaya dahil edilmiştir.

Araştırma sadece afet yönetimindeki gönüllülüğü esas almıştır. Konuyla ilgili STK'lar ve kamu erki dışındaki örgütlenmeler bu araştırmanın dışında bırakılmıştır. Özel sektör yapılanmaları da ticari kaygı ve görev alanları itibariyle bu araştırmanın dışında tutulmuşlardır.

6.3. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

H₁:Afet yönetiminde gönüllülük işlevi ağırlıklı olarak yalnızca afet anı arama-kurtarma faaliyetlerinde hayata geçirilen bir işlev olarak algılanmaktadır.

H₂:Afet yönetiminde gönüllülerin eğitimi konusunda eksiklikler bulunmaktadır.

H₃:Gönüllülük ve afet yönetimi konusunda yasal düzenlemelerde yetersizlikler bulunmaktadır.

H₄:Gönüllülük misyonu bulunan STK'ların akreditasyon sorunları bulunmaktadır.

H₅:Afetlerde gönüllü olmak isteyen fakat; kamuda ya da özel sektörde çalışan kişilerin gönüllü faaliyetlere katılımının önünde "izin alma" konusunda engeller bulunmaktadır.

H₆:Afet yönetiminde bireysel ve kurumsal olarak gönüllülük faaliyeti içinde bulunmak isteyenlerin yerel yönetimlerde (belediye ve valiliklerde) başvuracakları gönüllü ofisleri bulunmamaktadır.

H₇:Türkiye'de gönüllülük misyonu üstlenmiş STK'lar devlet tarafından yeterince desteklenmemekte, devlet sadece kural koyucu, düzenleyici gibi algılanmaktadır.

H₈:Gönüllü kuruluşların tasnifinde, sınıflandırılmasında sorunlar bulunmaktadır.

H₉:Türkiye'de gönüllülük, 99 depremleri öncesinde daha durağan bir seyir izlemiştir.

H₁₀:Gönüllülük çok önemli bir işlev olmasına rağmen Türkiye'de gönüllü kuruluşların tecrübelerinden yeteri düzeyde istifade edilememektedir.

6.4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde yapılacak araştırmanın örneklem seçimi, veri toplama yöntemleri ve uygulamasının nasıl yapılacağı konusundaki veriler ele alınacaktır.

6.4.1. Örneklem Seçimi

Türkiye’de afet yönetimi alanında faaliyet gösteren 100 civarında STK bulunmaktadır. Bu STK’lar afetlerin ağırlıklı bir kısmının; afet anı arama-kurtarma, ilkyardım ve insani yardım faaliyetlerinde bulunduğu gözlenmiştir. Bu STK’lar içinden ulusal ve yerel olarak görev yapanlar gönüllü inisiyatife ağırlıklı yer veren, afetlerde aktif olarak görev almış ve hali hazırda bu misyonlarına devam edenler dikkate alınarak seçilmişlerdir. Ayrıca gönüllülük işlevinin ifasında kamunun afetlerle ilgili kurumlarının da, bu işleve bakışı dikkate alınarak araştırmaya dâhil edilmiştir. Kapasite, ulaşılabilirlik, aktif faaliyet içinde bulunma, tecrübe gibi unsurlar da dikkate alınarak mevcut bulunan 100 civarındaki STK ile, kamu kurumu içinden toplamda 12 tane kuruluş seçilmiş ve bu araştırmaya dâhil edilmiştir. Bu kuruluşların yapılanma ve misyonlarına göre dağılımını gösterir veriler tablo-2’de verilmiştir.

Tablo-2: Kuruluşların Yapılanma ve Misyonlarına Göre Dağılımı

	STK	KAMU
ULUSAL	7	2
YEREL	3	-
TOPLAM	10	2
G E N E L T O P L A M		12

Tablo-3: Afet Yönetimindeki Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı

	STK	KAMU
ARAMA-KURTARMA	3	
ARAMA-KURTARMA, İLK YARDIM VE SAĞLIK, İNSANİ YARDIM	2	
ARAMA-KURTARMA, EĞİTİM VE BİLİNÇLENDİRME	2	
İNSANİ YARDIM	1	
İNSANİ YARDIM, EĞİTİM VE BİLİNÇLENDİRME,	1	
İLK YARDIM VE SAĞLIK		1
HEPSİ	1	1
TOPLAM	10	2
G E N E L T O P L A M	12	

Araştırmaya başlarken, ulusal ve yerel yapılanma açısından bir seçim yaptıktan sonra afet yönetiminde gönüllülük misyonu bulunan STK'ların faaliyet alanlarına dair bir tasnife gidilmiştir. STK'ların faaliyet alanlarına bakıldığında ağırlıklı bir bölümünün arama-kurtarma alanında faaliyet gösterdiği görülmüştür. Bu nedenden dolayı arama-kurtarma faaliyetinde bulunan STK'lar içinden afet yönetiminin diğer aşamalarını da kapsayıcı faaliyet yürüten STK'ların da araştırmaya dâhil edilmesi ve objektif bir bakış açısının oluşturulması bakımından önem arz etmektedir. Sonuç itibarıyla, faaliyet alanlarına göre seçilen STK'ların listesi Tablo-3'te gösterilmiştir.

Seçilen 12 kuruluşun afetlerde gönüllülük işlevi ile ilgili yetkililerine ulaşılması hedeflenmiş, yapılan görüşmelerde bu amaca ulaşılmıştır.

6.4.2. Veri Toplama

Araştırmamız nitel bir araştırmadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak derinlemesine mülakat yöntemi uygulanmıştır. Bu yöntemi uygulamadaki amacımız; afetlerde gönüllülüğün yeri, işlevi ve karşılaşılan sorunların tespitine ilişkin katılımcıları serbest zaman aralığında, tespit ettiğimiz 3 soru ile Türkiye'deki afet yönetiminde gönüllülüğün ayrıntılı bir şekilde araştırılmasını yapmaktır. Bu yöntem ile gönüllülük hakkında bilinen yaklaşım, varsayım, sorun ve mevcut uygulamaların yanında mülakata katılanların ekleyecekleri kavram ve yaklaşımların da tespit edilmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya katılan kuruluşların hemen hepsinin sahadan gelmesi, mevcut bilinen tespitler yanında varsa ortaya konmamış konuların da ifade edilmesine fırsat vermesi bakımından mülakat yöntemi seçilmiştir.

6.4.3. Uygulama

Tespit edilen 12 kuruluşun yetkililerine ulaşılmış, araştırma ile ilgili bilgi verilerek müsait olma durumlarına göre yüz yüze veya telefonla mülakat yapma talebi kendilerine iletilerek görüşmeler planlanmıştır. Görüşmelerin ses kaydına alınacağı, deşifrelerinin yapılacağı ve bu araştırmanın "Türk Kamu Yönetiminde Gönüllülük ve Afet Yönetimi" konulu tezde kullanılacağı bilgisi verilmiştir.

STK ve Kamu Kurumu yetkililerinin 4'ü ile yüz yüze, 8'i ile telefonda mülakat yapılmış, hazırlanan 3 soru kendilerine yöneltilerek cevapları alınmıştır. Kayıtların deşifreleri yapılarak tezin arkasına eklenmiştir.

6.5. ARAŞTIRMA SORULARI

Araştırmamızda gönüllülük ile ilgili tespit ettiğimiz 3 soru hazırlanmıştır. Gönüllülükle ilgili sorulması gereken soruların esasen sorduğumuz 3 sorudan çok daha fazla olacağı açıktır. Fakat ülkemizde yürütülmeye çalışılan gönüllülük misyonunun anlaşılması, uygulamadaki aksaklıkların tespiti ve gönüllülükle ilgili yapılması gerekenlerin neler olduğunu öğrenmek adına sorular 3'e indirgenmiştir.

Bu sorular ülkemizin afet yönetimi alanında bundan önce yaşadığı tecrübeler dikkate alınarak bundan sonra yaşaması muhtemel afetlerde gönüllülük işlevi ile ilgili algıların ve uygulamaların kesintisiz ve aksaksız olarak yürütülmesine ve geliştirilmesine katkı sağlamayı hedefleyen bir yaklaşım içerisinde tespit edilmiştir.

Özellikle 1999 Marmara depremleri sırası ve sonrasında gönüllü inisiyatiflerin uygulamaları, yaşanan sorunlar ve çözüm adına atılmaya çalışılan adımların seyri incelendiğinde gönüllülükle ilgili en önemli olduğunu düşündüğümüz 3 soru Tablo-4 ile aşağıda belirtilmiştir.

Tablo-4: Derinlemesine Mülakatta Sorulan Sorular

Soru-1	Sizce afet yönetiminde gönüllülüğün yeri nedir? Ne olmalıdır?
Soru-2	Türkiye’de gönüllülüğün afet yönetiminde işlevi nedir? Yeterince yararlanabiliyor muyuz?
Soru-3	Türkiye’de afet yönetiminde gönüllülüğün daha iyi kullanılması için neler yapılmalıdır?

YEDİNCİ BÖLÜM

BULGULAR VE DEĞERLENDİRMELER

7.1. ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRMELER

Bu bölümde derinlemesine mülakat yöntemiyle kuruluşlara sorulan 3 sorunun cevaplarından çıkan bulgular ve bu bulgulara ilişkin değerlendirmeler yer almaktadır.

7.1.1. Sizce afet yönetiminde gönüllülüğün yeri nedir? Ne olmalıdır?

Mülakata katılan 12 kuruluş yetkililerine afet yönetiminde gönüllülüğün nasıl algılandığı sorulmuş, kuruluşlarının algı ve tecrübeleriyle ilgili tespitler edinilmeye çalışılmıştır. Mevcut tespitler yanında kendi yaklaşımlarına göre gönüllülüğün afet yönetimindeki yerinin ne olması gerektiği de soruya ilaveten sorulmuş, bu sayede katılımcıların dikkat çekmek isteği tespitlerin de ortaya çıkması sağlanmış olacaktır. Birinci soruya verilen yanıtlardan elde edilen bulgular aşağıda belirtilmiştir. Bu bulgular uzun mülakatlar sonrasında mülakata katılan 12 kuruluşun ağırlıklı olarak altını çizdiği konular ve tespitleri içermektedir. Bu tespitler, içeriklerinde herhangi bir değişiklik yapılmadan gruplandırılarak verilmiştir:

- Sivil Toplum Kuruluşlarının Asli Unsurlarından Biride Gönüllülüktür, STK'lar Gönüllü Vatandaşlar ve Özel Kuruluşların İçinden Çıkan Bir Misyonla Hareket Ederler, Sadece Afet Anı ve Sonrası Olarak Algılanan Gönüllülük Esasen Afet Öncesini de Kapsayan Önemli Bir İşlevdir, Hiçbir Katkı Beklemeden Yapılmalıdır.

Mülakata katılan 12 kuruluştan 8'i bu tespitte bulunmuş, gönüllülüğü STK'ların asli unsuru olarak görmüşlerdir. Afetlerin her safhasında profesyonel ekipler gelinceye kadar yerel halk ve STK bünyesinde görev yapan gönüllüler can kayıplarının minimize edilmesi, ilkyardım faaliyetleri ve insani yardım bağlamında

önemli işlevler görürler. Bu işlevler, yaşanan tecrübeler sonrasında STK'ların üçüncü sektör olarak da anılan gönüllülük faaliyetini asli unsur olarak görmesi ve bünyelerinde gönüllülere yer vermeleriyle göstermişlerdir.

STK'lar, gönüllülük misyonunu, yaşanan bir afet sonrasında o yörenin insanları ve farklı alanlarda faaliyet gösteren özel kuruluşların afetzedelere yardım etme yaklaşımlarını daha etkin ve hızlı bir şekilde koordine ederek can kayıplarını minimize etmeye çalışırlar. Bir katılımcı kuruluş yetkilisi özetle; “büyüklüğünü bilemediğimiz afetler karşısında afetlerle başa çıkacak kadrolu personelinizin olması mümkün değil, dünyanın en gelişmiş ülkelerinde de böyle bir şey bulunmamakta. O yüzden gönüllüler bu açığı ve eksiği kapatma misyonunu da yerine getirirler.” denilerek gönüllülük işlevinin önemine vurgu yapılmıştır.

Yaşanan tecrübeler gönüllülük işlevinin ağırlıklı olarak afet anı arama-kurtarma faaliyetinde ortaya çıktığını göstermiştir. Mülakata katılan kuruluş yetkililerin ağırlıklı bir bölümü bu tespitte bulunmuşlardır. Bu durum olumlu olmakla birlikte hem afet anı arama-kurtarma faaliyetlerinde kargaşaya hem de afetin diğer aşamalarında bir boşluk olmasına neden oluşturabilir. Bir katılımcı kuruluş yetkilisinin arama-kurtarma ekiplerinin fazlalığını ve koordinasyonda yaşanan bazı sorunları; “ Van depreminde aynı enkaza birden çok arama-kurtarma ekibi yönlendirilmiştir.” şeklindeki ifadesiyle afet anı müdahale çalışmalarındaki yoğunluğu ifade etmesi bakımından önemli bir tespittir.

Katılımcılar, gönüllülük işlevinin hiçbir karşılık ve katkı beklemeden yapılmasının altını çizmiş, gönüllülüğün para karşılığı, maaşlı yapılan bir faaliyet olmadığı vurgusu yapılmıştır.

- Gönüllülük Takım Olma Bilincini Geliştirir, Keyfilikle Yapılmaz, Tamamen Belli Kurallar Çerçevesinde İfa Edilmelidir, Örgütlü ve Programlı Yapılmalıdır, Doğru Organize İle Başarıya Ulaşılabilen Sürekli ve Disiplinli Bir İştir, Boş Bir İnsan İşi Değildir.

Mülakata katılan 12 kuruluştan 5'i bu tespitte bulunmuştur. Gönüllülük işlevinin ancak birlik ve beraberlik içerisinde belli bir eğitimle sürekli olarak yapılan bir faaliyet olarak görmek gerektiği, istenilen zamanda yapılan ve istenilen zamanda

bırakılacak bir iş olmadığı altı çizilmiştir. Özellikle Marmara depremlerinde gönüllü işleviyle ilgili yaşanan sıkıntılar, esasen afetlerin tüm aşamalarında karşılaşıma ihtimaline vurgu yapılmıştır. Gönüllülerin de belirli kurallar ve davranışlar içerisinde bu işlevi yerine getirmeleri gerektiği belirtilerek, yapacak hiçbir işi olamayanların hobi maksadıyla yapmak istedikleri bir faaliyet olamayacağına değinilerek, söz konusu işin, insan hayatı olduğu belirtilmiştir.

- Gönüllülük Uzmanlık Gerektiren Bir Faaliyettir, Vasıflı Olarak Yapıldığında Anlam Kazanır, Bilgi ve Bilinç Düzeyinin Artırılmasıyla Amaca Ulaşır, Eğitimli Gönüllüler Sayesinde Yaşam Normale Döner, Örgütlü ve Programlı Olmalıdır.

12 Katılımcıdan 5'i bu tespitlerini dile getirmişlerdir. Gönüllülüğün aslında ne kadar önemli olduğu, herkesin elbette gönüllü faaliyette bulunabileceği fakat belli konularda uzmanlaşmış, eğitimli, bilgi ve bilinç düzeyi yüksek gönüllülerin diğer gönüllülere göre çok daha faydalı işler yapacağı vurgulanmıştır. Örneğin bir enkazdan çıkarılan yaralıya nasıl ilkyardım uygulanacağını bilen bir gönüllü, yada acil durumlarda telsiz kullanmayı bilen bir gönüllünün diğer gönüllülere oranla daha faydalı ve sonuç odaklı işler yapabileceği vurgulanmıştır. Eğitim konusunda yetersiz gönüllülerin de afet yönetimindeki fonksiyonları çok önemli olmakla beraber eğitimli bir gönüllüye oranla yapacakları sınırlıdır. Gönüllü faaliyetlerde bulunan kişilerin afet yönetiminin her safhası için neler yapacaklarını belli bir plan ve program dâhilinde öğrenmeleri muhtemel afetlerde yaşamın normale dönmesinde önemli katkılar sağlayacaktır, yaklaşımı öne çıkarılmıştır.

- Gönüllülük, Geniş İstihdam Zorluklarını Ortadan Kaldırır, Maliyetleri Düşürür.

Ne zaman? Nerede? Hangi büyüklükte olacağını bilemediğimiz afetlerin tüm aşamalarında aktif rol alacak kişilerin, en kötü senaryoya göre istihdam edilmeleri ciddi mali külfetleri olan bir konudur. Ücret ödemelerinden, iâşe ve ibatelerine kadar tüm safhalar belli bir bütçe olanakları çerçevesinde yürür. Fakat gönüllüler için durum böyle değildir. Eğitimli, bilinç düzeyi yüksek ve yapacağı, çalışacağı işte

uzmanlaşmış gönüllülerin bu türden yüksek maliyetleri yoktur. Belirli periyotlarda eğitim ve tatbikatlara katılan gönüllüler bu işler için sürekli istihdam edilen kadrolar gibi maliyetli yapıları bulunmamaktadırlar. Yapılacak her türlü faaliyet için ihtiyaç duyulduğunda devreye girdiklerinden bütçe imkânlarını zorlamazlar. O bakımdan afetlerin tüm safhalarında kadrolu olarak görev yapan bir çalışan gibi maliyetleri yüksek değildir. Bu durum ülke ekonomisine de olumlu etkiler yapar, maliyetleri düşür. Katılımcılar verdikleri yanıtlarda gönüllülük misyonunun arttığı oranda bu alanda yapılmak istenen zorunlu istihdamda azalacaktır yaklaşımını benimsemişlerdir.

- Gönüllüler Afetlerde Maaşlı Çalışanlardan Daha Verimli Çalışabilir, Afetlerde Asıl Kaynak Gönüllülerdir, Afet Yönetiminde Gönüllülük İşlevi Kamu İnisyatifinin Çok Daha Önünde Olmalıdır.

Mülakata katılan 2 kuruluş bu tespitin altını çizmiştir. Afetler konusunda uzmanlaşmış ücretli görevliler elbette meslekleri ve uzmanlık alanları afetler olduğundan afetlerde faydalı işler yapmaktadırlar. Fakat bir işi mecbur olduğundan dolayı yapanlara oranla o işi severek, isteyerek yapanların daha verimli ve sonuç odaklı olacakları açıktır. Mülakata katılanlar da bu çerçevede konuya vurgu yapmışlardır. Ayrıca gönüllüler afet yönetimi ile ilgili konularda sürekli ve yoğun bir çalışma sergilemek durumunda olmadıkları için bir bıkkınlık göstermeyeceklerdir. Terfi, izin, tayin gibi özlük hakları konusunda bir beklenti içinde olmadıklarından dolayı sadece afet konusuna odaklanarak yapacakları işten başka bir kaygıları da bulunmayacaktır.

Afet yönetiminin tüm aşamalarında katkı sunan ve maliyetleri düşük olan gönüllüler, görevlilere oranla daha dinamik ve hazır kuvvet olarak yerelde de ulusalda da önemli bir kaynak olma niteliği taşırlar. Klasik devlet anlayışında ağır işleyen bürokratik yapılara oranla daha elastik ve sonuç odaklı hareket edebilen gönüllüler afet anı ve sonrası için önemli misyonlara sahip olmakla beraber afet öncesi halkın bilgi ve bilinç düzeyini artırma, eğitim faaliyetlerinde bulunma, yazılı ve görsel medyayı da kullanarak geniş kitlelere hitap edebilme gücüyle de daha işlevsel bir yapıya sahiptir.

Belli bürokratik yapı içerisinde bulunan kamu yapılanması sivil bir inisiyatif olan gönüllüler kadar hızlı, elastik ve sonuç odaklı olamayabilir. O bakımdan gönüllüler afetlerin her safhası için bir gereklilik ve asıl kaynak olma özelliği taşırlar. Bu özellikler, gönüllüleri kamu inisiyatifinin önünde ve kamunun gönüllülük ile ilgili iş yükünü de bünyesine alarak daha önde bir duruş sergilerler. Mülakata katılan kuruluş yetkilileri, mevcut uygulama ve tecrübeleri ile bu konunun önemine vurgu yapmışlardır.

7.1.2. Türkiye’de gönüllülüğün afet yönetiminde işlevi nedir? Yeterince yararlanabiliyor muyuz?

Mülakata katılan 12 kuruluş temsilcileri bu soruya Türkiye gerçeğinden hareketle yaşanan tecrübeleri de dikkate alarak samimi cevaplar vermişler, ortaya çıkan eksikliklerin altını çizmişlerdir. Bu tespitleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- Türkiye’de Gönüllülük ve Gönüllü Kuruluşların Tecrübe, Bilgi ve Deneyimlerinden Yeterince Yararlanılmıyor, Esasen Gönüllülük İşlevinden Yeterince Yararlanamıyoruz.

Araştırmaya katılan katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde ağırlıklı bir bölümünün, farklı yaklaşımlarla gönüllülük işlevinden yararlanılmadığı vurgusu yaptığı gözlenmektedir. Fakat 12 katılımcıdan 5’i açık bir şekilde gönüllülükten yeterince yararlanılmadığı tespitinde bulunmuşlardır.

Ülkemizde afet yönetimi noktasında kurulmuş ve gönüllülük misyonu bulunan 100’e yakın STK bulunmaktadır. Bu STK’ların birçoğu, ülkemizin yaşadığı başta deprem afeti olmak üzere çok sayıda meydana gelen afette doğrudan ya da dolaylı olarak bulunmuşlar, aktif roller üstlenmişlerdir. Bazıları arama-kurtarma alanında, bazıları insani yardım, bazıları eğitim ve bilinçlendirme faaliyetlerinde, ulusal bazda misyon üstlenmiş bazı STK’lar da afetlerin tüm alanlarında aktif görevler üstlenmişlerdir. Özellikle 1999 yılında yaşanan iki büyük deprem bu tecrübe ve birikimlerini daha da artırmış, artık ülkemizdeki birçok STK ulusal alanda meydana gelen afetlerle birlikte uluslararası alanda afetlere müdahil olma niteliği de

kazanmışlardır. Buna rağmen gönüllü kuruluşlar, sahip buldukları potansiyellerinden yeterince istifade edilmediğini belirtmişlerdir.

Elde edilen bu kazanımların özellikle kamu inisiyatifi tarafından yeterince dikkate alınmadığı, yeterince yararlanılmadığı yargısı mülakata katılan kuruluşların bir kısmında kendini göstermiştir. Kamu inisiyatifinin dikkate alması durumunda mevcut bilgi birikimi, tecrübe ve gönüllü unsurları ile çok daha fazla katkının kendileri tarafından sunulabileceği yaklaşımında bulunulmuştur. Bir katılımcının gönüllülüğün ülkemizdeki seviyesine vurgu yaparken Almanya örneğini vererek “Almanya’da gönüllülük faaliyetlerine katılım oranı yüzde üç iken, bizde bu oranın binde üç oranında gerçekleştiğini” ifade etmişlerdir. Bu oran mevcut gönüllü kuruluşların tecrübelerinden daha fazla istifade edilmesi ve karşılaştıkları bazı sorunların çözülmesi durumunda artacağı görülmektedir.

- Gönüllülerin Eğitimi Konusunda Eksikliklerimiz Bulunmaktadır.

Mülakata katılan 12 kuruluştan 10’u, ülkemizde gönüllülerin eğitimi konusunda eksikliklerimizin bulunduğu vurgusu yapmışlardır. Bu eksikliğin esasen bazı basit ve maliyeti düşük uygulamalarla desteklenmesi durumunda daha iyi seviyelere geleceği ifade edilmiştir. Ortaya çıkan eğitim eksikliği gönüllü kazanımı konusunda yapılmaya çalışılan çabaları etkisizleştirirken, eldeki gönüllülerin afetlerin her safhasında yapması gereken uygulamaları yeterince alamamalarına ve yapılacak uygulamalarda sonuç odaklı çalışmalarını sekteye uğratma riskine de neden olabilecektir. Hem eğiticilerin hem de gönüllülerin yeni gelişmelerden, uygulamalardan ancak güncellenmiş, yeterli düzeyde alınan eğitimler sayesinde haberdar olmaları mümkün olabilecektir.

Bu tespitleriyle katılımcılar, eğitim unsurunun çok önemli bir kriter olduğunu ve bu konuda önemli eksikliklerimizin bulunduğunu belirtmişlerdir.

- Gönüllülük ve Afet Yönetimi Konusunda Yasal Mevzuat Sorunları Bulunmakta, Etik Standartlarda Sorunlar Var, Afet Planlarında Eksikliklerimiz Var.

Mülakata katılan 12 kuruluştan 8'i bu tespiti dile getirmiş, hali hazırda sorunlar bulunan yasal mevzuatımızın eksikliklerinin gönüllüler de dikkate alınarak gözden geçirilmesi gerekliliğine gönderme yapmışlardır.

Mevcut bulunan gönüllülük yönergesi dışında, gönüllülerin ve gönüllüleri bünyesinde bulunduran STK'lar ile ilgili daha spesifik, değişen ve artan afetler karşısında gönüllülüğün her safhasını dikkate alan bir yazılı metnin oluşturulması zaruret arz etmektedir. Gönüllü kuruluşların sınıflandırılmasının, faaliyet alanlarının sıhhatli tespiti ve hali hazırda faaliyet sürdüren STK'ların tespitine ihtiyaç bulunmaktadır vurgusu yapılmıştır. Hangi STK ne oranda, hangi imkân ve kabiliyetler içerisinde bulunmaktadır, bunun tespitine de ihtiyaç bulunmaktadır.

Afetlerin her safhasında ve gönüllü kuruluşların uygulamalarında etik standartlarının tespit edilmesi ve bağlayıcı uygulamaların devreye sokulması gerekmektedir. Ayrıca kurumsal ve bireysel bazda afet planlarının yapılması, mevcutlarının güncelleştirilmesi de altı çizilen önemli hususlardan biridir.

- Türkiye'de Çok Fazla Sayıda Arama-Kurtarma Konusunda Ekibi ve STK Var, Gönüllülük Konusunda Afet Anı ve Sonrası İçin Çok Sayıda Bulunan Gönüllülük İşlevi, Sadece Müdahale (Arama-Kurtarma) Kısmında Değil, Afet Sonrası Safhada da Büyük Öneme Sahiptir. Ayrıca Gönüllü Arama-Kurtarma Ekiplerinin Kriterleri de Yeterince Belli Değil.

Mülakata katılan 5 kuruluş bu yönde bir tespitte bulunmuştur. Arama-kurtarma ekiplerinin yeterli sayı ve tecrübeye olduklarını belirten katılımcılar bunun yanında gönüllülerin afetlerin "zarar azaltma", "hazırlık" ve "iyileştirme" alanlarında da etkili misyonlar üstlenmelerinin önemine vurgu yapmışlardır. Bunun ülkemiz adına bir eksiklik olduğunu beyan etmişlerdir.

Arama-Kurtarma ekiplerinin fazla sayıda olmasının getireceği bazı mahsurların (eğitim, donanım ve tatbikatlarda uygulanan standartlardaki farklılıklar, afet anı ortaya çıkan kargaşa durumunda müdahale açısından yaşanan koordinasyon eksikleri, vb.) afet anında ciddi mahsurlar doğuracaktır.

Birinci soruda; afet yönetiminde gönüllülüğün yeri nedir? Sorusuna verilen "Gönüllülük sadece afet anı ve sonrası değil, afet öncesini de kapsayan önemli bir

işlevdir.” cevabı bağlamında da dile getirilen arama-kurtarma faaliyetlerinin yoğunluğu Türkiye gerçeği açısından da teyit edilmiş, verilen Van depremi örneğinde de her enkaz başına birden çok arama-kurtarma ekibinin sevk edilmesine dikkat çekilmiştir. Arama-kurtarma ekiplerinin sayısındaki bu artışın afetlerin diğer aşamaları için de bir beklenti oluşturduğunun altı çizilmiştir.

- Gönüllü Kuruluşların Yaşadığı Akreditasyon Sorunları Bulunmaktadır.

Katılımcılardan bu konuyu ifade eden çeşitli yaklaşımlar olsa da ayrıntılı olarak 4 kuruluş akreditasyon konusu üzerinde durmuştur.

Akreditasyon, “bir ürünün ya da hizmetin, piyasanın talep ettiği şartlara, standartlara, yönetmeliklere uygunluğunu göstermek üzere o ürün veya hizmet için yapılan deney, analiz, muayene ve belgelendirme işlemlerini yapan kuruluşların (Uygunluk Değerlendirme Kuruluşları) resmi bir otorite tarafından uluslararası kriterlere göre denetlenerek teknik ve idari yeterliliklerinin onaylanması ve belli aralıklarla denetlenmesi işlemidir.” (www.standartkalite.com)

Gönüllü kuruluşların akreditasyon sorunu, afet yönetiminde dil birliğini ortadan kaldıracak, algıda ve reaksiyonda farklılıklar doğuracak, afetlerin her aşamasındaki standart yaklaşımlarda farklı tavırların ortaya konmasına neden olabilecektir. Mülakata katılan kuruluş yetkilileri Türkiye gerçeğinde bu durumun sorun teşkil ettiğini ifade etmişlerdir.

- Afet Yönetimi Açısından Kamu Kurumları Arasında Sorumluluk Alma Noktasında Sorunlar Bulunmakta, Gönüllülük, Mevcut Kamu Bürokrasisinin Haricinde Daha Hızlı Dinamik Hareket Edebilmeyi Mümkün Kılmalıdır, Devletin ve Afet Yönetimini Planlayanların Afet Öncesi Gönüllülükten Çok Fazla Haberdar Olmadıkları Görülüyor.

Mülakata katılan 3 kuruluş bu yöndeki tespitini beyan etmiş, kamu kurumu niteliği taşıyan ve afetlerin tüm aşamalarında doğrudan ya da dolaylı olarak katkı sunma noktasında bulunan yapıların zaman zaman yapılması gerekli işlerde alması gereken sorumluluğu almaktan imtina ettiği ya da bahse konu sorumluluğun diğer bir kamu kurumunda olduğunu beyanla, sorumluluk konusunda sorunlar yaşandığının

altı çizilmiştir. Bu durum kurumların sorumluluklarını azaltsa veya hesap verebilirliği kolaylaştırırsa da, ortaya çıkan sorunun çözümlenmesini sekteye uğratan ya da çözümü sürüncemede bırakan bir olumsuzluktur. Mahsurların ortadan kaldırılması açısından kurumlar arası görev ve sorumlulukların gözden geçirilmesinin zaruret arz ettiği yönünde yaklaşımlar sergilenmiştir.

Afet yönetimini planlayan kamu idarecilerinin gönüllülük misyonu çerçevesinde dünyadaki örneklerini de dikkate alarak afet öncesi yapılması gereken çalışmalardan haberdar olmaları ve buna uygun düzenlemeleri hayata geçiren icraatlar da bulunmaları faydalı olacağı değerlendirilmiştir.

- Türkiye’de Gönüllülük İşlevinde 99 Depremleri Sonrası Hızlı Bir Artış Gözlenmiştir.

Araştırmaya katılan 12 kuruluştan 4’ü bu tespiti yapmıştır. Esasen bakıldığında, ülkemizin yaşadığı afetler sonrasında ortaya konan yardım faaliyetleri, 99 depremleri sonrasında dikkat çekici oranda artmıştır. Bu artış hem STK’ların sayısında hem de STK’lar bünyesinde bulunan gönüllülerin sayısında yaşanmıştır. Sonuçları itibariyle çok sayıda can ve mal kayıpları yaşadığımız Marmara depremleri afetlerle mücadele konusunda istenilen seviyede olmasa da; ülkemize itici bir güç, milat olmuş, birlik ve beraberliğimizi ve bu bağlamda gönüllü inisiyatifleri tetiklemiştir. Mevcut kuruluşların deprem sonrası yaşanan tecrübelerden ders alarak bundan sonra yaşanması muhtemel afetlere hazırlıklı olmak açısından yapılarını güncelleme faydası sağlamış, yeni kurulacak olanlara da ortaya çıkan afet risklerinin dikkate alındığı proaktif yaklaşımları benimseyen bir yapıda “Afet Yönetiminden”, “Afet Risk Yönetimine” geçişin bir vesilesi olmuştur. Meydana gelen depremler gönüllü yapıların inşasında çok önemli bir katalizör etkisi yapmıştır.

7.1.3. Türkiye’de afet yönetiminde gönüllülüğün daha iyi kullanılması için neler yapılmalıdır?

Mülakata katılan kuruluşlarımıza yönelttiğimiz son soruda da Türkiye’de afet yönetimi alanında uygulanan gönüllülük işlevi ile ilgili daha iyi kullanılması için neler yapılmalı? Sorusunun cevabı araştırılmış ortaya çıkan tespitler aşağıda paylaşılmıştır:

- Gönüllülük Konusunda İlkokuldan Başlayarak Eğitim, Bilgi ve Bilinç Artırıcı Faaliyetlere Öncelik Verilmesi, Gönüllülerin Afet Yönetimi İle İlgili Terminoloji, Analiz, Planlama ve Raporlama Standartlarını Daha da Geliştirmesi Gerekmetedir.

Mülakata katılan 12 katılımcıdan 7’si bu tespitte bulunarak, gönüllülük faaliyetinin optimum faydaya kavuşturulmasında da eğitimin büyük öneme haiz olduğu vurgulanmıştır. Gönüllü kazanımından, gönüllüleri görev yapacakları alanlarda eğitilmelerine, gönüllüleri elde tutmaktan, toplumsal algının gönüllülüğü öncelemesine kadar tüm alanlarda eğitim unsuru çok önemli bir konudur. Ülkemizde genel olarak bakıldığında her konuda olduğu gibi gönüllülerin bilgi, bilinç düzeylerinin artırılmasında eksikliklerimiz bulunmaktadır. Bu eksikliği sordüğümüz ikinci soruya katılımcıların verdiği cevaplarda açık bir şekilde tespit ettik. Bu eksikliklerin minimize edilmesi için mülakata katılan bir katılımcı aşağıdaki çalışmaların yapılmasının bir nebze olsa mevcut durumu daha da olumluya götürecektir faaliyetler olarak ifade etmiştir. Bunlar:

- Afet Yönetimi ve bu bağlamda gönüllülük işlevi üniversitelerde seçmeli ders olarak okutulabilir,
- Yerel yönetimler eğitim konusunda destek olabilir, en azından afet yönetiminin farklı safhalarıyla ilgili kurslar düzenlenebilir ve yaygınlaştırılabilir,
- Eğitim konusu ilköğretimden itibaren başlatılabilir,
- Yerel yönetimler, maliyeti düşük iki günlük uygulamalı geziler düzenleyebilir, yazılı ve görsel enstrümanlarla bu faaliyeti destekleyebilir.

- Özellikle mühendislik ve kamu yönetimi alanlarında, afet yönetimi hakkında önemli bilgiler aktararak gerek mühendislik gerekse yönetsel alanda çalışacaklara bilgi ve fikir vermesi sağlanabilir.
- Devlet, STK'ların yapmış olduğu eğitim faaliyetlerini maddi olarak destekleyebilir.
- Devlet, eğitici, öğretici faaliyetlerde partner kuruluş olarak STK'larla birlikte daha yoğun çalışabilir.

Eğitim konusuyla ilgili diğer bir katılımcı ise yazılı ve görsel medyadan istifade edilmesi gerektiğinin altını çizerek bu işlevin aynı zamanda hem eğitici hem de bilinçlendirici getirilerinin olduğunu ifade etmişlerdir.

Afet yönetimi ile ilgili algı, terminoloji, raporlama gibi hususların da yine ortak dil ve gereklilikler noktasında birleşen bir eğitim faaliyeti sayesinde aşılabileceği açıktır. Afetlerde ulusal ve uluslararası alanda kullanılan terminolojinin uygulanabilirliğinin sağlanması, planlamanın bu terminoloji çerçevesinde yapılması ve güncel tutulması, ortaya çıkması muhtemel sorunları ortadan kaldırması bakımından önemlidir. Mülakata katılan kuruluş yetkilileri çözüm adına genel kanaatlerini bu çerçevede belirtmişlerdir.

- Devletin Yapılan Gönüllü Faaliyetleri Destekleyici, Teşvik Edici Bir Role Sahip Olması Gerekliyor, Devlet Sadece Kural Koyucu, Tanzim Edici Olmamalıdır. Ayrıca Destekleme Önündeki Bütçe Engelleri de Aşılmalıdır.

Katılımcıların 8'i bu konuda tespitte bulunmuştur. Afet yönetiminin tüm alanlarında gönüllü inisiyatiflerin devlet tarafından desteklenmesi gönüllülerin yapacağı katkıları çok daha yukarılara taşıyacaktır.

Devletin gönüllü faaliyetlere destek olması öncelikle gönüllülük müessesinin daha işlevsel hale getirilmesine katkı sunan bir yaklaşım içerisinde bulunmasıyla mümkün olabilir. Örneğin bir katılımcının ifade ettiği gibi, "arama-kurtarma faaliyetlerinde kullanılan iş makinası, makine vb. araçların birçoğunu yurtdışından ithal edildiği, önemli oranlarda gümrük vergisi alındığı" tespitidir. Bu süreçte, bağışlarla ayakta durmaya çalışan STK'ların maddi anlamda zorluklar yaşadığı

vurgusu yapılarak bu tür uygulamalarda devletin önemli katkılar yapabileceği beklentisi dile getirilmiştir.

Eğitim faaliyetinde olduğu gibi yazılı ve görsel medya aracılığıyla gönüllü olmanın özendirilmesi, teşvik edilmesi adına yapılan yayınların devlet aracılığıyla ya bizzat yaptırılması ya da yapanların desteklenmesi önemli bir konudur. Gönüllülük faaliyetinde bulunan STK'ların ya devletin himayesinde partner kuruluş olarak, yada kendi başına yapacağı faaliyetlerinin özellikle maddi açıdan vergi indirimi, sübvans vb. şekilde desteklenmesi beklenilmektedir. Bir başka katılımcı ise; devletin özellikle bir afet sonrasında afetzedelere destek olmak için ülke genelinde yapılan ayni ve nakdi yardım toplama faaliyetlerinden çekilerek bu çalışmanın konuyla ilgili çalışan gönüllü STK'lar eliyle yapılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Bunun yanında devletin gönüllü faaliyetleri desteklemesi adına kanaat önderleri, bilim adamları vb. toplumu gönüllülük konusunda olumlu yönlendirecek örnek şahsiyetlerin desteğini alarak “toplumda farkındalık oluşturmak” adına bu faaliyetlere katkı sağlayabileceği de ifade edilmiştir.

Ayrıca devletin gönüllülük işlevine olan katkısı yanında bizzat gönüllü olarak afet yönetimi konusunda aktif katkı verenler içinde, bu işlevin ülkemizde bir “statü” olarak algılanmasının sağlanması yönünde teşvik edici mahiyette desteği beklenmektedir. Bir afet gönüllüsünün, herhangi bir devlet dairesinde işi olduğunda veya devletin yada özel sektörün organize ettiği bir faaliyetten yararlanmak istediğinde belli önceliklerin ve avantajların verilmesi, gönüllüleri teşvik etmesi ve verilen değer hissedilmesi bakımından önemli olduğu belirtilmiştir.

- Gönüllü Hizmet Gruplarının Oluşturulmalı, Belediye ve Valiliklerde Gönüllülerle İlgili Faaliyet Gösteren Gönüllü Ofislerinin Oluşturulması, Yerel Yönetimlerin Gönüllülerle Birlikte Projeler Yürütmesi ve Bu Konuları Öne Çıkarması, Gönüllülerin Afet Yönetimi İle İlgili Konularda Merkezi ve Yerel Düzeydeki İşleyiş Hakkında Bilgilendirilmeleri Gereklemektedir.

Yapılan mülakatlarda 12 kuruluştan 4'ü bu konuların altını çizerek düzenlemeler getirilmesini istemişlerdir. Gönüllü olmak isteyen veya mevcut

gönüllülerin bilgi alış verişinde bulunabilecekleri, gerektiğinde destek almak veya gönüllü başvurusu yapmak için belediye ve valilikler bünyesinde bizzat gönüllü hizmet gruplarının bulunağı ofislerin kurulması gerekliliğinden bahsedilmiştir. Bu sayede gönüllüler açısından; gönüllülerin aidiyet duyma, ilgili makamlara direkt ulaşabilme ve bilgilendirme faaliyetleri çok daha kolay ve ulaşılabilir hale gelirken resmi otorite açısından da gönüllü sayıları, gönüllülerle ilgili sorunların anında tespiti ve giderilmesi, araç-gereç malzeme vb. ihtiyaçların kayda alınması, gönüllülere ulaşmada kolaylıklar gibi birçok faydayı da beraberinde getirecektir. Bu durum aynı zamanda merkezi ve yerel düzeydeki işleyiş ile ilgili gönüllülere katkı sağlayan bir “merkez olma” niteliği de taşıyacaktır.

- Gönüllü Kuruluşların Akreditasyon Sorunlarının Hızla Çözüme Kavuşturulması Gerekmektedir.

Araştırma sorularının ikincisinde verilen yanıtlarda akreditasyon konusunun ülkemizdeki STK’ların yaşadıkları bir sorun olarak ifade edildiği görülmektedir. Aynı şekilde 12 katılımcıdan 4’ü, üçüncü soruya verilen yanıtlarda da sorunun çözümlenmesi gerekliliği vurgusu yapılmıştır.

Bu sayede afetler bağlamında yapılan tüm müdahale ve uygulamaların belli bir standardın yakalanması ve göreceli bakış ve uygulamaların ortadan kaldırılması bakımından önemlidir. Ayrıca yapılan akreditasyon işlemi uluslararası alanda faaliyet gösteren gönüllü kuruluşların faaliyetlerinde kolaylık getirecek, kabul görmesini hızlandıracak, destekleyecektir.

Akreditasyonları yapılan STK’lar bundan sonraki faaliyetlerinde daha özgüven içerisinde ulusal ve uluslararası gönüllü faaliyetlere katılarak önemli başarılarla imza atacaktır. Bu sorunun çözüm bekleyen önemli bir konu olduğu vurgulanmıştır.

- Gönüllü Kuruluşların Tasniflerinin Yapılması, Uygulama Standartlarının Oluşturulması, Sınıflandırmalarının Yapılması Yanında Yasal Mevzuatın Düzenlenmesi, STK’lar İçin Gönüllülük Sisteminin Tanımlanması, Genel İdari Yapı İçinde Yerlerinin Tanımlanması Gerekmektedir.

Mülakata katılanların 4'ü bu konuların gerçekleştirilmesi gerektiği tespitinde bulunmuşlardır. Ülkemizde afet yönetimindeki gönüllülük işleviyle ilgili gönüllü kuruluşların sağlıklı bir tasnifleri yapılmamıştır. Bu konuda aktif olarak hizmet veren, gönüllülük misyonu bulunan kuruluşların bu tasnife tabi tutulmaları, yapacakları faaliyetlerde uygulama, uluslararası standartların belirlenmesi kendilerinden istifadeyi kolaylaştıracaktır. Bu, aynı zamanda o kuruluşun akreditasyonu bağlamında da önemlidir. Hangi kuruluşun imkân ve kabiliyetleri, teşkilat yapısı, ilgi alanları vb. tüm konular bu sayede daha belirgin hale gelecektir.

Gönüllülük ve gönüllüler ile ilgili yasal mevzuat başta olmak üzere; afet yönetimi ile ilgili yürürlükte bulunan ve çok eski tarihli olan diğer mevzuatlarında bu vesile ile gözden geçirilmesi ve yeni ihtiyaçlar ve durumlar çerçevesinde ele alınması önemlidir.

Ülkemizde kamu bürokrasisinin katı bir yasal yapılanması mevcuttur. Fakat bu mevcut yapı yıllar içerisinde meydana gelen yeni çözümler, alışkanlıklar ve beklentilere cevap verecek bir güncellemeye henüz yeterince sahip değildir. Örneğin; Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun, süreç içinde bazı değişikliklere uğrasa da 1959 yılında yürürlüğe girmiş eski bir kanundur. Aynı şekilde 7126 Sayılı Sivil Savunma Kanunu da 1958 yılında yürürlüğe girmiş, halen uygulamadadır. Bu ve buna benzer kanunların günümüz şartlarına uygun, dinamik ve sonuç odaklı, gelişmelere adapte olmuş bir şekilde yeniden ele alınması gerekmektedir.

Akreditasyon konusu, tasnif ve sınıflandırma gibi sorunların kısa sürede çözümlenmesi esasen ülkemizde bir “gönüllülük sisteminin” oturmasına ve gelişmesine de vesile olacaktır. Gönüllülük müessesesinin gelişmesiyle birlikte afet yönetimi sistemi içinde hatırı sayılır bir yere konuşlanması ve kurumsallaşması da sağlanmış olacağı belirtilmiştir.

- Kamu ve Özel Sektör Gönüllülerinin Gönüllülük Faaliyetine Katılımı Önündeki En Önemli Sorun Olan “İzin Alma” Konusu Olmak Üzere Tüm Engellerin Kaldırılması Gerektilmektedir.

Araştırmaya katılan 12 kuruluştan 3'ü bu konunun altını çizmiş, izin alma konusunun çözümlenmesini istemişlerdir. Meydana gelen afetlerde ilgili kurum ve kuruluşların çalışanları dışında en önemli unsur üçüncü sektör olarak da anılan STK'lardır. En büyük gönüllü katkıyı sunan STK'lar, zamanı ve büyüklüğü belli olmayan afetlerin her aşamasına müdahil olmak için gönüllülük esasıyla çalışmalarını sürdürmektedirler.

Fakat gerek afetin büyüklüğü, gerekse müdahalede aşamasındaki aciliyet, yerel alanda görev yapan kamu görevlilerinden de aktif şekilde istifadeyi akla getirmektedir. Sadece afete müdahale değil aynı zamanda afet öncesi safhada da eğitim, güvenlik, ulaşım, haberleşme, sağlık vb. alanlarda en ücra bölgede görev yapan kamu görevlilerinin bilgi ve tecrübelerinden yararlanmak afet yönetimi konusunda yapılan çalışmalara hız kazandıracaktır. Fakat uygulamada kamu görevlilerinden afetlerin tüm safhalarında destek alma konusunda sorunlar yaşanabilmektedir.

Bu sorunların en başında "izin almak" konusu gelmektedir. Afet öncesi bir eğitim veya uygulamada iş yerinden izin alma ve faaliyetlere katılma, asli işini aksatıyor veya ihmal ediyor, ya da bir nevi "kaytarma" sebebi olarak da algılanabilmektedir. Katılımcılar bu sorunun çözümlenmesi ve belli standartlar getirilerek kamu görevlilerinin vereceği katkıların ihmal edilmemesinin önemine vurgu yapmışlardır. Aynı durum özel sektörde çalışanlar için de geçerlidir. İzin alma konusu çözülerek, o saatler arasındaki işgücü kaybı devlet tarafından sübvansede edilerek afetler konusundaki gönüllü katkı, kayba uğratılmamalıdır.

Kamu görevlilerinin afetlerle ilgili konularda çalıştırılması veya görevlendirilmesi durumunda nitelik ve fayda açısından en fazla katkıyı verecek personellerin görevlendirilmesi de yine önem arz eden konulardan bir tanesidir.

- Gönüllülük Sadece Arama-Kurtarma Faaliyeti Olarak Algılanmamalı Afetlerin Tüm Aşamalarında Kullanılması ve Bu Yanlış Algının Düzeltilmesi Yönünde Çalışmalar Yapmak Gereklemektedir.

Mülakata katılan 12 kuruluştan 2'si bu konunun altını çizmiştir. Ülkemizdeki genel algı; afet yönetiminin sadece arama-kurtarma faaliyetlerinden ibaret olarak

görülmesidir. Fakat esasen bakıldığında arama-kurtarma faaliyetleri afet yönetimi sistemi içerisinde en son yapılacaklar içerisindeki hayati bir konudur. Bu faaliyetten önce afet zararlarının azaltılması, hazırlık yapılması gibi çok daha hayati adımların atılması ve arama-kurtarma faaliyetlerine neredeyse hiç ihtiyaç kalmayacak ortamın hazırlanmasıdır. Afet öncesi olarak da anılan bu safhalarda gönüllülerin eğitici, öğretici, bilinçlendirici faaliyetleri muhtemel can kayıplarını en aza indirerek arama-kurtarma faaliyetlerine olan ihtiyacı azaltacaktır.

O bakımdan, afet sonrası yapılan ve televizyonlardan canlı olarak verilen arama-kurtarma faaliyetleri halkın afetler karşısındaki yapılması gerekenler algısına arama-kurtarma çalışmalarını yerleşmesine katkı sağlamıştır.. Bu algının yapılan diğer faaliyetlerle desteklenmesi ve bu faaliyetlere esasen bu algıyı taşıyan halkın da dahil edilerek hem bu eksik algının yok edilmesi, hem de afet öncesi evrede de halkın aktif olarak katılımının sağlanması afet gönüllülerinin katkılarıyla sağlanmış olacaktır.

Mülakata katılanlar arama-kurtarma-faaliyetlerinin çok önemli olduğu fakat afet yönetiminin sadece bu faaliyetten ibaretmiş gibi algılanmasının önüne geçilmesi gerektiğinin de altını çizmişlerdir.

7.2. HİPOTEZLERİN, ARAŞTIRMA SONRASI DEĞERLENDİRİLMESİ

Yapılan araştırma ile, elde edilen bulguların değerlendirilmesi sonrasında gönüllülük işlevine ilişkin önemli tespitlerin ortaya çıktığı görülmüştür. Bu tespitler, ülkemizde afet yönetiminde gönüllülük misyonu üstlenmiş STK'lar ile yapılan mülakatlar neticesinde elde edilen önemli verilerdir.

Altıncı bölümde, belirttiğimiz hipotezlerin, verilen cevaplar ile doğrulandığı, ilaveten gönüllülük ile ilgili daha geniş anlamda ortaya çıkan tespitlerin de ifade edilerek çözüm önerileriyle desteklenen verimli bir çalışma ortaya konulmaya çalışılmıştır. Hipotezlerimizin ispatını içeren bölüm, tablo-5'te verilmiştir.

Tablo-5: Hipotezlerin Bulgular Sonrası Değerlendirme Sonuçları

HİPOTEZLER	MÜLAKAT SONUÇLARI (ORANSAL)	DEĞERLENDİRME
H ₁	12/8	Hipotezimiz, 7.1.1.'deki soruya verilen yanıtlarda geniş katılım oranı ile ispatlanmıştır.
H ₂	12/10	Hipotezimiz, 7.1.2.'deki soruya verilen yanıtlarda geniş katılım oranı ile ispatlanmıştır.
H ₃	12/8	Hipotezimiz, 7.1.2.'deki soruya verilen yanıtlarda geniş katılım oranı ile ispatlanmıştır.
H ₄	12/4	Hipotezimiz, 7.1.2.'deki soruya verilen yanıtlarda belirli bir katılım oranı ile ispatlanmıştır.
H ₅	12/3	Hipotezimiz, 7.1.3.'deki soruya verilen yanıtlarda belirli bir katılım oranı ile ispatlanmıştır.
H ₆	12/4	Hipotezimiz, 7.1.3.'deki soruya verilen yanıtlarda belirli bir katılım oranı ile ispatlanmıştır.
H ₇	12/8	Hipotezimiz, 7.1.3.'deki soruya verilen yanıtlarda geniş katılım oranı ile ispatlanmıştır.
H ₈	12/4	Hipotezimiz, 7.1.3.'deki soruya verilen yanıtlarda belirli bir katılım oranı ile ispatlanmıştır.
H ₉	12/4	Hipotezimiz, 7.1.2.'deki soruya verilen yanıtlarda belirli bir katılım oranı ile ispatlanmıştır.
H ₁₀	12/5	Hipotezimiz, 7.1.2.'deki soruya verilen yanıtlarda belirli bir katılım oranı ile ispatlanmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türk Kamu Yönetiminde Gönüllülük ve Afet Yönetimi konusunda yapılan bu çalışmada, gönüllülüğün ve gönüllünün kim olduğuna yönelik kavramsal yaklaşımlar ele alınmıştır.

Gönüllülük faaliyetinin esas itibariyle STK'lar bünyesinde işlevsellik kazandığından hareketle STK kavramı ve Türkiye'deki STK'ların gelişim süreci de genel anlamda incelenmiştir. Afet yönetimi ile paralel ele alınan gönüllülük yaklaşımında afet yönetimi, afetler ve afetlerle ilintili kavram ve yaklaşımlar ele alınarak Türkiye özelindeki afet yönetimi yapılanmaları incelenmiştir.

Afet yönetiminde gönüllülük ve kuruluşların (STK) rolleri, katkıları değerlendirilerek gönüllülük faaliyetlerini benimseyen, afetlere maruz kalmış dünyadaki farklı coğrafyalardan seçilen; Almanya, Japonya ve Amerika'daki gönüllülük işlevi afetler bağlamında değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Son olarak afet yönetiminde gönüllülüğün nasıl algılandığı, Türkiye'deki işlevinin ne olduğu ve gönüllülük işlevinden daha iyi yararlanmak adına neler yapılması gerektiği konusunda hazırlanan sorular, fiilen bünyesinde gönüllülük misyonu bulunan ve Türkiye'de afet yönetiminin birçok safhasında görev almış STK'lar içinden, ulusal ve yerel olarak faaliyet yürütenler içerisinde; gönüllü sayısı, kuruluşun aktiviteleri ve ulaşılabilirlik gibi kriterler dikkate alınarak seçilen 10 STK ile afet yönetiminin kamu ayağını oluşturan ve yine kamu yapılanması içerisinde çalışan 2 kamu kurumundan oluşan kuruluşlara derinlemesine mülakat yöntemi kullanılarak yöneltmiş, görüşmeler yapılmıştır.

Gönüllülük olgusu ile ilgili altı çizilmesi gereken 3 soru hazırlanmış, toplamda 12 kuruluştan oluşan araştırmada ortaya koyduğumuz hipotezlerin mülakat sorularına verilen yanıtlarla ispat edilmeye çalışılmıştır.

Yapılan mülakat sonrası "Afet yönetiminde gönüllülüğün önemi, yeri ve gerekliliği ile ilgili olarak" ortaya konan tespitler sonrasında:

- Afet yönetimi alanında misyon üstlenmiş kuruluşların asli unsurlarından birinin gönüllülük olduğu,

- STK'ların gönüllü kaynağı vatandaşlar ve özel kuruluş çalışanlarından oluşmaktadır,
- Gönüllülük sadece afet anında yapılan faaliyetler olmayıp afet öncesi safhayı da kapsayan önemli bir işleve sahiptir. Bu işlev gönüllülük tanımlarında da ifadesini bulan “hiçbir katkı beklemeden” yapılmalıdır,
- Gönüllülük çok önemli bir fonksiyona sahiptir. Bu fonksiyon icra edilirken keyfilikten uzak, belli kurallar çerçevesinde yapılması gereken örgütlü, disiplinli ve programlı bir faaliyettir.
- Gönüllülük faaliyetinin her safhası çok iyi organize edilmiş olmalıdır. Çünkü gönüllülük süreklilik arz eden ve esasen insan hayatıyla doğrudan ilintili bir işlemdir.
- Gönüllülük, ortaya bir fayda unsuru koyma niyetinde olan herkesin katılabileceği bir faaliyet iken; boş bir insan işi değildir. Yapacak hiçbir şeyi olmayan, hiçbir konuda melekesi bulunmayanların yapacağı bir faaliyet değildir. Gönüllülük önemli bir iştir,
- Gönüllülük uzmanlık gerektiren, vasıflı olmayı teşvik eden bir faaliyettir ve böyle yapıldığında anlam kazanır. Bunun için bilgi ve bilinç düzeyinin artırılması ve eğitilmiş olunması durumunda amacına ulaşır. Bu nitelikteki gönüllüler afetlerdeki buhran durumunun normale dönmesinde önemli hizmetlerde bulunurlar,
- Gönüllülük afet yönetiminin her safhasında yapılması gerekenlerle ilgili mecburi istihdamın önüne geçen ve bu sayede maliyetleri düşüren bir işleve de sahiptirler,
- Afetlerde gönüllü olanlar maaşlı olarak görev yapanlara oranla daha verimli çalışabilirler, çünkü afetlerde asli unsur gönüllülerdir, afet yönetiminde gönüllüler kamu inisiyatifinin çok daha önünde olmalıdır,

Ortaya çıkan bu tespitler bir afet anı ya da öncesindeki tüm faaliyetlerde gönüllülüğün çok önemli olduğu, sıradan bir iş olmadığı, insan canıyla doğrudan ilişkili olduğu bir işlemdir. Vatandaş, özel sektör, kamu sektörü ve konuyla ilgili tüm kuruluşların bu önemin farkında olmaları, gönüllülük faaliyetlerine gereken önemi ve desteği vermeleri hayati öneme sahiptir.

Aynı şekilde ikinci soruda yöneltilen “ Afet yönetiminde Türkiye özelinde gönüllülük işlevi sorulmuş ve yeterince yararlanıp yararlanılmadığının” tespitine çalışılmıştır. Mülakata katılan kuruluş yetkililerinin ağırlıklı bir çoğunluğunun verdiği cevaplarda:

- Genel anlamda gönüllülük işlevinden yeterince yararlanılmadığı, özelde de Türkiye’deki gönüllü kuruluşların tecrübe, bilgi ve deneyimlerinden de yeterince yararlanılmadığı,
- Gönüllülerin eğitimi konusunda eksikliklerimizin bulunduğu,
- Genelde afet yönetimi, özelde gönüllülük ile ilgili yasal uygulamalarda eksiklikler bulunduğu, ayrıca gönüllülerin uyacakları etik standartlarda sorunlar olduğu ve gerek devletin gerekse vatandaş olarak bizlerin afet planlarında eksiklikler bulunduğu,
- Türkiye’de gönüllü arama-kurtarma ekiplerinin hayli fazla sayıda olduğu fakat bu yoğunluğun afetlerin diğer safhaları içinde oluşturulması gerektiği ifade edilirken mevcut bulunan arama-kurtarma ekiplerinin uygulama kriterlerinin yeterince net olmadığı,
- Yaşanılan en önemli sorunlardan birinin de gönüllü kuruluşların akreditasyonlarının yapılmaması yönünde yaşanan sıkıntıların olduğu
- Afet yönetiminde önemli bir yere sahip kamu kurumlarında sorumluluk alma noktasında sorunlar bulunduğu,
- Gönüllülük işlevinin yavaş işleyen, kamu bürokrasisi gibi ağır hareket eden bir yapıdan ziyade daha dinamik olmayı gerektirdiği,
- Devletin ve afet yönetimini planlayanların afet öncesi gönüllülükten yeterince haberdar olmadıkları,
- Daha öncede var olan gönüllülük faaliyetinin 1999 Marmara depremleri sonrasında büyük bir ivme kazandığı, ortaya konulmuştur.

Ortaya konulan bu eksikliklerin afetler gibi hayati bir konuda zaman geçirilmeden giderilmesi ve yapılan harcamaların nafi bir harcama şeklinde algılanmaması gerekmektedir.

Genel anlamda büyük öneme sahip gönüllülük faaliyeti Türkiye'deki uygulamalarıyla da aynı öneme sahiptir. Fakat eğitimle ilgili ortaya çıkan eksiklikler, yaşanan yasal problemler, gönüllü kuruluşların akreditasyonları önünde oluşan sorunlar gönüllülük misyonunun gelişmesinde önemli engellerden bazılarıdır. Buna karşın, 1999 depremleri sonrasında gönüllülük konusunda yaşanan olumlu gelişmeler de ümit verici niteliktedir.

Mülakatta sorduğumuz ve "Türkiye'de gönüllülüğün daha iyi düzeylere gelmesi adına neler yapılması gerektiği" sorusuna aldığımız cevapların kamu ve sivil inisiyatif işbirliğiyle öncelikli konular haline alınması durumunda ülkemiz adına önemli kazanımlar elde edileceği görülmektedir. Bunlar:

- Gönüllülük konusunda ilköğretimden başlayarak eğitim ve bilinç kazandırılması konusundaki faaliyetlere öncelik verilmesi gerektiği,
- Gönüllülerin afet yönetimi ile ilgili terminoloji, analiz, planlama ve raporlama standartlarının geliştirilmesine ihtiyaç bulunduğu,
- Afet yönetimi konusunda üniversitelerden istifade edilerek seçmeli dersler konulabileceği, yerel yönetimlerin eğitime destek olabilecekleri ve afet yönetimi ve gönüllülük ile ilgili kurslar açabilecekleri,
- Devletin eğitim faaliyetlerinde maddi katkı sağlayabileceği ve partner kuruluş olarak gönüllü STK'larla ortak projeler yürütmesi gerektiği,
- Devletin gönüllü faaliyetlerde sadece dikte edici, tanzim edici bir rolden ziyade, destekleyici, organize edici ve sahiplenici bir rolde olmasının çok daha faydalı olacağı,
- Özellikle yerel yönetimlerde (belediyeler ve valilikler) gönüllü hizmet gruplarından oluşan birimler/ofisler bulunmamaktadır. Bu oluşumun kısa sürede tesis edilmesi gerektiğine vurgu yapılarak gönüllü olmak isteyen veya hali hazırda gönüllü olarak bir STK'da faaliyet gösterenlerin gidebilecekleri, destek alabilecekleri bu ofislerin oluşturulmasının çok önemli olduğu,
- Yerel yönetimler gönüllülerle birlikte projeler yürütmeli, gönüllülerin yapacakları faaliyetlere imkân sunmaları gerektiği,

- Gönüllüler afet yönetimi ile ilgili konularda merkezi ve yerel düzeydeki işleyişten yeterince bilgi sahibi olmaları,
- Altı çizilen akreditasyon sorunları en kısa sürede çözümlenmelidir,
- Gönüllü kuruluşların tasniflerinin yapılması, sınıflandırılmaları, uygulama standartlarının belirlenmesi muhtemel afetlerde çok önemli sorunları çözmüş olacağı,
- Gönüllülerin genel idari yapı içerisinde yerleri yeterince tanımlı değildir, bu konunun çözüme kavuşturulması gerektiği,
- Kamu çalışanı görevlilerin ve özel sektör çalışanlarının meydana gelmesi muhtemel bir afette gönüllü olarak katılımının önündeki en önemli engellerden biri olan “izin alma” probleminin acilen çözümlenmesi gerektiği,
- Gönüllülük dendiğinde akla gelen arama-kurtarma faaliyetleri algısının düzeltilmesi gibi bir dizi çözüm önerisi ortaya konmuştur.

Görüleceği üzere Türkiye’de afet yönetimindeki gönüllülük faaliyeti ile ilgili çok sayıda yapılması, düzeltilmesi gereken husus bulunmaktadır. Bu hususların bizzat sahada bu konuda çalışan kuruluşlar tarafından dile getirilmesi ayrıca dikkate alınması gereken bir konudur.

Ülkemizin gerek dini hassasiyetleri, gerek gelenek ve görenekleri ve gerekse köklü bir devlet geleneği dikkate alındığında gönüllülük ile ilgili karşılaşılan sorunların elbirliği ile tedricen çözüme kavuşturulması gerekliliği açıkça görülmektedir. Burada altı çizilmesi gereken konu, bu iradeyi ortaya koyacak ve lokomotif görevi yapacak kamu idarecileri ile STK temsilcilerinin elbirliği ile tespit edilen hususların “üzerine gitme” kararlılığını göstermelerinde yatmaktadır.

KAYNAKÇA

- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Görev Teşkilatı Hakkında Kanun,
www.aka.org.tr ,
- ARGÜDEN,Y., ILGAZ,P., “**Gönüllü Kuruluşların Yönetimi**” , İstanbul, Arge Yayınevi, 2006,
- AKATAY,A., YELKİKALAN,N., “**Sivil Toplum Kuruluşlarında Gönüllülük ve İnsan Kaynakları Yönetimi**”, Bursa, Baran Matbaacılık, 2007,
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun,
http://www.icisleriafad.gov.tr/default_B0.aspx?id=92
- ATAR,Y., “Demokratik Sistemde Sivil Toplum Fonksiyonu ve Sivil Toplum DUALIZMI”, **Yeni Türkiye Dergisi**, sayı: 18, 1997, s.98,
- ARSLAN, O., **Sivil Toplum ve Türkiye Gerçeği**, İstanbul, Bayrak Yayınları, 2001,
- AKATAY,A., ve SEVİNÇ,İ., “**Cumhuriyetten Günümüze Sivil Toplum Kuruluşlarının Gelişim Süreci**”, I. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, Çanakkale, 4-6 Haziran 2004,
- AKSOY,Y., **Tarihteki Önemli Doğal Afetler**, İstanbul, Karma Kitaplar, 2007,
- ATLI,A., **Afet Yönetimi Kapsamında Deprem Açısından Japonya ve Türkiye**, Asil Yayın Dağıtım, Ankara, 2006,
- AYDIN,M., “ Toplum Afet Gönüllüsü”, **İdarecinin Sesi Dergisi**, Ankara, 2011, Sayı:144, s.25-27,
- Anna Lindh Avrupa, Akdeniz Kültürler Arası Diyalog Vakfı, 2011,
www.annalindhturkey.net,

- BAYRAMOĞLU,A., “ **Türkiye’de Sivil Toplum ve Sarı STK’lar**”,
<http://www.aksam.com.tr/arsiv/aksam/2002711/11/gundem/gundem15.html>,
- BALKIR,Z., ÇOLAK, K., “ **Bilgi Toplumuna Geçiş Sürecinde STK’ların Sosyal Denetim Fonksiyonu**”, I. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi: Küresel Demokrasinin Gelişmesi ve Katılımın Sağlanması Açısından Sivil Toplum Kuruluşları, Çanakkale, 4-6 Haziran 2004,
- Birleşmiş Milletler Gönüllüleri, “**Dünya Gönüllülüğün Durumu Raporu**”, Türkiye, Art Press,2011,
- Bayındırlık ve İskân Bakanlığı’nın Kuruluş ve Görevlerine ait Kanun,
www.bayindirlik.gov.tr,
- BETİL,İ., “**Toplumsal Barış, Dayanışma ve Değişimi Gerçekleştirebilmek**”,
 Erişim: <http://www.ntv.com.tr/news/265716.asp>,
- BİLGİTEKİN,M., “**Acil Durum Yöneticisinin Bakış Açısı**” ,
<http://bilgitekin.wordpress.com/category/uncategorized/page/2/>
- BOZGEYİK, A., **Krizleri Fırsata Dönüştürmek**, Hayat Yayınları, İstanbul, 2004,
- ÇAHA,Ö., **Sivil Toplum Aydınlar ve Demokrasi**, İstanbul, İz Yayıncılık, 1999,
- ÇOLAK,O., “**Sivil Toplum Örgütlerinin Bölge Kalkınmasındaki Yeri**”,
<http://www.sonbaski.com/yenisite/sayi10olcay.htm>, 05.11.2006,
- ÇAKACAĞ,Ö., , “Toplum Afet Müdahale Ekipleri” **Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri**, Ankara, Jica Türkiye Ofisi, 2008,
- DOĞAN,İ., “**Sivil Toplum Anlayışı ve Siyasal Sistemler**”, Barış Platin Kitapevi, Ankara, 2009,

- DELİCE,G., “Finansal Krizler: Teorik ve Tarihsel Bir Perspektif” , **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı:20, 2003, s.57-81,
- 2011 Dünya Gönüllülüğün Durumu Raporu Basın Bülteni,
<http://www.unv.org/fileadmin/docdb/pdf/2011/SWVR/Turkish/SWVR%20%5BTR%5D%20Press%20Release%206-final.pdf>
- DİNÇER,M., **Çevre Gönüllü Kuruluşları**, Türkiye Çevre Vakfı Yayınları, Ankara, 1996,
- DEMİR, Ö., ACAR, M., **Sosyal Bilimler Sözlüğü**, Vadi Yayınları, Ankara, 2002,
- ERGÜNAY,O., “ Afet Yönetiminde İşbirliği ve Koordinasyonun Önemi” **Afet Yönetiminin Temel İlkeleri**, , Ankara, İsmat Matbaacılık, 2006,
- ERKAL,T., DEĞERLİYURT,M., “Türkiye’de Afet Yönetimi”, **Doğu Coğrafya Dergisi**, cilt:14, sayı:22, s.149-161,
<http://e-dergi.atauni.edu.tr/index.php/dogucografya/article/viewArticle/6944>
- ERGÜNAY, O., “**Acil Yardım Planlaması ve Afet Yönetimi**”, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğü,Şubat-1998, Ankara,
- ERGÜNAY, O., **TMMOB Afet Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, “Türkiye’nin Afet Profili” , Ankara, 2007,
- ERGÜNAY, O., **Afete Hazırlık ve Afet Yönetimi**, Türkiye Kızılay Genel Müdürlüğü Afet Operasyon Merkezi (AFOM), Ankara, 2002,
- ERŞAHİN, S., “Vakıf Düşüncesini Doğuran Temel Dinamikler Üzerine”, **Vakıf Medeniyeti Sempozyumu Kitabı**, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 12-13 Mayıs 2003,

- ESİN vd., **Afetlerde Sağlık Hizmetleri Yönetimi, Kurs Notları**, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, Ankara, 2001,
- ERGÜNAY,O., “**Afete Hazırlık ve Afet Yönetimi**”, Türkiye Kızılay Derneği Genel Müdürlüğü Afet Operasyon Merkezi (AFOM)’un Hazırladığı Rapor, Ankara 2002,
- FİŞEK, G.O., KABASAKAL, H., **Afet ve İnsan; 1999 Marmara Depreminin Yansımaları**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2008,
- FİLİZ, E., **Türk Kamu Yönetiminde Kriz Yönetimi**, Aktüel Yayınları, Bursa, 2007,
- FİRİK,M., **Afet Yönetiminin Temel İlkeleri**, “Gönüllü Kaynaklar ve Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ile İlişkiler”, Ankara, İsmat Matbaacılık, 2006,
- GÖYMEN,K., “**Küresel Sivil Toplum: Gereksinme, Fırsatlar ve Engeller**”, I. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, Çanakkale, 4-6 Haziran 2004,
- Gönüllülük Politikası- Uygulama Kılavuzu**, Uluslararası Kızıllaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu,2002,
- Gönüllü Kaynakların Geliştirilmesi**, İstanbul, İstanbul Teknik Üniversitesi Afet Yönetimi Merkezi Yayını, 2005,
- GÜLER, H., **Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri**, “Zarar Azaltmanın Temel İlkeleri”, Ankara, Jica Türkiye Ofisi, 2008,
- GÜDER,N., ÖSGD, “**STK’lar için Gönüllülük ve Gönüllü Yönetimi Rehberi**”, , Sivil Toplum Geliştirme Merkezi Yayınları, Ankara, 2006,
- GÜLKAN,P., vd., **Afet Yönetiminin Temel İlkeleri**, “ Afet Yönetiminin Stratejik İlkeleri: Türkiye ve Dünyadaki Politikalara Genel Bakış”, Ankara, İsmat Matbaacılık, 2006,

İTÜ, (İstanbul Teknik Üniversitesi), Afet Yönetim Merkezi, 2002,

İlgili Mevzuat, <http://www.adana.bel.tr/yangin-ve-kurtarma-sube-mudurlugu-sayfa.html> ,

İTÜ, (İstanbul Teknik Üniversitesi), Afet Yönetim Merkezi, **Acil Durum Yönetimi İlkeleri**, İTÜ Press, İstanbul, 2005,

İl Afet ve Acil Durum Yönetimi Müdürlüğü Görevleri,
(www.inegolsivilsavunma.gov.tr),

İSKENDER, H., ve ERDOĞAN, N., “Afet Durum İyileştirme Planlamasında Gönüllü Kaynakların Yönetimi” , **TMMOB Afet Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, Ankara, 2007,

İSMEP, İstanbul Sismik Riskin Azaltılması ve Acil Durum Hazırlık Projesi, “**Afete Müdahalede Gönüllülük Sisteminin Değerlendirilmesi**” , İstanbul Valiliği-İl Özel İdaresi İstanbul Proje Koordinasyon Birimi, Final Rapor, 2006,

JICA, Japonya Hükümeti Kabine Ofisi, “Japonya’da Afet Yönetimi”, **Afet Yönetiminin Temel İlkeleri**, İsmat Matbaacılık, Ankara, 2006,

KADIOĞLU, M., **Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri**, “Modern Bütünleşik Afet Yönetiminin Temel İlkeleri”, Ankara, Jica Türkiye Ofisi, 2008,

KAYASÜ, S., Afet Risk Yönetimi: Risk Azaltma ve Yerel Yönetimler, “**Afet Yönetiminin Kurumsallaşmasında Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü**” , İstanbul, 2007,

KAYA, K., OĞUZHAN, T., ”**İnsanı Yardımda Minimum Standartlar**”, Afetlerde Sağlık Hizmetleri Yönetimi; Kurs Notları, Sağlık Bakanlığı, Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, Ankara, 2001,

- KADIOĞLU, M., **Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri**, “Toplumda Afet Bilincini Artırma Yöntemleri”, Ankara, Jıca Türkiye Ofisi, 2008,
- KUTLU,Ö., ve USTA, S., “**AB Yolundaki Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşlarının Devlete Güven Tesisindeki Rolü**”, II. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, Çanakkale, 4-6 Haziran 2004,
- KEYMAN, F., “**Türkiye’de ve Avrupa’da Sivil Toplum**” , İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi, Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları, 2004,
- Kanun ve Yönetmelikler, Erişim: www.gapsel.org ,
- 96/8716 Karar Sayılı Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi Yönetmeliği,
www.hazaryangin.com,
- KEYMAN,F., **Türkiye’de Sivil Toplumun Serüveni: İmkansızlıklar İçinde Bir Vaha**, Ankara, Stgm yayınları, 2006,
- KADIOĞLU,M., **Afet Yönetimi Beklenilmeyeni Beklemek En Kötüsünü Yönetmek**, Marmara Belediyeler Birliği Yayını, İstanbul, 2011,
- KARAESMEN,E., BOYACI, N., ENDAM, G.., **Deprem ve Kurumsal Yapılanma – Afet Yönetimine Giriş**, Türkiye Müteahhitler Birliği, Ankara, 2004,
- MAHRUKİ, N.” **Doğal Afetler ve STK’ lar**”
http://www.nasuhmahruki.com/index.php?option=com_content&view=article&id=1727:dogal-afetler-ve-stklar&catid=315:cesitli-makaleler&Itemid=578
- Mahalle Afet Gönüllüleri Derneği, <http://www.mag.org.tr/tur/proje.asp>
- NUMANOĞLU, S.C., “**Acil Durumlar ve Afetlerde Yönetim (Almanya Örneği)**” , Afetlerde Sağlık Hizmetleri Yönetimi, Kurs Notları, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, Yalova, 2000,

- OKTAY,S., BAKIR,S., KOTAN,Y., **Sivil Toplum Örgütleri, Uluslar arası Yardım Programları ve Yoksulluk**, 2003,
<http://www.sosyalhizmetuzmani.org/stoveyoksulluk.htm>
- ÖGEN, E., “**Kurumsal Sosyal Sorumluluk Projeleri**”, Mavi Ağaç, 1. Baskı, İstanbul, 2006,
- ÖZGEN,E., “Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramı ve Çalışan Memnuniyetine Etkisi”, **D.Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı:8, 2007, s.5,
- ÖZEY, R., **Afetler Coğrafyası**, Aktif Yayınevi, 2006,
- ÖZARSLAN,E., “**Sosyal Sorumluluk Projelerinin Desteklenmesinde Etik Değerlerin Rolü Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma**”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006,
- PALABIYIK,H., “Gönüllülük ve Yerel Hizmetlere Gönüllü Katılım Üzerine Açıklamalar”, **Yönetim Bilimleri Dergisi**, Cilt:9, Sayı:1, 2011, s.90,
- PEYNİRCİOĞLU,N., “ **Türkiye’de Afet Yönetimi Politikaları ve Afetlerin Ekonomik Boyutu** “, Afet Risk Yönetimi; Risk Azaltma ve Yerel Yönetimler, Beta Basım Yayım ve Dağıtım, İstanbul, 2007,
- PAMPAL,S., ve ÖZMEN,B., **Depremler Doğal Afet midir? Depremlerle Baş Edebilmek**, Eflatun Yayınevi, Ankara, 2009,
- PALABIYIK,H., “Gönüllülük ve Yerel Hizmetlere Gönüllü Katılım Üzerine Açıklamalar”, **Yönetim Bilimleri Dergisi**, Cilt:9, Sayı:1, 2011, s.90, s.100,
- PEKMEZCİ, M., GÜRSOY, A., ÜNKAZAN, Ç., ve diğ., “ **Sivil Toplum Kuruluşlarında Yönetim ve Yönetici profili**”, I. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi: Küresel Demokrasinin Gelişmesi ve Katılımın Sağlanması Açısından Sivil Toplum Kuruluşları, Çanakkale, 4-6 Haziran 2004,

SEYYAR, A., ve ADALI Ö., “**Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede STK’ların Rollerini ve Önemi: Deniz Feneri Örneği**”, I. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, Çanakkale, 4-5 Haziran 2004,

Sivil Savunma ve Afet Yardımı İçin Federal Merkez ,

http://www.bbk.bund.de/DE/AufgabenundAusstattung/FoerderungEhrenamt/foerderungehrenamt_node.html

Sivil Savunma Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri, www.elazig.gov.tr

Standart Kalite Teknik Danışmanlık Hiz.Ltd.Şti, www.standartkalite.com

Sivil Toplum Kuruluşu Sayıları, www.afetyonetiportal.com/index.php/veritabani

Sivil Toplum Kuruluşları, www.arem.gov.tr,

Sivil Savunma Hizmetleri, www.aliaga.gov.tr,

“**Sivil Toplum İş Başında**”, <http://www.deltur.cec.eu.int/sivil.rtf>,

SABUNCUOĞLU, Z., **İnsan Kaynakları Yönetimi**, Ezgi kitapevi, Bursa, 2000,

ŞENER, S., ve diğ., **Ulusal Acil Durum Yönetimi Modeli Geliştirilmesi Projesi**, İTÜ Afete Yönetim Merkezi Yayınları, İstanbul, 2002,

ŞAHİN, C., SİPAHİOĞLU Ş., **Doğal Afetler ve Türkiye**, , Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara, 2009,

Türkiye’de Meydana Gelen Depremler, <http://www.sanalcadi.com/sohbet-cafe/69031-turkiyede-meydana-gelen-buyuk-depremler.html>

TOSUN, G., E., **Demokratikleşme Perspektifinden Devlet-Sivil Toplum İlişkisi**, Alfa Yayınları, Bursa, 2001,

TUTAR, H., **Kriz ve Stres Yönetimi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2007,

Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü Görevleri, www.idealhukuk.com ,

TÜZ, M. V., **Kriz Yönetimi**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2004,

“**Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşları**”, Referans Gazetesi Ek Kitapçığı, 2006,

TMMOB- Jeoloji Mühendisleri Odası, **Afetler ve Ulusal Afet Yönetim Sistemi Genel Değerlendirme**,

http://www.jmo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=50

TUNÇ, H., ve AKTAŞ, H., “Batıda ve Türkiye’de Sivil Toplum (Gelişim Süreci)”,

Liberal Düşünce, Cilt:3, Sayı:9, Kış 1998, s.75, s.78, s.84-85,

TBMM, Türkiye Büyük Millet Meclisi, “**Deprem Riskinin Araştırılarak Deprem Yönetiminde Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu**”, Ankara, 2010,

Uluslararası Gönüllüler Günü,

<http://www.art4development.net/UNV%20IVD%20Art4Development.Net%20Turkiye%20Ne%20Kadar%20Gonullu%20Kampanya%202003.pdf>,

URAL, D., ve diğ., “**Eğitim ve Halkın Bilinçlendirilmesi Çalışma Grubu Strateji Raporu**”, İstanbul Teknik Üniversitesi Afet Yönetim Merkezi ve AFAD, Ankara, 2010,

ULUĞ, A., “**Nasıl Bir Afet Yönetimi**”, TMMOB İzmir Kent Sempozyumu, İzmir, 2009,

Ulusal Acil Durum Yönetimi Modeli Geliştirilmesi Projesi, İTÜ, İçişleri Bakanlığı Ortak Nihai Raporu, 2002,

YAPRAK,Ş., BACAĞ, B., “**Kadınların Çalışma Yaşamlarına Katılımının Artırılmasında Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü**”, II. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, Çanakkale, 15-16 Ekim 2005,

YURTTAGÜLER, L., “**Demokrasi ve İnsan Hakları İçin Toplumsal İş Birliği Projesi**”, http://insanca.kadikoy.bel.tr/gonulluluk_egitimi.html ,

YAMAN,Y., “Gönüllülük Psikolojisi ve Yönetimi”, **Sivil Toplum Dergisi**,

Yıl:1, Sayı:2, 2003, s.104,

<http://www.siviltoplum.com.tr/?ynt=icerikdetay&icerik=84&id=134> ,

YILMAZER, İ., **Sel Sorununa Kalıcı Çözüm**, İstanbul, Kaynak Yayınları, 2002.

EK-1**DERİNLEMESİNE MÜLAKAT FORMU**

Yüksek Lisans Tezi: “Türk Kamu Yönetiminde Gönüllülük ve Afet Yönetimi”

Mülakatı Yapan: Mustafa KAYA

(KURUM-1)

SORULAR:**Soru-1: Sizce afet yönetiminde gönüllülüğün yeri nedir? Ne olmalıdır?**

Şimdi afet yönetiminde gönüllülüğün yerini konuşurken, önce herhalde gönüllülüğü tanımlamakta yarar var. Gönüllülük yerel, ulusal, uluslararası çeşitli platformlarda çeşitli biçim ve içerikte tanımlanıyor. Biz, çalışmalarımızda temel olarak, Birleşmiş Milletler ’in yaygın kabul gören gönüllülük kriterlerinden hareket ediyoruz: Yani faaliyetin özgür iradeyle gerçekleştirilmesi, maddiyata dayanmayan bir motivasyonla gerçekleştirilmesi ve toplumun yararına olması. Kısaca, gönüllü faaliyet yasanın, bir görevin, bir sözleşmenin, bir ödemenin yada akademik bir gerekliliğin dayattığı bir yükümlülük olarak değil, kişinin/grubun ya da oluşumun özgür iradesi çerçevesinde gerçekleştirilmeli, özgür iradeden anladığımız bu, ikincisi karşılığında, gönüllü faaliyetin karşılığında herhangi bir maddi ya da siyasi, dini, ticari çıkar ya da itibar, nüfuz sağlama gibi bir beklentisi olmamalı ve sonuç olarak başkaları için yani toplum yararına toplum yararını gözetmelidir. Kamu birimlerinde ya da sivil kuruluşlarda ücret karşılığı sosyal çalışma yapanlar var. Bu çalışma sosyal ya da insani yardım çalışması olsa bile ücret karşılığı yapılıyor ise bu tanımın dışındadır diyoruz.

Zaman, enerji ve becerilerin özgür iradeyle kısaca tanımlayacak olursak, aile ve yakın çevrenin dışında, toplumun diğer kişi ve kesimlerine dönük olarak doğrudan

ya da dolaylı bir katkı, yardımlaşma, dayanışma ifadesi olarak karşılık beklemezsiniz sarf edildiği gönüllü faaliyetlere aslında, oturduğumuz mahalleden, okulumuzdan, işyerimizden başlayarak ülke çapında ya da ülkemizde, diğer ülkelerde, çok farklı sosyal ve kültürel koşullarda, çok farklı alanlarda ve boyutlarda rastlamak mümkün.

Afet yönetiminde ise, afet yönetiminden konuşacak olursak; gönüllülük belki de en görünür haliyle, aynı noktada olağandışı bir çeşitlilikte ortaya çıkıyor. Bu çeşitliliği, özellikle iki yönden incelenmesi gerekiyor: Bir tanesi afet yönetimi süreçlerine gönüllü katkının çeşitliliği; ikincisi de gönüllü katkıyı gerçekleştirenlerin (katılımın) çeşitliliği.

Şimdi sahada edindiğimiz dersler gösteriyor ki, afet yönetiminde gönüllülüğün anlamlı olabilmesinde, afet yönetimi çerçevesinde ki bunu derken bütün afet yönetim süreçlerini anlatıyoruz(risk-zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme süreçleriyle ilgili çerçevede) sahip olunan kapasite ve yetenekler belirleyici bir önem taşıyor, yine aynı şekilde kamu-sivil-özel sektör işbirliği konusunda bilgi, istek ve potansiyel belirleyici önem taşıyor. Gönüllülerden beklenen gerçek bir ihtiyaca cevap verecek kalifiye bir katkı. Bu katkı hizmet ya da uzmanlık bilgisi aktarımı olabilir, materyal, donanım sağlama olabilir ya da fon geliştirme olabilir yani geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Gönüllülükle üstlenilen katkının bir anlamda, “heyecanda amatör uygulamada profesyonel” bir ruhla ve disiplinle ve en önemlisi, süreklilik gözetilerek gerçekleştirilmesi esastır. Afet yönetiminde sıkça gördüğümüz gibi gerçek ihtiyaca cevap vermeyen, “başına buyruk” gönüllü katkılar ne yazık ki, yarar sağlamadığı gibi yanlışlara, zarara, hatta kayıplara da yol açabilmektedir.

İşin ikinci boyutuna gelince afet yönetiminde gönüllü katılım çeşitliliğine gelince; olağan görev, sorumluluk ve mesai saatleri dışında bir ödeme ya da karşılık beklemezsiniz afet yönetimi süreçlerinde gönüllü görev alan kamu çalışanlarından tutun; kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerinde gönüllü yer alan özel sektör çalışanlarına ya da; ulusal, uluslararası, yerel düzeylerde, doğrudan afet/acil durumda uzmanlığa sahip olan ve bu alanda katkı sunanlara uzanan geniş bir yelpaze var. Yani bu alanda uzmanlığa sahip derken mesela amatör radyoculardan, telsiz-

haberleşmecilerden, arama-kurtarmacılardan, acil tıp alanında uzman olanlardan, afette çevirmenlik yapanlardan bahsediyoruz. Meslekleri ya da alanları itibariyle afet yönetiminde gönüllü katkıda bulunanlar var. Mesela, eğitim, sağlık, sosyal hizmet, psikoloji, pedagoji, sosyoloji, kalkınma, tarım, sanat, spor dallarında birey yada grup olarak gönüllü oluşumlar söz konusu. Yine başka bir gönüllü katkı hizmet verdikleri hedef gruplar itibariyle gönüllü katkıda bulunanlar var. Mesela kadınlarda çocuklara, gençlere, yaşlılara, engellilere vd. özel destek gereken gruplara hizmet veren girişimleri sayabiliriz bunlar arasında. Ve nihayet gönüllü katkı veren, olağan hayatta afetle ilgilenmeyen, alanı afet olmayan ama farklı amaçlarla kurulmuş çeşitli yerel katılımcılar. Mesela mahalle dernekleri, kooperatifler, okul aile birlikleri. Bunlarda afetlerde gönüllülük olarak yer alabiliyorlar.

Özetle, afet yönetimi süreçlerinde gönüllülüğü, belirli bir kategorideki insanı tanımlamak üzere değil; sosyal, ekonomik, kültürel koşulları farklı kesimleri kucaklayan, bir ortak destek ve dayanışma davranışı olarak anlatmak daha doğru olur. Esas olan bu insani davranışın halk arasında olabildiğince yaygınlaştırılması ve değerinin anlaşılmasıdır. Bu özellikle önemli. Çünkü afet risk-zarar azaltma ve hazırlık süreçlerinde yerel ihtiyaçları en iyi belirleyebilecek olanlar söz konusu yörede yaşayanlardır. Gene aynı şekilde, afet halinde ilk müdahaleyi yapanlar da o yerleşimdeki yerel halktır, insanların komşularıdır. Bu çerçevede yerel kendiliğinden yardımı, afete önceden hazırlıklı, bilinçli gönüllü katkıya dönüştürebilmek gerçekten hayat kurtarıcı önemdedir. Böyle düşünüyoruz.

Soru-2:Türkiye’de gönüllülüğün afet yönetiminde işlevi nedir? Yeterince yararlanabiliyor muyuz?

Şimdi bu konuda şunu söylemek mümkün; Türkiye’de 1999 Marmara-Düzce depremlerinden bu yana afet yönetimi alanında faaliyet gösteren bireysel ve kurumsal gönüllerin ki bunlara yaygın olarak “afet gönüllüsü” de denebiliyor. Bu gönüllülerin sayısı hızlı bir artış gösterdi.

Afete hazırlık ve müdahale alanında tabii ki en büyük en büyük Sivil Toplum Kuruluşu A Kurumunun afet gönüllüleri var ve bunlar genel olarak profesyonel afet müdahale ekiplerinin içinde görev yapıyorlar. Merkezi ve yerel düzeyde afet yönetimi ilgili tüm kamu kurumları ile yakın işbirliğinde A Kurumu. Ve tüm ülkeye yayılan şubeleri ile geniş toplum kesimlerine ulaşabiliyor.

A Kurumunun yanı sıra, afet gönüllülerinin başlattığı ya da yer aldığı çeşitli oluşumlar var bunlar, afetler konusunda bilgi ve bilinç düzeyini artırmaktan, afete müdahale için yerel kapasite oluşturmaya uzanan farklı çalışmalar sürdürüyorlar. 1999 Depremleri sonrası afet gönüllülerinin girişimiyle oluşturulan yerel yapıların kalıcı olabilmesi yada çalışmalarının sürekliliğini sağlayabilmesi çeşitli nedenlerle kolay olmuyor. Bunun başında yeterli katılımcı ve kaynak bulunamamaları geliyor, şimdi bu konuda çeşitli araştırmalar da var. Örneğin İSMEP'in bir araştırması var. Afete Müdahalede Gönüllülük Sisteminin Değerlendirilmesi. Bu araştırmadan bazı verilerden bahsedilebilir.

99 Depremlerinden sonra gönüllü katkıların etkili olmasını engelleyen güçlükler nelerdir diye bakıldığında mesela:

- Afet gönüllüsünün kimliği konusunda dil birliği eksikliği var
- Gene aynı şekilde yasal düzenleme ve kurumsal desteğin yetersizliği söz konusu
- Kendi kurumsal yapılarının zayıflığı söz konusu
- Toplum risk değerlendirmesi uygulamalarında eksiklikler var
- İzleme ve değerlendirme uygulamalarının eksikliği
- Bilgi paylaşımı ve katılım sınırlı
- Kaynak yaratma kapasitesinde eksiklikler var
- Gönüllüleri kazanmak ve onları elde tutmada yaşanan zorluklar var

Şimdi durum böyleyken; Gönüllü oluşumların afet yönetimi süreçlerinde önceden kamu birimleri ve kendi aralarındaki işbirliğinin henüz yeterince etkili olmadığından, bunu da bazı olumsuz sonuçları var. Yani bu süreçlerde nelerin aşılması gerektiğini ya da gönüllülükten yeterince yararlanma konusunda neler yapılabileceği konusunda fikir verebilecek şeyler. Mesela gönüllülere:

- Gerçekleştirilen afete hazırlık ve müdahale faaliyetlerinin ulusal/bölgesel ya da yerel sosyal ve ekonomik gelişme, kalkınma süreçleriyle bütünleşemediğini görüyoruz,
- Gene aynı şekilde risk, hasar, kaynak analizleri ve öncelikli ihtiyaç tespitlerinde uyumsuzluğun mükerrer harcamalara yada kaynak israfına yol açması,
- Afet bölgesinde gerçek ihtiyaca cevap vermeyen, öngörüsüz, plansız yardımların özellikle afetzede topluluğun iç dayanışmasını etkilediğini olumsuz etkilediğini, gene aynı şekilde şehirleşme planlarını afet sonrası ve yerel ekonomiyi olumsuz etkilediğini görüyoruz,
- Afet yönetimi süreçlerinde özellikle saha deneyiminin paylaşılabilmesi; sahada edinilen derslerin sonraki çalışmalara yansıtılamaması ise gerçekten çok önemli bir sorun.

Soru-3:Türkiye’de afet yönetiminde gönüllülüğün daha iyi kullanılması için neler yapılmalıdır?

Şimdi mevcut afet yönetimi sistemimizde, birey ya da yerel topluluklar olarak gönüllülerin, Sivil Savunma Gönüllüleri sisteminde olduğu gibi, genel idari yapı içinde bir yeri varsa da, uygulamada afet yönetim sistemi içinde görevleri ve yerleri henüz yeterince tanımlı değil. Bunu söyleyebiliriz.

Ama öte yandan, 99 Depremlerinden bu yana, özellikle afete müdahale süreçlerinde arama-kurtarma, medikal kurtarma, psiko-sosyal destek alanlarında olduğu gibi, kamu birimleriyle gönüllü ve sivil oluşumların istikrarlı ve etkili bir işbirliği söz konusu.

Gönüllü oluşumların afet yönetimi süreçlerinde daha etkili olmalarını önleyen çeşitli nedenler var. Yani bunları başlıca şöyle sıralanabilir herhalde, birincisi bu gönüllü oluşumlar:

- Bütünleşik afet yönetimi kavram ve süreçleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmayabiliyorlar,
- Afet öncesinde, olağan zamanlarda, kamu birimleri ve birbirleriyle ilişkilerini yeterince geliştirmemiş durumdadır,

- Afet yönetimiyle ilgili ortak terminoloji ve analiz, planlama, uygulama, hesap verme, raporlama standartları henüz yeterli gelişkinlikte denemez,
- Kamuda afet yönetimi ile ilgili merkezi ve yerel düzeylerdeki işleyişin gönüllülerce yeterince bilinmediğini görüyoruz,
- Ve nihayet gönüllü oluşum ve kuruluşların her alanda süreçlere etkili katılımını ve gözetimini sağlamaya dönük bir akreditasyon sisteminin ve aynı zamanda -burası çok önemli- gönüllülerin sadece hak değil yükümlülüklerini de belirleyen yasal düzenlemelerin henüz yeterli olmaması da söz konusu.

Kendi deneylerimizden çıkardığımız sonuçlarla şunu söyleyebilirim, afet yönetiminde kamu birimleri ile gönüllü/sivil oluşumların işbirliğinde sahada uygulanan, sonuç alınan bir yaklaşımı belki şöyle özetlenebilir:

- Uygulamada mevcut yasalar ve uluslararası kabul gören insani yardıma ilişkin standartlar ve etik kurallar esas alınmalıdır.
- İhtiyaç analizi, projelendirme, uygulama/izleme/denetim taraflarca birlikte yapılmalıdır.
- Nihayet uygulama her yönüyle ve tüm taraflar açısından şeffaf olmalıdır.

EK-2**DERİNLEMESİNE MÜLAKAT FORMU**

Yüksek Lisans Tezi: “Türk Kamu Yönetiminde Gönüllülük ve Afet Yönetimi”

Mülakatı Yapan: Mustafa KAYA

(KURUM-2)

SORULAR:**Soru-1: Sizce afet yönetiminde gönüllülüğün yeri nedir? Ne olmalıdır?**

Afet yönetiminde kesinlikle en az bir Kurum-2'nin veya İl afetlerin etkinliğinden kat kat fazla olmalıdır diye düşünüyorum. Bu işi artık dünyada tamamen gönüllü organizasyonların yapması yönünde gelişmeler var. Avrupa'yı bu konuda inceliyoruz zaten. Amerika'yı, Japonya'yı bütün bu alanda iyi olabileceğini düşündüğümüz ülkeleri inceliyoruz. Afet ile mücadele konusunda zaten dünyanın en büyüğü zaten o konuda bir sıkıntı yok. Gönüllülük noktasına gelince Avrupa'dan çok çok eksikliklerimiz var. Gidermeye çalışıyoruz. STK'larımız var ama akredite edilmemiş STK'larımız var. Bunlar Avrupa'da Almanya'yı inceledik. STK'ların afetlerdeki halkın oranına göre katılımı yüzde üç civarında iken bizde binde üç civarında çok çok az Avrupa'ya göre. Şimdi işte bu konuda yönerge çalışmaları yapılıyor. İnşallah çok kısa bir süre içerisinde çok da üst noktalara getireceğiz. Nasıl getireceğiz? STK'ların çekincelerini ortadan kaldırıp onların daha rahat hareket edebilmesini sağlayacağız. Bu nasıl olacak? Örneğin 700.000 kişilik devasa bir öğretmen grubu var. 2.000.000 yakın memur grubu var. Afetle mücadeledeki STK'lar aslında buralardan kaynak sağlanması, buradan eleman açığını kapatması lazım, ama bunlar öyle değil. Şey olmadığı için izin konusu falan sıkıntılı olduğu için tabi otomatikman katılmıyorlar. Ama örneğin, şu anki bizim düşüncemiz ve yapmaya çalıştığımız yılbaşına kadar inşallah yapmaya çalışacağız. Örneğin bir afet

olduğunda bir ihtiyaç olduğunda onlara bu alanda görevlendirdiğimiz zaman ücretli izin onayı çıkarabildiğimiz takdirde ve bunların çok daha fazla katılımı olacağını düşünüyoruz. Çünkü insanlara son derece keyif veren, insanları son derece motive eden, insanları doyunluğa ulaştıran bir olay, herkes bu yardımları yapmak ister ama bir devlet memuru isen bunun kendisine bir sıkıntı vermemesini ister. O nedenle bunları yaptığımız zaman eminim bizim ülkemizin halkı çok yardımseverdir. Avrupa'nın çok üzerinde bir gönüllü sayısına ulaşacağımızı düşünüyorum.

Soru-2: Türkiye'de gönüllülüğün afet yönetiminde işlevi nedir? Yeterince yararlanabiliyor muyuz?

Türkiye'deki gönüllülüğün şu anki tabii uluslararası sertifika almış örgütler var. Bunlar gerek yardımlaşma grupları gerekse arama kurtarma ekipleri, bunlardan zaten yararlanıyoruz. Büyük bir afette örneğin Van depreminde pek çok STK görev aldı. A STK'sından, B STK'sına kadar, C STK'sından, D STK'sına kadar bütün bu gruplar orada zaten aktif olarak görev aldılar. Yeterince tabii ki yararlanamıyoruz. Mevcut kaynaklarından çok iyi bir şekilde yararlanıyoruz. Ama biz bunu yeterli görmüyoruz. Biz diyoruz ki; çok çok daha iyi noktalara getirelim diyoruz bunları.

Soru-3: Türkiye'de afet yönetiminde gönüllülüğün daha iyi kullanılması için neler yapılmalıdır?

Ya işte akreditasyonlarının yapılması gerekiyor. Bunların bir tasnifinin yapılması gerekiyor. Bizim şu anda yapmış olduğumuz çalışmada bu boyutta zaten. Hem A Bakanlığı'ndan, hem valiliklerden şu an resmi yazılarını yazdık. Bütün afetlerde, diğer sıkıntılarda görev alabilecek bütün STK'ların valiliğe başvuran, A Bakanlığı'na başvuran, gerekli güvenlik taramaları, donanımları, kontrolden geçirilmiş bütün STK'ların listelerini indirdik. O listeler içerisinde bir ayırım yapıyoruz. Tabii ki; bu STK'lar deyince sadece arama kurtarma ekipleri akla gelmemeli. Psikososyal destek verecek gruplar, gönüllü doktorlar, gönüllü hemşireler, gönüllü arama kurtarma ekipleri pek çok boyutu var olayın, pek çok çeşidi var. Sadece bunu müdahale anı olarak düşünmemek gerekiyor bir kere. Yani

biz olayı öncesi, esnası ve sonrası olarak algılıyoruz. Şimdi artık biz müdahaleyi deprem anında değil, deprem öncesine kaydırabilirsek veyahut da sel öncesine, doğal felaketler öncesine kaydırabilirsek ancak çok daha az hasarla atlatabileceğimizi düşündüğümünden deprem veya doğal afet öncesindeki yardımlarını alabileceğimiz STK'lara da öncelik vermek istiyoruz. Nedir bunlar? Örneğin deprem bilincini halka yerleştirebilecek ekipler, selin zararlarını halkı bilinçlendirebilecek STK'lar. Bu kurumların da desteğini almak istiyoruz. Onları daha çok yönlendirmek istiyoruz ki; bir afet anında daha az hasarla mücadele edelim.

EK-3**DERİNLEMESİNE MÜLAKAT FORMU**

Yüksek Lisans Tezi: “Türk Kamu Yönetiminde Gönüllülük ve Afet Yönetimi”

Mülakatı Yapan: Mustafa KAYA

(KURUM-3)

SORULAR:**Soru-1: Sizce afet yönetiminde gönüllülüğün yeri nedir? Ne olmalıdır?**

Afet yönetiminde gönüllülük yani 2 tane formatı var bu işin. İlk önce müdahale gücü anlamında bir gönüllülük bir de müdahale öncesindeki yine uygulamalar için gönüllülük. Yani burada arama kurtarma birimleri farklı bir yapısı sergiler. Arama kurtarma birimlerinden sonra da ayrı hizmet birimleri vardır. Sosyal toplum kuruluşlarında ama Kurum-3 olarak afet öncesi ve afet sırasında uygulama yapılabilir. Afet sonrası için bizim uygulamalarımız yok. Bizler çünkü dediğim gibi profesyonel arama kurtarma ekipleriyiz ve afet öncesinde bilinçlendirme çalışmaları yapıyoruz. Bir takım bölümlerimizde bizim bir seminer grubumuz var, bir eğitim grubumuz var, bir eğitim tırımız var Türkiye’yi dolaşan. Bunlar afet öncesinde bilinçlendirme çalışmaları yapıyorlar. Aynı zamanda dediğim gibi toplumun belli kesimlerine teknik olarak bilimlendiriyor. Belli bir kısmını alabildiği bilgiler doğrultusunda kendi yapacakları davranışlar konusunda bilgilendiriyor. Depremin oluşturacağı sonuçlar konusunda bilinçlendiriyor. Yalnızca depremde değil, bölgelere göre değişen bir takım farklı afetler var. İşte Karadeniz Bölgemizde sel ile ilgili bir takım çalışmalar yapılıyor. Daha farklı yerlerde işte suda oluşabilecek, denizde oluşabilecek işte İzmit sahil şeridinde cankurtaranlık vs ilgili orada deniz kolonu ile ilgili sıkıntılarla ilgili sorunlar çözülmeye çalışılıyor. Dediğim gibi her

bölgenin kendi şartlarına göre ı ile ilgili olanlar var, dağ ile ilgili olanlar var. Hüzmelerde önemli olan şey şu, sosyal toplum kuruluşlarını devletin kendinden çok daha büyük olan kurumları harekete geçirmektir. Siz birey olarak vazifenizi yerine getirirseniz bu kurumlar da bu konuda daha hızlı yani bir açığın var olduğunu ve bunun toplum tarafından fark edilip kapatılmaya çalışıldığını görüyor. Gördükten sonra biz toplumdaki güç alan kurumumuz diyerek devlet bu konudaki açığını kendisi bilinçli bir şekilde kapatmaya gayret ediyor.

Bugün Sivil Toplum Kuruluşlarının en önemli konusu bir bu konuda doğru organize olurlarsa ülkenin tamamı bu konuda organize olmaya başlıyor. Aslında ilk ciddi önemli konumuz uyarıcılığımız, ondan sonra da elimizden geldiğince kendi gücümüzle belli bir seviyeye kadar bir örnek oluşturarak bunu hem belediyeler veya devlet kurumlarını bu standartlarda hizmet vermeye zorluyoruz elimizden geldiğince. Kanunlarımızı bunlara göre düzenlemeye çalışıyoruz. Çünkü 1999 depreminde öyle büyük sıkıntılar yaşandı ki Türkiye Cumhuriyeti'nin kanunları buna müsaade etmediği için birçok şey yapılırken çok zorlandı veya çok büyük ekonomik külfetler getirildi. Hibe yapmak isteyenler yani yardım etmek isteyenler birçoğu bunda zorlandılar yani. Ç. Makine bütün makinalarını gümrük ödeyerek deprem bölgesine sürdü. Yani kendi bütçesinden para ayırarak makinalarıyla hizmet vermek için sadece hibe anlamında yani sıfır makine parkını bile oraya sürdü. Gümrükteki mallarını ama tabi ki böyle olmasaydı çok daha fazla ülke içinde pozitif katkıya çevirebileceklerdi. Yurtdışından gelen deprem için gelen çadır yardımlarında çadırın Türkiye'ye girişi için gümrük ödemek zorunda kaldı. Bir takım ülkeler yani Danimarka'dan destek gelmişti. O zaman hiç unutmuyorum B. Grubu'na o zaman da destek oluyordu. Gümrükte çadırların gümrüğünü ödeyerek çekip deprem çadırı kurabildik burada. Ya bunlar tabi sıkıntılı süreçlerdi. Hepsi şimdi ufak ufak düzenlemeler geliyor. Devlet bu açıkları kendi de işin içine girdiği zaman kapatmaya çalışıyor. Halkın yapabildiği bir takım uygulamaları kendi halka destek olan kurumlarını A Kurumu'da devreye alıyor. Yani 99 depreminden sonra inanılmaz bir gelişmeye sahne oldu onlarda. Hem makine ekipmanları konusunda hem deprem, ilgili eğitimler konusunda uluslararası veya ülke içindeki bir takım personelin eğitiminde çok büyük bir yol kat ettiler ve Afet Koordinasyon Merkezleri kuruldu. Bu konu ile ilgili çok ciddi çalışmalar yapıldı. Hakikaten aslında bu sosyal toplum

kuruluşlarının önemi burada çıkıyor ortaya. Yani siz kendiniz orada böyle bir grup olarak ortaya çıktığınızda halk kendi içinde böyle organize oluyor. Ben nasıl devlet olarak deyip oda kendisine bir yol çizip ha tabi onlar şunu da kabul etmek lazım bizden daha atıl mekanizmalar bir kararı daha ağır çıkarıp daha ağır konuya entegre etmek zorunda kalıyorlar. Hani devlet bu konularda çok eleştiri alıyor ama düşünüldüğü kadar da ben öyle eleştirilmesinin doğru olduğunu düşünüyorum. Eski ile şimdi arasında karşılaştırılamayacak derecede bir ilerleme var yani. Ölçülemeyecek derece bir ilerleme var. En önemli şey zihniyet olarak bu konuda gelişme olduğunu görmek ve bunu sağlamak. Bizler bu konuda gönüllülük ile uyarıcılığımızı en üst seviyede devamlı tutuyoruz. Yani geçtiğimiz yıl uluslararası bir tatbikat vardı. Sınıflandırma tatbikatı. Ona katıldık, devlet de buna kendisi de soyundu. Elinden gelebildiği gayreti gösterdi. Siz en azından bu konuda referans olarak kabul edip tamam biz de girişelim deyip bunu yapmaya çalışıyorlar. Bu bizim için onur verici değil. Bu hani vazifemizi yerine getirebildiğimizi hissettiriyor bize. Niye? Ekibi de bu konuda gitmeye çaba gösterdi. Ha aynı yolu kat etmeyebilir. E tabi yani bu bir altyapı gerektiren bir şey siz işte 15 yıllık bir kurum, 20 yıllık bir kurum, oturmuş altyapı, sağlam eğitimcisi olan bir takım kadrolar oturmuş bir kurum Kurum-3 aslında. Bu yüzden de yani bir takım şeyleri gerektirirken biz daha hızlı yapabiliyoruz. Bu da deneyimliyiz o konuda. Çok da kalabalık bir kadroyuz aynı zamanda. Ama devlet alt kadrosunu kurarken sıfırdan mal edemez. Belli bir kadro oluşturuyor, o kadro bir üst kademeyi yetiştiriyor. Bunlar çok hızlı bir günde olacak şeyler değil. Çok stratejik işler. Yoksa yanlış şeyler yapılıyor. Yani hata kaldırmayan bir konu. İnsan canı ile alakalı olduğu için buda çok önemli bir konu. O yüzden böyle yapalım haydi hurra deyip yapılmıyor. Bir olgunlaşma dönemi var. Bekleyip görmek lazım.

Bir de konunun dediğim gibi iki ayağı olan direk arama kurtarma eğilimi olarak halka halk ile bir bütün olduğumuz nokta var. Yani birbirimizi tetiklemek ve diğer kurumlar insanları tetiklemek. Bir de fiilen eyleme devam etmek. Buradaki fiilen eyleme devam etme işlemi çok nasıl diyelim? Özveri isteyen, açık konuşmak gerekirse herkesin profesyonel bir yaşamı var. Ya çalışıyor veya okuyorlar ve açık konuşmak gerekirse biz 32 İl'e hizmet veriyoruz. Türkiye'nin tamamına hizmet veriyoruz. 32 İl'den hareket edebiliyoruz. Yani 32 ayrı noktadan hareket

edebiliyoruz. İşte bunların tüm personelin kendi bölgelerine uygun düzeyin bir de eğitimlerinin profesyonele yakın olması gerekiyor. Çünkü hata kaldırmayan bir iş yapıyoruz. Birçok konuda hata kaldırmayan bir iş yapıyoruz. Bir kendi canımız tehlikede iki can kurtarmaya gidiyoruz. Üç tüm halkın gözü o esnada sizde. Size olan güveni sizin yaptığımız işlerin bütününe kapsayan bir hareketin içerisinde oluyorsunuz tüm davranışlarınızda Yalnızca orada kurtarma personeli olarak değil, bakın biz de üzerimizde üniforma ile sigara içmek yasaktır. Bunlar, birçok kişi için örneksinizdir orada. İnsan canına değer verdiğiniz için bir davranış sergiliyorsunuz. Yeterliliğinizin dışında psikolojik ve sosyal yeterliliğimizi de geliştiriyoruz orada. Bunun için dersler alıyoruz. Bir takım eğitimlerimiz var. Vaktimizi bundan ayırıp belli bir zaman dilimini buraya harcamak durumundayız. Buda bizi toplumla daha empati içerisinde birlikte hareket edebiliyoruz. Onların bize olan güveni çünkü size güvenilmiyorsa bir yerde bir şey yapma imkânınız yok. Halk size o imkânı sunmuyor. Yani Allah razı olsun size herhangi bir sıkıntı olduğunda arıyor. Sizin işinizi yapmanızı kolaylaştırmaya çalışıyor. Biz nereye gittiyssek bu iletişimden dolayı gidebiliyoruz. Teknik yeterliliğimizi, sosyal yeterliliğimizi bütünleyerek yapabiliyoruz.

Tüm sosyal toplum kuruluşları bence STK'ların, gönüllülerin kendi bölümlerinde yani kendi konuları ile ilgili konularda en önemli kısmı çaba göstermek, yani konuşmak bizler için tabi ki belki bir şeylere dikkat çekmek için bir nokta ama çok başlangıç noktası. Bence o başlangıç noktasından daha ileri doğru hareket edip eyleme geçmek gerekiyor. Fakat Türkiye'de eylem daha çok gösteri gibi algılanıyor. Hâlbuki bu davranışlı işler daha çok sivil eyleme dökülüp yani bu böyle yapılır göstermek gerekiyor. Şimdi örnek vermek yanlış anlaşılacağı için böyle bir şey demek istemiyorum. Ama bizler birleşip elli tane adam devlet şu işi şöyle yapıyor, böyle yapsaydı iyi olurdu, bak insanlar böyle kurtarılmalıydı diye konuşmak bizim çok tasvip ettiğimiz bir yaklaşım tarzı değil. Biz kendimizi nasıl kurtarabileceğimiz, insanı nasıl kurtarabileceği maksimum düzeyde bu şekilde öğrenip öğrendikten sonra da bunu uygulayarak yalnızca devlete değil, tüm topluma tüm dünya toplumuna göstermek istiyoruz. Burada karşımızda olan hiç kimse yok. Biz herkesi yanımızda görüyoruz bu konuda. Bu konuda çünkü niye? Amacımız dünya insanının olabildiğince daha az mağdur olması daha bir doğru şekilde

uygulamalara devam etmesi bir örnek oluşturmak ve tüm sosyal toplum kuruluşlarını hatta bana göre bu ticaret odaları vs. gibi kavramların odaların bile kendilerini bu konuda daha ön plana çıkarıp eylemsel çalışmalar yapmaları ve çalışmaların örnek oluşturabilecek bir düzeyde kaliteli olması gerekiyor. Çünkü bu tür çalışmalar, bu tür projeler her zaman için asla ve asla tepki görmez. Yani ben görmedim açık konuşmak gerekirse, yani biri dese ki biz şurada bir dispanser açıyoruz. Bunun için de işte yetmiş tane doktorlar söz verdi. Her hafta bir tanesi nöbetçi kalacak. İşte biz doktorlar olarak bu bu bölgede şu şu hastalık taramasını yapıyoruz. Hani devlet, yok kardeşim yapamazsın, demez. Halk, yok biz buraya gitmeyiz demez. Ama bu eyleme bir takım şeyleri göstermek icap ediyor. Veya ona sunmak gerekiyor insanlara. Bu tür gayretler emin olun hem devlet tarafından destekleniyor demeyeyim ama kesinlikle kösteklenmiyor. Yani onlar bunlardan zarar görüyorlar, yani kendileri bu işi daha doğru veremediği için insanlar bunu yapıyor. Ama bu bir çeşit nasıl diyeyim ihtiyaçları oldukları için bir karşıtlık. Hani hakikaten böyle bir açık var, birileri oturup gayret gösterip bunları yapabiliyor. Biz de ulaşalım kardeşim hani en azından bunu yapalım diye bir çaba gösteriyorlar. Bunun örneğini Van'da gördük. Bizim çok daha eski operasyonlarımızda kıyasladığımızda yalnız devletimizin değil, tüm fabrikaların, büyük kuruluşların, askeriyenin hemen hemen hepsinin daha önceki operasyonlara göre çok daha fazla donanıma, çok daha fazla bilgiye ve empatiye sahip olduğunu gördüm. Halkla arasındaki iletişimleri de daha farklı çok çok gelişmiş durumda.

Organizasyon kabiliyetimiz çok değişik düzeyde artmış durumda. Yani takriben on iki saat on üç saat içerisinde dört binin üzerinde kurtarma personeli gitti. Bu, bakıldığında komik gibi gözükebilir ama çok büyük bir rakamdır. Sağlık personelleri orada yaptığımız gözlemlerde, yani, inanın her tür sağlık aracının yeterinden fazla hatta orada olduğunu söyleyebilirim. Tabi ki insanlar konuşurlarken, mikrofon uzatıldığında bir takım serzenişlerde bulunuyorlar. Ama inanın hani hemen hemen her şeyden yeterince vardı. Bu bir afettir. Yani orada herkesin mutlu olma şansı sıfırdır. Tabi ki mutsuz anlar olacak, tabi ki organizasyonun bir zaman şeması var yani birden oturamaz. Ama çabalayan, havaalanında konuştuğumuz insanlar, herkes gitmek için çabalıyordu, herkes kendi adını yazdırmaya, bir an önce orada olmaya, gitmek istiyor ve donanımlı insanlar, herkes her şeyini hazırlamış tüm

gruplar. Sağlık personelleri, psikolojik hizmetler, bunların hepsi doğru sıralamalarla orada oldular, hani bu bizim için açıkçası kendi yaptığımızın üzerinde bir husus, mutluluk kaynağı oluyor. Çünkü farkında olmadan toplumla birlikte ülkeyi bir yere taşımaya çalışıyorsunuz. Orada lokomotif her zaman için sırtına alıp götüren devlet olmamalı. Burada dediğim gibi halk ne kadar çaba gösterirse, o konu muhakkak yol kat ediyor.

Benim gördüğüm de insanlarımızın bu konuyla ilgili arama kurtarma için söylemiyorum, ama kendi konularıyla ilgili açığını gördüğü, devletin açığını gördüğü ve yapılmasında eksikliğini duyduğu bir şeyi ve kendi meziyetleri veya vakti müsait olduğunca bunu organize olarak kapatmaya çalıştıklarında negatif bir tepki yok. Ama bunu sözlü yapmaya kalkarsanız zaman içerisinde şöyle bir şey oluyor; toplum içinde, hani iki tarafta da bulunan insanlar olabiliyor. Ama eylemle, fiilen yapmaya kalktığınızda karşınızda kimse olmuyor, bir karşı taraf oluşmuyor. Çünkü insanlar uğraşıyorlar, yani ne diyebiliriz ki buna derler. Vakitlerini ayırmışlar, nakitlerini ayırmışlar. Ceplerinden para harcamışlar. İşte böyle bir tesis yapıyorlar mesela. Bazen şeylerde görüyoruz bu hayvan koruma dernekleri yapıyorlar, organizasyonlar, onlar çok takdir topluyor. Bütün organizasyonların hemen hemen hepsi her konuda, eğitim konusunda var. Sağlık konusunda, yukarıya taşımak istediğimiz her konuda yapmamız gereken organizasyonlar, aslında gönüllülerimizde bu konuda çok var. Ama onların doğru organize olmasını sağlayacak sistemlerin kurulması lazım. Böyle olduğunu düşünüyorum ben. Bunlar benim kişisel gözlemlerim. Söyleyeceklerim bu konuda bu.

Soru-2: Türkiye’de gönüllülüğün afet yönetiminde işlevi nedir? Yeterince yararlanabiliyor muyuz?

Şöyle söyleyeyim, Türkiye’de bu konuda gönüllülük konusunda bir takım ülkelerden daha ileri düzeyde. Yani, Avrupa ülkelerinin bile bir kısmından daha ileri düzeyde. Çünkü afet müdahale ekiplerinin çoğu profesyonel yurtdışında, yani maaşlı personeller. Eğitim düzeyi en üst düzeyde olanlar bunlar. Gönüllülük esasıyla Türkiye’de hizmet veren kurum sayısı az değil aslında. Yalnız biz yokuz, başka kardeşlerimiz de var bu konuda, konuyla ilgili çaba sarf eden. Kalabalık da bir

nüfusa sahibiz. İmkânları olanlar farklı şekilde bunları kullanarak farklı gruplar oluşturuyorlar. Oldukça da kalabalık bir kitle ama tabi, afet yönetimine destek verebilmek biliyorsunuz ciddi bir birikim gerekiyor, sadece ben bunu yapmak istiyorum diyerek kişinin fiili emeğiyle gerçekleştirebileceği şeyler değil. Organize olmak gerekiyor, organizasyon süreci yaşamak gerekiyor. Yani yıllar gerekiyor bu iş için. Bir operasyonel personel olabilmeniz için veya her hangi bir operasyonda fiilen hareket edebilmeniz için. Yani sahada olmanıza gerek yok çünkü organizasyon şemasını, bizim iletişim bölümümüz var, ulaşım var, birçok konu var, oralarda olabilmek için bile. Çünkü enteresan bir konu bu, paylaşmak lazım, söyleyeceğiniz televizyoncu birinin uzattığı mikrofona söyleyeceğiniz bir yanlış bir kelime o an için kullanacağınız bir şey çok farklı bir şekilde orada olmayan insanlar tarafından kullanılabilir, bunun bile bir eğitimi var. Enkazdan birini çıkarırken, onun ne kadar gizleneceği ve nasıl çıkarılacağı ile ilgili bir prosedürümüz var bizim, biz bunu uygulamak durumundayız. Herkes uygulamayabilir ama bizde o bir mecburiyettir. Çünkü onun bir ileride sonradan yaşayacağı bir hayat vardır. O görüntünün ona hasar vermemesi gerekiyor. Çünkü çok evreli düşünülüyor. O yüzden de hani çok sayıda Türkiye’de ekip var, bunlarda kendi gelişimlerini sürdürüyorlar. Olgunlaşmalarını sürdürüyorlar. Hemen hemen her bölgede bulunuyor bunlar. Bilhassa bu konuda Marmara Bölgesinde, Akdeniz Bölgesi, dağcılık konusunda çok fazla var. Egede de oldukça kalabalık ekipler oluşmuş durumda. Orta Anadolu’da da besleniyor yavaş yavaş. Bizim 11 tanenin üzerinde ekibimiz var o bölgede. Ve bize bununla ilgili hala taleplerde geliyor. Bölgede Kurum-3 Ekibi olmak için altyapı hazırlayabileceğinizi söyleyen kişiler. Bu hani yeterli mi kelimesi, tabi ki bu çok göreceli bir şeydir. Gönül ister herkesin bu konunun içerisine dâhil olması. Çünkü biz hep teknik personel olarak varız ama bir takım insanların da buna iyi anlamında ihtiyacı var. Yani biz isteriz ki herkesin bir afet planı olsun. Kendi bölgesiyle ilgili, o da gönüllü olursa insanların o bilgiyi almak isterse, görevli olursa o bilgiyi alabiliyor. İşte bir seminer veriyoruz, insanlar orada gönüllü olup gelirse, o bilgiyi oraya aktarabiliyorsunuz. Ama gelmezlerse, aktaramıyorsunuz. Bizim beklentilerimiz olabildiğince o gönüllü sayılarını arttırmak. Çünkü herkes bu bilgiyi paylaşıyordu, o paylaşımı karşısındakine ayrı bir farkındalık getiriyor. Bunda bizim toplumumuzun bu

konudaki kültürünü geliştiriyor. Bizim amacımız burada artık bu seviyeye gelmiş durumda.

Biz açıkçası devleti veya diğer kurumları tetiklemektense, toplumun genelini bilgilendirmek konusunda, şu an odaklandığımız konulardan bir tanesi bu. Afet Bölgelerine göre toplumun genel bir bilgilendirilmeye maksimum düzeyde ulaşması. Şimdilik toplumumuz buna pozitif enerji ile yaklaşıyor, olabildiğince çaba gösteriyor. Yeterli midir? Seksen milyonluk çok değişik coğrafyada yaşayan bir ülkeyiz. Bizim için hiçbir zaman yeterli değil, her zaman daha fazlasını istiyoruz. Ama gayretsiz bir ülke değiliz.

Uluslararası platformlarda da hiç geride değiliz. Bu bizi mutlu ediyor. Genç ve gelişmekte olan ülkemizde en azından insana karşı duyarlılık bu konuda oldukça üst düzeyde, yardımlaşma bilinci oldukça üst düzeyde. Biz bunu afet bölgelerinde bizzat yaşıyoruz. Gelenek göreneklerimizden bu kaybedilmemiş en azından bunu hissediyoruz. Her zaman eleştiride bulunan konularda, belki bunlar ama bu tür olaylar olduğunda herkes cismiyle orada olmaya çalışıyor. Olmazsa imkânlarını oraya göndermeye çalışıyor. Bu olayı biz her afette yaşıyoruz. Sağ olsunlar sel olayı olduğunda, işte bot lazımsa yollayalım, motor lazımsa yollayalım. İşte Van depreminde herkes teknik ihtiyacınız varsa ne gerekiyorsa söyleyin, hani bu konularda sağ olsun tüm birimleriyle ülke bu konuda en azından bilgilendirilmiş ve ilgili. Bunu söyleyebilirim.

Soru-3: Türkiye’de afet yönetiminde gönüllülüğün daha iyi kullanılması için neler yapılmalıdır?

Burada en önemli konu şu; Afet gönüllülüğünü belirli bir düzeye taşımak gönüllü kurumları doğru yerlere oturtturarak ve onlardan faydalanarak olacaktır, bu ülkenin kriterlerini belirliyor. Biz ülkemizde açık konuşmak gerekirse, halk kendi içindeki insanlarda çok daha tatlı bir iletişim kuruyor. Yani kendisinden olan insanlar olarak görüyor. Ve onunla bir şey paylaşmak onun için kolay biz bunu nerede görüyoruz? İşte bütün şehirleri dolaştığımız Kurum-3 elemanlarımız. Ona gösterilen ilgi alaka, ona gösterilen nasıl diyeyim size, insanlarla oradaki bir şeyleri birlikte yapabilmek için çırpınıyorlar. Bu çok önemli bir şey Tabi ki bu devletin bunu doğru

bir şekilde kullanabiliyor olması lazım. Mesela biz bu tür organizasyonları ancak sponsorlar olarak yapabiliyoruz. Devlet desteğiyle yapamıyoruz. Makine, ekipman kısmımızı tamamen gene sponsorlar, profesyonel markalarla, işte topladığımız bağışlardan para karşılığı yapıyoruz. Ya da herhangi bir afet döneminde bize hibe edilen ürünlerle sağlayabiliyoruz. Bu tabi sizin büyüebilme ve hareket kabiliyetiniz belli bir seviyede tutuyor. Yalnız bizim değil toplumun diğer fertlerinin de aynı şekilde.

Eğitim anlamında da biz belirli bir kitleye eğitim verebiliyoruz. Niye? Biz bir gönüllüüz. Bizim bir seminer grubumuz var. Haftada iki okula gidebiliyor. Bunların bir kısmını, işte gittiği okullarla ilgili belli bir kısmını devlet süspanse edebiliyor olsa o seminer grubunun bir kısmını daha fazla bu işte artık hâkimsiniz, bu işi yapın maaşınızda şu diyebileceğiz belki ama bunu diyemiyoruz yani. Niye? Çünkü bilinçlendirmeyi bırakamayız. Bunu devam ettirmemiz gerekiyor. Ama imkânlarımızla bunu yapabiliyoruz. Bize gelen, açık konuşmak gerekirse okullardan gelen yazıların listesiyle bizim verebildiğimiz hizmet anlamında baktığımızda maalesef çok mahcubuz. Elimizden geldiğince yetişmeye çalışıyoruz ama bu imkânlarımızda kısıtlı yani gücünüzle alakalı bir şey. Çünkü o seviyeye getirdiğiniz bir personel sayısı var, onunda boş bir sayısı var. Onların bir kısmı eğitmen, normal hayatında bir kısmı profesyonel. Başka işlerle uğraşan personeller, vakitlerini ayırıp, izin alıp vs. o şekilde çözüyorlar bunu. Haliyle hem ekipman anlamında hem eğitim anlamındaki bence eğitim kısmı çok daha önemli, bu tür projelerin devlet tarafından en çok eğitim kısmının desteklenmesinden yanayım. Çünkü toplumun bilinçlendirilmesi afetten etkilenmeyi en çok azaltan konu. Yoksa ki; koskocaman bunun on katı Kurum-3 Ekibi olsa devletin onca ekipleri on katıda olsa bilinçlenmiş toplum kadar hizmet verme imkânı yok. O yüzden biz şimdi çok çok daha büyük gücümüzü bilinçlendirmeye ve topluma paylaşmaya ayırıyoruz. Hem Anadolu'da hem İstanbul'da tüm bölgelerimizde seminer gruplarımızın tamamı hizmet vermeye çalışıyor. Ana konumuz daha çok çocuklar ve ilkokul ve ortaöğretim dönemi. Üniversitelerde de üniversite grupları, kulüpleri kuruyoruz. Bunlar üzerinden yürütmeye çalışıyoruz. Çünkü tekrar söylüyorum, bilinçlendirmediğiniz bir toplumda arama kurtarma personeli edinerek hayat kurtarmak mümkün değil. Arama kurtarmacı personelin kurtaracağı insan sayısı yüz ise kurtulacak bilinçli insan sayısı

bunun tam on katı üzerinde, yüz katı üzerinde. Peki, bir afet anında bir afet önceden fark edilmesi yani önceden fark edilmesi mümkün olan afetler. Sizin bilinçaltındaysa bununla ilgili doğru tedbirler alırsınız. Ondandır zarar görmüyorsunuz. Depremde bununla ilgili sorun yok. Hani önceden bilgi alamıyorsunuz. Ama ondan da deprem anında korunma yöntemleri var ve deprem sonrasında yapılacak çalışmalar, davranışlar var. Onları doğru sergiliyorsanız hem kendi canınızı hem de bölgenizdeki insanların canını kurtarıyorsunuz. Hâlbuki bizler, müdahale gücümüz çok yavaş, hani bir yere yedi saat sonra, beş saat sonra varıyoruz. Hani o kişi sağlıklıysa, eğer birileri yardım edebilecek durumda. Bu insan sayısını ne kadar arttırabilirsek o kadar çok insanı hem bundan daha az korkar ve sağlıklı hareket eder hale geliyoruz. Hem de insan hayatına çok daha kısa sürede dokunabilir hale geliyoruz.

Bu konularda devletin desteğinin yoğunlaşması gerekiyor. Çünkü ekonomik güç, bir yere kadar bizi bağışlarla döndürebiliyoruz. Bize çok ciddi destek veren kurumlar da var. Onlara emeği inkar edemeyiz ama toplumu ne kadar bilinçlendirirsek bu verecekleri desteklerde aynı oranlarda artıyor. Bilincin ya da bilginin toplumun her noktasına kadar ciddi bir teması var. O yüzden de bizler olabildiğince genç nesiller üzerine yüklenip hiç olmazsa bizden sonraki jenerasyona olabildiğince bu konuda daha bilinçli ve daha kültürlü ve birbiriyle daha entegre olması için çaba sarf ediyoruz. İnaniyorum ki; Zamanla yani şuan ki yönetimimiz buna odaklanmış değilse de, bu konuyla ilgili çalışmalar yapıyorlar. Tabi açık konuşmak gerekirse herhangi bir konunun Türkiye’de karar verilip olgunlaştırılıp sonuca götürülmesi zaman alan bir şey, hani birçok konuda biz bunu görebiliyoruz. Yani sağlık reformunda, işte... Baktığımızda on yıl civarında organizasyonu var. Bağlanmışta değil yani sonuca gitmeye çalışıyorlar hala. Eğitim reformu on yıldır uğraşılıyor. Hala bir sonuca gitmiş değil. Bununla ilgili hala bir takım düzenlemeler deniyor ve sağlıklı bir sonuca gidilmeye çalışılıyor. En azından ben bunu böyle gözlemliyorum. Hani bir takım şeyler deniyor, negatif yönleri görülüyor onlar kapatılarak farklı yönler çekilmeye çalışılıyor. Ve bizde de aynı şey geçerli ama tabi maalesef ülkemiz afet ortamının tam içinde yani her yönden içinde yani.

Karadeniz tamamen toprak kaymalarıyla gayet etkilenmiş durumda. Deprem Orta Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Marmara’da gayet etkilerini ne zaman olacak diye bekliyoruz bu konuyla ilgili yani. Yalnız İstanbul için konuşmuyorum, bütün

bölgelerimiz için geçerli bu. Her zaman tetikte olmak zorundasınız. Kış doğa şartları güneydoğuda ve doğuda ortada. Ya bunlar içinde ekipman ve bilinç gerekiyor, ve bunlar içinde dediğim gibi devletimizin en azından eğitim konularında çok önemli bunun üzerine basıyorum tamamen ekipman konusunda vergilendirme vs. gibi şeylerle düzenlemeler yapabilirler. Şimdi bunda da sıkıntı yaşıyoruz. Otomobil girdisi var. Arama kurtarma aracı başka hiçbir iş için kullanılmıyor. Orada park ediyor, eğitimlerde kullanılıyor. Ama onun yıllık vergisini ödüyoruz. Şimdi bu zaten bağışla dönen bir kurum için yirmi beş tane aracınız varsa çok ciddi bir rakam tutuyor. Telsizlerimiz var. Telsiz tahsisinin kirası var. Biz bunun yirmi iki bin Türk Lirası gibi bir rakam, çok ciddi bir rakam iki yıllık için. Yani bizim yirmi iki bin Türk Liralık bir bağışı yirmi iki takla atarak almak durumundayız. Başka türlü çok zor, keş bir para bunu devlete yatırmak zorundasınız. Bakın biz sadece operasyonlarda telsiz kullanmak için ödüyoruz. Hâlbuki bunu biz başka şeylere aktarabiliriz.

Kendimizi daha operasyonel hale getirebiliriz. Halka daha faydalı olabilmek için. Ama hayır, bunları aktarmak zorundayız, varlığımızı sürdürebilmek, bugünkü hareket kabiliyetimizi en azından yerinde tutabilmek için. Bu tür destekleri devletin daha gözeterek yapması gerekiyor. Yalnız bizim konumuzda değil bence, tüm konularda bu ve benzeri konuları STK'larına destek olmak anlamında onların becerebileceği işlerde onlara mahsus olarak bunu kötüye kullanım imkânları vermeden art niyetli kullanım imkânı vermeden düzenlemeler yapması icap ediyor, zamanla olacağına inanıyorum. Hani hiçbir şey birden olmuyor. Dediğim gibi eğitime verilecek olan desteğin çok daha erken ön plana çıkarılması gerekiyor ki, kalabalık bir toplumuz, en büyük eksikliğimiz eğitim olduğunu düşünüyorum., bilinçlendirme olduğunu düşünüyorum. Bu konuda da herkes kendinden bir şeyler ortaya koyacak. Biz nasıl bilgimizi koruyorsak devlet de bunu arttırması gerektiğini düşünüyorum. Bu konuyu başka konularda yapıyorlar. Engelli eğitimi konusunda çok ciddi destekleri var. Takdir ediyorum hakikaten çok doğru çalışmalar bunlar. İnşallah bu tür konulara da afet konusunda, bilinçlendirme konusunda ya kendileri bu konuya daha ciddi bir şekilde el atacaklar, müfredata koyacaklar, kendi iç kadrolarını yetiştirecek ya da bu konuda hizmet veren gruplara destek olacaklar. Onlarla birlikte partner olarak çalışacaklar. Bunu yapmak bizim için, ülkemiz için bir gereklilik.

EK-4**DERİNLEMESİNE MÜLAKAT FORMU**

Yüksek Lisans Tezi: “Türk Kamu Yönetiminde Gönüllülük ve Afet Yönetimi”

Mülakatı Yapan: Mustafa KAYA

(KURUM-4)

SORULAR:**Soru-1: Sizce afet yönetiminde gönüllülüğün yeri nedir? Ne olmalıdır?**

Tek kelimeyle söylemek gerekirse afetlerde gönüllülük vazgeçilmeyen bir unsur bir faktördür. Çünkü atalarımız demişler ki;” Köylünün elindeki yumurtayı almaya devletin hazinesi yetmez” . Burada bir gerçek ifade ediliyor. Halkın imkânı her zaman devletin imkânından daha güçlü ve daha yaygındır. Ancak bu imkânların müspet anlamda kullanılması, olması gerektiği şekliyle kullanılması devletin ancak bu konuda yapacağı çalışmalarla mümkündür. Yani açalım mevzuyu, bir yerde bir afet oldu oranın halkı komple yıkılan binaların veyahut mahsur kalan insanların kurtarılması için seferber olurlar. Ama kurtarma şekli olması gerektiği gibi uygulanmadığı için bazen zararda verebilir veyahut tam bir panik havasında oluşabilir, bir kaos havası oluşabilir, bir izdiham oluşabilir. Mesela bir enkazın üzerine beş kişi çıkması gerekirken yüz kişi çıkar binanın çökmesine de sebep olabilirler. Yani orada bir art niyet yoktur, insanlar var güçleriyle orada mağdur insanları kurtarmaya çalışmaktadır ama bilinçsiz bir davranış neticesinde o insanlara zararda verebilirler. O bakımdan önceden bu insanların eğitilmesi lazım. Maalesef Türkiye’de bugüne kadar bu anlamda bir eğitim mümkün olmamıştır. Daha önce Sivil Savunma Teşkilatı tamamen resmi bir kurum niteliği taşımış, işte ihtiyaç fazlası askerleri bu kurtarma faaliyetlerinde kullanmışlar sonra Genkur asker

veremeyeceğini ifade edince maaşlı personel almışlardır. Hatta resmi kurumlarda eskiden göürdük Sivil Savunma Uzmanlığı veyahut Sivil Savunma Görevlileri diye belki hatta adamın haberi de yok ama kurtarma yazılmıştır. Demiştir ki size dört tane beş tane on tane Sivil Savunma elemanı belirleyin bünyenizden demiştir, oda yazmıştır. Sıradan 8-10 kişiyi. Hâlbuki adamın bu konuda ne bir eğitimi vardır ne bir bilgisi vardır. Hiçbir şeyi de yoktur. Yani Türkiye'mizin manzarası bu ama son dönemde artık Türkiye'de bilhassa bu büyük felaketlerden sonra Marmara Depreminden sonra halkımızda bu işin bilincine vardı. Yani böyle eğer kendimize sahip çıkmazsak Devletin imkânlarının bu problemleri çözmeye yetmeyeceğini bilmemiz gerektiği konusunda bilince vardı. Bilinçlenmişlerdir ve o günden sonra bir çok yerde arama kurtarma ekipleri kuruldu. Gerçekten bu sevindirici bir manzara hemen her şehirde değişik isimler altında şehrin insanları bir araya geliyorlar. Bir afet ekibi oluşturuyorlar. Yani kurtarma ekibi oluşturuyorlar. Elhamdulillah artık onlara eğitim verecek kadrolar da yetişti. Yani bugün Türkiye'de kim bu konuda eğitim almak isterse bunu alabiliyor. Halbuki bu daha önce yoktu.

Biz bir arama kurtarma ekibi kurduk. Kursu gönderdik. Burada işte afetler birimine kurs aldırдық. Bunlar arama kurtarma ekibi olarak faaliyet yapma sertifikasını aldılar. Ama biz birde eğitici kursu istedik. Yani dedik ki bize, bizim elemanlarımıza birer eğitici verin, formasyonu verin. Biz mümkün olan bölgelerde halkı eğitelim, bu konuda halkı bilinçlendirelim, fakat onu alamadık. Ocak'ta dediler Şubat'ta dediler, Nisan'da dediler falan. Öyle geçıştirdiler, savuşturdular. Ve neticede bir o eğitimi aldıramadık arkadaşlarımıza. Ama özetlersek, eskiden hiç olmayan güzellikler şu anda var. Yani şu anda sivil toplum afette arama kurtarma çalışmalarına fiilen hazırlanıyor, bu çok sevindirici bir durum. Yeterli midir? Yeterli değildir. Niçin değildir? Onu da ifade edeyim. Şimdi Allah vermesin İstanbul'da büyük bir deprem bekleniyor ve takriben bir buçuk milyona yakın insanın depremden zarar göreceği var sayılıyor. Yani bu ne demektir? En az dört yüz bin binanın yıkılması demektir. Şimdi dört yüz bin bina yıkıldığı zaman bu böyle beş ekiple, elli ekiple yüz ekiple bu bölgede çalışma yapamazsınız. Yani arama kurtarma faaliyetiniz çok cılız kalır. Öyle büyük bir felakette bu ekiplerin yeterli olma şansı yok. Onun için hemen herkesin ilkokuldan itibaren bir Sivil Savunma eğitimi görmesi gerekir. Yani her fert yanında bir kaza olduğu zaman yakınında bir felaket olduğu zaman, bir

boğulma efendim bir yangın her ne olursa olsun trafik kazası yani insanları kurtarmanın bir eğitimini almaları lazım. Eğer bunu biz gerçekleştirebilirsek ben inanıyorum ki bilhassa bu trafik kazalarındaki ölüm oranlarında fevkalade düşmeler olacaktır. Yaralanmalar daha zararsız bir şekilde atlatılma şansı olacaktır. Afetlerde ölüm oranları çok çok düşecektir. Çünkü zamanın yapılacak müdahale ve doğru yapılacak bir müdahale birçok insanımızın hayatının kurtulmasına sebep olacaktır diye düşünüyorum. İnşallah zaman içerisinde bunun olacağını gönlümüz arzu ediyor. Tabi bu arada Devletin de bu işte organizatör veya destekleyici bir rol oynaması lazım. Aksi takdirde emredici, tanzim edici bir rol oynarsa bu sivil toplumdaki bu hareketler duraksama dönemine girer. Devlet orada fayda sağlayım derken zarar vermiş olabilir.

Soru-2: Türkiye’de gönüllülüğün afet yönetiminde işlevi nedir? Yeterince yararlanabiliyor muyuz?

Tabi hem birinci madde hem ikinci madde hem birinci hem ikinci sorunuzda bir şeyi ilave etmedik. Tabi sadece arama kurtarma afetin bizatihi kendinden daha az zararlar nasıl çıkarızın üzerinde durduk. Ama birde afet sonrası boyutu var işin, yani afetten hemen sonraki boyutu. Allah’a şükür Türkiye’de kurumlar bu noktada artık organize olmuş vaziyetler. Yani afet bölgesine anında gıda takviyeleri yapılabilir. Aşevleri kurulabilir. Çadırlar kurulabilir. Yeterli olur mu? Tabi bu işlerin kendi içlerinde handikapları var. Mesela siz bu son şeyde gördünüz Van depreminde gördünüz. İşte A Kurumu çadır yetiştirmekte sıkıntıya girdi diye tenkitlere uğradı. Haksız tenkitlerdi bunlar. Çünkü elinizde namütenahi çadır bulduramazsınız. Bu çadır zaman içerisinde deforme olan ve çürüyen bir malzeme. Belli miktarda ancak bir bölgeye yetecek miktarda buldurabiliriz. Ve bunu eğer ertesi seneye intikal ettirmek isterseniz değiştirmeniz lazım. Yani malzeme yaptırmanız lazım. Bu çok lüzumsuz bir israf olacağı için her kurum kendi elinde ancak acil müdahaleler için malzeme buldurabilir. Ancak bu kurumların sayısı gönüllü kuruluşlar dahil edildiği zaman ne kadar artarsa eldeki malzeme ne kadar fazla olursa orada mağdur insanlara, afetzedede insanlara daha güzel hizmet verme şansı olur. Bu konuda da gene Sivil Toplum Kuruluşlarının yolunu açmak gerekir,

teşvik etmek gerekir. Hatta bazen Devletin bir adım geride durup, “Hadi arkadaşlar bu problemi sizin çözenizi istiyoruz” demesi gerekir diye düşünüyorum. Tabi afetlerde işlemler ney? Biraz önce ifade ettim. Yani arama kurtarma çalışmalarında ilk andaki efendim o bölge insanının temiz su temiz gıdaya ulaşması, efendim çadıra kavuşması elbise, ayakkabı türünden giysilere kavuşması hatta karanlıktan kurtulması için jeneratörlere kavuşması su tanklarına lavabo sistemlerine kavuşması bütün bu konuda çalışan Sivil Toplum Kuruluşlarımız var. Yani bunları o faaliyet içerisindeki işlevleri asla inkâr edilemez. Her kuruluş kendi alanın bir faaliyette bulunuyor ve bence bütüne katkı sağlıyor. Bu faaliyetler çok önemlidir.

Soru-3: Türkiye’de afet yönetiminde gönüllülüğün daha iyi kullanılması için neler yapılmalıdır?

Birinci maddede kısmen ifade ettim, Devletin bu konuda eğitimci bir rol oynaması lazım bir. Hukuki alt yapının buna göre oluşturulması lazım. Devletin bir kere yardım kampanyaları düzenlemekten, para toplamaktan vaz geçmesi lazım. Bunu Sivil Toplum Kuruluşlarının bu konuda rahat çalışmalarını sağlaması lazım. Bir diğer hususta eğer devletin elinde bir imkânı varsa bunu o alanda hangi alanda iş yapılması gerekiyorsa, o alanda becerisi olan kurumlara havale etmesi lazım, yani; Sivil Toplum Kuruluşlarına. Hâlbuki Türkiye’de bir taraftan sivilleşme öngörülürken, onu Sivil Toplum Kuruluşlarını çoğaltmak onların işlevlerini artırmak gibi bir ideal ortaya konulurken, diğer taraftan bunların elde edecekleri kaynakları devlet topluyor. Peki, o zaman Sivil Toplum Kuruluşları nasıl çalışacak? Siz bütün gücünüzle, devlet gücüyle vatandaşın hayrını hasenatını toplar bir yere alırsanız, Sivil Toplum Kuruluşları nasıl para toplayacak? Ve hangi parayla çalışma yapacak? Eğer böyle bir para topluyorsanız, o zaman bu parayı Sivil Toplum Kuruluşlarının ilgililerine vermek suretiyle hangi alanda çalışma yapacaksa devlet onlara vermek suretiyle kullandırması lazım. Bu batıda böyle, mesela İngiltere’de dernek kurarsanız, hangi alanda faaliyet yürütüyorsanız devletten gider yardım talep ederseniz devlet sizi destekler ve siz de faaliyetinizi yürütürsünüz. Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşlarının işi zor. Hem para toplayacak, hem program yapacak, hem icraat yapacak hem de hesap verecek. O bakımdan bu meselenin dört başı mamur bir

çerçeve de mütalaa edilip hukuki alt yapının ona göre hazırlanması lazım. Ben inanıyorum ki bu faaliyetler içerisinde Sivil Toplum Kuruluşları ve gönüllülüğün teşvik edilmesi birçok afette daha seri, daha süratli, daha düzgün ve daha sonuç alıcı müdahaleler ve icraatlar yapılmasını sağlayacaktır diye düşünüyorum.

EK-5**DERİNLEMESİNE MÜLAKAT FORMU**

Yüksek Lisans Tezi: “Türk Kamu Yönetiminde Gönüllülük ve Afet Yönetimi”

Mülakatı Yapan: Mustafa KAYA

(KURUM-5)

SORULAR:**Soru-1: Sizce afet yönetiminde gönüllülüğün yeri nedir? Ne olmalıdır?**

Gönüllülük çok önemli. Türkiye’deki Sivil Toplum Örgütleri mevzuatı da gereği gibi uygulaması zor. Genel kuruluşu statüsüne girmiş oluyor. Bu sene Almanya’da incelememiz oldu thr teşkilatıyla. Bizim Sivil Savunma Kuruluşu veya B Kurumu’na benzeyen bir örgüt. Her yerde hemen hemen teşkilatı var gayet geniş. İllerde resmi/destek kişiler diğerleri hep gönüllü kişiler. Arama kurtarma konusunda çalışma yapıyorlardı. Bir yerde gönüllü olmak boş bir adam işi olarak düşünüldüğü içinde pek fazla verimli olamıyor diye düşünüyorum.

Soru-2: Türkiye’de gönüllülüğün afet yönetiminde işlevi nedir? Yeterince yararlanabiliyor muyuz?

Afette temel bir soru, temel bir konu var. Afette her insanın yapacağı bir iş mutlaka vardır. Bu temel bir prensiptir. Yani iş oraya yardım etme amacıyla gitmiş olsun. Şimdi dernekler veya devlet kuruluşları bu insanları bu hazırlıkta değerlendirmesi gerekir. Herkesin yapacağı bir iş vardır prensibiyle yani hiçbir iş yapamıyorsan en azından bir tuğla, taşı alıp bir kenara koymakta bir iştir aslında. En azından ya da şudur; enkaz altından çıkan ölü yaralı kim olursa olsun onu kucaklayıp götürecek bir kişinin dahi olması bir büyük bir olay. Onun için yer var yani. Herkese ihtiyaç var. Herkesin yapacağı bir iş var. Yeterince yararlanabiliyor muyuz?

Olmuyor. Çünkü afetlerde yararlanmanın birinci prensibi şu; önceden hazırlık yapılmış olması, önceden hazırlık deneyim ve bilgisinin olması gerekiyor ki bunlardan faydalanmak mümkün olsun. Buna rağmen herkesin yapacağı bir iş var gene. Yararlanma konusuna gelince devlet kuruluşları veyahut Sivil Toplum Kuruluşları biraz daha açık, devlet memuru mantığının dışına çıkması lazım. O zaman daha fazla yararlanmamız mümkün olabilir.

Soru-3: Türkiye’de afet yönetiminde gönüllülüğün daha iyi kullanılması için neler yapılmalıdır?

Onunla ilgili şöyle; 2001’de, 2002’de şöyle bir çalışmamız olmuştu. Kısaca bahsedeyim, A Kurumunun bir parçalanma, batma dönemi idi. O zamanki genel başkanla beraber şunu düşünülmüştü; Sivil Toplum şurası yapalım Türkiye’de. Sivil Toplum Kuruluşları bazı önemli konularda mesela afetle ilgili konularda C Kurumu’nun yaptığı arazi çalışmasında, eğitimin yapmış olduğu çalışmalarda belli mevsimlerde belli zamanlarda veya belli olaylar olduğu zaman yüzlerce, binlerce kişiye ihtiyaç var. Diğer zamanlarda buna ihtiyaç yok. Bir şehrin belediyesini düşünün belediyede yangın olmadığı sürece ne yapıyor itfaiyeler? Bomboş oturuyor. Bunu şimdi her belediyede birkaç elemanın dışında böyle işe yaramaz kişilerin sürgün yeridir. Şimdi dolayısıyla tamda verimli olmamış oluyor. Afet teşkilatlarına gelince, genel kuruluş olarak kuruluyor. Hiçbir yeteneği olmayanlara, işi olmuyor onlara eğitim veriliyor. Oradan bir bu afet arama kurtarma bu gönüllü daha doğrusu bu memuriyete başlangıç dönemlerindeki... Girdikten sonra ya belim ağrıyor, rapor alsam da çıkmasam şu olsa bu olsa. Onun için aslında böyle ihtiyaç var gönüllülere. Yoğun sayılara ihtiyaç olduğu zaman yani bunların dediğim gibi kurumlarında çok sağlıklı izin alıp, denetimle desteklenmesi, kuruluşların hemen kucak açması gibi eksiklikler oluyor, bunlar giderilirse çok daha verimli bir şekilde gönüllülerden faydalanmak mümkün olabilir. Mesela C Kurumu arazi ağaçlandırma çalışmaları için gönüllüler olsun, şimdi mesela C Kurumunu ağaç dikme zamanı ağaçları sulaması, budaması gibi ihtiyaç olduğu zaman gönüllüleri topla götür. Okuma yazma seferberlikleri zaman yine bu gönüllülerden çok faydalanmak mümkün olur. Afet olduğu zaman, hemen yüzlerce, binlerce gönüllüye, eğitim almış bu kişiler. Bunlar

hemen toplanır, devlet imkânlarıyla götürülür, yedirilir, içirilir. Eğitimlerde bir harcama yapar devlet. Bunlar hepsi desteklenir. Çok güzel sonuçlar elde etmesi mümkün. Ama bizde olmuyor. En son, Van depremine giderken bizim ekibimiz, pahalı olduğu için valilik bize bir araç tahsis ederse hepsini göndermeyelim diye. Valilik baktık bize araç tahsis etti. Altı saat sonra aracımız geldi. Çok büyük işler yapılmış gibi oldu. Baktık ki bizim kamyon daha önde gitti. Yani Devlet Kuruluşu bir kişiyi dahi baktık götüremiyor. Biz o zaman çok bekledik. Gidince de araçlara akaryakıt konabilir mi? Hala konacak. Oraya bir sürü kuruluş gitti, hepsi kendi ceplerinden koyarak gittiler. Afet Müdürlüğü bir tek dönüşleri karşılayabildi. Ya da orada yiyecek içecekleri. Yani destek vermemiş oldu. Devlet diyecek ki; gönüllülerde bizim insanımız, onlarda bizden, bizle beraber çalışıyoruz. Akom olarak destekleyebiliriz, bu yapılabilir aslında.

EK-6**DERİNLEMESİNE MÜLAKAT FORMU**

Yüksek Lisans Tezi: “Türk Kamu Yönetiminde Gönüllülük ve Afet Yönetimi”

Mülakatı Yapan: Mustafa KAYA

(KURUM-6)

SORULAR:**Soru-1: Sizce afet yönetiminde gönüllülüğün yeri nedir? Ne olmalıdır?**

Afet durumlarındaki sosyal durum, ihtiyaçlar ve tedarik imkânları normal durumdan oldukça farklıdır. Bu geçici yeni duruma ayak uydurabilmek, halk açısından kolay olamamaktadır. Afet koordinasyonu ve afetlerde davranış biçimleri konularında eğitim almış gönüllüler, bu zamanlarda yaşamı ve yeni duruma adaptasyonu kolaylaştırır. Ben gönüllüyüm demek yetmez. Ne yapacağını bilmesi gerekir. Afet yönetiminin sadece afet sonrasında yapılacak işleri ve organizasyonu içermemesi nedeniyle çok fazla bileşene sahip ve çok karmaşık bir konuyu tek elden çözmeye çalışmanın yetersiz olacağı kesindir. Normal olarak resmi otoritenin, duruma müdahale için yeterli kişiyi istihdam etmesi dünyanın hiçbir yerinde mümkün ve pratik değildir. Hâlbuki o ortamdan gönüllüler bu konuda daha etkin ve gerçekçi yaklaşım sergileyebilir. Koordinasyon grubunun işi ayrı olmakla beraber, sahada destek olacak çok sayıda gönüllüye ihtiyaç olacaktır.

Soru-2: Türkiye’de gönüllülüğün afet yönetiminde işlevi nedir? Yeterince yararlanabiliyor muyuz?

Gönüllü kuruluşlar devletin bürokrasisine tabi olmadıkları için acil durumlarda daha hızlı ve dinamik hareket edebilme yeteneklerine sahiptirler. Acil

durumlarda çabuk karar verme ve uygulama çok zaman kazandıran birer olgudur ve bu nedenle gönüllü ekipler her yerde daha hızlı hareket ederek afet bölgelerinde konuşlandırılabilir. Burada gönüllü kişilerden söz ettiğimiz için zaten bu ekipler işbirliğine açıktırlar. Bu nedenle kurumların STK'lar ile daha fazla işbirliği yapması gerekmektedir.

Soru-3:Türkiye’de afet yönetiminde gönüllülüğün daha iyi kullanılması için neler yapılmalıdır?

Afet yönetiminde, afet öncesi yapılacak çalışmalar afet sırasında ya da sonrasında yapılacak çalışmalardan daha değerlidir. Bu, hazırlıklı olma açısından her zaman üzerinde daha fazla durulması gereken bir konudur. Bu doğrultuda kurum ve kuruluşlar, afet öncesi çalışmalarda STK'lar ile her alanda işbirliği yapmaları gerekir. Bu çalışmaları sıralarsak eğer;

- Bazı eğitim çalışmalarıyla toplumun ve öğrencilerin bilinçlendirilmesi işinde STK'lardan faydalanılabilir.
- Çeşitli çalıştay ve konferanslar ile bu konudaki işbirliği fırsatları genişletilebilir.
- Kamuda bu konuda çalışan kurumlara en az birkaç faaliyetinde sivil kurumlarla birlikte çalışmaları yasalaşarak zorunlu hale getirilebilir.
- Özellikle toplumun her kesimine ulaşılması için Kamu spotları hazırlanabilir ve bu konuda çalışan STK'lar desteklenebilir.
- Kızılay ve AFAD gibi kurumlar temas noktalarını artırmak amacıyla, halkın yoğun bulunduğu yerlerde (AVM'ler, şehir meydanları, Konser ve Tiyatrolar Salonları gibi) daha fazla faaliyet yapmalı ya da bunun için STK'lar ile daha fazla işbirliği yapmalıdır.
- Gönüllü sayısını arttırırken;
  - Etik standartlar belirlenmelidir. (Gönüllülük Bildirgesi)
  - Gönüllülere bunun heyecansal bir etkinlik olmadığını, adrenalin ya da başka herhangi bir şey karşılığında olmadığını, canları sıkılınca

bırakamayacaklarını, aksine, gönüllü olmanın bir söz verme, bir insanlık ödevi olduğunu iyi bir şekilde aktarmak.

- Neden böyle bir konuda desteğe ihtiyaç olduğunu açıklamak (Ben vergilerimi veriyorum, ihtiyacım olduğunda sistem bana bakmalı ve korumalıdır. Neden ekstra destek vermeliyim?)
- Acil durumlarda davranış biçimleri ile ilgili psikolojik ve teknik eğitimler vermek.
- Tatbikatlar yapmak
- Tazeleme eğitimleri yapmak.

EK-7**DERİNLEMESİNE MÜLAKAT FORMU**

Yüksek Lisans Tezi: “Türk Kamu Yönetiminde Gönüllülük ve Afet Yönetimi”

Mülakatı Yapan: Mustafa KAYA

(KURUM-7)

SORULAR:**Soru-1: Sizce afet yönetiminde gönüllülüğün yeri nedir? Ne olmalıdır?**

Afetler can kayıplarının veya mal kayıplarının olduğu felaketlerdir. Kimi zaman bu depremdir, kimi zaman trafik kazasıdır, kimi zaman yangındır, seldir, boğulmadır gibi. İnsana duyulan veya bir yardım eden yok mu? Diye çığlığın yükseldiği ortamda vicdanlı, merhametli, duyarlı, sorumluluk bilincine sahip kişilerin el uzattığı kişidir, gönüllü ve gönüllü itfaiyeci. Gönüllü itfaiyeci her türlü kazalara müdahale eğitimini almış felaket veya kazaya müdahale edecek kapasitesi olan duyarlı kişilerdir. İtfaiye bünyesinde çalışma sistemine göre yönetmenlikle belirlenmiş görevleri profesyonel itfaiyecilerin olduğu ortamda kaza ve olaylara yardımcı olma hizmetlerinde bulunurlar. Her bir gönüllü itfaiyeci profesyonel itfaiyecinin aldığı tüm eğitimi almış, onlar kadar olaylara ve kazalara müdahale edebilirler.

Gönüllü itfaiyecinin en çok orman yangınlarında ihtiyaç duyulmaktadır. Orman yangınları, insan gücünün en çok ihtiyaç duyduğu felaketler olduğundan gönüllülere çok iş düşmektedir. Bin metre hortum çekmek durumunda kalınabilir, insan olmayınca olmaz işte. Duyarlı gönüllüler sayesinde yangınlar çok daha büyümeden müdahale edilmektedir.

İtfaiyede ki her olaylara gönüllü itfaiyeciler amirlerinin sorumluluk ve yetkileri ile müdahale etmektedirler.

Soru-2: Türkiye’de gönüllülüğün afet yönetiminde işlevi nedir? Yeterince yararlanabiliyor muyuz?

Her türlü afetlerde gönüllüleri görmemiz mümkün. Duyarlı olan herkes gönülden olaylara müdahale etmeye çalışıyorlar. Kurumsallaşmış derneklerde bulunan gönüllüler felaketlerde daha çok ve güzel işler başarıyorlar. Gönüllü İtfaiyecilerde İtfaiye bünyesinde var oldukları için düzenli disiplinize olmuş şekilde olaylara müdahale ediyorlar.

Kurum-7 olarak gerek Marmara gerekse Kandıra sahillerinde su kazalarını engellemek ve vatandaşın denizdeki eğlencesinin kendisi için felakete dönüşmesin diye yapmış olduğu cankurtaranlık projesinde gönüllülerimizin desteği çok önem arz etmektedir. Her yıl ortalama 40 ile 50 kişinin boğulma vakası yaşandığı bu sahillerde, yapılan ortak çalışma sayesinde ortalama yıllık aynı sahillerde boğulma vakası 5 kişiye kadar düşmüştür. Sadece bu senenin boğulmaktan son anda kurtarılan vatandaş sayımız 475 kişidir. Bu projede 150 kişilik gönüllü dostlarımızın verdiği destekle başarıyı yakalamaktayız. Kurum-7, bu güzel projesi Türkiye’ye örnek gösterilmeli ve gönüllü insanların desteği ile beraber projeler üretmelidir. Gönüllüler ve gönüllü itfaiyeciler olarak Kurum-7’nin tüm afetlerdeki projelerinde yeterince katkı sağlama imkânı buluyor ve veriyoruz.

Soru-3: Türkiye’de afet yönetiminde gönüllülüğün daha iyi kullanılması için neler yapılmalıdır?

Yerel yönetimler gönüllü kişilerle ortak projeler üretmeli, güler yüz ve hoş görü onlara sunacakları yer temini ve malzeme desteği ile çok güzel çalışmalar yapabilirler. En önemli katkı çıkarılan gönüllülerin katılım yönetmenliklerinde gerek kamuda gerekse özel sektörde çalışan gönüllülerin iş yeri ile ilgili izin alma konusu çözümlene bilirse gönüllü katılımı daha çok olacaktır. Avrupa da örnekleri var. Çalışan gönüllü her hangi olayla aranmış ve yardım istenmişse işveren ona izin

vermek zorunda şayet iş gücü kaybından mağduriyet yaşıyorsa, devlet işverenin vergisinden indirim yaparak işverenin mağduriyetini gidermiş oluyor. Avrupa da gönüllüler için çalıştığı süre içinde belirli maddi imkânlar sunmakta saat ücreti gibi. Türk insanının maddiyeti değil ama çalışma şartlarında ki kendi mağduriyetleri çözümlenirse daha çok katkı sağlayacaktır. Çünkü başkasını kurtarmak adına kendi canını riske edecek kadar yürekli bir milleti maddiyatla değil güler yüz hoş görülü ve önünü açacak imkânları verirse imkânları daha çok güzel işler başaracaklardır.

EK-8**DERİNLEMESİNE MÜLAKAT FORMU**

Yüksek Lisans Tezi: “Türk Kamu Yönetiminde Gönüllülük ve Afet Yönetimi”

Mülakatı Yapan: Mustafa KAYA

(KURUM-8)

SORULAR:**Soru-1: Sizce afet yönetiminde gönüllülüğün yeri nedir? Ne olmalıdır?**

Şimdi malumunuz bütün dünyada afetlerde acil yardım ve iyileştirme çalışmalarının asıl sorumlusu afetin meydana gelen devletin resmi kurumlarıdır. Fakat dünyada da hiçbir ülke aniden gelişen ve geniş alanları etkileyen, insan hayatını etkileyen büyük afetlerle başa çıkması mümkün değildir. Ayrıca da bir ülkede yaşayan tüm bireylerin bir afet anında birleşme ve birlik haline gelme, afetten etkilenen vatandaşlara yardım etme isteği de doğal olarak uyanır. STK’lar vatandaşların, özel kuruluşların bu yardım etme isteğini daha etkin hızlı ve koordineli bir biçimde gerçekleştirmek için gönüllü olarak görev alırlar. Aynı zamanlarda uzmanlaştıkları konularda resmi kurumlar karşısında da sorumluluk üstlenirler. Bu bağlamda baktığımızda zamanını ve büyüklüğünü bilemediğimiz afetler karşısında sizin kadrolu personelinizin bu büyüklükteki bir afetle başa çıkacak kadrolu personelinizin olması mümkün değil. Dünyanın en gelişmiş ülkelerinde de böyle bir şey yok. O yüzden de gönüllüler buradaki açığı ve eksikliği kapatırlar.

Soru-2: Türkiye’de gönüllülüğün afet yönetiminde işlevi nedir? Yeterince yararlanabiliyor muyuz?

Şimdi Türkiye’de tabii özellikle 99 sonrası bu konularda çalışan STK’lar bayağı gelişti. Afetlere karşı toplumun bilinçlendirilmesi yine afetlere karşı toplumun psikolojik olarak hazırlanması, afet sırası ya da sonrasında hizmet verecek gönüllülerin eğitimi, afet esnasında kullanılacak malzemede lojistik anlamda tedariki, bunun dışında ciddi boyutta arama kurtarma faaliyeti, sağlık hizmetleri, iletişim, yeniden yapılanma gibi konularda hizmet veren gönüllü STK’lar var. Yeterince yararlanabiliyor muyuz? Aslında bilmiyorum, biraz göreceli ama Türkiye’de çok gelişti. Sanıyorum yararlanıyoruz. Yani birçok konuda gönüllülerin öne çıktığını görüyoruz zaten çalışmalarda.

Soru-3: Türkiye’de afet yönetiminde gönüllülüğün daha iyi kullanılması için neler yapılmalıdır?

Bir kere akreditasyon başlatılmalı. Yani STK’lar faaliyet gösterdikleri amaçlar doğrultusunda mutlaka devlet tarafından akredite edilmeli. Yani ilgi alanlarına göre STK’lar sınıflandırılmalı. Kim? Ne yapabiliyor? Kapasitesi nedir? Gücü nedir? Yetkinlik alanları nelerdir? Bunlar mutlaka bilinmeli ve kayıt altına alınmalı. Bunun dışında STK’lar desteklenmeli. Bu kayıt altına alma işi gerçekleşirse; desteklenmesinin de önü açılabilir diye tahmin ediyorum. Yasa çıkartıldı. Hem İl Özel İdare Yasasında hem de Belediye Yasalarında afetlerle ilgili çalışma yürüten STK’ların desteklenmesi var ama birçok yerde bütçe sıkıntısına takıldığı için desteklenemiyor. Birde tabii o kurumun o STK’ların ne yaptığının, gerçekten kapasitesinin ne olduğunun bilinmesi lazım diye düşünüyorum ki kaynakların da doğru olarak kullanılabilsin. Birde gönüllülük ciddi boyutta özendirilmeli. Bu faaliyetler içinde yer alan gönüllüleri mutlaka bir şekilde bir kazanımları olması lazım. Örnek olarak söylemem gerekirse biz yaklaşık bir ay önce burada bir gençlik projesi yaptık. Almanya’dan ve Yunanistan’dan arama kurtarmayla ilgili STK’ların genç üyeleri geldi. Bizim genç üyelerimizle birlikte bir proje yaptık. Orada Almanların bize söylediği; bu tip STK’ların içinde faaliyet

gösteren gençler birçok kurumda özel sektörde dâhil olmak üzere indirim alıyorlar. Gençlik kurullarının tamamında eğer sıra varsa öncelik alıyorlar. Bu ve buna benzer konularda özendirmeler yapılırsa insan kaynağımızın çok daha fazla artacağına inancım tam.

EK-9**DERİNLEMESİNE MÜLAKAT FORMU**

Yüksek Lisans Tezi: “Türk Kamu Yönetiminde Gönüllülük ve Afet Yönetimi”

Mülakatı Yapan: Mustafa KAYA

(KURUM-9)

SORULAR:**Soru-1: Sizce afet yönetiminde gönüllülüğün yeri nedir? Ne olmalıdır?**

Afet Yönetiminde gönüllülüğün yeri diğer alanlara göre çok daha farklı, afet yönetiminde insanları biliyorsunuz afete maruz kalmış insanların psikolojisi daha farklı olduğu için ve afetin oluş şekline göre deprem olabilir, sel olabilir, teknolojik bir afet olabilir, şekline göre bizim ihtiyaç duyduğumuz gönüllü çeşidi de değişiyor. Takdir edersiniz ki biz Sivil Toplum Kuruluşu olduğumuz için genelde de zaten gönüllülük anlayışı, Sivil Toplum Kuruluşlarıyla beraber ortaya çıktığı için, geliştiği için en çok gönüllüye ihtiyacı olan biziz. Bir Sivil Toplum Kuruluşu olduğumuz için bizim kaynaklarımız belli, üyelerimiz var, gönüllülerimiz var ve bağışçılarımız var. Bir de onun dışında da Kurum-9 olarak birkaç tane iş yerlerimiz var. Tamamı ile gelirlerini sosyal hizmetlere kullandığımız işletmelerimiz gibi. Bu nedenle gönüllülüğe aslında bizim çok fazla ihtiyacımız oluyor. Ama ne yazık ki, diğer Avrupa ülkelerinde ve gelişmiş ülkelerde olduğu gibi bizde gönüllü ile çalışma fırsatı çok birebir çalışma fırsatı afetlerde bulamıyoruz. Çünkü afet risk ortamı olduğu için mevzuatlarında tam olarak tanımlanmamasından dolayı bununla ilgili sıkıntılar yaşıyoruz tabi ki. Bir de genelde Avrupa'dan örnek verecek olursak, diğer kurumlar gönüllülerle şu şekilde çalışıyorlar; Olağan dönemde onlara eğitim veriyorlar. Aslında bizim kılavuzumuzu incelediğiniz zaman orada da göreceksiniz, bir de

gönüllülerimizi mutlaka bir oryantasyon eğitimlerini verip Kurum-9'a adapte etmek istiyoruz. Bir yandan da hangi alanda çalışmak istiyorsak, çünkü gönüllü tamamen gönüllü geldiği için kendi seçimi doğrultusunda çalışmasını uygun buluyoruz. Afet alanında çalışmak istiyorsa, afete ilgili bir dizi eğitimimiz var, teknik eğitimimiz. Mesela bunlardan en birincisi, en temeli AHM adını verdiğimiz Afete Hazırlık ve Müdahale eğitimimiz, bu eğitimi veriyoruz onlara. Onlardan, başında bir profesyonelin olacağı bir tim oluşturmaya çalışıyoruz. Genelde de bunu bölgelerimizde şubelerimiz aracılığıyla yapmaya çalışıyoruz. Yurt dışında buna benzer örnekler var. Ama onlar daha çok Outlook adını verdikleri yani böyle daha çok eskiler, daha tecrübeli insanları yani mesela örnek vereyim; Siz mesela çevre mühendisi olun susanıtasyon üzerine çok hâkim bir mühendis olun o insanları gönüllü olarak kurumlarına dâhil ediyorlar, yine örnek vereyim Somali'de bir operasyon olduğu zaman ya da işte Pakistan'da ya da Endonezya'da operasyon olduğu zaman eğer gönüllüye ihtiyaçları varsa çok hızlı bir şekilde çünkü bir Sivil Toplum Kuruluşunun bu kadar geniş çerçevede bir istihdam yaratması, istihdam oluşturması mümkün değil. Çünkü insana, şöyle düşünün aldığınız bir çevre mühendisini, işte makine mühendisini belki yıllarca ona ihtiyaç olmayacak hem o kişi kendisi körelmiş olacak hem de boşu boşuna bir istihdam yapmış olacaksınız. Ve sonuçta kaynaklarımız kısıtlı bir Sivil Toplum Kuruluşu olduğunuz için genellikle bu şekilde kullanıyorlar. Biz de aslında o şekilde kullanmak istiyoruz. Onlara gerekli eğitimleri verip sürekli iletişim halinde olup daha sonra ihtiyaç duyduğumuz anda onların teknik becerileriyle alakalı bir konu olduğu zaman onları davet etmek istiyoruz. Onları davet edip, onlarla beraber çalışmaya çalışıyoruz. Her ne kadar birlikte etkin bir şekilde çalışabiliyor musunuz? Diye soracak olursanız, genelde afet ortamları çok fazla karışık olduğu için insan şeyi çok tercih etmezler. Hani profesyonel insanlar sürekli o işi yaptıkları için daha olaya hâkimdirler. Ama bir de orda ilk günlerde mesela gönüllüleri yönetmekte gönüllülerle beraber çalışmak sıkıntı yaratabilir ama belki afetin ilerleyen dönemlerinde onlarla beraber çalışmak daha etkili bir hale dönüşebilir. Bununla ilgili işte en son Van depreminde örneğimiz var. Bizim bu arada çok sık gönüllü başvurusu geliyor. Mesela şeyle alakalı olarak Suriye'deki kamplarla alakalı olarak binlerce gönüllü başvurusu geldi, hem yurt içinden hem yurt dışından diğer bizim paydaşlarımız olan uluslararası kurumlardan,

diğer ülkelerin kurumlarından talepler geldi. Ama bu dönemde ne yazık ki işte devletimizin bazı konulardan dolayı işte nasıl anlatayım?

Güvenlik sorunlarından dolayı gönüllülerin ya da işte diğer insanların o ortamda bulunmasının sakıncası olduğunu bize iletiler. O nedenle gönüllülerimize en son Suriye operasyonunda Suriye mülteci operasyonunda çalışma fırsatı bulamadı orada birebir ne yazık ki. Çünkü güvenlik açısından sıkıntılar var. Bu nedenden dolayı en çok geçtiğimiz dönemde Van operasyonunda bayağı etkili bir şekilde gönüllülerimizle birlikte çalıştık. Yine burada da söylediğim gibi mutlaka gönüllülerin Kurum-9'u tanınması lazım. Bizim yedi tane ilkemiz var. Bu ilkelere uygun olarak çalışmasını bilmesi lazım. Kurumsal çalışma prensiplerimiz var. O prensipleri bilmeleri lazım. Yani bizim de daha önceden çalışmış olmaları, bir dizi eğitim almış olmaları, Kurum-9'u tanınmaları lazım ki, çünkü orada alana indiğiniz zaman gönüllüler bizim aynı zamanda Kurum-9 gönüllüsü olarak çalışıyorlar. Zaten o nedenle bizi en iyi tanıyan en çok beraber çalıştığımız insanlar olan Toplum Liderleri Teşkilatlandırma Projesi, beraber çalıştığımız gönüllüleri tercih ettik. Onunla ilgili de zaten arkadaşlar detaylı bilgi verecek. Bunun dışında Psiko-sosyal Derneği mi? Neydi o derneğin adı? Psiko sosyal Derneği'miz var, derneği var mesela Türkiye'de. Psikologların ve sosyal hizmet uzmanlarının olduğu. Türkiye'de bu afet sonrası ya da kriz sonrasında ki psiko sosyal destek anlayışını biliyorsunuzdur belki, ilk başlatan kurum Kurum-9. Onlarla bir protokolümüz, protokol imzaladık. Onlar bizim kurumsal gönüllümüz, kurumsal olarak gönüllüler. Herhangi bir afet olduğu zaman psiko sosyal desteğe mutlaka ihtiyaç oluyor. O ihtiyaç içinde onlarla beraber, onları götürüyoruz, bizimle beraber her türlü ihtiyaçlarını karşılıyor. Bizim afet ekibimizle beraber çalışıyorlar. Bizi de onlar çok iyi tanıyorlar ve birlikte müdahale ediyoruz.

Söylediğim gibi gönüllü konusunda en büyük sıkıntı şu an ülkemizde gönüllülükle ilgili mevzuatların çok net tanımlanmamış olması. Hatta bununla ilgili Cumhurbaşkanlığımızın bir çalışması oldu. Hani bütün sektörlerde ilerledik ama üçüncü sektörde belli bir şeyi yakalayamadık yani belli bir noktaya ulaşamadık. Doygunluğa ulaşamadık diye sık sık konuşulan konu belki sizin böyle bir tez hazırlıyor olmanızın nedenlerinden bir tanesi de bu olabilir. Orada da işte bu çalışmalar, bunları belirttik. Toplantılar devam ediyor, belki gönüllülükle ilgili

mevzuatın daha iyi tanımlanması ve insanlar daha kolay gönüllülerle çalışma fırsatı bulacaklar. Çünkü gönüllüleri yurt dışına götürdüğünüz zaman gittiğiniz ülkedeki pek çok sıkıntı olabiliyor, güvenlik sıkıntısı olabiliyor, hastalık, bulaşıcı hastalık sorunları olabiliyor. Bunların aslında çok net tanımlanması lazım. Biz şunu yöntemi izliyoruz, onları sigorta yaptırma yöntemini izliyoruz daha çok. Yurt dışına ya da herhangi bir afete şehir dışına bir afete götürdüğümüz zaman eğer herhangi bir sosyal güvenceleri yoksa zaten gönüllü olduklarına dair bir gönüllü başvuru formumuz var. O formu doldurup imzalıyorlar, gönüllü olmak istediklerine dair. Bu şekilde çalışıyoruz gönüllülerle.

Türkiye'deki en büyük sıkıntılardan bir tanesi de yurt dışıyla karşılaştırmak zorunda kalıyorum sık sık. Çünkü oradaki örnekleri de inceleme fırsatı da bulduk, ziyaretlerimiz sırasında. Orada gönüllülük bilincini çocukluktan itibaren aşıyorlar ve gönüllülük orada nasıl anlatayım insanlar bir sosyal statü kazanmış oluyorlar bir kuruma gönüllü oldukları zaman. Yani birbirleriyle konuşurken, sokakta sohbet ederken şey diyebiliyorlar işte aynı zamanda ben işte Kurum-9'un gönüllüsüyüm. Orada şu faaliyetler yapıyorum. Böyle tanışma imkânı buluyorlar, sohbet ederek alanlar oluyor. Sosyal konularda daha çok aktif aktif olabiliyorlar. Gönüllülük sayesinde ve gönüllü olarak çalışmayı, iş hayatında yine hani cv'lerimize yazıyoruz, işte şuna üyeyim buna üyeyim ama ne yaptık, hangi projesinde yer aldın? Böyle bir şey yazmıyoruz, neden? Çünkü aslında işe alacak olan kurumlarında bu çok fazla ilgilendiriyormuş gibi gözüküyor ülkemizde. Oysaki gönüllü çalışma insanların takım halinde, takım bilinci olduğunu gösterir. Çünkü gönüllülük, tek başına bir gönüllüyü götürüp bir işi yaptırılmazsınız bir kurumda. Mutlaka bir ekibin içinde yer alması lazım ki profesyonel olmadığı için o alanda. Takım çalışması bilincine sahip olur gönüllü olarak bir yerde çalıştığı zaman. Gönüllüye, gönüllünün aynı zamanda bir sürü gönüllü tarafından da kazanımlar elde etmesini sağlıyor. Bunun aslında Türkiye'de birazcık oturturması lazım. Gene ekonomik nedenlerden dolayı bizim işte gönüllülerimiz geliyor, mesela on gün geliyorlar, biz gönüllü olarak çalışacağız diyorlar. Ondan işte belki onlarla bazen projelere başlıyoruz. Ama sonra arkasından çat bir iş buluyor ya da başka bir yere gidiyor, ya da ben artık zaman ayıramıyorum diyor gelmiyor. O zaman da askıya almak zorunda kalıyorsunuz. Onun için daha çok yedekli çalışmak zorunda kalıyorsunuz. Yani gönüllülüğe rutin dönmedeki işlerin

çoğunluğunu direk gönüllü üzerinden çalışma yürütmek Türkiye’de ne yazık ki zor. Kısaca özetleyecek olursak çok kısa olmadı ama.

Soru-2: Türkiye’de gönüllülüğün afet yönetiminde işlevi nedir? Yeterince yararlanabiliyor muyuz?

Aslında ondan da bahsettim. Söylediğim gibi aslında bizim kafamızdaki şey profesyonel gönüllü anlayışına, özellikle afet yönetiminde profesyonel gönüllü anlayışını üretmek. Şu anda da afet yönetimi afet yönetimi de bununla ilgili nasıl çalışılabilir diye daha detaylı bir proje yürütülüyor. Özellikle afetin niteliğine göre çeşitli teknik konularda bilgili gönüllüye ihtiyacımız oluyor. Buna az öncede bahsettiğim gibi bir Sivil Toplum Kuruluşu olarak kaynaklarımız sıkıntılı olduğu için tamamen bu teknik özelliklerdeki insanları istihdam etmemiz mümkün değil. Ama bizim işte doktor da, avukat da, hemşire de ondan sonra her türlü gönüllüye ihtiyacımız var. Gönüllülere ihtiyaç duyulduğu an iletişime geçip bizi tanıyan bizimle beraber daha önce çalışmış gönüllülerle birlikte çalışmak bizim için çok önemli bir yol kat etmemizi sağlayacaktır. Bu konuda da zaten çalışmalarımız devam ediyor. Az önce de verdiğim örnekte olduğu gibi işte zaten Toplum Liderleri Teşkilatlandırma Projesinde çalıştığımız, sürekli beraber olduğumuz gönüllülerimizle ve işte yine kurumsal gönüllülerimiz olan Psiko Sosyal Derneği’nin gönüllüleriyle beraber zaten afetler sırasında sık sık çalışıyoruz.

Soru-3: Türkiye’de afet yönetiminde gönüllülüğün daha iyi kullanılması için neler yapılmalıdır?

Belki Türkiye’de iş istihdamının yarısından çoğunu kamu kurum ve kuruluşları yürütüyor, bunu hepimiz biliyoruz, Türkiye’de bir gerçek. Bununla ilgili hazırlanacak olan mevzuatta, ilgili alanlarda afet konusunda gönüllü olarak çalışmak isteyen kişilerin bu tür afet yönetimi üzerine çalışan kurumlarda gönüllü olarak çalışması teşvik edilebilir. Nasıl olabilir? Mesela işte hayatta iki saat ya da üç saat tamam kendi kurumlarında çalışıyor olabilir ama bizim düzenlemiş olduğumuz toplantılara, eğitimlere gelip, katılıp profesyonel gönüllü anlayışını bu şekilde

benimseyip geliştirebiliriz. İhtiyaç duyduğumuz zamanda yani afet olduğu zamanda onlarla beraber daha aktif bir şekilde, daha planlı bir şekilde çalışma şansı bulabiliriz aslında. Ki bunun örneği var zaten. Kurum-12 örneğini, Kurum-12 ile de görüşmüşsünüzdür mutlaka. Kurum-12’de daha önceden uluslara arası alanda sağlık hizmetleri de veriyorduk biz Kurum-9 olarak, sahra çadırı kuruyorduk yada Sağlık Bakanlığı personeli geliyordu, orada şey yapıyordu ama şimdi Kurum-12 adı altında yaklaşık 2007’den beri , yani tam doğru olmayabilir 2006, 2007 yılından beri Kurum-12 diye bir yapılanma var. Bu yapılanmada Sağlık Bakanlığı’nın zaten kendi personelleri içinde tamamen gönüllülük esasına dayalı olarak afet yönetiminde çalışmak isteyenler gönüllü oluyor. Bir havuz oluşturuyorlar. Bunların ekipman desteğini ondan sonra bütün eğitimlerini, afette nasıl müdahale edilir bu eğitimlerin hepsini alıyorlar. Çok profesyonel bir ekip sağlık alanında zaten afet sonrasında televizyonlarda artık izliyoruz. Çok hızlı bir şekilde koordine olabiliyorlar ki zaten bunlar Sağlık Bakanlığı’nın kendi maaşını ödediği, kendi personeli olduğu için istedikleri zaman eğitimlere gidip katılabiliyorlar, yani aslında profesyonel gönüllü anlayışı, gönüllülük anlayışı Kurum-12 aracılığıyla kamu kurumlarında yaygınlaşmaya, yerleşmeye başladı. Ama bunun daha Sivil Toplum Kuruluşlarına doğru da kaydırılması ülkemiz açısından ve afet yönetimi açısından daha faydalı olacaktır.

EK-10**DERİNLEMESİNE MÜLAKAT FORMU**

Yüksek Lisans Tezi: “Türk Kamu Yönetiminde Gönüllülük ve Afet Yönetimi”

Mülakatı Yapan: Mustafa KAYA

(KURUM-10)

SORULAR:**Soru-1: Sizce afet yönetimde gönüllülüğün yeri nedir? Ne olmalıdır?**

Şimdi afet yönetimi açısından bakarsak; Türkiye’de afet yönetimi denince afet sonrası algılanıyor. Yani daha doğrusu arama kurtarma ekipleri, afete müdahale kısmı algılanıyor. Ama ben çalıştığım vakıf ile ilgili olarak çalıştığımız bizim daha çok afet öncesi. Dolayısıyla afet öncesi alanda gönüllülük ile ilgili herhangi bir çalışma yani gönüllü çalışmalar yapan... Devletin de ya afet yönetimini planlayan kurumların da böyle bir gönüllülük lafından pek haberdar olmadıklarını söyleyebilirim. Yani afet yönetimini içerisinde gönüllülüğün aslında çok fazla bir yeri yok. Bunun bir defa çerçevesi de yok. Hem afet öncesi, hem afet sonrası için, hem arama kurtarma ekiplerinin akreditasyonu gibi konular çok konuşuluyor ama bu konuda herhangi bir gelişme olmamış durumda. Yani belli bir koordinasyon yok, çok fazla gönüllü ekip var aslında. Özellikle afete müdahale kısmı için arama kurtarma kısmı için. Ama bunların bir defa kriterleri belli değil, üç kişi bir araya gelip arama kurtarma ekibi olabilir misiniz? Ne tür standartlar lazım? Ne tür eğitimleri geçirmeniz gerekiyor? Böyle bir ekip olabilmeniz için ya da gönüllü olarak bu ekip içerisinde yer alabilmeniz için. Bunlar ile ilgili hiçbir şey yok. Standart uygulanan standardizasyon yok. Akreditasyon sistemi yok. Bunun yapılması lazım. Gönüllülüğün çok daha aktif bir şekilde kurulması gerektiğini düşünüyorum ben.

Çünkü Türkiye bir afet bölgesi, topraklarının çoğu afet bölgesi ve ne zaman olacağını bilmediğimiz bir afet için sürekli bir profesyonel bir kadro elinizde tutuyor olmanız çok gerçekçi değil. Bunu da gönüllü kadrolarla hallederek şey yapmanız lazım, başa çıkabilmeniz lazım. Aynı zamanda sadece gönüllülük sistemiyle değil halkın sivil halkın şeyiyle programlar yürütmeniz lazım. Dolayısıyla ben hala bazı şeylerin eksik olduğunu düşünüyorum. Gönüllülük ile bir kavrayışın da henüz bir afet yöneticisinde olmadığını düşünüyorum. Genel bir gönüllü dendiği zaman hep afet işlerinde görevli kısımlar gibi algılanıyor. Yani bir biliyorsunuz, Sivil Savunma Sisteminde bir şeylik vardı. Gönüllülük sistemi değil de işte mecburimi ne diyorduk, tam şimdi hatırlamıyorum ama Kocaeli'nde mesela Sivil Savunma Gönüllüsü diyorlardı. Ama Kocaeli'nde afette 1999 depreminde 5.000'e yakın Sivil Savunma Gönüllüsü var kayıtlı. Bunlardan 3-4 tanesi geliyor sadece. Dolayısıyla hani gönüllülük dendiği zaman işte mahalle muhtarına gidip, mahalleden isimlerinin yazıldığı insanların da gönüllü olduğu falan kâğıt üzerinde gönüllülük algısı var. Oysa bu yürümüyor yani. Bunun yürümeyeceği de anlaşıldı. Dolayısıyla gönüllüleri daha çok olanak tanınması lazım, bu alanda çalışmak isteyen, bu alanda bir şeyler yapmak isteyen gönüllülere ve bunun yasal çerçevesinin hazırlanması lazım.

Soru-2: Türkiye'de gönüllülüğün afet yönetiminde işlevi nedir? Yeterince yararlanabiliyor muyuz?

Aslında buna biraz yanıt vermiş oldum sorunuza ama afet yönetimi dediğiniz yani aslında şöyle söyleyeyim; afet dönemi, afet zamanında eğer afet bölgesi örneğin işte Van'da olan deprem için söyleyeyim. Erciş'te çok fazla arama kurtarma ekibi vardı. Ve bunların birçoğu da çalışmadılar. Çünkü çalışacak alan yoktu. Bir koordinasyon sorunu da aynı zamanda yaşandı ama koordinasyon açısından Erciş gayet başarılı bir sınav verdi bence. Arama kurtarma ekipleri yani arama kurtarma olarak bakarsan müdahale olarak bakarsanız yeterince var ve faydalanılıyordu bu ekiplerden bence. Ama asıl mesele bence afet yönetimi dediğiniz şey sadece ne yazık ki; afet sonrası müdahale gibi algılanıyor. Onu tekrar vurgulamak istiyorum. Afet yönetimi dediğiniz şey afetin hazırlığını da kapsar. Yani sivil halkın afete hazırlanması aynı zamanda kapsar ve bu alanda gönüllülük ile ilgili çok fazla çalışma

yürütülemiyor. Yürütülenler de çok fazla desteklenmiyor. Yani biz afet öncesi alanda çalışıyoruz. Örneğin bizim bilgi birikimimizden sahip olduğumuz deneyimden faydalanmaya çalışan çok fazla resmi kurumla karşılaşmıyoruz açıkçası. Buda bence bir sorun. Daha fazla faydalanılabilir. Özellikle de afet öncesi hazırlık alanında çalışan Sivil Toplum Örgütlerinden diğerleri zaten yeterince var. Ve Erciş'te de gördük tabi İstanbul gibi büyük bir deprem beklediğimiz bir yerde depremin boyutları büyüdükçe, afetin boyutları büyüdükçe bu koordinasyonun da nasıl sağlanır bilmiyorum ama Erciş açısından arama kurtarma ekipleri ve devletin koordineli çalışması açısından bir sorun yaşanmadı. Gayet güzel çalışma yürütüldü orada.

Soru-3: Türkiye’de afet yönetiminde gönüllülüğün daha iyi kullanılması için neler yapılmalıdır?

Öncelikle gönüllülük, afet alanında çalışan gönüllülük sistemlerinin iyice tanımlanması lazım. Afet öncesi, afet sırasındaki arama kurtarma ekipleri, afet sonrası yardım kuruluşları bunların iyi tanımlanması kendi içlerinde standardizasyonun sağlanabilmesi yani hangi ekipler olacak, ne tür akreditasyon olacak, medikal arama kurtarma ekipleri, yara sarma ekipleri. Bunların hepsinin bir kere netleşmesi, sınırlarının birbirlerinden ayrılması ve herkesin kendi çalışacağı alanı iyi bilmesi lazım. Bir gönüllülük yasasına ihtiyaç olduğunu düşünüyorum ben. Kendi afet yönetimi alanında bu aslında gönüllü, bu aslında tüm alanlar için geçerli, sadece afet alanı için değil. Ama Sivil Toplum Kuruluşları ile ilgili olarak ta bir gönüllülük sisteminin tanımlanması gerektiğini düşünüyorum. Afet alanına geri dönersek, gönüllülük hizmet grubu, mesela kurulması gerektiğini düşünüyorum. Belediyelerde afet alanı, afet yönetiminde bakarsanız pek çok hizmet grubu var. İşte enkazların kaldırılması, bilmem ne, arama kurtarma falan filan gibi alanlarda pek çok hizmet grubu var. Belediye bünyelerinde afet, valilikler bir yerde ama sanki gönüllü hizmet grubu yok. Yani gönüllüleri orada yönlendirecek onların başvurabilecekleri bir afet durumunda onları bilgilendirebilmek, bir hizmet grubu bulunmuyor. Bunun da Sivil Toplum Örgütlerinden oluşturabileceğini düşünüyorum. Ya da gönüllü ilişkileriyle ilgili ofis yani büroların oluşması lazım, özellikle afet yönetimi açısından yani valiliğe gittiğiniz zaman afet yönetimi sonuçta AFAD’lar tarafından ayrıca

yürütülüyor. AFAD'a gittiğiniz zaman gönüllü ilişkileri masası bulabilmeniz lazım ki; sizi Sivil Toplum Örgütü olarak öncelikle oraya gitme yani kendinizin muhatabını bulamıyorsunuz çok fazla. Bu da önemli bir sorun bence. Yani gönüllülük yasası, akreditasyon gönüllü hizmet grupları ve gönüllü ilişkilerinin oluşturulması iyi olacaktır diye düşünüyorum ama en temel sorun AFAD'ların yani genel olarak devletin gönüllülüğe bir şey olarak bakıyor olması aslında bir şekilde. Bize yük getiriyorlar diye bakıyorlar, özellikle afet alanında. Yani işte bunlar da nereden çıktı diye denede biliyor bazen. Oysa ki insan oraya gönüllü olarak gelmiş ama bu hani şey demek değil, belli bir koordinasyona olmayacakta değil, gönüllüyüm ben diyen o afet alanına gidecek, orada çalışacak diye de bir şey değil. Bunu koordinasyonu doğru yapıldığında gönüllülerin daha aktif bir şekilde profesyonellerinde işi kolaylaştıracak şekilde çalışabileceklerine inanıyorum.

EK-11**DERİNLEMESİNE MÜLAKAT FORMU**

Yüksek Lisans Tezi: “Türk Kamu Yönetiminde Gönüllülük ve Afet Yönetimi”

Mülakatı Yapan: Mustafa KAYA

(KURUM-11)

SORULAR:**Soru-1: Sizce afet yönetiminde gönüllülüğün yeri nedir? Ne olmalıdır?**

Gönüllülük afet yönetiminin esaslarından bir tanesi. Yani yeri ne olmalıdır? Esaslarından biri gönüllülük olmalıdır afet yönetiminin. Şu anki Türkiye özelinde mi konuşuyoruz? Öyle bir açayım. Yoksa Dünya üzerinde mi? Yani aslında afet yönetimi yeri esas olmalıdır. Afet yönetiminde güç kaynağı asıl kaynak ağırlıklı olarak gönüllülerdir. Aslında bu ileriki sorularda daha da açılacak ama bir kere iş gücü olarak maliyeti düşürür. Yani ulaşılması daha kolaydır. Yerel gönüllülere vs. vs. Yani sonuç olarak afet yönetiminde gönüllülük esas olmalıdır güç kaynağı olarak, ekonomik olarak vs. olarak. Çok daha mantıklı taraftan baktığımızda şu anda şu anda afet yönetiminde gönüllülüğün yeri nedir? Şu anda da aslında Türkiye’de baktığımızda esas olarak gönüllük üzerinden gitmektedir. Bir afet durumunda ilk 24 saat içerisinde müdahaleleri yapanlar hem yerel halktır hem de gönüllüleri kurtarma takımları. Yani tabii 1999 depremi öncesinde çok fazla bu konuda bir şey yoktu ve sonrasında çok fazla gönüllü dernekler ve kurtarma takımları oluştu ama sonuçta herhangi bir afet kurtarmasında zaten çalışmaya katılan herkes gönüllüdür. Sadece bunu daha örgütlü ve, programlı olarak kullanılması esas. Buna daha ileride değiniriz. Söyleyeceğim bu kadar bu konuyla ilgili. Yani gönüllülük afet

kurtarmasının esasıdır. Ne olmalıdır? Daha da güçlendirilmelidir, işin esası bu olmalıdır.

Soru-2: Türkiye’de gönüllülüğün afet yönetiminde işlevi nedir? Yeterince yararlanabiliyor muyuz?

Valla işlevi aslında hayli yüksek, yani pay olarak, iş gücü olarak, iş yapma olarak gönüllülük şu an Türkiye’de afet yönetimi dediğiniz şey eğer afetten sonraki kurtarmalar düzenleme çalışmaları vs.ler ise hala gönüllülük hatırı sayılır bir miktarda bu sistem içerisinde yer alıyor ama yeterince yararlanabiliyor muyuz? Tabi ki hayır, yararlanamıyoruz. Çünkü planımız, programımız, örgütlenmemiz çok zayıf. Afet yönetimindeki maalesef şeyle sınırlı kalıyor gönüllülüğün. İlk anda müdahale, çadır kurmalar işte vs. olsun. Tabi afetlere göre çok farklılık gösteriyor bu kurtarma çeşitleri.

Biz afet deyince Türkiye’de ilk akla gelen deprem olduğu için onun üzerinden örnek veriyorum. Ama toprak kaymaları, seller vs.ler yangınlar bunların hepsi afetlere giriyor ve aslında afet yönetiminde birinci soruya da gönderme yaparak bir şey söyleyeyim afet yönetiminde tabi ki gönüllüler ön plana çıkmak zorunda. Çünkü birebir etkilenen sizsiniz, yani halk olarak. Gönüllülük esas olarak aslında kendini karşıdakinin yerine koyabilmek, yani bunu becerebilen insanlar afet gönüllüsü olabilirler. Bunun daha iyi kullanılması vs.ler tabi tartışılacak bir şey ama Türkiye’de gönüllülük afet yönetiminde bir hayli işlevsel ancak; yeterince yararlanamıyoruz, örgütlenemiyoruz, gönüllüleri eğitemiyoruz. Ciddi bir afet planı eksiklerimiz var bizim neticede. Şu an mesela aynı deprem tekrar olsa ne olur? Çok fazla bir şey değişmez kanımca. Aynı kargaşayı Van depreminde gördük. Aynı enkaza sınırlı sayıda arama köpeği var. Ekipler kendi aralarındaki konuşmalardan anlıyorlar ki, aynı enkaza ekipler beş kere altı kere yollanmışlar. Yani bu tür kargaşalar olabiliyor. Halen yerel yönetimlerin vs.lerin afet planları yok. Bir basamak üste çıkarsak, devletinde bir şeyi yok. Çünkü şu an baktığımız zaman hani devlet kurumu yani maaşını alarak çalışan daha doğrusu işe gitme amacı maaş almak olan zihniyetle kurtarma yaptığımız zaman işler bu kadar yürüyor. Şimdi böyle bir şey var. Mesela gönüllülükte avantaj şu insan bir işe sevdiği veya yapmak istediği için gönüllü olur. Yani ondan para kazandığı

için, maaşını aldığı için gönüllü olmaz. Bu yüzden verimli iş gücü olarak gönüllülerin ciddi bir artışı var. Bir işe gönüllü olduğunuz zaman o işi gönülden yaparsınız. Ama bir şe mesleğiniz gereği yani bir şekilde size eş dost tarafından veya birileri tarafından ya da girdiğiniz sınavın puanıyla atanabildiğiniz tek iş oysa, siz itfaiye kurtarma takımındasınız ama hayatınız boyunca hiç itfaiyeci olmamışsınız fakat tek bulabildiğiniz kadro oydu, gittiniz ve burada çalışıyorsunuz, amacı sadece maaşınızı almak.

Üç sene arama kurtarma eğitmenliği yaptım. Avrupa Birliği projelerinde gördüğüm şey gönüllü kurtarma ekipleri maaşlı kurtarma ekiplerinden daha verimli çalışabiliyorlar, daha canla başla daha verimli yani nasıl söyleyeyim; enerjisini, konsantrasyonunu biliyor. Öte taraftan profesyonellikten kaynaklanan ve fikir deformasyon demeye de dilim varmıyor, çünkü Türkiye'deki profesyonellik yok kurtarma takımlarında. Yani Dünya standardında baktığımızda Türkiye'deki kurtarma takımları bir kaçını ayrı tutuyorum, şeyin çok gerisindeler, ortalama beceri düzeyinin çok gerisindeler. Hani bu nasıl düzeltilir? Buna da gireriz birazdan isterseniz, ama şey yani durum bu. Yeterince yararlanabiliyor muyuz? Hayır yararlanamıyoruz. Yani çünkü örgütlü değil gönüllülerimiz. Herhangi bir gönüllü birimi gibi kullanacak planımız yok. Hani gönülsüzleri, maaşlıları da kullanacak bir afet planımız yok, hepsi kâğıt üzerinde kaç uygulanabilir? Tartışılır ve programımız yok. Yani şu zamana kadar bu kadar gönüllü üretirken, gönüllü üretilebilir yani, bunu etkisizleştirmek için ne yapılabilir? Bunları konuşuruz birazdan.

Soru-3: Türkiye'de afet yönetiminde gönüllülüğün daha iyi kullanılması için neler yapılmalıdır?

Genel problemimiz aslında bu konuda eğitim zaafı Türkiye'de. Şimdi baktığımız zaman öyle bir eğitim sistemimiz var ki Türkiye'de. Üniversiteyi bitiren insanlar yabancı dil konuşamıyorlar. Yani orta öğretimde aslında ilköğretimde başlıyor altı sene, yedi sene, sekiz sene kâğıt üzerinde yabancı dil dersi görmüş bir öğrenci adını söylemekten ileri gidemiyor. Bırakın yabancı dili, yazarak ya da okuyarak bir şey anlama ve anlatmakla ilgili çok ciddi zaafı var. Yani şuan Türkiye'de baktığımızda üniversite düzeyinde bir eğitim aldığı söylenen insanlar

aslında birebir ortaöğretim eğitimi almış oluyorlar. Hiçbir şey okuyup yazamıyoruz. Bu bütün hayatımızda, bütün sistemlerimizde, bütün kurumlarımıza yansımış durumda.

Aynı şekilde afette de böyleyiz yani. Hiç kimse oturup bunu devlet tarafında da, her kurumda da böyle. Üniversite öğrencilerine de baktığımızda bir şey araştırmak, geliştirmek, doküman oluşturmak, deneyimleri bir kâğıda aktarmak. Mesela bizde raporlamalar vs.ler çok zayıf yani genel kültür düzeyimiz çok zayıf, gidişatımız çok feci. Şu anda baktığımızda işte Avrupa ülkelerine veya gelişmiş ülkelere baktığımızda ciddi okuma oranımız insanlar biraz kitaba zaman ayırıyorlar. Baktığımız zaman bizde gezilere zaman ayırıyor insanlar. Bu yüzden ciddi bir beyin jimnastiğine ihtiyaç var. Okullara bakıyoruz, çocuklar matematikten, fenden korkuyor. Bilimden son derece uzaklar. Bu doğrusu her şeye yansiyacak. Afet yönetimi dediğimiz şey matematiksel yönü de olan bir şey. Bilimsel tarafı inkar edilemeyecek bir şey afet yönetimi. Şimdi biz bakıyoruz; afetle ilgili herhangi bir program düne kadar yoktu. Şimdi yeni yeni bir takım şeyler başladı. Gençlikle ilgili başladı, afetle ilgili hala yok.

Gönüllülüğün artırılabilmesi için ne yapılabilir? İlk aklıma gelen en basit şey üniversitelerde seçmeli ders olarak pilot programlar başlatılabilir. Neden? Çünkü mühendislik öğrencisinden, kamu yönetimi öğrencisine, tıp fakültesi öğrencisinden becerilerine göre yararlanabiliriz. Mesela, mühendislik öğrencileri herhangi bir afet durumunda kurtarma mekaniği üzerinde veya sistem yapılandırması konusunda çalışabilir. Kamu yönetimi öğrencileri kendi branşlarıyla ilgili olarak yönetsel anlamda nasıl yapılacak? İletişim fakültesi öğrencileri, psikoloji öğrencileri yani her öğrencinin beceri ve bilgi düzeyine göre bu seçmeli derslerden kendilerine çıkaracağı bir şey var. Yani sistem oluşturulacak, bir sistem üniversitedeki işte afet yönetimi toplulukları kurulabilir. Tıpkı sosyal yardımlaşma, dans topluluğu ne bileyim, doğa sporları topluluğu gibi. İlgisi ve alakası olan bir şeyleri bu yöne yönlendirmek mantığı zorlanabilir. Ne olur böyle yaptığın zaman? Üniversitede beş kişi on kişi birden başlar, onlar arkadaşları örgütler. Bu bir derse çevrilirse, ders dediğim şey nedir? Seçmeli bir ders. Caz tarihi dersi diye bir ders vardır ODTÜ'de. Zor bir ders değildir. Caza ilginiz varsa gider alırsınız. Piyano dersi vs. yani öğrenciler bu dersi ilgileri olduğu için alırlar. Aynı şekilde bu derste ne öğretebilirsiniz?

İşte afet yönetiminin ana hatlarına değinilebilir. Bizim ülkemizdeki yasalar ve yönetmelikler bir afet durumunda Sivil Savunmanın sistemi nasıl işler? İtfaiye kurtarma takımlarının becerileri nedir? Nereye kadar ne yapabilirler? Kabaca mesela sel kurtarmasında çatma çutma mantıklar var. Akarsu dinamikleri ABD’de bu tür kurslar çok kısa. İtfaiyeler ben ABD’de itfaiyecilik eğitimi gördüm. ABD’de her eğitimin üç tane basamağı vardır. Bir tanesi sizde okul ile ilgili bir şey uyandırır. Merak ve ne olduğu konusunda bilgi verir. Sizde operasyonlara yardımcı olarak katılabilir hale gelirsiniz. Mesela o adamlar sistemi böyle kuruyorlar. İkincisinde o şeyleri kullanabilir ve o sistemleri kurar hale geliyorsunuz. Üçüncüde de o operasyonları yönetir hale geliyorsunuz. Sel kurtarma aynı şekilde, deprem kurtarma, orman yangınları bunların hepsi için gönüllülere yönelik eğitim seminerleri düzenlenebilir. Bunları belediyeler yapabilir. Mesela belediyelerin meslek edindirme kursları vs.leri var. Yani ücretsiz kurslara para ayırabiliyorlar yönetimler. Aynı şekilde afet yönetimiyle ilgili kurslar açılabilir. Ben eminim çok fazla sayıda insan buna başvuracaktır. Çünkü dolayısıyla kendini ilgilendiren bir şey bu, yani bu nasıl kullanılabilir? İşte böyle şeyler yapılabilir. Yani kaynaklar böyle yönetilebilir. Küçük kurslardır bunlar. Tekrar ettirilir seminerler hakkında. Bir sürü eğitmen var Türkiye’de. Yani her yaşa, her kültür seviyesine hitap edecek kurslar hazırlanabilir. Tabi ki bir mühendislik eğitimi görmüş, üniversite eğitimi görmüş bir öğrencinin yapabilecekleriyle bir çiftçinin yapabilecekleri çok farklıdır. Ama emin olun, kazma kürek tarlada çalışan bir insan deprem kurtarmasında iş gücü olarak size çok daha fazlasını verecektir. Yani illa kültür seviyesi son derece yüksek, işte matematik problemi çözebilecek, projeden anlayan insanlar yapmayacak bu işleri. İnanılmaz bir iş gücüne ihtiyaç var.

Ve insanlar böyle şeylere katıldıkları zaman hem toplumsal olarak birlik beraberlik son derece güçleniyor bu çalışmalarla. Yani bu ülkenin insanı olduğunuzu orada o insanların sizin kardeşiniz olduğunu hatırlıyorsunuz. Hani bir taraftan birlik ve beraberliği sağlamak açısından da bu tür şeyler çok önemli. Afet eğitimleri, afetten etkilenenlere yardım, insanların birbirini tanması. Hani üniversite topluluklarından bahsettik birde, bu proje kafada her zaman. Mesela o topluluklar geziler düzenler eğitim çalışmaları, mesela Ankara’daki üniversite öğrencileri eğitim çalışmasını gider ne bileyim Erzurum’da, Erzincan’da, Van’da oradaki itfaiyecilerle

beraber yapar mesela. Afetten etkilenmiş yerlerde. Ne olurlar? Oradaki insanla iletişim içerisine girerler. Aynı şekilde başka bir üniversite öğrencileri başka bir yerde eğitimlerini yaparlar. Yani öyle rotasyonluda eğitimler. İnsanların birbirini tanıyacağı, nasıl etkilendikleri sadece ev yıkılması veya fiziksel yaralanma değil, yani psikolojik olarak, ekonomik olarak bunun getirileri götürüleri hepsi tartışılır vs. vs. Yani daldan dala konuyorum belki ama bunlar yapılabilir. Gönüllülük örgütlülüğünden geçer. Sokaktaki adamın ben bu işe gönüllüyüm demesi hiçbir şey değildir.

Deprem olduğu zaman ya da sel bastığı zaman bireysel olarak kapı komşunuzla beraber sizin yapabileceğiniz şeyler çok sınırlı. Oysa belki dernekler yönetmeliğinde yapılacak bir takım düzeltmelerle vs. ler ile. Çünkü Türkiye’de dernek kurmak, derneği açık tutmak bir hayli külfetli. Belki bu tür şeyler biraz daha düzenlenebilir. Hani belediyeler eliyle, belediyeler içinde küçük oluşumlar aracılığıyla gönüllüler örgütlenebilir. Çünkü yerel yönetimler Türkiye’de biraz uzaklar aslında halka. Yani belediye, belediye olarak çalışıyor ama insanlar mahallelerinde yada muhtarlıklarda, köylerde ve küçük kasabalarda bu işi biraz daha samimi yürütüyor, herkes birbirini tanıdığı için. Ama ben Ankara’da yaşıyorum. Örneğin burada ben mahallenin muhtarını tanıyorum falan. Ama mesela belediyeyle herhangi bir samimiyetim yok. Orası Büyükşehir Belediyesi. Oysa belediyelerin içerisinde bu tür birimler oluşabilir. Gençlik kulüpleri falan gibi, onların çatısı altında mahallelerde gönüllü birimler oluşturulur ve bunlara seminerler verilir. Yani itfaiyeciler, Ankara’da itfaiyeciler akşama kadar yangına gitmiyor ki. Bir orman yangını müdahalesiyle ilgili bu yerlerde seminerler verilebilir. İnsanlara birkaç bir şey gösterilebilir. İşte toprakla yangın nasıl çevrilebilir? Yani bunların belediyeye getirisi pardon götürüsü çok fazla. Belediye bir otobüs ayarlar, mahalleye oradan 20 kişiyi götürürsünüz işte, bir öğlen yemeği yerler, bir günlük bir seminer alırlar, belki arkasından video seyrederek, bir hafta sonunu eğlenerek geçirirler, itfaiyecilik oynarlar ama bir sürü de bilgileri olur. Yani bir orman yangınıyla karşılaştıklarında oradaki itfaiyecilere nasıl yardım edeceklerini bilirler. Böyle programlar pilot olarak bazı ülkelerde var. Gönüllülük esasına göre şeyler alabiliyorsunuz. Gönüllü itfaiyecilik mesela İngiltere’de ABD’de son derece yaygın, gidiyorsunuz mesaili tamamen itfaiyede itfaiyeci olarak çalışıyorsunuz. Bunu gönüllü yapıyorsunuz. Size

ne kadar uygunsa o kadar yapıyorsunuz. Mesela diyorsunuz ki; ben haftada iki nöbete gelebilirim. Bir gönüllü olarak ABD’de yapıyorsunuz bu işi. Bütün profesyonel itfaiyeci eğitimlerini size sağlıyorlar. Türkiye’de buda başlatılabilir. Neden itfaiyeden yangından çıkıyorum? Çünkü teknik olarak kurtarma mantığını en iyi itfaiyeden öğreniyorsunuz. Ondan sonra bu, sel kurtarması olur, deprem olur, ya da örgütlü bir çalışmada siz verilen görevi yapabilecek hale size uyum sağlayacak hale getirebilirsiniz.

Sonuç olarak bu iş eğitimden geçiyor. Çok ciddi bir maliyet değil. Eminim değil, çünkü birkaç pilot üniversiteye eğitim koyarak bunlarda gönüllülükle gidecek yani bunu örgütleyecek öğretim üyelerinin de gönüllü olması lazım. Tamamen gönüllü gidecek, herhangi bir ekonomik yükü çok fazla olmayan belediyelerle iş birliği içerisinde gidecek. Dikkat ederseniz, üniversite, belediye, mahalle muhtarı, sokaktaki insan herkes bir araya gelecek, öylece kurumlarında birbirine biraz daha sempatiyle bakması işte afetten hemen sonrası bu sinirlilik hali vardır ya! İşte, yardım gelmedi, çalışılmıyor, bilmem ne. Halbuki; insanlar sistemi bilseler, yani afetten sonra ne olacağı konusunda bilgilendirilseler, iletişim kopacak. Kaymakam da insan, onunda eli ayağı birbirine dolaşacak. Burası Türkiye’de bazı sistemler hala oturmadı. Bu tür aksaklıklar olacak. Bu nasıl engellenir? İşte biz gönüllü olarak bunları daha iyi yapacak, insanlar işlerini daha iyi yapacak, buna da şükredecekler. Emin olun, bu tür bir programdan geçmiş, program dediğim şey iki günlük. Bilimsel anlamda baktığımızda son derece uyduruk gelecek insanlara. Katkısı son derece fazla, eğitimler, küçük eğitimciler. Bunlardan geçecekler, sistemi görecekler. Nasıl yardım edebileceklerini, en iyi nasıl yardım edebileceklerini görecekler ve örgütlenecekler. Mesela Ankara’daki bu örgütlü güç en ufak bir afette hemen nasıl bir araya gelecek? Nerede toplanacak? Nasıl intikal edecek? Aynı şekilde İstanbul’daki, Elazığ’daki yani insanlar bir afet durumunda ne yapacaklarını öğrenecekler. Bunu öğretecek eğitim de birkaç saatten fazla değil. Yani tek sorunumuz eğitim. Afet yönetiminde gönüllülüğün daha iyi kullanılabilmesi için eğitim verilebilir. Dediğim gibi, üniversitede oraya göre nitelikli bir eğitim, sokaktaki insana da onun düzeyine göre bir eğitim verilebilir. Ama herkesten yararlanılabilir. Ev kadınlarından bile yararlanılabilir. Ben bundan önce mesela Korok’taydım, Tacikistan’da. Orada bir takım olaylar oldu. Hemen insanlar

evlerinde yemekler börekler falan pişirdiler. Halk yapıyor bunu. Getirip yolda bekleyen insanlara dağıttılar yani bunu. Bu tür şeyler de yapılabilir. Hemen evinde pişirebileceğin, toplayacağın, yiyeceğin afet mahalline nasıl ulaştırılacağı? Orada çadırların nasıl kurulacağı? Herkes kazma kürek enkaz kaldıramaz. Ama çadır kurmayı çok rahat öğretebilirsiniz insanlara. Ve o sahra çadırlarını beş kere kuran birisi, çok beceriksiz birisi değilse kurmayı becerebilir. Ev hanımları da bunu yapar. Son derece kolay, kampçılık esastır bir çadır kurulduğunda. Nereye kurulur? Nerede selden etkilenmez? Biraz daha yüksek yer seçilir. Çadırların eğimi gibi şeyleri akli başında bir insana yani herhangi birisine bir iki saatte çok kolay öğretebilirsiniz. Bu tür şeylerden geçer bunlar. Son derece basittir söyleyeceklerim. Değirmek istediğiniz başka bir şeyler varsa o bir geri de dönebiliriz. Daha açmak istediğiniz herhangi bir.

EK-12**DERİNLEMESİNE MÜLAKAT FORMU**

Yüksek Lisans Tezi: “Türk Kamu Yönetiminde Gönüllülük ve Afet Yönetimi”

Mülakatı Yapan: Mustafa KAYA

(KURUM-12)

SORULAR:**Soru-1: Sizce afet yönetiminde gönüllülüğün yeri nedir? Ne olmalıdır?**

Sağlık yönetiminde yani afetin sağlık boyutunda gönüllülük çok önemli. Normalde bakanlığın görevlendirmeleri söz konusu olabiliyor. Ama mesela hem yurt içinde hem de yurt dışında gittiğiniz yer bir bilinmezlik, ne olacağı belli değil, ondan sonra her şey karışık. En temel ihtiyaçlarımızdan en özel ihtiyaçlarımıza kadar bütün aşamaları sıkıntılı olan bir süreç, onun için gönüllülük olmalıdır, ama bu gönüllülük derken yani hani keyfilik değil. Uluslararası gönüllülük kavramında gönüllülük tamamen belirli kurallar içinde olur. Siz herhangi bir organizasyona girinceye kadar gönüllüsünüz, girdikten sonra o kurallara kurumla ilgili olarak artık keyfi davranamazsınız. Artık o kurumun kurallarını uygulamakla yükümlüsünüz. Bizim sağlık kısmında 2004 yılında bir proje başladı. Sağlık, afetlerde sağlık organizasyon projesi diye, ondan sonra aslında bu 99'dan sonra başlamıştı. Süreçlerin yeniden düzeltilmesiydi. O süreç içinde şey oldu, Kurum-12 Ekipleri diye ekip kuruldu. Bu ekibin özelliği tamamen gönüllülerden, neden gönüllülerden? Özellikle sağlıkta insanlar bizler hekimiz, diğer sağlık memurları arkadaşlarımız var, hemşire arkadaşlarımız var. Bunlar rutinde el becerilerini kaybetmemeleri gerekiyor. Devamlı damar yolu girecekler, hasta muayene edecekler, sonra diğer işlemleri yapacaklar.

Meslekleri ile ilgili ve diğer el becerileri ile ilgili diğer bilgi birikimlerini kaybetmemeleri gerekiyor. Onun için rutinde normal yani olası bir afet durumunda evimizde ne yapacağımızı bilmiyoruz. Mesai saatleri içinde, gece yarısında, mesai saatleri dışında kim? Nerede? Nasıl? Ne şekilde? Göreve geleceğiniz, bunları bilmiyoruz. Apartman olarak ne olduğunu bilmiyoruz, mahalle olarak ne olduğunu bilmiyoruz. Mesela dışarıda bakıyoruz, yurtdışına gittiğimizde, afetlerde özellikle biraz daha gelişmiş toplumlarda insanlarda gönüllülük kavramı çok daha üst düzeylerde bir şey olduğunda herkes yardıma koşuyor ama böyle vasıfsız gönüllülük değil. Daha ziyade vasıflı gönüllülük sisteminde işte herkes mesleği neyse o mesleği doğrultusunda, mesleği ile ilgili kural da odur herkesin mesleği ve yapabileceği ile ilgili kurallar doğrultusunda yardım etmesi söz konusudur. Tercümanların işte yurtdışından gelecek olanlarla ilgili ekiplere tercümanlık hizmeti vermesi çok ciddi, çok elzem ve çok da çok işe yarayan yani bir insanın hayatını kurtarmak kadar işe yarayan bir hizmettir. Onun dışındaki diğer şeyleri de alın bütün meslek gruplarını da alın ondan sonra yani işte biz afetin mesela hazırlık dönemi afet olmasından önceki hazırlık dönemini çok iyi geçirmiyoruz. Sağlık teşkilatında fena değil, ondan sonra ama diğer teşkilatlarda ve diğer yerlerde onlarla karşılaşıyoruz. Onlarda çok ciddi boyutta bir hazırlık görmüyoruz, yani valilik il afet toplantılarına gidiyoruz, her kurum birbirinin üzerine atmaya çalışıyor. Bu bizim görevimiz değil, bu bizim görevimiz değil. A Kurumu, İl Müdürlüğü bunun, onlarda bir hazırlık var birde sağlık teşkilatında bir hazırlık var. Onun dışındaki kurumlar herkes birbirine atıyor. Yani o kadar kombine o kadar kompleks birbirinin içine geçmiş bir sistem ki; tek başına sadece görevlerle bilmem nelerle yürütülecek bir şey değil. Toplumun bütün katmanlarının bu işin içine girmesi gerekiyor. Yani basit yaralı toplanma alanları, işte basit insanların böyle her yere koşturulmaması, basit bir takım eğitimler alındığında görevleri çok sıkıntılı yerlere sokmamak yani ekipler profesyonel, o girebileceği yerleri nasıl girebileceğini, nasıl davranacağını hangi ekiple, çünkü tek başına sağlık ekibi bir şey yapamaz, bunların her bir işi işbirliği ve formülasyon gerekiyor, beraber girmek gerekiyor, beraber müdahale etmek gerekiyor, onun gibi yani. Polisin çok ciddi güvenlik önlemleri alması gerekiyor. 99 depreminde gördük, çok üst düzeyde şeyler oldu. Onlara yardım edilmesi gerekiyor. Hırsızların yakalanması için dünyada

vizilingblow diye geçiyor. Ondan sonra o tür ihbar mekanizmalarının çok iyi çalıştırılması gerekiyor gibi yani, başka sorunuz olursa açmam gerekiyorsa açayım.

Soru-2: Türkiye’de gönüllülüğün afet yönetiminde işlevi nedir? Yeterince yararlanabiliyor muyuz?

Maalesef yeterince yararlanmıyoruz. İşlevi çok önemli, her aşamada olması gerekiyor. Az önceki söylediğim gibi, gönüllü tercümanlık hizmetleri, gönüllü psikiyat. Mesela ben hep işi sağlık boyutu açısından ağırlıklı olarak algılıyorum. 99’da bunu psikologlar açısından kullandık yani travma sonrası stres bozukluğu dediğimiz çok ciddi yada akut stres bozukluğu dediğimiz bir takım hastalıklar söz konusu oluyor. Afetler sonrasında 99 depreminde psikologlarda bu yönde ciddi bir destek gördük ama toplumun her katmanında bu türlü desteği görmemiz gerekiyor. Bu konuda toplum olarak çok eksikiz. Yani hani İstanbul’da, İstanbul’dakiler biraz daha afet yakın diye ya da o tür bir şey diye toplumun belirli bir kesimlerinde biraz daha farklı bir duyarlılık var. İşte TAG’lar var, Toplum Afet Gönüllüleri, MAG’lar var, Mahalle Afet Gönüllüleri gibi, onlarda, onlar ciddi destek veriyorlar, onlar eğitime de açıklar. İstanbul’da bizim muadilimiz olan B Kurumunda muadilimiz olan bölümü, onlara çok ciddi eğitimler verdi. O konuda ciddi destekler verdi. Sivil Savunma da o konuda ciddi destekler veriyor ama; Ankara sanıyorum biraz daha güvenli bölge falan diye çok şey yapılıyor. Bizde genellikle afet deyince sadece şey algılanıyor deprem algılanıyor. Hâlbuki değil, Türkiye’de çok ciddi boyutta artık siklonlar dediğimiz çok kuvvetli rüzgârlar, tayfunlar ve hortumlar Türkiye’nin gündemine girdi. Çubuk’ta kaç kişi öldü. Antalya’da, Antalya’da kaç kişi bu anlamda yaralandı, ölenler oldu. Yani onun için biraz daha girmemiz gerekiyor ve toplumu hazırlamamız gerekiyor. Toplum hazırlığı eğitim bunun en önemli ayağı, hazırlık için en önemli ayağı eğitim. Bunu sağlamamız gerekiyor ama maalesef Ankara biraz daha bürokrat şehri olduğu için herkes her şeyi devletten bekliyor. Devlet yapsın işte bizde o aşamalarda destek oluruz. İşte görev verilirse yaparız. Görev verilmekten ziyade insanın gönüllü olması gerekiyor. O toplumun kurallarını o kurum ya da organizasyonun kurallarının uygulanması gerekiyor. Keyfi davranmaması gerekiyor. Bunlar gönüllülüğün şeyleri. Yeterli miktarda

yararlanabiliyor muyuz? Hayır yararlanmıyoruz. Sadece sağlık teşkilatında var diğer hiçbir kurumda yok maalesef.

Soru-3: Türkiye’de afet yönetiminde gönüllülüğün daha iyi kullanılması için neler yapılmalıdır?

Bunu aslında en önemli toplumun kanaat önderlerine ondan sonra bir kere farkındalık yaratmak gerekiyor. Onun için de aşama aşama gitmek gerekiyor. Biraz da insanları sorumluluk bilincinin içine dâhil edebilmek, tanıtım çalışmaları yapılabilir. Ondan sonra okullarda eğitimler yapılabilir. Bunu biraz tatbikatlarla görselleştirilebilir, ondan sonra televizyonların ya da yazılı görsel özellikle televizyonların yazılı medyada çok önemli ama daha ziyade görsel medyanın çok daha aktif bir şekilde işin içine katılması gerekiyor. Belirli belki belirli bir dönem Türkiye’de bu işler biraz şey oldu, ekonomik olarak özendirilmesi gerekebilir. Belki bu tür organizasyonlara giren insanlara ufak hani böyle teşvik bağlamında çok ufak şeyler verilebilir, imkânlar verilebilir. Çünkü bu tür şeyler bizde şey oldu biraz yani efendim nedir? Onların yemekleri karşılanabilir, barınma ihtiyaçları karşılanabilir. Afet bölgesine gittiğinizde size çadır sağlayacağız, bunlar önceden hazırlanabilir, çeşitli yerlere konulabilir. İstanbul’da sağlık teşkilatında oldu. Bir sürü 150 mi? 200 tane konteyner konuldu sağlık kuruluşlarının bahçelerine, en azından sağlık teşkilatı, ondan sonra Sivil Savunma Teşkilatı çeşitli yerlere bu tür malzemeleri koydu. Bu tür tatbikatlarla medya onları çektiği zaman akşamleyin ben televizyonda çıkacağım diye insanlar biraz daha böyle motive edilmiş oluyor. Bunları da kullanabiliriz. Daha yani hani biraz daha eğitime geliyoruz aslında.

İlköğretimden itibaren hatta çocuklar artık bütün dünyada 3 yaşında, 3 yaşını bitirmiş çocuklar artık eğitime başlıyor. 3 yaşını bitirdiği andan itibaren ana okullarından ve şeylerden itibaren ne derler ona okula başladıkları andan itibaren üniversite dahil olmak üzere bu katmanların her birisinin içinde eğitimle bu işin önemi bu işin uygulanması gerekir. Tıp eğitiminin içinde, mühendislik eğitiminin içinde her aşamasında uygulanması gerekir. Yani bu teşvik edici, onları bir oyun gibi ilkokul, ortaokul çocuklarına oyun gibi başlatılabilir bu tatbikatlar. Ama çok aşırı derecede de güvenlik önlemlerini ihmal etmeden. Çünkü bu işler biraz böyle sıkıntılı

oluyor tatbikat işleri. Yani yeterli güvenlik önlemleri alınmazsa bir sorunla karşılaşıyoruz. Bu kadar.

ÖZET

KAYA Mustafa, Türk Kamu Yönetiminde Gönüllülük ve Afet Yönetimi,
Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2013

Gönüllülük ve Afet Yönetimi konusunda yapılan çalışma ile gönüllülük kavramı, STK'lar incelenmiş ve Türkiye'deki süreç tahlil edilmeye çalışılmıştır. Gönüllülük kavramı afet yönetimi bağlamında araştırıldığından Türkiye'nin afetselliği, kurumsal yapılanması, yaşanan sorunlar da bu çerçevede ele alınmıştır.

Konunun daha iyi anlaşılması için sahada bu konuda görev üstlenmiş STK'lar ile devlet ayağını oluşturan kurumlar da dikkate alınarak derinlemesine mülakat yöntemiyle bir araştırma yapılmıştır. Mülakata; 7 ulusal, 3 yerel olmak üzere 10 STK ile 2 Kamu yapılanmasından oluşan toplam 12 kuruluş dahil edilmiştir. Bu araştırmayla gönüllülük algısı, Türkiye'deki gönüllülüğün tahlili ve daha istifade edilebilir hale getirilebilmesi için yapılması gerekenler konusunda katılımcılara 3 soru yöneltilmiştir.

Bu araştırmayla afet yönetiminde gönüllülüğün çok önemli bir işleve sahip olduğu, Türkiye'de gönüllülük algısı, gönüllü yapılanmaların uygulamalardan kaynaklanan yasal mevzuat eksikliklerinin olduğu ifade edilmiş, bilinç artırıcı faaliyetlere önem verilmesinin altı çizilmiştir. Ayrıca Türkiye'de gönüllülük işlevinden yeterince yararlanılmadığı ve toplumun tüm katmanlarının ve devletin gönüllülüğü önceleyen ve benimseyen bir yapıya kavuşturulması için her türlü katkıyı vermesi gerektiğinin önemi vurgulanmıştır.

Anahtar Sözcükler:

- 1- Gönüllülüğün Önemi
- 2- Gönüllü Kuruluşlar
- 3- Afet Yönetimi
- 4- Afetlerde Gönüllülük (Afet gönüllüleri)
- 5- Toplumsal Fayda

ABSTRACT

KAYA Mustafa Volunteering in Turkish Public Administration and Disaster Management, Public Administration and Political Science - Master Thesis ,Ankara-2013,

This purpose of this study is to analyze volunteering and disaster management in Turkey by investigating nongovernmental organizations (NGO) and investigating past experience of the country. Since volunteering is often considered to be analogous with disaster management, Turkey's disaster profile, institutional structuring and regarding difficulties are evaluated in this respect.

The paper contains profound interviews with NGOs and government establishments to further investigate the disaster affairs. Interviews include ten NGO representatives - seven of which are national and three of them are local – and two government institutions. Questions directed to the representatives are aimed to enhance volunteering perception in Turkey to optimize the benefit from the constitution.

This research expresses the importance of volunteering in disaster management, referencing to Turkish voluntary establishments and legal regulation failures. It also points out that volunteering notion is vital for the country and advises more informative activities since the country could make use of volunteers more efficiently. In this respect, the government is the key actor to organize volunteering establishments and to help extend the voluntary practices primarily.

Key words:

1. Importance of volunteering
2. Voluntary agency
3. Disaster management
4. Disaster volunteers
5. Social benefit